

Vonj denarja

BOJAN BIZJAK

Vonj denarja

Roman

Zbirka Avtorji

© Bojan Bizjak, Založba Primus 2019

Nobenega dela te knjige ni dovoljeno reproducirati s kakršnim koli mehanskim, fotografskim ali elektronskim procesom ali v obliki zvočnega posnetka. Prav tako brez predhodnega pisnega dovoljenja založnika ni dovoljeno shranjevati besedila v sistem za priklic podatkov, ga posredovati ali ga kakor koli drugače kopirati za javno ali zasebno rabo, z izjemo »poštene uporabe« v obliki kratkih navedkov v člankih ali recenzijah.

IZDALA IN ZALOŽILA: Založba Primus d.o.o., Brezina 19, 8250 Brežice

ZA ZALOŽBO: Damjan Racman

UREDNIKA: Suzana Kramar Dodič

LEKTORICA: Jolanda Lesnik

OBLIKOVANJE: Žiga Valetič

SLIKE NA NASLOVNICI: DepositPhotos

TISK: Primus digitalni tisk

NAKLADA: na zahtevo

Brežice, oktober 2019

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

BOJAN BIZJAK

Vonj denarja

Roman

PRIMUS
izbrane knjige

L I R E

»Da gospa, da, res je, izgubili ste nekaj kilogramov. Predstavljam si, da ste zdaj tudi bolj srečni, kar se vam tudi vidi,« je doktor Vencelj pokimaval nad papirji in se za kratek čas pomudil tudi nad pladnjem s skodelico.

»Mislite, da sem srečna. Dajte no, Trst, veste, kaj je Trst? Saj ste bili nekaj časa tam dol?« je Magdalena rekla in se krčevito oprijela debelega ročaja usnjene torbice.

»Draga moja, to so bili drugi časa. Takrat, veste, sem imel celo namene, da bi tam tudi ostal. Teta me je sicer prepričevala, ampak, ne, ne ... Saj ne rečem, plača je bila spodobna, stanovanje sem imel udobno, vendar, kaj vem. Hotelo se mi je naših gozdov, ta vonj, ta prepihan zrak, pa tudi takšna megla kot je danes tam zgoraj, še celo ta mi je všeč. Smešno, kajne,« se je Vencelj zasmel, si popravil lahka očala, ki jih je malomarno puščal na konici, nekoliko debelega in pordelega nosu.

»Oh, veste, megla, tista pa meni ne diši, ne. Danes je res obupna. Pa tam gor, v naših hribih, tam je šele grozna. Obiskala sem brata. Dve leti me ni bilo doma. Moj bog, kako

ta človek živi. Mislim, da je tudi malo bolehen, pa noče nič slišati, da bi ga pripeljala dol k vam, noče. Prepričevala sem ga že predlani, pa na pomlad je bil sin pri njem, nič. Kot da bi govorila zidu. In zanemarjeno ima, saj si lahko mislite, star dedec, sam, brez pralnega stroja, samo radio ima, samo to. Da bi imel telefon, **daj te** no, kje pa. Bere knjige, te še, no. Skuha si sam, kar si pač in kolikor si. Največ poje polente in krompirja, preveč mastno je. Saj ne dela več v gozdu, ne rabi več. Pa dva psa ima, kar tako, nič privezana. Hiša je na samem, to že, ampak lovci so jezni in mu grozijo, da ju bodo pokončali. Lahko bi si popravil hišo, saj ima denar, na banki ga ima. Saj veste, italijansko penzijo ima, kar lepo, pa še našo, ker je bil kot italijanski vojak ranjen, pa še delal je v Italiji kar nekaj let. Ja, pa ne vem, zakaj si noče kaj privoščiti. Prav nič si ne privošči, prav nič. Največ zapravi za tobak, kakšen liter žganja si kupi, vina ne mara, piva tudi ne. No, kavo pije, samo je pa res bolj tako. Ne vem, ne vem,« je Magdalena jadikovala in vila debele prste, že kar zažrte v usnje.

»Ja, poznam ga, poznam. Menda bo tri leta nazaj, ko sva z ženo nabirala maline, pa sva šla tam mimo. In ni me sram priznati, da sem se pošteno bal psa, ki je po stezi priteknel gor pod gozd, ko sva šla nad vašo domačijo. No, potem pa se je pojavil vaš brat, s sekirico v roki, s ponošenim suknjičem in s hudo izdelano baretko na glavi. Ni bil ravno topel dan več, pozen avgust, ampak jaz še vem, kje so tam zgoraj pozne maline, o še vem. No, psa je poklical k sebi, potem smo se pa gledali. Zdel se mi je, tako od daleč, oprostite, nekoliko skrhan. Veste samski moški v tistih samijah se kar po vrsti zapijajo, tu in tam pa se kateri tudi obesi, žal. Samota, vsaj tako kaže, je tam še posebej nezdrava, kaj vem. Z mlado zdravnico, ki ima na skrbi tisti teren, sva se o tem izčrpno pogovarjala, ampak nimaš kaj narediti. Če sami tako hočejo, potem to tako je in

bo. Saj jih ne moreš kar zvleči v dom upokojevcev, ki je že tako prezaseden, pa tudi druge službe, pomoč na domu in podobne, niso temu problemu kos. Teren je velik, kmetije so raztresene po celem hribovju nad mestom, in kaj naj. Žal, tako je,« je doktor Vencelj pokimal in na hitro napisal recepte vmes si je še nekaj pribeležil.

»Gospod doktor, pa bi ga hoteli pregledati, če ga oko-pamo in preoblečemo, pa bi ga prišli tja gor pogledat, saj veste, ne bo zastoj, ne bo,« je Magdalena prikimala in se najbrž podzavestno ugriznila v spodnjo ustnico.

»Ta mesec zagotovo ne, ker imam še nekaj dežurstev, mi-slim, da dva vikenda, čakajte, ja, dva vikenda,« je doktor prikimal, ko je pregledal beležnico. »V novembru pa lahk-o, sicer, brez odvzema krvi, ne bom mogel nič natančnega reči. Bolj pametno bo, če ga na nek način spravite dol. Pa četudi na urgenco, bom že uredil, da bo pravilno obravna-van,« je doktor rekel.

»Poskusila bom, vse bom poskusila. No, saj razumete, samo še on je ostal od naše družine, sama sva. Meni je dva-inšestdeset let, on pa leze v petinsedemdeseto. Decembra jih bo imel. Pred desetimi leti je bil tu dol, slikat si je dal pljuča, bila je neka senca, nekaj takega, pa je samo zamahnil z roko in rekel, da vsi aparati lažejo, da človek že ve, kdaj je kaj narobe z njim brez doktorjev. Trdil je še, da če bi dok-torji res kaj znali in vedeli bi vsi dočakali vsaj sto let. Kaj ho-čete, tako to je. No, pustiva našega Janeza tam gor za zdaj. Ga bomo že prepričali, da pride sem dol. Se pravi, tablete za pritisk jemljem normalno naprej, za ščitnico tudi, hole-sterol, kaj moram, dobro rada jem, sladkor, bom pa pazila. No, mehur se je pa unesel po tistih tabletah, hvala Bogu in predvsem vam gospod doktor. Vidite, zvesta sem vam,« se je Magdalena pohajljala in premaknila torbo po naročju.

»Tako sva domenjena, tako, tabletko lepo po razporedu, doma si občasno izmerite pritisk, več sprehodov, to sva tudi rekla, in malo manj mastno, pa na sladkor in sol bova pazila, sva rekla. Kar se pa hujšanja tiče, po protokolu še naprej. Hja, samo brez gibanja ne bo šlo, veste,« ji je rekel in požugal s prstom.

»Lena sem, priznam. Najraje sedim na terasi in se obložim s časopisi, pa, vrag jih vzemi, pa še piškote si privlečem in sok. To sem uspela opustiti, časopisov in kave ne. Dokler sem delala v pisarni, sem pač delala. Mož je kar naprej na svoji barki in sanja, da bova aprila zaplula na daljšo potovanje. Ljubi Bog, še tega mi je treba. Ne maram plovbe, res ne. Pa bom potrpehla, ker vem, da je to zanj terapija, živci veste, tako kot moji. Hodi k psihiatru. Njegov zdravnik, sošolec iz sosednje ulice, mi je zaupal, da je imel predinfarktno stanje, tako je pač pokazal ultrazvok, in je še pravi čas dobil terapijo. No, še tega bi se mi manjkalo, da bi letala v bolnico. Gospod doktor, hvala vam za poslušanje in bodrilnost, hvala. Čez mesec dni se pa še enkrat letos vidiva. Če pa boste kaj v Trstu, saj še veste, kje smo. Vinoteka je polna, brez skrbi, pršut pa tudi pristen. Mož za vse poskrbi,« je Magdalena bogato kimala in se pripravljala, da gre. Doktor je potisnil recepte proti njej, si snel očala in jo odkrito pogledal.

»Zmenjeno torej, čez kak mesec, enkrat v novembru pripeljite še brata, in bomo vse uredili v paketu, bi se poslovno reklo. Torej, nasvidenje,« je doktor naveličano rekel.

Magdalenine oči so polzele po starem drevoredu, kjer je ptičja ščebetnjava jesensko zamirala. Nenadoma se je spomnila, kako je bilo tistega davnega leta, v petdesetih, prejšnjega stoletja ... Danes smo leta 1995, državo imamo, svojo ... Takrat ... v tem drevoredu, dvajset let mi je bilo ... Prvič sem imela šminko na ustnicah ... kako revni smo bili.

Delala sem v stari gostilni, stregla sem pijačo, pomivala krožnike, po cele dneve sem delala, dokler ni prišla tista nedelja in moj Alberto. Alberto, ves nebogljjen, kar splašen ... Tržičan, tako se je izkazalo. Vsako nedeljo je prihajal na kosilo z novim Fiatom. Sedel je ob majhni mizi ob oknu. Lomil si je prste pod brado in živčno gledal. Mislim, da ga je bilo strah, Jugoslavija, strašni partizani ... Tudi sam je bil gostinec, ampak ... No, kasneje sem zvedela, da rad fotografira, zato je prihajal ob nedeljah gor čez **kras** in fotografiral naše karaje. Njegova mama je bila doma iz Sežane, zato se je naučil skromne slovenščine, če sem iskrena, smešne. In tako se je začelo, z juho ... Deževna nedelja ... prisedla sem, da sem si malo oddahnila. Tisti dan je bil med zadnjimi in je bila gostinska soba že skoraj prazna. Klepetala sva o vremenu, april je bil. Potem, potem mi je predlagal popoldanski izlet z avtom do Soče. Pristala sem, ker sem delala samo do treh. Pohajkoval je po mestu in me čakal. Takrat sem stanovala zgoraj v sobi nad gostilno. Kako sem bila živčna. Oblekla sem ponošen pomladni plašč, da sem skrila zgubano staro krilo, ki ga nisem imela časa zlikati, belo gostinsko bluzo sem pa kar obdržala. Za silo sem se umila v kovinski skledi in si kanila nekaj parfuma, ki mi ga je poklonil nek oficir armije, ker me je odkrito osvajal, ampak jaz sem se jih bala. Alberto je kadil pod tem drevoredom, prav tu. Avto, črn velik fiat, je parkiral ob cerkvi. Umirjeno je hodil sem ter tja, ogledoval si je drevesa, jih prav strmeče gledala. V tem drevoredu, tu, tu ... Tu mi je dal poljub, da se mi je kar zavrtelo. In tako se je zgodba zapletla. Spravil me je v Trst, delala sem pri njem in potem ... No, no, spomini. In naš doktor Vencelj je prihajal k nam na kavo, ker je bil postrežen z mojim nasmehom ... Všeč mi je bil, ne bom si lagala, še zdaj je lep, zrel možki, lepih potez, s sivino v laseh, takrat pa, oh ... Malo bradice, metuljček in karo jopič,

vedno obešen na obešalniku poleg vrat. Postala sva zaupna, kar prijatelja. No, moj Alberto je malo vihal nos, bil je ljubo-sumen, če sem iskrena. En večer mi je odkrito rekel, da tega ne bo več trpel in me je umaknil iz lokala. Prisilil me je, da sem naredila srednjo administrativno šolo in me je usmeril k nekemu veletrgovcu, kjer sem potem delala v pisarni. No ja, slabše ni bilo, boljše pa tudi ne, računi, papirji ... Trгоvec pa, dedec slinast, tečen ... K sreči sta bili v pisarni še dve mlajši od mene, da se je lahko slinil ... No ja, kje je zdaj vse to? Je zavzdihnila in pohitela mimo stare vile, ki se je skrivala za grmovnicami. Tam je bil včasih notar, še naprej je bila poddržavljena vila, kjer je bil zdravnik, še malo naprej avtobusna postaja. Spomini so se ji polagoma lepili v slikanico preteklosti. Odločila se je, da bo šla na kavo brez sladkorja v hotel, da si nekoliko oddahne, kajti zavedala se je, da jo čaka vožnja do Trsta. Nerada je sama vozila. Že to, da je bila dopoldan gor pri bratu, že to, jo je izmučilo, še bolj pa videnje propada. Čisto počasi je šla po razpokanem pločniku, mimo zaprtih trgovin. Vse se je preselilo na rob mesta v trgovinski center. Včasih pa je tu bilo tako živo, tam je bila železnina, tam stara pekarna, ah ... se ji je sladko dvignilo v prsih. Spomnila se je, kako je bilo, ko je prvič prišla z mamo sem dol in sta šli mimo pekarnе, kjer je tako lepo dišalo. Mama je kupila žemljico, belo, hrustljivo ... Kako je bila dobra, čisto navadna žemljica. Še nikoli prej je **nisem** jedla. Doma, doma je bil samo kruh pečen v štedilniku ali peči, kakor kdaj, pa še tistega ni bilo vedno zadosti ... Kaj bi s temi spomini, kaj bi. Usedla se je na teraso pred hotelom, ker je popoldansko oktobrsko sonce še kar prijetno grelo. Odprla je torbico in ven povlekla zrcalce, da si popravi šminko. Pomlela je z ustnicami in bila zadovoljna s karminasto barvo, ki se je nekako ujemala z rutko, zavezano okrog vratu. Naročila si je kavo brez sladkorja

in dva decilitra pomarančnega soka. Za trenutek je oči spustila na par, ki je sedel dve mizi naprej. Slišala je, kako moški govori ženski o lirah, ki da jih ima, pa o vrednosti marke in še da je že najel kredit za popravilo hiše. Napihovanje, je pomislila, napihovanje. Veliko sem prebrala, z veliko ljudmi sem se pogovarjala, o teh novotarijah zdaj tu. Nova država, demokracija ... Kaj pa oni vedo, kaj je to. Še sanja se jim ne, kako bo zares, ko bodo podivjali vsi ti novi gospodje in gospe. Še sanja se jim ne. O jaz vem, kako se ljudi molze, sem videla. Imela sem srečo, da je moj Alberto imel lasten kapital, podedovan po očetu, ki je imel svojo tovorno ladjo in dva lokala v mestu, enega so prodali, z drugim smo dobro služili. Meni ne bi bilo treba, da hodim v službo, doma, kaj bi pa počela doma? Ti revčki še ne vedo, v kakšne čevlje so stopili, bi rekel moj Alberto, moj filozof. Sam si tako pravi, ker je želel to študirati, a so ga posli prevzeli. Moral je prevzeti očetovo podjetje, ki so ga fašisti skoraj uničili, ker ni bil ravno vnet zanje. No, to je druga zgodba. Glej si zdaj te ljudi, sam napuh ... še pred leti je bila tu neka mladostna zanesenost, mladi ljudje so posedali, se smejali, celo peli so ob kitari, pred leti, zdaj pa lire, marke, avtomobili, krediti. Kaj jih čaka, moj bog, kaj jih čaka. Naš Janez pa, on, ki je bil najprej italijanski vojak, potem pa v angleškem ujetništvu, on pravi, da kaj bo ta ciganjarija, da on že ve, kaj so pravi gospodje. Dostikrat sem poslušala zgodbo o prepečencu, moj bog. Tolikokrat jo je že povedal, da sem na koncu že videla cel film: On stoji za železno ograjo, ne samo on, cel njegov oddelek, ki so ga Angleži zajeli. Stoji zjutraj tam na presušeni zemlji nekje na jugu Italije in gleda angleške oficirje, ki si za kuhanje običajnega čaja naredijo ogenj kar iz prepečenca, ki so ga imeli v platnenih sivozelenih vrečkah. On pa lačni gledali tisti ogenj in smejoče oficirje. Sedeli so na zlozljivih stoli, kadili in čakali

na svoj čaj. Ja, vojna ... In naša mama, ki je dala korec vode nemškemu vojaku leta petinštirideset, gor pri nas. Mlad svetlolas poba, menda Slovenec, Štajerec, ves ožuljen in žejen, je prosil za malo vode. Četa je šla mimo, marec je bil, nekakšna ofenziva, kaj vem. In mama mu je dala vodo, pa so jo potem skoraj ubili zaradi tega. Partizan jo je gledal skozi daljnogled. K sreči je bil iz naše vasi eden med njimi in jim povedal, da je naš oče v brigadi, da je mitraljezec ... Ubili bi jo, ker je mulcu dala vodo, mati pač. Zasmilil se ji je. Tisti rogovilež pa je mahal s pištolo in kričal, da je svinja izdajalska. Kako sem si tega zapomnila. Vem, da sem začela tuliti in sem se tekla skrit v hram na kup preostalega krompirja, samo še kupček ga je bilo. Šteli smo jih ... Lakota, lakota, danes pa se moram paziti, kaj pojem. Ko sem jaz šla v Italijo, ah ... tega se pa nočem spominjati. Brat, ta naš Janez, me sploh ni hotel pogledati. In slišala sem, da je vsem govoril, da se me je odrekel. Moj bog, kakšne je govoril, ko **sme** prvič, menda po osmih letih, smela domov. Stal je tam na pragu in kadil. Zmerjal me je z **Laško** lajdro, pa da naj grem nazaj v Trst k fašistom. Pljunil je na tla predme ... mama je bila še živa, mirila ga je. On je pa kar norel in najbrž me res ne bi spustil v hišo. Pet otrok nas je bilo, samo on je ostal doma. Skrbel je za kmetijo, za mamo, delal je v gozdu. Nekaj časa je zidaril v Italiji, to pa ni bilo častno, to pa ne. Samo jaz sem bila kriva, da sem se zaljubila v Italijana, jaz. Kolikor vem, se je naš Janez v stari Gorici bil zagledal v črnolaso Bruno. Pisarila sta si, ampak, kaj vem. Najbrž ni **zmogle** tega, da bi šel čez svoje fantazije. Sovražil je Italijane, delal pa je pri njih. Lire pa kar pridno spravlja, to pa. No, potem, ko je mama umrla, potem ... Omehčal se je. Sam se ni nikoli več zanimal za ženske. Tista Bruna, kaj vem ... Navadna trgovka je bila, preprosto dekle, Furlanka. Spomnim se, da je imel njeno sliko nekaj časa v molitveniku v nočni

omarici. Eno soboto sem pospravljala po hiši, mama ni več mogla, pa sem pospravila še v tisti mali sobi, ki si jo je uredil. Nič posebnega, majhno okno, omara, stol in nočna omarica, ki je bila prej last očeta. Tam je imel vse svoje papirje, molitvenik, vojaške knjižice ... Kako se spominjam tega. No, kot vojak je bil čeden, večkrat sem rada gledala tiste slike. In Bruna ... Vem, da je dolgo hranil njena pisma, dokler ni izvedel, da se je poročila in se odselila v Monfalcone. Slika je ostala. Enkrat je name kričal, da kako sem se mogla poročiti s fašistom, če pa so nas tako zaničevali in hoteli uničiti. Rekel mi je tudi, da če bi bil oče še živ, bi me nagnal, bi me izbrisal. Mogoče res ... Naš oče, naš oče ... Janez mu je še najbolj podoben, po rasti, po očeh, no ... Oh, zdaj pa še vožnja nazaj v Trst. Pa če bi še malo stopila do Zorke. Lačna sem. Zorka zagotovo še kuha domače mineštre. Leto dni je starejša, že deset let je doma, ne vem, kako bo z njeno pokojnino. Zdaj pa imajo to strašno lepo demokracijo. Oh joj, oh moj bog, kaj se bo tu še vse dogajalo. Zorka, ja. K njej grem. Saj me je vedno vesela. In ko sem včasih prihajala s kavo in mandarinami, pa stripe sem nosila z njeni punčki, zdaj že obe poročeni. Topolinoti, smo jim rekli, tistim barvnim stripom. Pa sta jih radi listali, in se tudi naučili italijanščine. Zmerom sta bili navihani in prepirljivi. Moj Gvido jih je prebiral in jih hranil. Strinjal se je, da jih nesem punčkama. Nekajkrat so bili skupaj, otroci se hitro razumejo, čeprav, moj Gvidek takrat še ni znal slovenščine, no, saj jo še zdaj slabo obvlada, razume že, govorjenje mu pa ne gre, pisanje pa sploh ne. Za Janeza je uredil ugoden bančni račun, hvala bogu. Koliko lir že mora biti na tistem računu, moj bog. Že vsa ta leta špara in špara, kaj bo pa potem? Zdaj sem pa že trapasta, Janeza že kar pokopavam in štejem njegove lire. Ne, ne, to slabo kavo plačam in grem do Zorke.

Parkirala je pred novejšo hišo v novi četrti. Videla je, da je Zorka doma, saj so bila okna odprta, vhodna vrata priprta, kuža, prijazen labradorec, je bevsknil v pozdrav. Zorka je prišla in se ji nasmehnila. V veži je dišalo po pecivu. Povabila jo je naprej in jo hitro vprašala, če je spet prišla na servis k doktorju. Ponudila ji je kavo, pa jo je odklonila, ko pa ji je omenila krožnik mineštre, sta se ji ustnici razlezli v hlastav nasmeh.

»Videti si dobro. Kaj ne, kar naprej na morju,« se je Zorka zasmejala in ji dala še malo krompirja in pol klobase, pa kislo zelje.

»Ti si pa roža, gorska roža,« ji je Magdalena vrnila.

»Ja pa še kaj, kar poglej, gube, kilogrami. Moj pravi, da sem postala zalezana. On pa ne, samo še politika mu gre po glavi. Zdaj je v tisti krščanski stranki in leta naokrog, saj veš, lokalne volitve se bližajo in ga pač ponucao. Ma meni se zdi trapasto. Včasih je hodil na partijske sestanke, zdaj moramo vsi v nedeljo k maši. Jaz ne vem, kaj ga je zdaj to obsedlo. Misliš, da je meni prav. Vsi vedo, da je bil včasih vnet komunist, zdaj je pa krščanar. In nimam nobene besede, ti rečem, nič. Tiho bodi, delaj v hiši, moli ... Poglej,« je Zorka rekla in pokazala veliko razpelo v kotu dnevne sobe.

»Od kdaj pa to?« Se je Magdalena čudila.

»Prejšnji mesec ga je prinesel, kaj vem od kje. Zdaj hodi z mladim župnikom na romanja. Čuden je postal, veš. Saj dokler je pil, je bil boljši, čudno ne. Dobro, včasih je rogovili po hiši, pijansko se je napihoval, ampak sem ga znala krotiti. Zdaj pa samo moli, včasih tudi joče, veš,« je Zorka zaupljivo rekla in se napreznila v neko skulpturo globoke blede užalostčenosti.

»Ah, daj no, saj ni edini zdravljen alkoholik, no. Ne delaj teatra iz tega. Življenje gre naprej, draga moja. Ta boljša leta smo si pojedli, zdaj moramo samo še uživati. Kaj pa vama

manjka, krasno hišo imata, vnučke že, no. Jaz pa jih nimam. Moj Gvido ima žensko, drugo spet, pa kaj. A naj ga kar odslovim ali kaj. Moj sin je. Pravijo, da je bil njegov stric, se pravi Albertov brat, hud babjak in da je veliko zapravljaj po igralnicah. Potem ima Gvido to po njem, po njihovi liniji; po naši, saj sama veš, kakšni smo bili. Ti si moja sestrična, in veš, kako smo živeli v naših hribih. Saj so bili tudi tam gor zapravljivci, so. Cele hiše so šle, moj bog. Meni se pijanci ne smilijo, oprosti, ker tako rečem, ker je tudi tvoj bil svoj čas. Glej, moj je tudi nekaj časa letal po vinotočih in si doma delal vinoteko. Videla sem, da gre čez mejo, da je vsak dan bolj v vinu in vino v njem. Ma sem hitro naredila red. Doktor Vencelj mi je svetoval, kako in kaj. Pomenila sme se z njim in mu dala vedeti, da bom šla na svoje, če se bo to nadaljevalo. Kaj pa ti misliš, norec se je sam pijan vozil po avtocestah, pa ne prav počasi. Koliko noči sem sedela v postelji in poslušala, kdaj bo njegov avto prišel na parkirišče, kot pes sem bila na preži. Zato sme tako žrla, zato sem se debelila. No, pa se je obrnilo. Hvala bogu, politika ga ne zanima, nič več. Njegovi so bili vneti, vsaj njegov oče, pa oba strica, eden je bil levičar, eden pa zapri-sežen fašist, ki je bil celo oficir med drugo vojno, dol nekje v Črni Gori in ni maral Slovanov. A, ti bi mogla videti, kako se je obnašal, če me je zagledal. Jaz pa nisem bila tiho, povedala sem mu, kar mu je šlo. Ker pa sem bila sposobna uradnica, zdaj se hvalim, kaj, me je pa le moral sprejemati tako kot sem. Njegova žena je bila pa taka tepka, da ji ni para. Privlekel jo je nekje iz juga, kaj vem. No, za tiste reči je bila pa talentirana, saj ga je kar pogostokrat varala. Vsi smo vedeli, da je ženska sam poper, ja,« je Magdalena malo predahnila in si pritegnila kozarec rdečega vina. »Na zdravje,« je rekla in nagnila.

»Na zdravje, na zdravje,« je Zorka rekla in tudi sama naredila skromen, nekako zadržan požirek. »To vino prideluje

brat od mojega. Zdaj si je umislil buteljke in vino kar dobro prodaja. Zdaj je pri nas tako, da hoče vsak imeti malo podjetje. Vsi bi bili direktorji, vsi bi bili šefi, delal pa ne bi nihče. Prej je bilo vse drugače. Ne vem, jaz se ne najdem v tej demokraciji, res se ne. Vsa ta politika, ti ne veš, kako mi gre na živce. Saj veš, kako je bilo prej, moj je letal na partijske sestanke, jaz sem pa tu in tam le šla k maši, vsaj za ta velike praznike, pa tudi vmes. Ob hčerki imata obhajilo in birmo, čeprav je moj takrat besnel in smo morali birmo speljati v drugem kraju, da ga ne bi imeli v zobeh, ker je takrat postal majhen sekretarček v podjetju, ki je zdaj v težavah,« se je Zorka krčevitila.

»Ti, pa tvoj zdaj res nič ne pije, mislim vsa ta družba, pa župniki. Si prepričana?« je Magdalena zaskrbljeno vprašala.

»O, draga moja, poznam ga, poznam. Ne, res ne. Malo ga že zafrkavajo, da to ni krščansko, ja,« je Zorka prikiminila in se zašobila.

»Saj res ni. Vino je božji dar. Midva ga imava na mizi ob vsakem kosilu, vse dni v tednu, kozarček ali dva, mogoče še zvečer kdaj, več pa moj ne spije. Jaz samo ob kosilu, včasih cel kozarec, včasih samo za prst, za družbo, da nazdraviva. Ne vem, zakaj dedci rinejo v alkohol in politiko, pa še trapast nogomet. Ti bi morala videti mojega, ko so tekme. O moj bog, to je teater, letijo copate, papirčki, zviija se v naslonjaču, ves rdeč je v obraz, kot da je on sam trener moštva. Jaz kar grem, ko je on v elementu, kar grem,« je Magdalena raskavo rekla in se pokončila in premolknila. »No, kako, še greš kaj gor. Saj veš, kako je z našim Janezom?« je spremenila tok pogovora.

»Grem, seveda grem. Moj popravlja našo staro hišo. Pravi, da jo bo spremenil v dom za mlade, kjer bodo lahko imeli duhovne vaje, za naju bo obdržal sobo in malo kuhinjo, tako, za preživljanje poletne vročine. Denar je dobil od te svoje

nove politike, ki ga v tej nameri podpira. Meni pa to ni všeč. Kaj bom imela od vse tiste mladine tam gor, kaj, te vprašam? Nič!« je Zorka jezno rekla in tlesknila prazen kozarec na mizo.

»Vidiš, dve leti me ni bilo tam gor, oh,« je Magdalena težko zavzdihnila. »Nisem imela časa, da bi se razgledala po vasi. Pri Janezu sem malo posedela, kaj pa hočem. Samo sedi in kadi, pove samo tisto, kar ga vprašam, drugače pa kar čukasto gleda skozi okno. Govoril mi je o našem gozdu, da bo dal stara drevesa posekati, da je že obvestil logarja, pa take. Če ga vprašam, kaj misli s hišo, kdaj bo kaj popravil, pa samo molči. No, čez čas je rekel, da ga to prav nič ne skrbi, pa da tudi drugih nima kaj skrbet. Ko njega ne bo, pa naj se sesuje. Saj veš, samo nova vrata je dal narediti, taka rezljana, fina, iz prave hrastovine. Prav smešno jih je videti, ko pa je vse drugo tako zanemarjeno, moj bog. Še kosi ne vsega. Zadaž za hišo je kar pustil, da se grmovje razrašča, pa vrt, misliš da se vidi, kje je bil vrt. Samo še dve gredici si je pustil za solato in radič, krompir pa kupi. Razumem, ne more več, v dom ga pa ne bi spravili, to pa ne. Samo enkrat sem mu omenila, pa je znorel, skoraj me je zagnal. Misliš, da mi je lahko pri srcu, ko ga takole gledam,« je Magdalena hlipnila in posmrkala.

»Kaj pa naj, kaj,« ji je Zorka pritegnila. »Nič ne moreš, tak je. Misliš, da mu vaščani ne bi pomagali, če bi namignil. Veš, da bi mu. Kaj malega mu že, moj mu je drva našagal z motorko, da se ne moči. Saj ga poznaš, na rami jih je vlačil dol iz gozda in jih z ročno žago žagal, samo lani se je pa videlo, da prezeba, ni si jih zadosti navlekel, ker ne more več. Moj mu jih je pripeljal s traktorjem, ki si ga je izposodil od brata, ta še kmetuje, saj veš. No, drva smo mu pripeljali, poštar mu je pripeljal krompir, od kolin mu tudi prinesejo. Ne vem, zakaj se dela takega reveža, ko pa vsi vemo, da je poln denarja, da gre vsake tri mesece z avtobusom v staro Gorico

na banko, najbrž samo podaljšat depozit, kaj vem. Doma pa zganja revščino. Od trgovke dol v vasi sem slišala, da si enkrat na mesec kupi cel karton žganja, deset steklenic, kam jih da? Najbrž pije, si misliš, deset steklenic na mesec. Nisi nič opazila?» je Zorka rastla v radovednost.

»Ja, steklenica je bila v stari kredenci, ponujal mi je sadjevec, sebi je dvakrat nalil. Nisem pa imela občutka, da je pijan. Za silo se mi zdi še kar, no. Take mi poveš, moj bog,« je Magdalena zavila z očmi in zavzdihnila.

»Ne vem, no. Prvi sosed, dvesto metrov naprej, ga vidi vsak dan, pa ni nikoli rekel, da bi bil možakar pijan. Svoj ritem ima, vse ob točno določeni uri. Vidijo, kdaj zjutraj zakuri, vidijo, do kdaj je zvečer luč v sobi, tisto okno gleda proti sosedom, to vidijo. Zjutraj gre s sekirico in enim psom v gozd, popoldan, točno ob treh, pa z drugim. Včasih privleče kakšno sušico, včasih pa nič. Tiste sušice potem počasi žaga z ročno žago. Veliko si da opravka z drvimi, že kar bolano, ti rečem. Premetava jih iz sence na sonce, potem pa jih zvečer spet zлага k steni ob klopi pred hišo. Spravlja jih v štaló, kjer ste včasih imeli kravo in dva prašiča, zdaj ima tam drva in tnaló. Tudi pozimi jih cepi. Najbrž jih v jeseni namenoma samo na grobo razcepi, da jih potem pozimi bolj na drobno. Včasih se ustavim, da ga vprašam, kako je. Saj veš, pa samo molči, me gleda, potem pa reče grobo, bo, in kadi naprej. Če ga vprašam, če kaj rabi, pa reče, da ne. Saj bi mu pripeljala stvari gor iz trgovine, veš da bi mu, če pa nič ne reče. Kruh kupi v ponedeljek in četrtek, pa še nekaj konzerv, celo ceneno salamo, pa še limone, kupuje, drugega sadja ne. Lani sem mu pripeljala zaboj jabolok. Veš kaj mi je rekel?» je Zorka napela vrat in si popravila siveče lase, ki so ji lezli nad oči. »Rekel mi je, da je tisto dobro samo za drisko, naj jih kar peljem domov, da on ne bo jedel tistega.

No, čeber kislega zelja in repe si kupi pri Završniku. Tam se zdaj grejo kmečki turizem, menda veš. No, tisto, vsaj tisto si kupi. Poleti ~~si~~ je hodil k sosedovim po kislo mleko, vsak drugi dan. No, tako pač živi, nič ne moremo. Kadi preveč, to že, pa žganje, to je uganka. Nihče ga še ni videl pijanega.

Morala bi se z njim pomeniti, tebe še poslušša, drugega ne,« je stišano rekla in z roko pogladila prt.

»Ja, novembra ga bom spravila k zdravniku, ali pa zdravnika tja gor. Z doktor Vencljem sem se zmenila, zdaj ko ima privatno prakso. Vidi se mu, našemu Janezu, vidi se mu, da hira. Ni več tako živahen kot pred leti. Ja, malo sem malomarna, dve leti me ni bilo, dve leti. Malo je bila kriva moja bolezen, saj veš, živci, depresija, debelila sem se in se žrla, pa sem še hrano žrla zraven« se je Magdalena zasmejala.

»Depresija, ah,« je Zorka zavzdihnila. »Moja hči je študirala psihologijo, zdaj dela že magisterij; no, pravi, da smo včasih preveč zaljubljeni v stvari namesto v ljudi in da to naredi veliko škode duši. Veš, tudi ona se je hotela pogovoriti z Janezom, pa jo je samo gledal, se ji smehljaj, tako mi je pač povedala, in ji rekel, da so stvari, ki so za molčanje, tako ji je rekel. Skušala mu je pač pomagati, da ne bi bil tako odmaknjen. Dolgo sva se menili o njem. Rekla mi je, da je pač moral doživeti kaj hudega, da ljudi ne mara. Nič ne vemo, kako je bilo v ujetništvu, kaj je doživljal kot italijanski vojak na Siciliji, še prej pa v Afriki, nič ne vemo. Nikomur ni nič pripovedoval. Mogoče mojemu očetu, ki pa je tudi molčal. Samo enkrat mu je ušlo in je rekel, ej, Janez jih dosti pretrpel, dosti. Nič ni povedal, kaj. Ti si zdaj v redu?« je Zorka dvignila pogled.

»Sem, hvala Bogu sem. Zdravila sem počasi opustila. Depresija, kaj vem, ti dve leti, kaj vem. Padla sem v neko žalost, najbrž, ker sem ostala doma, brez službe, lokal je prevzel sin

in ga zagonil, oprosti, tako je. Oba z možem sva nekako padla v depresijo, on si je našel psihiatra, jaz sem hodila k Venclju, on me najbolj razume. Preprosto sem začela žreti in nisem več videla smisla, kriza, ti rečem kriza. Prav bolelo me je, v prsih me je tiščalo, pa sem mislila, da je srce, pa ni. No, potem sem začela hujšati in več hoditi. Dostikrat sem sama šla gor na Kras in hodila po gmajnah, to me je zbudilo, to. Zdaj sem kar dobro, moram potrskati,« je Magdalena prepričano rekla in z debelim ukrivljenim kazalcem potrkala po mizi.

»Taki časi so, da se nam vsem fizi zdravje. Bomo že,« je Zorka zavzdihnila in se vzravkala. »Voziš pa še, kaj. Pogumna si, da se sama takole podaš na pot. Jaz peljem samo še gor in to najraje dopoldan, kadar ni toliko prometa. Pa še to ne rada, veš. Če srečam kakšen gozdarski kamion je kar problem. Ti vozijo kot norci, strah me je. Prejšnji teden sem jo odnesla za las. Mogoče sem res preveč rinila na sredino ceste, kaj pa hočem, če je tam taka strmina dol na desno, saj veš, no. Da bi pa do Trsta peljala, o ne. Samo enkrat sem peljala v Ljubljano, pa se mi je kmalu zmešalo, ti rečem. Kar naprej so mi trobili, počasna sem bila, pa še moj je bil zra-ven mene, ves živčen in napet in je kričal name. To je bilo še ko je pil, vzeli so mu vozniško dovoljenje. Potem ko se je ozdravil, je pa šel še enkrat delat izpit. Zdaj spet vozi, hvala bogu. Ti si pa res pogumna,« je Zorka prikimala.

»Ja, moram biti. No vozim že trideset let. Moj me je naučil. Oh, gor na Kras sva se vozila in me je učil. Enkrat sem mu razbila avto, zapeljala sem v kamnit zid, ker sem malo pretiravala v ovinku. Za nekaj časa je bilo vožnje konec. Pa me je vzpodbujal in sem potem naredila izpit. Ja, draga moja, brez avta nič ne moreš, dol v Trstu, nič. No, saj se bom počasi odpravila. Hvala ti za postrežbo. Zdaj se bomo večkrat videli. Bi se počasi odpravila, da se ne naredi mrak,

tega tudi jaz ne maram,« je Magdalena zavzdihnila in si ogrnila rutko okrog debelega vratu.

Pozni popoldan jo je ujel v avto. Mirno je vozila čez Kras in mimogrede rekla: Bog vedi, če bo to zimo predihal naš Janez.

Kaj pa ti veš, kako meni piska v pljučih, kaj veš. Tobak, ja, ja ... tobak, ta da je kriv. Figo, ne tobak. Matilda se smuka gor po rebri, to bo. Včeraj sem komaj še šel do laza, hudič, kako me je zadihalo. In da preveč pijem. Prej premalo, baba zmešana. Ti si kar grej rit dol ob morju, kar daj. **legaj** k svojemu fašistu, legaj, baba zmešana. Nikoli ti tega ne bom odpustil, da si šla tja dol, ko da tu ne bi bilo zadosti možakarjev. Marijo, Marijo iz doline se je vnel zate, ti pa šminko na usta in v Trst. Jebenti ja. In po dveh letih prideš sem in me hočeš komandirat, ne, ne ... Janeza ne bo nobeden komandiral, Janez spada v božjo komando, pa nikamor drugam. Hvala ti Bog, da si mi dal toliko denarja. A, pa se sladko spi na **Lirah**, se. Že dolgo jih nisem preštel, samo dokladam. Mogoče jih bom prešteval v nedeljo. Ja pa ne vem, če jih bom. V nedeljo bom šel k maši, če bom še mogel. Sedem kilometrov je do cerkve, ah ... Ne bom več zmogel. Še psa sta nekam čudna, jebenti no ... Job je včeraj kar **polegal** Fink pa tudi ne teče več tako veselo ... Hudiča sta postala **len** ... Ja, Magdalena, ja, pijem, vsak dan nekaj kozarčkov šnopčka, pijem. Vsega ne spijem, kar ga kupim, hranim ga v kleti. Čez sto steklenic je že. Moj Bog sto litrov šnopca, ja to bo zadosti. Še to leto ga bom kupoval, potem pa konec, konec ... Naj si mislijo kar hočejo, kaj pa oni vejo, kdo je najbogatejši tu, a, kaj oni vejo. Kaj me tako gledaš Fink, a? Ti ni prav, da sem tak, da nisva šla v gozda, a? Ti ni prav. Bi pa sama šla, lenuha lena. Samo še žrla bi. Kaj me gledaš, kot da sem ti mamu ubil. Alo pokličí Joba, pa gremo vsaj gor do Razkrižja, da si

malo obguncam kosti. Za večerjo bo zabeljen krompir, pa še nekaj kosti je ostalo, to dobita, pa bo. Alo, gremo, no ... Au, au, hudič, kako me trže v hrbtu, hudič. Nič ne bo. A zdaj boš pa cmera Fink, kaj tako stokaš, saj ne boli tebe, mene boli, mene. Pa kako. Že cel teden, kot da bi imel eno reč notri pod hrbtom, boli, ja boli ... Še takrat me ni tako bolelo, ko so me Angleži brcali, ker nisem hotel povedati, kdo je ukradel vrečo prepečenca ... pa ja ... No bo že. Kar mirno. A glej ga Joba, a zdaj si se pa naklatil. No, no, kar sem. Ja, ja, priden si, priden, da vahtaš okrog hiše, priden, ja ... No, bomo počivali. Nič, še en šnopček, pa malo ležem na star divan ob štedilniku, tako bo še najboljše za danes. Čakaj, aha, drva so, določil bom. Krompir je tam, ja ... Voda je, aha, ja ... Au, au, hudič, kako me zaštiha, ko da bi me nekaj bodlo. In k doktorjem naj bi šel. O ne, Janez ne bo šel. Kaj mi pa morejo, nič. Povedali bi mi, da bom umrl, to pa že sam dobro vem. Ne vem, nekaj ni v redu, ker me že od pomladi sem tako prekleto boli pod hrbtom, aj, aj ... Aha, cigaret bo dovolj še za tri dni. Danes je četrtek, se pravi, ja nič, v petek bo treba dol v trgovino, v petek ... Kupil bom celo salamo, kos sira, kisle kumarice, še nekaj kruha, pa olje, olje je zmanjkalo, pa kava, ja, še za jutri zjutraj jo je. Če je ne bi kuhal Magdaleni, bi bila do petka. Ja no, sestra je le sestra, samo še ona je ostala, pa ... Ah ja ... Ko je bila majhna, je rada lazila po gozdu, nič se ni bala, prav nič. Sama je šla nabirat jagode in borovnice. Pa kako spretno jih je nabirala. Ja, kač se ni bala. Volka pa se je bala, to pa. Najbrž zato, ker je stara mama kar naprej lajnala tiso pravljico **od volka**, ki je požrl punčko ... Naš oče pa tiso o volku, ki je kradel majhne otroke in jih je volkulja dojila, da so zrasli v kosmate divje gozdne može, ti pa da žrejo otroke. Kakšne neumnosti so to bile ... No, še enega pokadim, potem bom malo zadremal. Tako bo, ja ... O Magdalena, ti boš srečna, veš koliko denarja

imam, pa vse bo tvoje. In če bi ga raje kar zažgal, da se ne bi cukali ... O, to bi bil kres, to ... Saj Bog ne rabi Lir, Bog jih ne rabi, ne. Cerkev, oni bi m jih požrli, ne, ne ... Za cerkev jih ne dam. Če bi bil mlajši in zdrav, bi kam šel. Kam le? Gor bi šel, Nemčijo bi si ogledal, da bi videl te Nemce od blizu, kakšno državo so si naredili, to bi. Pred leti sem že imel namen. Saj sem že bil na vlaku, pa sem si na Jesenicah premislil. Ja, kakšna mona sem bil. Takrat bi lahko šel, pa ... Jaz ne vem, sovraštvo ostane, ni kaj ... Naši so se klali z njimi, zdaj pa naj bi zganjali turizem. Hudiči hodijo dol na naše morje, hodijo. Da si le upajo. Naši so bili pa tudi neumni, da so jim dovolili. Ja, zdaj imamo svojo državo. Če bi jo imeli 1945, bi nekaj štela, danes ... Ne, ne, ti bodo vse pokradli in vse razprodali. Mene bo Matilda prej vzela, preden bom videl, kako bo hudič vse vzela. Kapitalizem, Bog pomagaj, kapitalizem. Jaz sem zidaril v Italiji, vem, kako je. Dvakrat ni bilo plače, za nekaj mesecev je ni bilo, pa ... Nič, tiho bodi, če hočeš, delaj, če ne pa marš nazaj v Jugo. Pa goljufije, pa nobenih pravic, še kaditi nisi smel ... Ja, pri nas pa so lahko letali v bife. Bodo že videli, kaj se pravi kapitalizem. Če so si ga izvolili, naj ga imajo. In zdaj se prepirajo, kdo je bil ta bel in kdo ta rdeč. Preklete zeljnate glave, to so politiki, to ... Vsi so enaki, samo za položaje jim gre, to, samo to. Ah, nagledal sem se teh gobezdačev. Pa naša Magdalena, pa ona ... Ja, baba najde bogatega deca in je rešena, pa naj bo sistem tak ali tak. Ne ta svet ni prav narejen. Razstrelit bi ga bilo treba, razstreliti ... Tako kot smo razstrelili kasarno na vznožju tistega hriba. Kdo je pa vedel, da je še posadka notri, kdo. Ukazano je bilo, miniraj ... Pa smo ... Eni so preživeli, eni so bili samo ožgani, veliko je bilo raztrganih, ubitih ... Pijan oficir nas je gonil in streljal nad našimi glavami s pištolo, mi pa ... Kakšne mone. Zadosti bi bilo, da bi se obrnil in ga pihnil, prasca. Kaj je to v človeku, da postane po

pasje vdan. Jaz tega ne razumem, ne razumem. Magdalena je vdana svojemu Italijanu, prekleto mu je vdana ... Kaj misli, da bo s hišo ... Pa naj jo obnovi, da bo čez poletje hodila sem gor, če hoče, denarja bo zadosti, Madona, da ja ... Nekaj je omenjala, da bo to naredila, če bo sin za to. Sin, tisti ... z brado, s sončnimi očali ... Samo babe mu gredo po glavi, ja ja ... On bi sem gor vozil ljubice ... Kurbarijo bi zganjal, pa še kaj. Ne, ne ... No ja, ko me ne bo, tega ne bom vedel ... Hudič naj vzame vse skupaj, hudič ... Če bom le še pri močeh, bom na pomlad denar zažgal, pa ga bom. Če že nisem nič imel od teh prekletih **Lir**, jih bom pa zažgal. O, to bo lep kres, to ... Kar v peči jih bom skuril, kar tam. Madona, da jih bom. Tako bom Italiji največ škodil, tako bo, ja ... Kaj me baba sprašuje, kam dam ves denar, kaj jo to skrbi. Moj je pa amen! Nima koga kaj brigati, nima ... Ah, boli boli, prekleto boli. Bo že nehalo, bo. Mogoče sem tudi nerodno dvignil deblo, pa tnalo sem včeraj premikal, mogoče bo od tega. Madona no, kako so ljudje firbčni. Ja, vem, moja vrata jih brigajo. Draga so, lepa, rezljana. Take sem hotel imeti, ker si take predstavljam gor, nebeška vrata. Kako bo res tam gor? Komunisti so kričali, da neba ni, da je Bog izmišljen, ja ... Zame je vedno bil, pa Marija tudi. Še danes **sme** prepričan, da so bile tiste sledi v blatu, zgoraj ob kalu, njene. Bosa ženska noga, dobro sem videl ... In psa sta čudno cvilila in zmedeno tekala po tistih sledih. Potem je pa sled kar izginila, kar ni je bilo. Na stezi že ne več ... Marija je hodila in mi **hotel** nekaj reči ... O Marija, prosim te, odjej mi to bolečino. O Marija prosim te, vrni mi mir, prosim te. Lej, vse **Lire** ti pustim, ne bom jih sežgal. V noči, ko bom umrl, pridi ponje in daj jih revežem. Previdno jih razdeli, revežem jih daj. Nagledal sem se revežev po Italijanskih mestih, pa tudi pri nas bodo še. Njim jih daj, Marija, njim. Kaj, a te slišim, kaj praviš Marija? Da naj pustim lire

pod štrmocem, tam naj bodo, da boš prišla ponje. No, potem jih bom pa pustil. Vidiš, Marija, zdaj mi pa solze grejo, vidiš jih. Zdaj verjameš, da te častim, da verjamem v Boga in očeta in sina, amen.

V mraku se je iskrila cigareta. Janez je sedel poleg štedilnika in pustil starejšemu psu, da mu je legel čez noge, obute v ponošene volnene nogavice, na petah že natrgane. Bolečina je minila, zato se je smehljaj in vsesaval dim globoko vase, ga zdržal, da mu je škripnilo v kadilskih pljučih in ga prav počasi spuščal ven. Pes je zavzdihnil, mogoče se mu je kaj sanjalo, drugi je ležal pod mizo in je zazel. Janez je z vajeno kretnjo prijel dogorek in ga vrgel v žrelo štedilnika. Nekaj časa je gledal ogenj, malo dreznil z drvom vanj, da so se razživiljene iskre zagnale proti dimniku, ki je vsesaval svaljkast dim. Ni bil zadovoljen z drvom, ki ga je malo prej vtaknil v štedilnik. Odkimal je, vstal, privzdignil pokrovko in gledal drobne pene ob robu. Spačil se je, ker krompir še ni vrel. Pes, ki mu je ležal na nogah, se je premaknil na drugi konec temačne kuhinje, tudi ta zazel in se zleknil ob kup drv. Jesenski stihobljen mrak se je začel na gosto tlačiti v gozdnato steno južno od hiše in počasi zajemati celo dolinico, ujeto med ogolele hribe. Luč je prižigal pozno zvečer, ko je že bila tema. Spet je sedel na klop, naslonil komolca na nogi in si zajel glavo med dlani. Misli so se mu mrežile: Če bi le zaupal enkrat samkrat doktorju Venclju. Pravijo, da je zdaj privat, da se potruji, pa ... No, če računam, lahko bi živel še deset let, vsaj ... Pa ... Ne vem, ne vem ... Ne maram zdravil, ne maram bolnic ... Oh ... Kam je šlo življenje, kam. Mar bi ostal v mestu, ko je bila še takšna priložnost, tako pa. Kaj bom zdaj jamral, star sem in bolan, ne prvi in ne zadnji na tem svetu. Na milijarde nas je, preveč ... Ob sedmih so poročila na radiju, teh ne smem zamuditi, se je domislil. V

klet moram, se je spomnil. Vstal je, psa sta se takoj dvignila in pomahala z repoma, misleč, da bo sledil prehod pred večerjo, sprehod v mrak ... Rekel jima je, da gre samo v klet. Dvignil je leseno loputo blizu vrat v kuhinji. Dol v klet je bila prislonjena stara majava široka lestev. V kleti je bilo nekaj polic, v kotu pa krompir. Majhno okno, polno pajčevin, ni dajalo nikakršne svetlobe, še podnevi skorajda ne. Posvetil je z žepno svetilko in počasi drsel čez steklenice žganja. S prstom je risal dolge črte na prašnem steklu. Prešteval jih je in si pri tem kimal. Potem je osvetli še čebra z zeljem in repo, spet je prikimal in si rekel: »No, zima, le pridi, le ... Čakaj, še lonec zabele, ta bo decembra spet poln, ko jo bom kupil, potem bo do aprila mir.« Dolgo se je z očmi zadržal na vrvi, vrženi na polico. Da bi se obesil, ne, ne ... In malo naprej so bile prazne pletenke od vina, pozabljene in prašne. Vino, kri, znoj ... Italija, ja, ja ... Tako, steklenica za naslednja dva dneva, no tri dni bo zdržala, tri dni, se pravi do sobote ... Zatlčil si jo je v suknjič in se počasi dvignil spet v kuhinjo. Še enkrat je posvetil dol v klet, skrbno zaprl loputo in s škornji potacal, da se je prepričal, da so se robovi dobro uležali in je loputa pravilno sedla na svoje mesto. Steklenico je dal na lesen policičnik, zagrnjen s cunjo. Psa sta ga samo gledala, bržkone že malce nestrpna, ker se je bližala večerja. Žepno svetilko je dal na svoje mesto, na polico pod staro uro, ki je vdano mlela in je nihalo drobilo klenke. Šel je do kupa drv in jih premetal, da bi našel takšna, ki dajejo bogatejšo toploto. Našel jih je in si jih položil pod štedilnik. Sedel je ob mizo in počakal, da se je tema povsem zgostila. Zdelo se mu je, da sliši rahel veter, ki je prihajal iz vzhodnega dela vasi, kjer je bila kapelica z Marijo. Tja se je včasih namenjal tudi ponoči, da se pogovoril z njo. Domačini so menili, da se mu od žganja že rahlo blodnjavi. Potem ga je nenadoma prešinilo, da mora pregledati,

kako je z lirami. Sunkoma je vstal, da je Fifo kar odskočil, Job pa se je pretegnil in cvile zazeהל. Odprl je vrata v spalnico in jih za seboj zaprl. V temi je šel do okna in zagrnil cunjaste zavese. Dotipal se je do stikala in prižgal luč. Šibka žarnica, vsa prašna in posvinjana od mrčesa, je dala le malo svetlobe, komaj toliko, da se je iz mrakobe izluščila stara omara in postelja, pod oknom pa star stol. Z neko radoživostjo je šel do postelje, začutil je butljivost srca. Napeto je poslušal, če je vse tiho, da ga ja ne bi kdo zalotil pri tem pregledovanju zaklada, čeprav sta bila psa dovolj budna. Z žilavimi rokami je prijel staro žimnico in jo dvignil, najprej malo, potem pa celo in jo naslonil na lisast, krušeč zid. Zdaj so se pred njim zasvetili kupčki denarja. Vzel je enega, ga polistal, preštel, ovohaval ga je in spet štel, pa drugega in tretjega, vseh ni preštel. Povsem umirjen, skorajda blažen in solzen je čez denar spet spustil žimnico, poravnal že dolgo neoprano rjuho in potlačil vzglavnik ob visoko stranico postelje. Nekaj časa je še stal in smrkal. Zazrl se je v sliko Marije, ki je visela na sredini stene, nekoliko postrani, okvir je že bil razrahljan. Šepetaje je pomolil, z levico obrisal solze in smrkel in šel nazaj v kuhinjo. Za trenutek je obstal ob štedilniku in zanemelo gledal, kako se pene ob gomoljih debelijo in se dvigujejo. Prislonil je roko nad železno ploščo, da bi preveril, če je moč toplote dovoljšnja. Prikimal si je in še kar posmrkaval. Pa bom moral prešteti ves denar, v soboto ... Novembra grem spet dol v Gorico in dvignem zadnje tri obroke. Zadnjič me je tisti mulo italijanski, tisti referent, hotel prepričati, da bi denar naložil v nek sklad. Pa še kaj! Če je doma, vsaj vem, da ga imama, tako, tako. Poiskal je staro ponev in zabelo. Z leseno kuhalnico je zajel štiri velike zajemljaje. Psa sta ga gledala in se mu rinila k nogam. Vohala sta grižljaje. Počakajta, le počakajta, požeruha. Celu tele bi

pojedla, če bi ga vama dal. Saj bosta dobila kosti iz ješprenja so še, vsak svojo, ja ... Pa zabeljen krompir, to ... No, včasih, ah ... Naša mati jih je štela in jokala na pomlad, ko je zmanjkoval, štela jih je, v črnem predpasniku. Preklete no, kakšna revščina. Da bi zdaj videla vse tiste lire. O joj, koliko krompirja bi kupil. Je ni kleti v vasi, da bi ga spravil, je ni. Cel vagon bi ga kupil, pa kravo, tako, ki da dvanajst litrov mleka na dan, ne pa naša, pet, šest ... In gor v gmajne sem jo vozil na pašo. Naša mati ... Tam se je usedla, ko se je skobacala iz kleti, tam na tisti star stol, ki je še, ima počeno nogo. Tam se je usedla in valila tiste krompirje po predpasniku. Smrkala je nad njimi in ga prala s solzami. Če jo je oče tako videl, je zagodrnjal, da eni nimajo več kaj šteti, kar je bilo po prvi svetovni vojni res. No, pa smo zrasli, smo. Nocoj bom bral naprej, če me ne bo levo oko spet peklo in mi bodo črke zaplesale. Zanimiva reč, vojna v Rusiji ... Šteli so grahke ... Ja, ja, vojna ... No, krompir dobro vre, še petnajst minut, pa ga odcedim. Kaj bom jutri za kosilo? Ah, jutri bom razmišljal, jutri. Ne gre mi iz glave Magdalen, baba ... Vem, kako je tam dol, vse fino, vse novo, vsega zadosti. Pozabila je, kako je klečati na njivi in pleti krompir, pozabila je, kako diši polenta, kako diši kruh, ki ga je mama pekla v peči. Tisto je bil praznik, tisto. Lep hlebec, prekrižan, zavit v prtič in shranjen v omari. In bog ne daj, da si ga sam urezal. Ne, tega se ni smelo, to je delal oče. In to kako slovesno. Prislonil si ga je na prsi, ga poljubil in zarezal. Vsako leto je dobil moko za dva voza drv, ki jih je peljal dol v dolino nekemu trgovcu. Tam je kupil tudi koruzno za polento. Kako baha-vo je vse pripeljal domov, kako ponosno, za mamo pa pravo kavo, za nas bombone, za Magdalenico, njo je imel najrajši, pa še cunje, ki mu jih je dala šivilja, kateri je tudi peljal drva. Iz tistih cunj je Magdalenca naredila uporabne krpe, pa

tudi majhno punčko, z njo je spala. Še v šolo si jo je prvo leto nosila ... Kruh, kruh ... Ko sem prišel iz vojne iz Francije, sem se najprej najedel domačega kruha ... Mama mi ga je narezala na bel krožnik kot da reže potico, pa skodelico vročega mleka. Leto petinštirideset, avgust ... Otavo so že kosili, kobilice so skakale dol po senožeti, jaz pa ves ožuljen od civilnih novih čevljev in v spodobni obleki, ki sem jo dobil ob odhodu iz angleške armade ... Mleko in kruh ... Mama je sedela, smrkala, si robom črne rute brisala solze, gledala me je, kako lačno jem kruh in pripivam domače mleko ... Spraševala me je, če sem kaj molil, če me je svetogorska Marija varovala. Tisto podobico mi je dala, ko sem šel k vojakom ... Vsako leto je romala tja gor, peš, ja, peš ... Tudi jaz sem prišel peš iz Gorice, kar čez Trnovski gozd sem jo mahnil sem gor. Magdalena je sedela na pragu, star pes je prišel po stezi, me dolgo ovohaval, šele potem je bevsknil v pozdrav. Tisti kruh je bil najboljši ... Pa če bi si ga tudi sam spekel. Ne, ne, pri vsem tem denarju, si ne bom pekel kruha. Saj čisto dober trgovinski. Sir, vidiš, sir bom kupil na tisti kmetiji ... O, dobro, da sem se spomnil, sir. Naša mama ga je delal, ah ... Obračala ga je, otrkavala, ovohavala ... Ko je bil zrel, ga je narezala in najprej ponudila očetu, ki si je vsakokrat privihal brke, stlačil kos v usta in mlel bolj na levi polovici, ker je imel probleme z zobmi. Cmokal je in kimal, rekel pa ni nič. Ampak mama je vedela, če si je še naprej gladil brke in še enkrat pokimal, je to pomenilo, da bo dobro. Ja, hudič ... Ko so začele tiste polivinilaste vrečke, tiste bele, ki si jih lahko kupil dol v trgovini. Takrat mi je pa sple-snel ... Dva dni nič, tretji dan odprem vrečko, kruh pa ves zelen, pa tako sem bil lačen ... Ja, ja, vsega se je treba naučit, vsega. Kaj je treba toliko te plastike, kaj ... Povsod jo je. Že v gozdu vidiš plastične kante od bencina, ki so jih pozabili

gozdarji, pa še kakšna steklenica. Da bi jaz pil vodo iz plastične steklenice, o ne, ne ... Pa da bi posodo pomival s tistim zelenim hudičem, detergent mu rečejo. Ja, še kaj, saj ti razžre roke, in ne vem, če ga zares spraviš s posode, ne vem. Topla voda pa je. Ko smo imeli še prašiče, je mama vse pomila v veliki rdeči kovinski skledi, tisto je potem zlila v čeber, kjer so bili še ostanki repnega pirja in vrgla je še nekaj pesti moke pa je bilo. Ja eni imajo že pomivalne stroje, ja ... In kaj še. Naša Magdalena ima vse te hudičeve reči, sesalnik za prah, pralni, sušilni, pa ne vem še kakšen stroj. Joj, moj Bog, tisto soboto, ko sem prespal dol pri njej v Trstu ... Koliko let je že, čakaj ... petnajst, ja ... Pa me je zjutraj zbudilo hrumenje. In sem videl našo Magdaleno, kako goni eno reč po tepihu v veliki dnevni sobi. Sesalec za prah ... Ja, ja ... In pomarančo je dala na nekakšno vrtavko pa je bil sok. Drug svet, drug ... Jaz sem ostal v gozdu, sem spadam, tu sem doma. Krompir vre, aha ... Še zabelo dam gor. Žllico, še eno in še eno, zadosti bo za nas tri ...

Po kratki molitvi se je lotil krompirja. Zajemal je počasi in grižljaje dolgo valjal po ustih, da je čutil prijetno spremeshenino zabele in krompirja. Če je naletel na trd ocvirek, ga je stisnil na desno stran, kjer je imel več zdravih zob in ga je počasi prežvečil. Potem je čakal, da se je slina nacedila in je oblikoval kepast grižljaj, ki ga je z užitkom pogoltnil. Krompir, krompir, krompirček, si je v mislih prepeval. Gledal je oba psa, ki sta mlela vsak svoj zalogaj. Namenoma jima je krompir ohladil z mrzlo vodo, ker je vedel, da sta pogoltna, vročega pa nista smela. »Ja, ja, pridna sta,« jima je rekel in za trenutek podržal žllico v zraku, nekako na pol poti do ust. Tudi sam je čakal, da so se grižljaji nekoliko ohladili. Ko je pojedel, je krožnik odložil na leseno polico, poleg obtolčenega lonca, ki ga je imel na robu štedilnika, da je bil vedno

poln tople vode. Vzel je staro zajemalko in počasi splakoval krožnik z vročo vodo. Odložil ga je na svoje mesto na lesenem policičniku. Umil je še žlico, ponev pa je pomazal s koščkom kruha in jo spraval. Psa je poklical in ju peljal ven. Čez noč ju je zapiral v drvarnico, včasih je večjega privezal za verigo in ga pustil zunaj, ne jesen navadno ne, pustil je pa priprta vrata, da bi se lahko zagnala na prišleka, če bi motovili okrog hiše. Nekaj dolgih trenutkov je stal in ovažal zrak. Zdelo se mu je, da se od juga vlačí težka megla, ki bo zagrníla gozdove in bo posrkala molčéčnost in napredla čemernost. Ni maral megle, preklinjal jo je. Spomnil se je, da je pozabil poslušati poročila ob sedmih. Šel je v hišo, prižgal star radio, ki mu ga je prinesla Magdalena, soliden star Grundig je še kar delal. Usedel se je in spet kadil ...

Hudič, pa taka jesen, taka bo ja ... Kako sovražim to prekleto meglo, saj ne moreš nikamor, še gor v laz ne. Pa ravno včeraj sem videl, da je veliko sušic, veliko suhíh vej po tleh. To bom imel dela, a to bo nekaj. Sušice, lepe, skoraj bele, trde. A, ma moja žaga jih razreže, jih. Ja, jutri, če ne bo megle, bom vzel štrik s sabo, da jih zvežem, pa bom že nekako privlekel kup domov. Potem jih bom pa v štali lahko počasi žagal celo zimo. Tiste gorijo, tiste. Ja, samo par okroglih daš, pa je kava kuhana, razgrejejo, razgrejejo. Drugačna žerjavica je od njih, bolj debela, lepa. Pa v levem talu, tam imam še kup drv. Kako jih bom spraval dol? S sankami ne bo šlo več, nisem več pri močeh. Da bi zabíjal klin in jih vlačil dol, ah, ne ... To je delal naš oče, o jej! Najprej si je naredil pot gor v gozd, potem je z večjim drvom naredil globok jarek v sneg, tisti je zmrznil. Potem je šlo gladko. Joj, kako ga vidim nocoj, mmm ... Sklonjen je, štrik se mu zažira v levo ramo, on pa vleče, se pači ... Star suknjič mu opleta, raztrgane volnene rokavice ima, on pa vleče, vleče. Malo

se ustavi in se nadiha pa spet. Celó zimo jih je tako vlačil in razžagoval. To je bilo takoj po vojni, bolan je že bil ... Pa ni odnehal, ne. Pred vojno je delal isto, kadar ni dobil kakšnega dela, kadar je bil doma ... Tiste njegove klamfe, pa štrik ... Klamfe so še, štrik imam pa nov. Da bi se jaz tako mučil, o ne, ne zmorem več. Zdaj so traktorji, so ... Pa motorne žage, cepilni stroji. Zdaj je lahko ... Kaj je bilo včasih, oh ... In sušice, te, te ... Te je pa naša mama na jesen vlačila. Cele kupe je navlekla. Kar pod pazduho jih je stisnila in vlačila dol. Takrat smo imeli mladega psa, ki se je zaganjal za njo in grizel v polena. Včasih mu je uspelo kakšen oklešček potegniti iz kupa in ga je ponosno vlekel za mamo do doma. Kar je bilo drobnih, je sama nasekala, debelejšje je pa oče nažagal. Magdalena jih je zlagala, lepo, dobro ji je šlo. Ah, oče, oče, zdaj orješ v nebesih, kaj. Vidiš, za deset let sem te prerastel, ti si umrl mlad, jaz pa še kar vztrajam, Bog tako hoče. Ti pa orješ tam gor, orješ novo njivo za krompir. Pa se spomnim oče, kako sva jo orala, ti s posojenim volom, jaz za plugom, dokler me ni zamenjal naš sosed, njegov vol je bil. Meni ni šlo, petnajstleten mulc sem bil, kako bi znal ... Kričal si name, jaz pa sem se opotekal za težkim plugom in sem spuščal solze v vijugasto brazdo. Tisto leto je bila njiva bogato pognojena, ker smo imeli polno štaló, dve kravi in telico. Ja, ja ... Orali smo novo njivo, ki si jo aprila zakoličil z vejami. Ponosno si štel korake. Joj, kako se tega spomnim ... Ja, to je pa vredno še enega šnopčka. Pa ga bom, zdaj ga bom na tvoje zdravje. Naj gre vse k hudiču. Megla bo. Poročil še ne bo, do desetih jih bom čakal. Megla bo, čutim jo, zato me je prej tako bolel hrbet, pa še me bo, vem. Svoje ure ima ta bolečina, ta prekleta bolečina. Znucan hrbet je. Najprej zidarija, potem gozd ... Nič, še dva, tri šnopčke, danes bo festival ... Nekaj zamisleka mu je kapnilo v temotnost, ko je kremžljivo stiskal obraz in

spil šilce. Odrinil ga je, pobobnal s prsti po mizi, zaihtel in odmajal z glavo. Oče, oče ... veš, da je rdeča zvezda posvinjana, veš ... Ti si tisto zvezdo hranil v predalu, še je tam, ne dam je, ne dam, čeprav zdaj kričijo, da je bilo vse narobe. Kaj pa ti veš oče, kako smo zdaj, kaj ti veš. Ti orješ mastno njivo in si ves moker od truda. Kar vidim te, kako prigovarjaš volu, kako ga vlečeš, kako poklekaš v brazdo in gledaš, če je lepo obrnjena. Kot takrat ... Potem smo z motikami tolkli tiste brazde, cel teden, pa še enkrat, šele potem, prvomajski prazniki so bili, smo nametali krompir v izgrebene jamice. Ti si šel z železnimi grabljami na njivo in si zagrebel ... Stara mati je njivo požegnala, ja ... Tisto leto je res bilo krompirja, res, pa naslednjo tudi, pa tretje leto še, potem ... Potem pa tebe ni bilo več, kar nenadoma. Meni se je zdelo, da si bil kot luža, kar izginil si. Ah, mene jemlje. Saj se bova srečala gor ti verna duša, ti, ki si šel v partizane z molekom v žepu in s podobico Marije, tako kot jaz, ti, ki si že bil v prvi svetovni vojni in si videl, kako letijo v zrak človeške glave, ko prileti granata. Pa ni bilo treba, da si mi to pravil, vem, vem, takrat si bil pijan, ko si to pravil. Kje je že to, oče, kje? Veš, zime so zdaj mehke, ja, jalove so. Snega je malo, megle pa veliko, preveč. Ta smrkava reč se vlačí okrog hiše, da človeka bolijo kosti. Lani je bilo v novembru, kmalu po vseh svetih, da je hudič visel tri tedne. Če ne bi imel šnopca, je ne bi zdržal, ne ... Bog ne daj, da bo letos tako, bog ne daj. Ja, vidiš, politika, stranke ... Če bi ti to doživel, najbrž bi spet vzel mitraljez, kaj. O, vem, vem, kje je spravljen. Še zmeraj je tam, brez skrbi, nad prepadom je spravljen. Noben hudič ga ne bo našel. Zavit je v gumirano platno, fina nemška reč ... Ja, ko mene ne bo, bo ostal tam in čez čas razpadel, železo bo ostalo. Osemsto nabojev je, zdaj najbrž ne bi več bili za rabo. Pa naj bodo tam. Taki časi so, da se jim ne sanja, kaj je prava vojna, čeprav tam dol, veš, na

Balkanu, tam se pa grejo krvav ringelšpil. Poročila poslušam, sosedu mi tudi kaj pove, kar vidi v tisti škatli, v televiziji. Da bi jaz to gledal, ne, ne ... Ja, taki časi so zdaj. Pa smo bili ponosna država, ne ... Zdaj pa vojne, vojne ... Podobni smo kmečki družini, ki se tepe za dediščino, to smo zdaj. Jaz sem svoje pošteno zaslužil, drugo me pa ne briga. Verem sem bil prej, verem sem zdaj. Pa so eni, saj si jih poznal, oče, si jih, ki so prej letali na partijske sestanke, zdaj so pa v cerkvah, pa se slinijo okrog desnih politikov. Zame ni desnih in ni levih, vsi hočejo davke in prispevke. Meni se je zmeraj zdelo neumno, da smo toliko, no so, toliko delali udarniško, pa še od plač so nam trgali ... In naši sosedje zdaj imajo telefon. Cela reč, si misliš. Sami so si morali skopati jame za droge, sami vlečiti žico, podjetje je pa prišlo, priključilo telefon in jim zdaj veselo zaračunavajo naročnino. Dobili so ga leto dni, preden je hudič vzel Jugoslavijo. Ja, ja, ljudje so mone, so mone ... Kako ne vidijo, da jih kar naprej kradejo. Mojih Lir ne bodo, ne, ne bodo. Porko dijo, da ne. Naš stari tata bi rekel, naš France, kar imaš, imaš ... Res je, kar imaš, imaš ... Pa so rekli, socializem, ja ... Tito ... Vsem pravice, meni pa še en šnops, na, nej bo ... Tito, partija ... tovariši, zastave, parade, krediti za se usrat. Nisem mogel verjeti ... Takrat sem zidaril v Italiji. Enkrat na mesec sem prišel domov in se napil spodaj v gostilni ... Pa so mi pravili, sošolci, sosedje, kredit, kredit ... In je šlo vse k hudiču ... Tito je umrl, krediti so ratali dragi, partija je šla k hudiču, mi smo dobili državo, kakšno le!? Dokler dajo penzijo, bom kar tiho. Italija, ja, ja. Vsaj tista je gvišna, vsaj tista, lire, lirice ... Vem, mnogim gre v nos, da dobim tako penzijo, vem. Klinc jih gleda, kaj pa oni vejo, kako je delati, ko je štirideset stopinj in si ožgan od sonca, kaj oni vejo, kako skelijo roke od malte, kaj vejo, kako je po deset ur na dan biti na gradbiščih ... Dobro,

služilo se je. Lahko bi se pripeljal z novim avtom, vožnja ... Saj sem poskusil, strah me je bilo. Že na drugi uri vožnje sem obupal, ko sem se zaletel v drog na sredini trga v majhnem mestu, kjer sem takrat delal. Tudi pri nas sem potem poskusil, pa je bilo isto, nisem bil za te reči. Še s kolesom se nisem rad vozil, ni to bilo zame. Ja, eni so se pa važili z mopedi, zdaj se pa z avtomobili. To je zdaj nova bolezen. Samo poglej si to, sosedovi jih imajo štiri, vsak svojega. Dobro, jih nucajo, ker hodijo v dolino delat ... Včasih je bil delavski avtobus, zdaj je samo še šolski. Oče ti si imel potem vola in voz, ja ... In se spomnim starega Jernača, ki je vlačil voz dol v mesto. Moj bog, kako je človeče trpelo. Med vojno je dal dva sinova, pri belih sta padla. Ja no, verni so bili in veliko kmetijo so imeli. Po vojni so jim vse vzeli. Jernaču je ostala samo hiša in nekaj malega gozda, pa njiva in travnik za eno kravico ... prej, o, prej, pred vojno in pod Italijo, o so se pa šopirili. Imeli so par konj, dva voza in njihova Marija se je omožila z advokatom v Gorici ... Cela reč ... Pa je bila vojna, sinova sta bila v Italijanski vojski, potem sta pa šla k ta belim, v Logatec sta ušla ... Oba sta padla, no ... Jakob je bil fajn poba, dve leti starejši od mene. Rad je pomagal, Tine pa ne, Tine je bil bolj ošaben in je na reveže gledal kot na lenuhe. No, no, zdaj sta oba pogrnjena z zemljo bog vedi, kje. Nikoli se ni zvedelo, kje sta zares končala. Stari Jernač pa je potem vlačil tisti vozek dol v mesto in prodajal drva. Za nazaj se ga je kdo usmilil in mu zapregel voz, včasih gozdarski kamion, včasih kakšen kmet, ki je šel na pot z vprego, pa tudi za avto so mu ga pripregli, tudi ... No, saj se ni matral dolgo, par let, pa ga je pobralo. Kaj me to briga nocej. O šnops, ti imaš ogenj zame, ti, je zavzdihnil in si spet primaknil steklenico ... Motnjava ga je delala razlezenega. Za trenutek se je videl v oknu, v šipi, ki je bila počena. Razpoka je

šla naravnost čez nos proti sivim lasem. Počen obraz, ja ... Star zapit jurišnik, en drek sem, en drek, ki bo drek, ko bo potolkla po šipi Matilda. A, glej glej, saj lahko da je že in je zato počila šipa. Ma sem mona. Čakaj, še deset minut, deseta bo. Ja, naj radio pove, kaj bo jutri, naj pove. Luč bom pa kar ugasnil, saj bo svetila žerjavica.

Nasičen s cigaretnim dimom, malo kašljajoč je šel ven, da se pred spanjem odtoči. Stopil je za vogal. Luč iz veže je le medlo risala trak v gostečo se meglo, ko je curkal v osuške trave ob zidu. Psa sta malo porožljala z vrati, a ju je takoj z žvižgom, ki sta ga dobro razumela, napotil nazaj v štaló. Vedela sta, kje jima je mesto. Odločno je šel v vežo, nekaj časa stal in gledal, kako se megla vlačí mimo hiše. Čutil je, da mu žganje jemlje nogi, da ga spodnaša. Pijansko se je smehljál in premleval poročila ... Balkan, Balkan in naša gobezdala ... Počasi je zaprl vrata in dvakrat obrnil ključ. Preveril je, če je blizu vrat sekira. Pokimal si je in si slekel ponošen jopič. Staro pokrivalo je tudi snel, ga otolkel ob stegno in ga obesil na debel obešalnik na zidu, kjer je visel še en jopič, še starejši, malo naprej pa gumirana pelerina – tisto si je nadel, kadar je deževalo. Pozimi si je oblačil staro bundo, le kadar je šel dol v Gorico, si je navlekel udoben črn plašč, ki si ga je ob priliki kupil na neki razprodaji. Usedel se je na stol, si razvezal težke čevlje in izvlekel najprej desno nogo, potegnil iz čevlja še cunjasto ovijalko, jo otresel in jo vrgel na kup drv ob štedilniku. Potem je proceduro nadaljeval še z desno nogo. Migal je z nožnimi prsti v ponošenih volnenih nogavicah. Z levo nogo je pribrcal nacefrane copate nekje izpod mize. Nadel si jih je. Zavzdihnil je in si rekel: »E moj Janez, moj Janez, danes si se ga nalil. Hudič, kako greje po vampih in v glavi plešejo vile. Ja, ja, vile ... Vile, so ja ...« Kinknil je z glavo, naslonjen nad mizo, leseno

in grobo, ne prav čisto, poflekano. Posmrkal je in tonil v nek davni privid: Spet je šel dol v Gorico mimo trgovine, kjer je za blagajno sedela Bruna, mlada, prsata, z dvema jamicama v licih, dve jamici ... In usta, kot briške češnje rdeče. Ona, ona ... mravlje so mi šle po žilah, ko sme jo videl, mravlje. In takrat, ko sva šla na kavo, sem prvič pil kapučino. Nisem maral tega, ne prej in ne potem, tisti kapučino ... Zнала je slovensko, saj je bila njena mama Slovenka iz Vrtojbe ... Bruna ... Pa bi lahko ... Nič ne bi lahko, nič ... Ostal sem hribovec, zaprt v svoj svet ... O, vem, denar jih je vlekel, babe trapaste. Saj so bili namigi, o ja. In enkrat, maj ... Ah ... Stojim tam ob drvih in slišim pokojno Johano: Ja Janez pa ima šoldine ima. Ta bi bil za oženit viš, je prigovarjala svoji starejši hčeri, ki je bila debelušna in okorna, tam pri tridesetih, še kar sama. Najbrž bolj v napoto doma, kot pa da bi zares kaj pripomogla. Janez, da bi jo vzel, ah, ne, ne ... Take ne ... Požvižgal sem se na take takrat ... Pa se je vse odvrtelo, Marija, vse. Ostala je žerjavica, vidiš, tako ugašamo, tako. Pepel bom, pepel na božji njivi. Sestri sem že rekel, da mene morajo sežgati. Kaj pa veš, lahko da samo malo bolj trdno zaspíš, da padeš v slabost, in te pokopljejo. Slišal sem že, da so našli obrnjena trupla, o, ne ... Otresel je z glavo, smrknil in si solzavi smrkec obrisal ob grobo srajco ... Spat, spat ... Povlekel je smrkelj globoko vase, ugasnil luč, že drugič ta večer, in šel v malo spalnico. Za trenutek je prižgal luč, da je še enkrat preveril, če je okno priprto, če je železna zapora prislonjena, če je vse tako kot mora biti. Preden se je ulegel, je še enkrat segel pod žimnico in potipal denar. Zaslakobilo ga je. Kar v srajci in spodnjicah se je ulegel v že dolgo neoprane rjuhe in se ogrnil starim nacefranim kovtrom. Podložil je blazino, iztegnil roko, da je dotipal stikalo in ugasil luč. Težka tema ga je zaobjela. Pretipal je odejo, sklenil roki in še enkrat

pomolil k Mariji. Žganje kar ni hotelo navreti **spacana**. Mislili so mu **begala** in ni se mogel pripraviti do tiste sladke utrujenosti, ki ga je sicer obhajala vsak večer. Ja, ja, tako bo to, tako, Marija. Denar bo zate. Ne, ne bom ga nesel župniku. O, ta župnik, ta ... Meni bo solil pamet, meni. Kaj ga briga, če me ni nikoli v cerkvi. Tja letajo samo opravljive babe, ob nedeljah še nekaj možakarjev, zdaj skoraj že vsi no, jaz ne. Boga najdem v gozdu, dobro se razumeva, zelo dobro, kajne Marija. Molitve ne opuščam, spoštujem cerkvene praznike, vedno sem jih. Še komunisti so jih, kako da ne. Saj sem jih poznal, ah, te, te ... Mene so vedno prezirali, ker sem delal v Italiji. Celó zmerjali so me zaradi tega, da služim fašistom, so mi rekli. Enkrat, Marija odpusti mi prosim, odpusti mi, dragi Bog, takrat ... Petek popoldan je bilo, ko sem začel prvi dan dopusta, avgust ... Dol v gostilni je bilo živo, čakaj, ja, ja leto 1965. Pil **sme** črno vino, barbero. Pa se je začelo. Eden od mladeničev je začel name kazati s prstom, da sem še vedno sluga kapitalistom, pa take. Smrkavec je bil študent v Ljubljani pa je mislil, da ve več kot je strani v knjigi. In ni nehal, ne. Pa me je pogrelo. Usekal sem ga, tako zelo sem ga usekal, da je padel v prah pred gostilno. Malo krvi se je potočilo iz počene ustnice in iz nosu. Fanta so pobrali njegovi preplašeni pajdaši, jaz pa sem se šel domov. V soboto zvečer so me čakali, vedel sem, da bo tako. Pa sem vzel očetovo staro kolo in se odpeljal v sosednjo vas, kjer sem se napil, da sem potem s kolesom padel v neko njivo krompirja. Nekaj časa sem kar tam ležal. Domov sem prišel raztrgan in umazan ... Ja, Marija, take sem delal, take. Pa sem ti ta greh že povedal, o ja ... Nisi mi še šepnila, če je odpisan. Saj so bili še drugi, saj veš. Čakaj, a ti katerega nisem povedal. No, čakaj ... Ja, ja, tistega, ko sem sodelavcu, Italijanu, spustil zrak pri novem Fiatu. Hudič gobezdav me

je vedno zafrkaval s slovansko svinjo, da smo leni, da smo, ne vem kaj. Polpismen je bil in je prinašal malto nam mojstrom, pa si je upal take govoriti ... Fašist zmešan. Saj bi ga, kar s kladivom bi ga, in enkrat res ni dosti manjkalo, da ga nisem. No, tisto soboto pa ... Parkiral je blizu gradbišča. Mi mojstri smo že šli, oni so pa morali še pospraviti. Pa sem šel k njegovemu avtu in mu odvil ventile; to sem znal, to sem vedel, ker sem večkrat že pomagal komu popravljati kolesa, preluknjani šlaufi in to ... Osumil je svojega sodelavca, prav tako vajenca, najbrž je letal za isto deklino. Vsaj tako se je razvedelo. Bajе mu jo je tisti res speljal. Šla sta v kino, na sladoled, vem. No, tako se je to končalo, Marija, tako. V ponedeljek je prišel na delo in je vsem razlagal, da bo onega zaklal, da ga bo vzela noč. Ne vem, kaj sta zares imela, a šef ju je ločil. Tistega kuštravca je poslal na drugo gradbišče. Se je pa res zgodilo, da sta se našla in se oba porezala z noži. Prekleta bedaka ... In zato me je potem pekla vest, vidiš Marija. Če bi mu rekel, da sem mu jaz spustil zrak, bi se verjetno udaril z mano. Najbrž bi meni obljubljal, da me bo čakal v noči in me bo ... Pa ja, smrkavec, majhen, doma iz neke zakotne vasi v hribih severno od Torina ... Tisti Fiat ni bil dosti vreden, pač, hotel je imeti avto, da se pokaže, ko gre domov. Saj delal je, je ... Neroden je pa bil, to pa. Še žeblja ni znal prav zabiti, moj Bog. Vincenzo, ah ... In proti Slovonom je imel zato toliko gneva, ker je njegov oče bil ranjen v Sloveniji in je bil malo gluhonem in brez leve noge. Fašist, zaprisežen fašist, ki je kar naprej omenjal, da je Mussolini bil pravi oče Italijanom, da ga bodo še objokovali, take je imel kakšen dan, ko je malo preveč spil po končanem delu. Nismo šli dostikrat skupaj v gostilno, če pa že, sem se držal bolj zase, slišal pa sem te kvakarije, slišal. Vidiš Marija, tako je bilo, pa mi odpusti, če moreš, odpusti mi, prosim. Dano

mi je bilo tudi sovražstvo, kaj hočem. Oče naš, ki si v nebesih, posvečeno bodi tvoje ime ... Amen! Spoštuj očeta in mater ... Ne kradi ... Ne ... Angeli, kje ste Angeli, da me odpeljete v nebeške vrtove, mene raje v gozdove. Saj res, je gor tudi gozd? Vidiš, vidiš, tega se pa še nisem vprašal, se je pijansko zasmeljal in nagubal odejo. O, če so tudi gor gozdovi, to bo lepo, po cele dneve hoditi po gozdu in večna luč sije ne steze. Gor najbrž medved mirno malica s košuto in volk z jagnjetom. Kaj pa vem, kako je zares gor, najbrž ena sama blagost. Če bi hotel, bi imel raj na zemlji. Denarja imam zadosti. Bogati ljudje, ja, ja ... vem, kako eni uživajo v tem, da so tako prekleto bogati. Če se spomnim lastnice vile, kjer sem imel najeto sobo. Baba je bila kar bogata. Njen mož je bil visok mornariški oficir in je imel veliko pokojnino, pa še po očetu je podedovala malo podjetje za izdelavo posode. Baba je komandirala tudi oficirja, ki je bil zaradi kapi hrom in je cele dneve preždel v naslanjaču, poleti pod platanami, pozimi na stekleni terasi. Baba pa je uživaško jedla tortice, pila kavo in brala časopise. Na dom si je naročala frizerja, pa tistega za nohte, pa negovalko za moža, pa ... Cela četa ljudi je hodila v vilo. Soba sta mi oddala samo zato, da sem včasih kaj ponaredil, zamenjal pipo, pokosil, postrigel živo mejo, popravil streho, prezidal prostor v pritličju, naredil klanec za voziček ... No, saj ni bilo slabo, prav poceni pa tudi ne. Stari se je kakšen večer pogovarjal z mano. Hvalil je naše morje in otoke. Razlagal mi je, da smo bili Slovenci pod avstrijsko oblastjo dobri pomorščaki, da smo imeli admirale. Ni bil fašist, bil je le vojak, mornar, upokojen in zagrenjen, ker ni mogel hoditi. To ga je strašno mučilo, vem. In veren je bil, zelo veren. Večkrat mi je pokazal zbirko razpel, ki jih je nabiral po pristaniščih, nekaj je bilo zaplenjenih, nekaj pa jih je kupil. Čez sto jih je bilo v tistem kabinetu, čez sto ... Monfalcone ...

Monfalcone ... Tam sem pustil svoja najboljša leta. Stari ubogi Ernesto ... Sanjal je, da bo še kdaj sedel na jahto in se dal zapeljati po Dalmaciji ... Pa ja, nikoli ni šel, nikoli več. Pred kosilom je molil, zvečer je molil, dvakrat na teden je v hišo prišel ostareli župnik, pa sta modrovala o Bogu in usodi. Pod mojim oknom, prav pod mojim oknom sta žebrala, pod staro platano na vrtu. Od aprila do oktobra je tam posedal Ernesto in bral. Včasih si je dal dol prinesiti gramofon in je poslušal tisto cviljenje. Ne vem, mene tista muzika ni zanimala, pa še babe so se drle, kot da bi jim na nogo padel hlod, opera ali kaj. No, ko pa je poslušal cerkvene zборе, tisto pa me je nosilo, Marija, tisto ja. Rad sem tudi sam pel, če je le bila prilika ... To **sme** pa pogrešal tam dol, to našo pesem, ki tako milo zveni. Ja, saj sem si tudi sam kmalu kupil gramofon in sem si navlekel plošč, **Pa** je vse šlo, vse je šlo. Ob večerih sem kadil, slonel na odprtem oknu in poslušal naše pesmi. Seveda sem moral vse potihoma. Bog ne daj, da bi gospa slišala, da imam to glasbo. Vedela je, da imam gramofon. Rekla mi je, da če bom samo enkrat zvišal ton, bom letel jaz in gramofon, prav tako je rekla babura, ki je s srebrno žličko zajemal svež puter iz keramične posode in ga kar tako jedla, brez kruha, zjutraj na terasi, levo od mojega okna. Otrok pa nista imela, Bog jima jih ni dal. Najbrž z njo ni bilo vse v redu, vsaj mislim. Žleht jalovka. Ko sem se odselil, mi je Ernesto hotel pokloniti njegov star avto, pa sem mu rekel, da ne vozim, da me je vožnje strah. Ni razumel, tudi prav ... Vzel pa sem malo leseno razpelo, to pa še imam, zgoraj nad glavo je ... Tista noč, ko je gospod spet poslušal opero, tista noč. Iz petka na soboto ... Pozno sem prišel domov, gospod je še sedel na terasi, junij je bil. Poslušal je opero in malo krulil zraven. Takrat **sme** se pa ustavil in poslušal. Pevec je moral biti res dober, oh ... Nekaj

me je preblisnilo, nenavadna sila, da sem kar stal in poslušal. Ernesto je počakal, da se je pesem odvila pa je spet nastavljal na začetek. Jaz sem si prižgal cigareto in sem kar tam poslušal. Kakšno petje, znan tenorist ... In v nekem trenutku se je dol k meni obrnil Ernesto. Luč mu je obsijala golo glavo, bil je ves v neki srečni luči. Jaz pa sem kar stal in pozabil, da mi čik tli med prsti, dokler me ni speklo. Povabil me je na teraso in mi razlagal, kdo to poje, kdo je skladbo napisal in kašen tenor je to. Potem sva prišla na zborovsko petje. Poznal naše petje. Razlagal mi je, da je bil nekaj časa poveljnik malega prehodnega taborišča na otoku, samo nekaj mesecev, kjer so bili zaprti slovenski fantje, vojaki italijanske armade, zaradi neposlušnosti so morali biti v posebni skupini – preprosto, armada jim ni več zaupala. In tam je slišal to petje. O, spodbujal ga je, celo koncert jim je dovolil. In med njimi da je bil eden, ki se je spoznal na opero in je imel velik dar. Tistemu je dovolil, da je zapel prav ta odlomek iz opere pred visokim zborom oficirjev, ki so bili na vizitaciji, tako je rekel, vizitaciji ... Vse je šlo gladko, dokler niso oficirji zahtevali še ene pesmi. In prismoda je zapela slovensko: lipe zelenele so ... Sicer so poslušali, a je fašistični veljak pobesnel in ga dal pretepsti, meni pa dal strog opomin, je rekel Ernesto in sva načela še eno buteljko vina. Kako se tega spomnim ... Marija, vidiš, v ljudeh je dobrota, če jo znamo videti, je. Ti veš, kajne, da je. Nocoj bi ti lahko izpovedal vse grehe, pa bodo še take noči, bodo. Veš, danes sem se ga malo napil, ker me je po dveh letih obiskala sestra. In to me je vrglo v tiste čase, v tiste, ko smo šteli krompirje. Marija, revščina nas je tepla. Malo zemlje imamo, gozda več, a zemlje je bilo premalo. Vidiš Marija, samo z molitvijo se pa ne nasitiš, kaj. Duša je že sita, duša ja. Pil sem, ker sem videl, da je sestra velika gospa, jaz pa sme ostal gozdni samotar. Tak sem, takega me hoče gospod Bog.

Naj me angeli pogrnejo in odnesejo v spanec Marija, pa ne za zmeraj, Bog ne daj. Veš, koliko sušic še moram navleči, veš koliko jih je dal Bog. Joj, koliko jih je letos, jih je ... Odnášalo ga je v svetove ob morju, v tiste dolge nedelje, ko je sedel na pomolu in sanjal, da bo nekoč sedel na ladjo in si šel pogledat Ameriko, kjer so tiste strašno velike hiše. Pa je samo sanjal. Počasi ga je žganje le zmoglo in je padel v otopen spanec.

Magdalena je drobižila po osameli kraški poti. Ustavljala se je ob zidicah in gledala kipenje rdečega ruja. Vsa ta barva, ves ta svet, to je božje delo, je pomislila. Skozi rahlo kopensko misli se ji je navesila podoba otroških dni. Stala je ob grmu in gledala očeta, kako je z železno palico privzdigoval težak kamen, ki je ležal na travniku. Vsako jesen je trebil tisti pašnik in potem kamne valil proti kupu, ki je bil že od prej tam – že prejšnji rodovi so ga nanosili. Kup je rasel. Videla je očeta, kako se napreza, kako ihti, ker kamen ni popustil. V takih primerih ga je moral najprej razbiti na manjše kose, šele nato se je dalo kamne pobirati in jih znesti na kup. Otroci smo morali pobirati manjše kamne in jih nositi. Popoldan je oče kamen razbil in smo ga znosili. Janez je nesel velik kos, prevelik za njegovo moč. Videlo se mu je, da trpi, pa ni odnehal, možato ga je nesel in ga odložil na kup. Dolgo je potem dihal in se prijemal za hrbet. Pretiravala je, vedno je rad pretiraval, še zdaj, se mi zdi. Kaj pa mu je treba vlačiti tiste sušice dol, kaj? Pa žganje, ta hudič, ta ga bo požrl. Saj je oče tudi rad pil žganje, po pameti, kadar je bil moker in je zeblo ... Oh, tisti kamni ... Tam smo pasli našo kravico, tam. Pet otrok, pa samo ena krava ... Zdaj sva ostala samo jaz in Janez, moj bog. Jaz sem najmlajša. Mama me je rodila, ko ji je bilo že štirideset let, oh ... In sem pasla kravico, sem ... Pa rada sem jo. Na jesen, ko je

začelo že vleči čez hribe, me je pa zeblo. Tekala sem, da bi se ogrela, izmišljala sem si pravljice, kar sama sem si jih pripovedovala. Naša stara mama si jih je tudi izmišljala, njena sestra, ki je živela v samotnem zaselku, kjer so samo tri hiše, tista, tista jih je znala pripovedovati ... Nikoli se ni oženila. Koliko zgodb je imela v glavi. Pa smo radi šli k njej, čeprav je v hiši smrdelo, ne vem, meni je tam vedno smrdelo. Imela je navado, da je na peči sušila na pol oprane cunje in je najbrž zato smrdelo po scalnini. Pa še druge reči so bile, kaj vem. Nočna posoda je bila pod stolčkom blizu okna, tudi od tam je smrdelo. Revna je bila ta naša teta, **revna**. moj bog, kako skromno je živela. In enkrat, oh ... mama me je poslala, da naj ji nesem pet jajc in malo masla, pa koruzno moko. Prišla sem tja gor in sem jo našla za leseno mizo. Na starem, okrušenem krožniku je imela mineštro, kakšno ... repne olupke si je zabelila, dodala malo moke in soli in tisto zajemala – to je bilo njeno kosilo tisti dan, moj bog, moj bog. Mami sem pravila, kaj da je teta Marica ... Revščina, revščina. In takrat si je potem takoj ocvrla eno jajce. Gledala sem jo, kako hlastoma je tisto jajce ... Potem je skuhala čaj iz zelišč, tak, kaj vem. Skoraj prisilila me je, da sem ga pila, čeprav se mi je gnusilo. In začela se je pripoved o možu, ki je vzgojil drevesa. Ne vem, kje jo je pobrala. Mož, ki je naredil gozd. Pobiral je semena in jih spravljaj v malho, ker pa je bila ta raztrgana in se je mož klatil po deželi, so ven padala semena in tako je nastal gozd. Kakšne je imela ... No, znana pa je bila njena stara ura, še taka, na uteži. In doktor Vencelj je strasten zbiralec starih ur. Njegov oče je bil urar, dober urar. Nekaj časa je imel delavnico tudi v Trstu, a so mu jo fašisti zaprli. Potem jo je preselil daleč onkraj meje, v Kamnik je šel. Daleč, daleč ... Po drugi vojni pa je prišel nazaj in ni bil več urar, kdo ve zakaj. Tista ura, o ... Kako je

tiktakala, kako glasno. Bajе jo je ženska dobila v dar od nekega trgovca, ker mu je ozdravila sina; malo se je spoznala na zelišča, ki so res pomagala. Vem, da so njeni čaji koristili, vem ... Nabirala je zelišča in jih sušila na podstrešju. Posušene je spravljala v vrečke iz starih cunj, sama jih je sešila. Če je le mogla, jih je nosila prodajat vse dol do Trsta, še pred vojno. Po vojni ne več. Nihče se ni več zmenil za njene čaje. Le tu in tam jo je še kdo obiskal in občudoval čudovito uro. Doktor Vencelj je do nje prišel na zanimiv način. Da bi stara Marica rabila zdravnika, to ne. A se je Vencelj zanimal za njene rožice ... Pogovarjala sta se o zdravilni moči rožic, večkrat ... In celo pritrjeval ji je, še sam odnesel kakšen žakeljček rožič. Vleklo ga je v te stare načine zdravljenja. Veliko je vedel o tem in ni zamahnil z roko, tako kot ti mladi zdravniki, ne, on ne. In potem je bilo domenjeno, da po njeni smrti ura pripada njemu, ker ji je začel dovažati živila, spravil jo je tudi v dom onemoglih, tam je reva v pol leta shirala in umrla. Uro pa je nesel doktor Vencelj. Bajе ima doma vsaj trideset starih ur, nekaj jih je podedoval po očetu, druge je pa pokupil ali pa jih dobil v dar. Malo urarčka je še v njem, zagotovo. Saj dokler je živel v Trstu, se je rad bahal z zapestnimi urami. Še meni jo je razkazoval, drago švicarsko reč. Bila sme tako očarana, da sem prislonila uho in poslušala tiktakanje. Ah, takrat, kako prijetno me je grela njegova roka in kako so bila moja lica vroča ... Vem, zapletla se bi z njim, se bi, če ... ne, tega si nisem smela dovoliti, ker bi moj ponorel, moj zaljubljeni zmaj – tako sme mu rekla. On je pa lahko skakal okrog in poklanjal bombonjere, to je pa lahko počel. Prepričana sem, da me je prevaral, ampak, kaj hočem, to je zdaj mimo ... No, poglej, to krasoto, rdeča, rumena, rjava, vse to ... Grmovje, samo grmovje. Tu so pozabili, koliko znoja so predniki prelili, da so naredili

vse te zidce, da so zemljo otrebili vsega tega kamenja. Hoditi, hoditi, hoditi, mi je naročal Vencelj. Saj hodim, veliko hodim. Sinoči sem brala, da je hoja zdrava, najbolj zdrava rekreacija. Ja, če bi pri **na** doma tako rekli ... rekreacija. Joj smo se nahodili. Tista dolga prašna cesta, sedem kilometrov do večje vasi, kjer je bila šola, gostilna, trgovina, cerkev in župnišče. In ko sem morala k birmanski pripravi, peš ... Dvakrat na teden v tistem poletju ... Včasih me je tako ožulilo, ker sem nosila čevlje od sestre, stare ... in preveliki so mi bili. Tlačila sem si papir, da sem jih lahko nosila, a se je tisto med hojo razrahljalo, pa je čevelj kar plesal in me žulil. Enkrat sem se kar sezula in šla peš. Pa je bilo še slabše, ker je bila cesta nasuta z novim ostrim kamenjem. Ko sem prišla domov, sem imela porezane podplate, polno majhnih ranic. Mama mi je dala škaf in pest zelišč, da **sme** si umila noge. Okregala me je, ker sem hodila bosa po tistem grušču. Ko sem šla k birmi, o tisto je bilo nekaj. Dobila sem nove čevlje, bele dokolenke, krilce in majhno žensko uro ... Moj boter in botra, oba sta delal v Trstu, po očetovi strani žlahta ... Imela sta že avto, o ... Birma, mladost ... Vse je ovenelo, vse, vse je tako kot te trave tu za zidom. Glej, tam so kosili, o ... Lani niso, letos pa. Pa tam tudi, o ... Ja, ne vem, ti novi rodovi, ne vem. Nočejo delati. Po svoje jih razumem, saj imajo vsega dovolj, zakaj bi pa delali, če jim ni treba. Mi smo pa morali. No, jaz sem imela srečo, da sem šla za natarico dol v mesto, potem pa ... Ja no ... Lahko bi bilo drugače, lahko. Ostala bi doma, dobila kakšnega gozdarja za moža, mu prala smolnate hlače in bi imela vsaj tri otroke. Dedec bi se ga ob sobotah napil, imeli bi eno kravico, njivo, vrt in to bi bilo to. Pa delaj, skrbi, tiho bodi, šteje denar, računaj, skrbi ... Smilile so se mi tiste ženske takrat po vojni, petdeseta ... Ni bilo vsega na pretek, kje pa. Še potem ne.

Moj bog, ko sem videla dolgo vrsto že ob šestih zjutraj pred začasno mesnico gor v vasi. Čakali so na tisto žilavo meso, na ostanke ... Moj bog, pa kava, kave ni bilo, pa praški pa olje, pa milo, pa ... vse sem zvozila, vse kar se je dalo. In uboge reve so bile vdane in tiho. Tu in tam je šla katera v tovarno. K sreči so njihovi otroci začeli drugače, šli so študirat, dobili službe, hiše se gradijo, obnavljajo, samo ... Ja, ja nov čas jih bo spet lomil, jih bo. Naš Janez se je umaknil, prej se je umikal rdečim, zdaj se farškim. Vem, da mu gre na živce, ker ga eni vprašujejo, zakaj ne gre k maši. Ne, ne, on moli po svoje. Jaz vem, da je veren, saj je zmeraj bil. Naša mama tudi, oče, on, po svoje že. Zanj je bog umrl na soški fronti, tako je rekel. Je pa pomolil tu in tam, je ... Spoštoval je nedelje, lepo se je obril. Tista njegova britja, ponavadi ob okenski šipi v izbi, včasih pa ob zrcalu v veži. Poleti ob šipi, pozimi ob zrcalu. In tista britev, o ... Tista je rezala, vem, da se je Tine, naš pokojni Tinček, urezal. Oh, Tine, ta sirota zapita. Zmrznil je, za pokopališkim zidom je zmrznil. Pa ni bila zima, november, ne čakaj, proti koncu oktobra. Joj, niti tega ne vem več natanko, kdaj je umrl brat Tine. Leta 1979, ja ... šel je z gostilne, na posodo je vzel še steklenico vina in šel na pokopališče. Le kaj je iskal tam dol, le kaj, moj bog. Ni bilo še mrzlo, megle so pa že bile. Legel je za zid in zaspal, zjutraj so ga našli, trdega, mrtvega, moj bog. Kaj mu je bilo tega treba. Dober sekač je bil, dobro je služil. Bi si že našel žensko, prav gotovo, saj je bil lep, postaven, najlepši od treh bratov. Boris je bil bolj čokat, tudi on je šel na čuden način, ne vem ... Oženil se je nekam na Idrijsko, dva otroka ima, potem pa se je obesil. Pravili so, da se je nalovil kreditov, da je ustanovil podjetje, da je bil preveč dolžan. Saj je bil že v letih, pa bi še kar garal, za koga ... !? In podjetje, moj bog, kaj pa oni vedo, kaj je podjetje. Prej je bilo vse režirano,

socializem, zdaj pa bi kar imeli podjetje. Kar čez noč so zra-
stla podjetja, kart tako. Joj, moj bog, koliko Borisov bo šel!?
Ja, ja, krediti, potem pa te terjajo, kar pridejo, zaplenijo. O,
sem videla pri naši sosedu, kako to gre, ko so prišli, finančna
policija, o ... Pa si je bila sama kriva, kaj je pa toliko zapra-
vljala in se gnala. Ni ji bilo zadosti, da je imela eno trgovino
z oblekami, ne ... No, saj dokler so Jugoslovani hodili, ji je
neslo, potem, zadnja leta sem od devetdesetega, se je pa
ustavilo. Prej je pa prodajala kavbojke, prej ja, zdaj pa ... Ne
vem, kaj si je mislila, se mi zdi, da jo je nekdo v to pahnil ...
njen novi. Pravijo, da je prišel iz Grčije, da je bil ločen. Ne
briga me. Ob vse sta, hiša bo šla na dražbo, moj bog. Dolgo-
vi, kaj pa. In moji Slovenci se ne zavedajo, kaj ji čaka, ka-
kšna mineštra. Kar zapletajo se in se gredo podjetja, nove
trgovine so, s poceni kramo. Vsi bi kar čez noč obogateli, pa
ja. Pa bifejev, koliko novih bifejev je. Zdaj jim še nese, ko je
narod malo pijan od tega, da ima novo državo, kaj bo, ko bo
kapital pokazal zobe. Naš oče je zmeraj rekel, da zajemi z
žlico samo toliko, kolikor lahko požreš. Ja no ... Ah, Kras ...
V nedeljo bom šla na Sveto goro. Molila bom za Janeza,
molila bom. Bog vedi, če bo moj hotel z mano. On pravi, da
je Soča zanj ena sama struga solz, tako mi reče. Vem, zakaj,
dva strica in brata je izgubil v prvi svetovni, oba sta padla
nekje ob Soči. Večkrat mi pravil, da so se tolkli za ta lep kos
zemlje, ki jim ga je ukradel komunizem. Pa mu rečem, da
smo mi živeli in še živimo v Benečiji ... ah, kaj bi se bodla z
njim, saj se ne spozna na politiko. kar tako govori, kar tako,
kar je pač slišal. Bomo videli, mogoče ga bom le prepričala.
Enkrat samkrat je šel z mano, koliko let je že ... ja pa bo že
več kot deset let, bo. Pa sem mu razlagala, da sem gor roma-
jo ljudje peš, da molijo k Mariji ... tiho je bil, tiho. Ko sem
šla prvič na Sveto goro. Moj bog, kje je že to. Menda mi je

bilo petnajst let, april, vse je cvetelo tam spodaj, v Grgarju. O, kakšna slika ... Bila sem ožuljena in trudna ... lepo je bilo, mama je bila z mano in še nekaj drugih žensk iz vasi. Od deklet sta bili še dve, preveč klepetavi – ena je padla, ko je norela po cesti, potolkla si je koleno. Bele dokolenke so bile malo krvave, ah, tiste slike. S seboj sem imela star molitvenik in malico, suho klobaso, kuhana jajca, kruh, malinovec, ki ga je mama hranila prav za to spomladansko romanje. Pot je bila res dolga, čez cel Trnovski gozd, pa dol v Grgar. Kaj sem takrat prosila Marijo!? Oh, zaljubljena sem bila, pa sem jo prosila za tistega fanta ... Trapa ... Tisti me ni videl, ne ... Čez leta se je oženil z eno iz doline, pil je, pil ... Se pa spomnim, da je z nami bila ena iz sosednje vasi, ki je tako lepo pela, o moj bog, kako je pela. Pa smo vse poprijele med potjo. Kar malo hripava sem bila od tistega prepevanja. Ja, ja, Sveta gora, ja ... Nič, počasi bom morala nazaj. Še danes bom poklica doktor Venclja, da se zmenimo, kdaj bo lahko šel gor. Ne vem, čudne slutnje me dajejo, pa tudi strašne sanje sem imela, naš Janez ... Ne vem, sanje ... Sanjalo se mi je, da je Janez nosil denar v starem košu, da je šel dol po Vipavski dolini pa da je burja pihala. In lire so letele v zrak, Janez pa se je opotekal, dokler se ni zvrnil ob nekem Topolu. In burja je še kar grabila lire in jih nosila. Kaj bi to pomenilo? Pa če bi vprašala staro Armando, ona se spozna na sanje ... Ne, ne, raje ne ... Mogoče sem imela take sanje, ker sem sinoči preračunavala, koliko se mu je že nabralo na banki, ker nič ne porabi. Samo enkrat mi je povedal, kakšno penzijo dobi. No, ni velika, a je v lirah, pa še nekaj dinarjev, oh zdaj tolarje dobi.. Tolarji, tolarji ... Saj je lep denar, lep, vreden pa ni dosti ... Je pa naš. Vse bankovce imam, vse, lepo spravljene v knjigi, v Prešernovih poezijah. Slovenka sem, Slovenka, pa amen. Moj ne more razumeti, da smo

tako vztrajni in trmasti, ker da nas je samo za eno rimsko predmestje. Kaj pa on ve, kako smo mi žilavi. Malo že ve, saj nas na nek način spoštuje. Nič, še do male cerkvice grem, potem bo pa zadosti te hoje. Na severu je oblačno. Gor pri nas je najbrž megla, že nekaj dni je takšno vreme. Joj, kako je zdaj Janezu, sam je v hiši, megla pa taka ... Te nisem nikoli marala. Ja, enkrat sem se izgubila. Zašla sem ... Iz trgovine sem šla, po bližnjici, ki je nisem dobro poznala. In kar nenadoma sem se znašal na neki jasi, pa sem krožila tam okrog, dokler nisem prišla na gozdno cesto. Pa še potem sem šla v napačno smer. Po kakšni uri sem prišla do gozdarske kočice. Kar malo oddahnilo se mi je, ker sem vsaj vedela, kje sem. Potem sem šla lepo po cesti, ki je bila speljana visoko gor nad našim zaselkom. Tiste steze, dol s ceste, sem pa dobro poznala, saj sem dostikrat šla nabirat maline in borovnice, tudi gobe, tudi. No, tri ure sem takrat hodila, tri ure. Doma so bili že v skrbeh. Oče mi je rekel, da megla meša ljudi, da kar ne vejo kam in kako. Naš pokojni Boris je tudi enkrat zašel, je ... Nabiral je gobe, pozna jesen je že bila, štorovke je iskal, zadnje štorovke. Zaplazel je na drugo stran, že nad Črni Vrh, šele pozno zvečer je prišel domov. Oče ga je nadrl, mati pa mu je dala kos kruha in vroče mleko. Poba se je res nahodil, šel je dopoldan, prišel pa šele pozno zvečer, priznal je, da ga je bilo strah. Saj je bilo tudi mene, na tisti jasi, o bilo. Takrat so pravili, da nad vasjo hodi medo. Moj bog, kako sem našpičeno poslušala. Če je kje kaj počilo, sem kar otrdela. Vsak šum me je naredil trdo. In slišala sem, kako voda kaplja od listja, tudi to sem slišala. No, zdaj grem do cerkvice, čakaj, zadnjič sem šla tam za tistim zidom, čakaj. Joj, toliko sem premišljevala, da sem zgrešila pot. Saj bi lahko nekako priplezala tale zidec, no ... Ne bo šlo, je pomislila in si razpela udobno vetrovko, ker jo je hoja

že pregrela, da se ji je potnjava kvasila pod pazduhama in na hrbtu. Do cerkvice pa moram, da malo pomolim, moram, si je ukazala. Našla je prehod med kamni in šla čez opustelo gmajno. Previdno je tipala s pohodno palico, da ne bi naletela na kakšen pozabljen kamen, ker se je že primerilo, da se je spotaknila in padla. Zavedala se je, da se ji kosti rahljajo in da mora paziti. Naredila je test kostnine, ki je pokazal, da se kosti zares mehčajo. Zato ji je doktor Vencelj predpisal dodatne tablete in veliko hoje. Začelo se je, kaj hočemo, se ji je skremžilo ... Začelo se je staranje, Jezus, jo je ta misel kar zakovala sredi gmajne. Kaj bo z mano, ko bom zares stara. Naša mama, joj, nič ni mogla, kolki so jo boleli, sključilo jo je. Vlačila se je okrog hiše v črni obleki in vedno s črno ruto. Če je bilo lepo vreme, je še sedela zunaj na klopi in sloanela na palici. Drobila je kruh, ga namakal v mleko ... Ob zobe je bila Reva ... Zmeraj manj je jedla ... Pa tako si je želela, da bi še enkrat v življenju jedla mandolat ... ne vem, zakaj si je želela prav tistega, trdega, ne vem Saj sem ji ga prinesla, nekaj koščkov je stopila v ustih, pa ni mogla, ni. Razboleno dlesen je imela, napokala ji je. Menda od vnetja, kaj vem. Pa ni hotel več k zdravniku, nič več. Zaspala je za pečjo ... Stara ura se je sama ustavila, menda točno takrat, ko je umrla. Pognali smo jo šele po pogrebu. Janez jo je. Zdaj je še gor tista ura. Vidiš, malo prej sem premišljevala o neki drugi uri, pa tudi naša je zanimiva. Oče jo je prinesel iz Ljubljane ... Prav tako je hotel, prav tako, da se navija z verigo in ima medeninasto nihalo. Pa še zdaj gre, malo zamuja, to že, a Janez pravi, da je zanj vsak čas, pravi čas, da minute nič ne štejejo. Prejšnja se je nam pokvarila, pa je nekje na podstrešju. No, mogoče bi jo pa doktor Vencelj hotel imeti, no. Kako da se na to nisem spomnila. Omenila mu bom, ko bo šel gor. Joj, to mu moram omeniti, mu moram, je domislila

in se premaknila naprej. Zdaj je že videla zvonik za grmovjem. Za zidom je bil kolovoz, ki je peljal na cesto do cerkvice in malega pokopališča ob njej. Šla je ob zidu, da je našla odprtino na kolovoz. Ko je bila na cesti, si je oddahnila. Tako, zdaj pa še molitev, potem pa nazaj do avta. Če bi imela vnučka, jo je nenadoma srhnilo, če bi imela vnučko, deklico ... Zdaj bi jo prijela za rokico in bi ... Nič ne bo, še nekaj časa ne. Gvido pravi, da je ta svet preveč usran, da bi človek imel otroke. Ja, ja, potem ne bi mogel noreti naokrog in si jemati ženske, kar tako ... Ah, kje sem grešila, kje? Saj sem mu brala pravljice, lepo sem ga vzgajala, zdaj pa tako. Mar ne bi bilo lepo, da bi imel družino, kuhala bi jim nedeljska kosila, jedli bi zunaj na terasi, oh ... Ta moj Gvido ... rekel je, da bo šel z mano na Sveto Goro, da hoče videti to cerkev. No, lepo. Mogoče bo pa le prišel k pameti, molila bom. Danes bom molila za to, ja ... Ob cerkvi se je ustavila in opazovala starejšo žensko, ki je z majhno motiko šla na pokopališče. Za trenutek je v njej videla svojo mamo, prav tako sključeno in s črno ruto. Mama, mama, je zapelo v njej. Ženica se je ustavila ob nekem grobu, dolgo samo gledala in kazalo je, da ne ve, kako naj se poloti plevla. Pa če bi ji pomagala, se je Magdalena domislila. Molim lahko še potem.

April je zadehteval in bukova drevesa so se že pripravljala, da se odenejo v praznična majska oblačila, v nežno zelene plašče. Pomlad se je na hribe zalezla počasi, z neko nerazumno zadržanostjo. Gozdna cesta je bila vsa kotanjasta, najedena, v grapah je še ležal sneg. Doktor Vencelj je umirjeno hodil in si prizadeval, da bi odmisлил vse tiste paciente, ki so ga pomladne tedne masovno oblegali: prehlad, dve pljučnici, eno predinfarktno stanje, dva napada žolča, ena novo odkrit rak pljuč, ena smrt ... Pospešil je, da bi čim prej

prišel na čistino, od koder je bil lep razgled na dolino, že vso v cvetju, dišečo po življenju. S seboj je vzel nov fotoaparatus. Preveril je, če je vse v redu s filmom in se pripravljaval, da bo naredil nekaj posnetkov. Glede fotografije je bil nostalgik, sicer je spremljal novice, a si je vendarle umislil drag analogni aparat, ker je imel še veliko starih objektivov. Z vso resnostjo je opravil meritve svetlobe. Potem ga je prese-netila, daleč spodaj pod cesto, v majhni globeli, bežeča srna. Na, pa sem bil prepozen, da bi jo ujel v objektiv, si je očital. V tej samoti bi težko pričakoval, da bo zdaj kdo drug hodil tod mimo, zato ga je zaskrbelo, ker je od lovca, pacienta, slišal, da se prav tod klata nov medvedji samec, ki je bržkone že pošteno lačen po zimskem stradanju. Medved, medved, čakaj, trikrat sem ga pa že videl v živo. Prvič je bilo, ko mi je bilo trinajst let. Sam sem šel daleč v gozd in sem nabiral maline ... In potem, pridem okrog ovinka, medved pa je sedel na cesti. Ja, takrat sem se pa ustrašil, sem se. Drugič je bilo v osemdesetih, ko sem lazil sem gor, megla, jesen – gobe sem nabiral. Pa je nekaj lomastilo, in potem ... Zagle-dala sem ga samo kakšnih dvajset metrov proč. Oba sva se ustrašila. Medo je samo nekaj zabrundal in šel svojo pot, no, stekel je ... Tretjič, par let nazaj ... Grem iz avtomobila v samotno dolino pa ga vidim, kako mi je prečkal pot. Obrnil sem se in raje šel v avto, za vsak primer. Teh zgodb z med-vedi, teh sem se naposlušal. No, malo previdnosti ne bo od-več ... Domačini že vedo, kako se obnašati v gozdu, da ni nepredvidenih srečanj. Je pa res, da so se medvedje namno-žili, to pa. Lado, lovec, ta mi je našteval, kje vse ga je moč videti in kam hodi. No ja, birokrati odredjajo, koliko se jih sme upleniti, čeprav ... Ja, krivolov, ja ... Ko sem bil mlad, sem nekaj časa mislil, da bi tudi sam šel med lovce, stric je bil, stari oče tudi, moj oče, on, ne ... On je raje balinal pa

karte igral, to ja. No, glej, tamle pa že zeleni prva bukev tu zgoraj, glej no. Izgleda, da gor vlečejo tople sape iz doline. In spodaj je sneg, okrog debela pa velik krog. O to pa moram fotografirati, si je rekel. Odložil je nahrbtnik, si pripravil fotoaparatus, vzel star zanesljiv svetlomer in skrbno premeril svetlobe, šele potem se je odločil, kako bo nastavil aparat. In je naredil posnetek, pa še enega in še enega. Vse zanimive stvari je fotografiral trikrat, z rahlo korekcijo osvetlitve, da je potem izbral pravi posnetek. Zadovoljen z videnim in posnetim, si je privoščil požirek kave iz termovke. Razmišljal je, do kje naj sploh gre. Popravil si je pohodni palici, si zategnil jermen fotoaparata in se namenil naprej po gozdni cesti, ki je peljala na sedlo, s katerega se je dalo videti tudi na sever. Domneval je, da bo videti vse tja do Kanina, morda še zasnežene italijanske hribe, celo Triglav ... Še nekaj dni, še eno dežurstvo, potem pa maj, maj ... mu je zapelo v srcu. Joj, še nekaj let dela, ah ... Utrujen sem, obrazi bolnikov mi kar plešejo pred očmi. Nekateri so bolni brez potrebe. Kaj je to v ljudeh, da se tako zelo uničujejo. Garajo, garajo, potem pa sem ji svet sesuje, ko se jim pritakne resnejša bolezen. Že dolgo zori moja domneva, da je rak samo razsutek življenjske energije. Mnogi moji pacienti mi to potrjujejo, poznam jih, spremljam jih, garači, nesmiselni garači in seveda nimajo urejenih življenj. Vsi po vrsti živijo čez svoje moči, ja ... Kadijo, pijejo, pretirano delajo, posledično tudi nezdravo jedo ... Pa jim ne morem dopovedati, da je umirjeno življenje kar dobro zdravilo, da je hlastavost strup. Zdaj pa sploh, ko so začutili, da so lahko kapitalisti. Kakšne neumnosti se gredo, moj bog. Saj jih, vsaj nekaterih, ne poznam več. Eden je odprl malo trgovino, z ženo delata po dvanajst ur na dan, on dovaža, ona prodaja, cel dan ... Pa sta si že nakopala dolgove. On tarna, da mu nagaja srce, pa mu

res, mislim, ja ... Ta stalna tekma s časom, po cele dneve na cesti, iskanje ugodnejših artiklov, od skladišča do skladišča, tudi globoko v Italijo gre, ponoči včasih celo v Nemčijo, samo da nabavi cenejše reči, ki jih potem malenkost dražje proda. Pa ne sprevidi, da se bo ubil. Hoče si dokazati, da bo nekoč bogat, čeprav je s teh hribov in so bili starši skromni kmetje; prej je delal v državnem podjetju, zdaj pa ... ženo bo zlomil, se mi zdi. Zadnja krvna slika, groza ... predpisal sem ji pomirjevala, da vsaj nekaj ur odspi, pa kaj, pet do sedem kav na dan, slaba hrana ... Ne, ne, razsulo, razsulo bo ... Saj preglede pošteno plačata, ker nimata časa, da bi hodila v zdravstveni dom, ampak ... žena, se mi zdi, da bo prav kmalu ob vso moč, pa še maltretira jo, in zdi se mi, da je celo ljubosumen. Nazadnje mi je potožila, da jo nadere, če je do moških preveč prijazna, ampak to je trgovina ... In on, on, robato rine skozi življenje. Ker prodajata tudi zelenjavo, jima ta ostaja, pa jo vozita domov, kjer za nameček redita še dva do tri prašičke. Še to, o joj. In pred dnevi mi je on potožil, da je eden od prašičev šel predčasno v klobase, ker ga je kap, prenažrt je bil – tako mu je rekel veterinar. Seveda, vso slabo zelenjavo spelje domov in jim da. Prašiči so res rejeni, vse ima svoje meje. In sem mu rekel, da naj mu bo to opomin, ker je tudi sam predebel in je preveč salam, pancet ... klobas, v glavnem samo tako hrano, ker nimata časa za pošten obrok. Pa kaj ju je obsedlo, kaj bi si rada dokazal. Ja, saj razumem, da hoče človek uspeti, rasti, ampak, da se takole ubijaš ... Nič ne morem, samo tablete, napotnice in besede imam, te se ju ne primejo, še napotnice nočeta. On bi moral, h kardiologu, ona na pregled dojk, mamograf, pa noče, nima časa ... nima časa. Ko bo prepozno ... Samo, nič ... Kolikokrat sem si že rekel, da ne bom na teh poteh premišljal o pacientih. Ne pomaga, kar stopijo z mano, kar hodijo.

In romamo. Ko sem delal še v bolnici, bog pomagaj, tam bo čez leta noro ... Država bo stiskala, pacienti bodo obravnavani kot številke in šifre obolenj. Saj je že zdaj tako. Internistični oddelek ... Nagledal sem se teh odhajajočih, teh ... ah, narava, Bog, kje si, da to popraviš, kje. Prej je bil komunizem in je kričal, da te ni. Pa si zdaj poglej, kako si prizadevajo, da bi te našli. Osvetlujejo ti cerkve, poveličujejo katoilstvo, delajo nove in nove mrliške vežice. No, to, to ... Mar ni to nekoliko, kako naj rečem, nekoliko perverzno, da si nabirajo politične točke z novimi kapelicami. Poznam vse te vasi in vem, kako to gre. Vsi hočejo najprej novo mrliško vežico, asfalt do pokopališč, urejeno parkirišče, to je standard, to si zaslužimo, da bomo lepo shranjeni, ko pride čas. Slučajno sem enkrat bil na taki otvoritvi, moj bog. Kakšen govor vzpenjajočega se lokalnega voditelja, sicer dobrega vinogradnika. Ja no, če pa jim omeniš, da bi bilo potrebno nekaj denarja za krajevno ambulanto, o ne, ne, to pa ne. Naj si doktorji kar sami uredijo zdravstveni dom, država naj da, država. Čigava pa, zdaj je naša! Seveda, ta zavednost, da imamo državo, ta manka, ta ... Prej so bili krivi drugi, Beograd, zdaj se lokalni voditelji izgovarjajo na Ljubljano, najprej nanjo. Saj smo to tako hoteli, kaj nam je? Zase vem, da sem čisto zadovoljen. Dobil sem, med prvimi, koncesijo za privatno prakso in dobro mi gre, ni kaj. Pacientov imam še preveč, moral bom začeti odklanjati, saj bi moral delati deset ur na dan, hkrati pa sem se obvezal, da bom dežural na urgenci, ko bom po razporedu na vrsti, še to. Nisem več mlad, ne zmorem več toliko. In vsa ta nova in nova zdravila. Še dobro, da imam prijatelja farmacevta, ki me seznanja. Ja, Andrej je znanstvenik, on verjame v kemijo ... Jaz zmeraj manj, zmerja manj ... Ja, zadnjič je prišel dol s teh hribov en čuden patronček ... Prejšnjo soboto, na urgenci. Odrgnil si

je nogo, padel je z mopedom, pa so ga pripeljali. Ni bil trezen, seveda ne. Tehnik mu je rane očisti, predpisal sem jodov povez, pa mi je možiček, nekaj čez šestdeset jih ima, rekel, da ni treba, da si bo to on doma pozdravil. Pa sem ga vprašal, kako. Nisem mogel verjeti. Rekel je, da je zanj najboljšo zdravilo domači kis, ki si g naredi iz malo slabšega vina, ki ga kupi spodaj v dolini. To da na rano in se noga hitro spravi v kraste. Da je enkrat hodil cel mesec previjat, pa da so mu rekli, da če se ne bo celilo, bo morala noga proč. Kateri cepec od zdravnikov mu je to rekel. Tudi če je šlo za humorni vložek, se o teh rečeh molči in se poskuša ugotoviti, zakaj ne gredo stvari po doktrini naprej. Ja, take rane na goleni se res počasi celijo, ampak če ni prisotnih drugih obolenj, sladkorne recimo, je mesec dni vendar dolga doba, mora se pokazati napredek. No, noga je bila res grda, več odrgnin, grdih vzdolžnih ... Z vsak primer sem odredil odvzem krvi, dal sem preverit sladkor. Bil je povišan, ampak je možakar pil pivo ... Nič odpustil, sem ga s povezo po protokolu in mu naročil previjanje v zdravstvenem domu. Čez štirinajst dni se šel sem gor, na spodnjo cesto. In sem ga srečal, peljal se je z mopedom v gozd. Pozdravila sva se, Mož je zavihal hlačnico in mi pokazal nogo, vso v lepih rjavih krastah, rekoč, da to pa naredi domači kis. No, malo že peče, je rekel, a da je to ta prava medicina, vinski kis za zunaj in vino za navznoter, po pameti, po pameti ... Rimska vojska je tovorila s sabo sodčke z vinskim kisom, o tem sem bral ... Si kar mislim, če bi pacientom predlagal, naj si rane izpirajo z vinskim kisom, si kar mislim, koliko smejanja bi bilo. Da pa paciente strašiš, to pa ni etično, nikakor ne. Oh, no ... Ja, še urica, še urica zložne hoje in bom na sedlu, potem še na vrh, bo šlo? Mora! Za trenutek se je ustavil in poslušal šumenje vetra, ki je vlekel med golimi vejami. Višje kot je šel,

bolj je vlekla mrzla sapa, nakotena iz čiste modrine, le na vzhodu se je kodrala nekaj belih oblakov. Napoved je bila obetavna, zato se je odločil za dolgo hojo. Nihče ni hotel z njim, žena sploh ne, ona se boji gozda, vnuku se pa ni dalo. Ob podrtem deblu se je ustavil. Privoščil si je grizljaj čokolade in požirek mineralne vode. Drobci obrazov so se počasi začeli umikati v razsežen gozd, ki je še spal. Le tu in tam se je oglasila kakšna ptica. Nenadoma mu je v misli skočila mlada podjetnica, blizu štiridesetih, ampak hči, hči ... Padla je v komo, prevelika doza, na sobotni zabavi ... Detoksikacija, tri dni bolnice, panika ... Mamica gara, vodi podjetje, služi, lovi bogatega novega partnerja, da bo še povečala kapital ... Z njim se že kaže v družbi, ker ... Oh, oh ... Bi bilo lahko s hčerko drugače. Gimnazija je ne zanima, fantje, no ja ... festival v glavi ... Droga, prvi poskus. Zgleda, da je iz travčkanja prešla, oziroma poskusila je preiti na iglo. Nekaj sem jih že videl. To je prišlo s tem novim valom, s to kvazi svobodo. Nekateri imajo naenkrat več denarja in hočejo posnemati ameriški vzorec življenja, droge, seks in prestiž, pa ja. Hčerka, drobno bitje, slabo je, seveda upor, upor. Mati tega noče razumeti, noče ... Nima časa, pravi ... Nima, seveda nima, kako bi ga imela, če pa mora delati do šestih zvečer in še več, da lahko vodi podjetje, ki ji ga je nekdo vsilil. Kar čez noč je dobila podjetje. Prej je bila samo referentka, tajnica, kaj vem, administrativna moč v propadlem manjšem podjetju, potem pa ... Mislim, da vem, kdo je boter njenega podjetja, a nočem razmišljati o tem. Hčerka se mi smili. Namešali so ji dozico, ki je bila za njene kile usodna. Sam sem še v nedeljo v bolnico, pregledal sem dokumentacijo, postopali so po protokolu ... Nič zares usodnega, seveda če bi jo pustila tam, bi ji dihanje odpovedalo, vsekakor, ampak ... No, ko sem mami razložil, da zagotovo to ne bo zadnji

poskus, je ponorela. Rekla je, da jo bo strogo nadzorovala in bo zahtevala enkrat mesečno odvzem krvi, da bo videla, če ji punca laže. Komaj sem ji dopovedal, da to ni potrebno, da so še druge metode, ki odkrivajo jemanje drog. In kako naj ji dopovem, da dekle ne rabi drugega kot njo, njena čustva, njeno podporo, da bo to njena droga. Punca je senzibilna, občutljiva, tako konstitucijo ima ... Zlomljena je, fanta nima, samo ljubimkanja na žurih in to ... Kot da so čustva izhlapela, ni jih več. No, čas jih zanika, ker ... Denar, samo denar in prestiž. Kako si je gospa dala duška, nov Audi, nakup hiše ... mami je kupila pol hiše blizu središča mesta ... Sama ima nekoliko težavic z želodcem, živčno črevesje, kadi ... Pije, pije, no ... Če si z volkovi, moraš tuliti, tu ni kaj. Zastonj dopovedovanje, da je v tem novem norem svetu tudi že kokain. Nekaj mi je namigovala o tem, da je dvakrat poskusila, da jo je držalo pokonci, da ... In potem očita hčerki poskus. Kaj jim je? Ne vem, za zdaj ji bom odsvetoval vsaj poživila, ker se zna zgoditi, da ne bo samo želodec nemiren, tudi srce, njen ritem je prehitel, vedno blizu sto, pritisk sicer v mejah normale, sladkor, no ja ... Bolj me skrbi za hčer, ta, ta, grlica ... Ko je imela angino, so jo antibiotiki kar zdelali, nima kilogramov, je pa tudi ne ... To je to, upor, krik ... Koliko takih krikov je, pa se ne razve. Oh, letimo proti koncu tisočletja, noro, vse bolj je noro. Postajam servis za vse te polomljence, ki so pripravljene žrtvovati življenje samo za to, da se o njih govori: ja, pogledjte, nov avto, hiša, bazen imajo, ste videli ... Pa mož, nov avto, o ... Podjetje so registrirali, nese jim, ah ... Veste pri nas pa imam zdaj tudi sobo za klavir, prej sem tam likala cunje ob nedeljah, zdaj pa smo jo spremenili v sobo za klavir. Hči hodi v glasbeno šolo in mora vaditi tudi doma. Kupili smo nov klavir, pravi, drag ... Ah, prej so pa njivo imeli in si sami pridelali

krompir in vse ostalo, mož je delal v gradbenem podjetju, gospa pa je bila trgovka, potem je mož šel med privatnike, S. P. In zdaj imajo sobo za klavir, moj bog. Ne vem, ne zdi se mi ravno nadarjena. Povabili so me na zaključni koncert glasbene šole. No ja, tehnično že zna, ampak ne zna vdahniti duše v skladbo, ne zna. Zato je treba malo talenta in zgodnejše ukvarjanje z glasbo. Kako hočejo biti nekaj več, samo za to gre. In gospod, zdaj zasebnik, preveč holesterola, povišan pritisk, dvakrat čir, samo za to, da bo na ulici prvi, ki bo imel bazen, tri avtomobile, dragega terenca, hčerka se bo šolala v tujini, sin najbrž tudi ... Ponoreli so. Zdaj pa imamo sobo za klavir ... Ah, ah, kakšna lakota po prestižu. Se mi je kar zdelo, kako bo, ko smo pred leti drhteli ob novi himni. Tista velika zastava na trgu na tisti večer ... In potem, sirene, vojaštvo, politika ... Tanki na mejnem prehodu, streljanje v mali vasi, ubogi mladi fantje, niso razumeli, zakaj prav njih gonijo pod krogle norih Slovencev. Oficir mi je grozil s pištolo, če jih ne oskrbim, pa ja ... Slučajno sem se znašel tam, slučajno. Šel sem k starejši gospe, ki je potrebovala morfij ... In potem, stoj, stoj ... Zbeganost, solze, kriki, kričanje ... oficir, srednjeletnik, mi je preklel mater in bi me najbrž res kar ustrelil, čeprav je bil ves gnil od potu, smrdel je po strahu ... Junij ... Dva sta imela strelni rani, nič hudega, eden pa ... Sam se je ranil, ko je nerodno zadel z roko ob bajonet, nasažen na puški ... Poskrbel sem, da so se krvavitve ustavile, oficir je ustavil en kombi in odredil spremstvo, fante so peljali v bolnico, šel sem z njimi, kaj sem pa hotel. Mladi fantje, eden je bil iz Niša, tam sem služil vojaški rok ... Drugi pa iz Novega Sada, tisti je bil čisto zmeden. Vprašal me je, če bo umrl. Komaj sem mu dopovedal, da je sicer izgubil veliko krvi, da pa bo po transfuziji vse v redu, da bo dobil zdravila, kirurg bo rano še enkrat očistil in zašil, lokalna narkoza

in to ... Prebilo mu je močno žilo ... Res bi izkrvavel, najbrž ... rešili smo ga, oni drugi, ah, samo kaditi je hotel, kar naprej ... Tudi njega so zakrpali, pa onega tudi, ki se je sam urezal. Vojna, vojna za Slovenijo ... Vojna za drugačen politični sistem, najprej to, šele potem za Slovenijo, ne, ne ... Za Slovenijo, za Slovenijo, saj niso slutili, kakšen sistem jih bo posrkal, niso. Nekateri so vedeli, a so molčali. Deset let sem delal v Trstu, ravno dovolj, da sem videl, kaj je kruti kapitalizem. Če imaš denar, si lahko dolgo zdrav. Ja, če bi ostal tam dol ... Ne, ne, stokrat ne. Je prav, da sem prišel nazaj v naše mesto, je že prav. Ja, novi čas, vse je možno, vse. Lahko imaš ordinacijo, lahko celo zasebno kliniko – rasle bodo. Da bi mene še kam zvabili, ne hvala. Tu sem se ugnezdil, tu lahko skočim v naravo, kadar se mi zazdi. Nihče mi ne more kupiti tega razkošja, teh sprehodov po divjini. Zvečer bom nadaljeval z branjem, če bom pri močeh. Ne vem, ta sodobna produkcija, to ni več literatura, ki sem jo bil vajen. No, nisem ravno pravi naslov za te ocene, moj pacient, upokojen profesor, on ... Preveč kadi, kako mu naj to dopovem. Razumem ga, da je raznešen, da je odtrgan od stvarnosti, ker je že pet let vdovec in se zapi- ra med knjige, v bistvu je to počel celo življenje. Na smeh mi je šlo, ko mi je pripovedoval, kako je v eni od knjig odkril stare jugoslovanske bankovce, vsaj deset jih je bilo, tiste, s Ti- tom, za petsto dinarjev. Jaz se jih ne spomnim več. In potem mi je enega prinesel, tako, za zbirko, ker rad zbiram denar, vse vrste denarja, poleg ur ... Razlagal mi je, kakšna inflacija je bila, kako se je skušalo vse pretopiti v devize, kako se je prekupčevalo s tem ... Tisti denar je skrnil, da bi ženi kupil za rojstni dan elitno knjižno zbirko, celo ... Potem, potem je pa dobil novo službo, večjo plačo, pa še za dva prevoda je dobil kar spodoben honorar, takrat se je to še dobro plačalo. Si ga pa predstavljam, kako je bil veselo presenečen, ko je odkril

tiste brezvredne bankovce ... No, on mi prinese kakšno knjigo, svetuje mi, kaj bi se dalo brati, ampak ... Len sem, len. To je samo izgovarjanje, ni časa, utrujenost. Žena, ona, ona, cene romane prebira in visi ob televizijskih nadaljevankah. Kaj je v tem očarljivega ... Kaj išče, kakšno identiteto. Saj nama ne gre slabo, vse imava, mogoče ji je malo dolgčas, to bo. Predlagal sem ji že, da bi si našla kakšno razvedrilo, da bi šla na tečaj kreativnega pisanja, ki ga organizirajo na univerzi za tretje življenjsko obdobje. Saj ima smisel, že od nekdaj. Ja, kot študentka je pisala dnevnik, še kasneje ga je. Vem, da jih hrani v velikem starem kovčku zgoraj na podstrešju ... Včasih jo še zanese v nostalgичne vode in si skuša pričarati deklišтво ... Nekaj odlomkov mi je prebrala, lepo ... lepo ... Predlagal ji bom, da gre tja in se pozanima. Aha, glej, tamle je pa en avto, no ... Očitno nisem sam v tej samoti, danes ne. Sem gor hodijo lovci, gozdarji, čakaj ... Slišim tleskanje pohodnih palic. Nekdo je pustil avto in se peš zagnal na vrh. Od tu do vrha je strmo ... Cesta je slaba, zdaj na pomlad pa sploh ... Tu sem enkrat skorajda padel, ko sem se vozil z motorjem. No, nekdo je ... Ženska, sama ... O, saj to je gospa Vera, odvetnica, tudi moja stranka, glej no ... Sobota, ona pa tu ...

»Gospa Vera, pogumno, da si upate sami sem gor?« jo je nagovoril.

»Oh, nič takega, saj sem te gozdove prečesala z očetom. Poznam steze in ceste. Pa lep dan je, spodaj že kar vroč, tu me pa hladi. Moram si nabrati kondicijo. Naslednji teden imam tri kar resne obravnave. Takole se pripravljam, mislim fizično ... In vi, tudi po zalogo kisika, kaj?« je rekla in si popravila v čop spete črne lase.

»Tudi, tudi, pa vsako sobotno popoldne, če nisem dežuren. No, mene ti kraji opajajo, res. A zgoraj vleče?« jo je vprašal in se ji bližal.

»Ja, kar, kar. Brez vetrovke ne bo šlo,« je prikimala, odprla avto in na zadnji sedež odložila palice.

»Imam jo s seboj, brez skrbi. No, pa ste le upoštevali nasvet, da je treba več v naravo in več gibanja. To vam bo podprlo sicer zdrav organizem,« se ji je dobrikal.

»Razumela sem namig in nekatere stvari drugače organizirala, saj veste, dom, mož, otroka. No ja, vse se da, vse,« je rekla in si slekla vijoličasto vetrovko. »Mudi se mi, ker moram peljati otroka k stari mami, rojstni dan ima moževa mama. Veste, ima jih že devetdeset pa je še kar pri močeh. Še zdaj si sama vse naredi, skuha, pere, pospravi ji najeta ženska, ker jo boli levi kolk, ampak pamet ji pa dela, to pa. Veliko bere in pazi, kaj je. Mi, saj veste, saj nas kregate. No pa se bom popravila, se bom. Pa srečno, gospod doktor,« je še rekla in se usedla v črn BMW.

Prikimal je in počakal, da je odpeljala. Čudil se je, kako v tem čistem okolju zasmradi en sam avto. Odmajal je z glavo in si mislil: Samo hitenje, zastonj jim je govoriti, zmanjšajte plin, upočasnite, nič ... Pa je imela majhno razjedo na dvanajsterniku, živci, kajpada, živci, tekma ... Iz nahrbtnika je izvlekel vetrovko, da si jo bo pod vrhom lahko oblekel. S preudarno zagnanostjo se je lotil strmega vzpenjanja.

Predihan in osončen se je smehljajoč vračal navzdol. Odločil se je, da bo šel po lovski stezi, ki ga bo pripeljala v vas, kjer je ob kapelici pustil avto. Vijugal je med skalami, se izogibal padlim vejam, celo katero preskočil, tako je bil razigran. Malo se je ustavil, da bi spočil kolena. Pot me bo peljala, mimo ... ga je nenadoma zdrznilo. Janez, zaspal je na kupu lir, Janez. Jeseni sem ga pregledal pri njem doma, v tisti njegovi mali sobi ... Magdalena ga je pripravila, prestlana postelja, on dišeč in skopan, nič resnega, malo mu je škripalo v pljučih, preveč je kabil, nekoliko so bila nabrekla jetra,

ampak to bi se hitro uredilo, samo žganje bi ukinili, pa prehrano izboljšali, predpisal mu bi vitamine ... Pritisk v redu, srce, ritmično, močno ... Ne bi rekel, da bi preiskave odkrile kaj resnega, ampak ... Kaj mu je bilo v prvih dneh januarja, da se je tako zapil, kaj ... Tiste dni je bilo megleno, obrnilo je na južne sape in v te hribe natrpalo meglo – melanholija, kaj vem ... Napil se je žganja in zaspal v nezakurjeni sobi, kar na vrhu odej, kar tak ... Zaspal je na kupu lir. Magdalena mi je jokaje pripovedovala, da so jo komunalni delavci obvestili o najdbi, potem pa policija in, in, štetje ... Ves čas je denar dvi-goval na banki, nosil ga je domov pod žimnico. Magdalena je najela komunalno podjetje, da pospravi za njim, da odnesejo iz hiše posteljo, obleke ... In ko so začeli pospravljati, ko je delavec dvignil žimnico, potem ... Zaklad ... K sreči je bil delovodja dovolj pameten, da je takoj poklical policijo, ti pa Magdaleno. Pri pospravljanju je bil prisoten tudi bratranec pokojnika, že zaradi njega so poklicali policijo ... Lire, toliko lir, moj bog. Denar je bil navlažen, zmečkan, štetje ... Naredili so zapisnik ... Ja, Magdalena je potem plačala kar čeden davek na tolikšno podedovano vsoto ... Meni je darovala ti-sto staro uro, z zanimivim verižnim navijanjem in medeni-nastim nihalom ... Zanimiva reč, pa še gre. Tiste dni je baje stala. Malo sem jo prepihal, namazal, pa teče, kar lepo teče ... Ko je prišel na rob gozda, je spodaj najprej zagledal Janezovo domačijo, zdaj samotno in stišano. Za hišo je še bil majhen kupček snega ... Oba psa so lovci pospravili ... Zdrznil se je, posmrknil in previdno šel navzdol pa zapuščeni senožeti ... Oh Janez ... Po dveh dneh ga je našel sosed, ker sta psa tako zelo tulila, pa tudi, ko se je megla vendar razkadila, so vide-li, da se iz Janezovega dimnika ne kadi, da ne kuri. Sosed je vendar šel in pogledal skozi okno. Videl je Janeza na postelji. Poklical je policijo, vdrli so ... Poklicali so dežurno zdravnico,

ta je v zapisniku napisala, da je šlo za podhladitev ... Seveda, alkohol ga je uspaval ... Tisti dan je spil več kot liter žganja ... Potem je legel in ... Ja, v sobi je bilo tam nekje okrog tri stopinje, morda največ pet, čisto dovolj, da se zgodi podhladitev, morda tudi manj, saj naj bi bilo okno rahlo priprto, najbrž je pred spanjem zračil, malo legel, potem, potem ga je žganje poklicalo v objem, dokončni ... Ob vogalu se je ustavil. V tnalu je še bila zapičena sekira, pod klopjo so bila zložena drva, pasja veriga je ležala na tleh ... Vrata v štalu so bila priprta, ročna žaga je bila obešena na žebelj na vratih ... Šel je do okna in pokukal v sobo, kjer je ... Tam je bil kup lir, pravo bogastvo v tej revščini. Moj bog, lire, lire ...

MARKE

»Ti, Frenke, a ti misliš, da bo to, mislim, naša država, da bo to kar šlo, mislim glej, ne, če gledaš, kaj vse smo že imeli dol na Balkanu. Mislim, ja ne vem, no,« Je Marjan rekel in z dolgim prstom zakljukal pivski vrček, že na pol izpraznjen.

»Ne vem, nisem bil v politiki, kaj vem. Glej, jaz sem se odločil, dol grem, za zmeraj grem dol v našo vas. Saj veš, že deset let redno hodim dol, rihtam bajto, malo bom še kmetoval, če bo moč. Konja bom imel in prasce si bom zredil, to, vidiš, to so moje sanje za novo tisočletje. Saj bomo počasi vsi imeli en denar, evro, ne ...« je Frenk rekel in poplaknil preostanke piva v svojem vrčku. Nekaj časa je bedasto strmел v pene, ki so ostale na steklu. Čutil je, da sta ga že kar precej spila po obilni večerji, krača, zelje, še prej pa narezek, pa nekaj vrčkov piva že popoldan ...

»Dobro, dobro, ti imaš načrte, ja, štekam. Ampak glej, moj stari je bil, najprej pri ta belih, jebemti, potem je pa prešaltal ... Ja, so zavohali to njegovo šaltngo, so ... Zaprli so ga po vojni, ne ... Saj sem ti že govoril o tem, ne ... Vidiš, kurc pa politika ... V naši vasi so itak bili samo belčki, ja

... In zdaj se tam dol kurčijo, mislim, ej, res, pumpajo, da so bili ne vem kaj. Meni se je uprlo, ne grem več dol, pa da crknem, ne, evo, res. Mislim na kurac mi gre to njihovo blebetanje, kaj da so ta rdeči bili za eni morilci, pa da so oni zdaj kao mučeniki. In ti rineš dol v tisto zdraharijo. Ja kurc, no, če že hočeš, naj bo. Mene ne spraviš dol. Jaz spremljam politiko, ti povem, berem cajtenge, berem internet, spremljam, kolikor se da. Pa ti povem, dol ne bo miru, res. Ja pa ja, evo, meni je komaj petdeset let, drug let jih bom no, saj veš, petdesetega sme bil rojen, maja, petega ... No, evo, tu delam že dvajset let. Služi se, dela se, samo, ah ... Daj naročiva še eno pivo« je Marjan že nekoliko omotnjen pokimal in volovsko gledal Frenka.

»Misliš resno. A nisva že malo čez, a? Cel popoldan se klativa po tem mestu, zdaj sva končala v tej koči. Kdo bo pa domov peljal, a?« je bil Frenk očitno zaskrbljen in si je z zobotrebcom izbežal košček mesa med zobmi.

»Daj no, jaz imam samo pet kilometrov dol do stanovanja, ti, ja no, lahko prespiš pri meni, ni problema, sedemdeset kilometrov do Münchna, ja, ne vem. Pametno ne bi bilo, da bi peljal, ne ... So kar zajebani ti nemški policaji, so ... Naši tam dol, ja ... Mene so že dobili, sem plačal, pizda jim materna. S pogreba sem šel, kako pa naj greš s pogreba trezen, ne moreš, evo, ne moreš. Kaj potem, bova še eno rundo, ura je, ah, pol enajste, tu točijo, do dveh zjutraj. Stari, v tem tisočletju ga ne bova več skupaj tankala. Ti greš v sredo dol in potem, kaj vem ... No, daj, še en ta mal pirček, pa ja, pa enega likerčka, eno grenčico čez, da presečeva, a,« je Marjan vztrajal.

»Ja no, no ... tisočletje ... za Božič bom doma v svoji novi hiši ... Vse imam, zakurjeno je, centralna dela, smrečica je ... Potico bom kupil ... Dobro, še to rundo, prav, potem bom poklical taksi. V ponedeljek pridem z vlakom po avto. Peljal se

bom samo dol do parkirišča pred tvojim stanovanjem, tako bova naredila,« je Frenk godrnjaje rekel.

»To so besede stari, to,« je Marjan rekel in ga lopnil po rami.

»Ti, pa sme ti že pravil, kako je bilo, ko sem bil še dol za en božič u firmi ... Še taki časi so bili, da se božič ni praznovalo. Mislim, narod ga je že, samo funkcionarji, ti ... Jebemti no ... Grem na božič k polnočnic in koga vidim, šefa kadrovske, o ti boga. Stal je tam s svojo lepo ženo, jaz pa mimo. On je bil v partiji, ja ... In sva si pokimala. Takoj me je dal poklicat v pisarno, takoj, naslednji dan. In mi je rekel, da moram držati gobec, če ne, se ve, bom letel. Pa ravno sme dobil delo, saj veš, izučil sme se za ključavničarja, po tistem, ko sem zapustil študij teologije, prvi letnik ...« Je Frenk rekel in se za trenutek zaprl v grenak molk. »Vojsko sem odslužil. No, prav v vojski me je prijelo, da bi nekaj delal, razumeš, z rokami, zato sem potem naredil hitro večerno orodjarsko šolo, ključavničarsko no. Kult dela pa to ... In sem dobil službo v orodjarni novega oddelka tovarne ... To je bilo, ja dvainšestdesetega ... Potem ... Ja no, usral sem, res ... Takrat sem skleni, grem, kamorkoli bom lahko šel, bom šel. Pa sem dobil zvezo z maminim bratom, stricem, no ... On je delal v fabriki barv že pet let in je bil takoj za to, da pridem gor. Pa sem šel ... Ja, tisti klinc od kadrovske, še zdaj ga vidim po časopisih, kadar le kaj preberem od dol. Še zdaj se gre politiko, jasno, zdaj je vnet krščanar, takrat pa ... Ma klinc pa politika. Sem bil pa splašen, to priznam, usral sem se. Veš, mi smo imeli majhno kmetijo, dve kravi, nekaj gozda, oče je imel slabo plačno službo, partizani je malo, komaj leto dni, ker je ušel iz nemške vojske. Naše so kar mobilizirali ti švabi, kar pobrali so jih, naše fotre. Moj je bil nekaj časa v Belgiji pa v Franciji, tam je dobil rano, grdo ... Ušel je iz

bolnice in se nekako pretolkel domov pa šel v partizane, da ga ne bi spet pobrali ... In zaradi nemške vojaščine je bil po vojni zaslišan, sranje ... Kar nekaj časa ni imel miru, res, ti rečem ... Vstajal je ponoči, hodil spat na skedenj, pa take ... No ja ... Vidiš, ko se je vse začelo, sem se jaz rodil junija 1940. Mama mi je pravila, kako so bili prestrašeni, kako ji je od strahu mleko presahnilo, pa sem pil kozjega in kravjega ... Pa hrane ni bilo, če jo niso pobrali Nemci, so pa partizani prišli. Nič, jaz skorja nič ne vem, kaj pa naj bi vedel. Ko je bilo vojne konec, mi je bilo pet let. To pa vem. Skozi našo vas se je šlo čez v Avstrijo, ne ... In sem gledal kolone, kolone ... No, junija je pa oče prišel domov, šepal je še zmeraj, noga ni bila nikoli več zdrava. Za kuharja je bil dober v partizanih, pa neka skladišča je stražil in take. No, z njimi je šel do Trsta. Pa pride domov in vrže na mizo kruh in mesne konzerve, kaj vem, eno slano trdo meso, ameriške konzerve, pa čokolada. V Trst so vkorakali, a ... Potem pa klinc, spet politika. O veš kolikokrat nam je govoril, kako so šli čez kras, s kakšnim ponosom so šli dol v Trst, tam pa ... Potem je moral nekam gor ob Soči in tam se je odločil, da bo šel domov, demobilizacija ... Vidiš, moj oče je bil rojen leta 1920, marca jih bo imel osemdeset, pa še kar šepa okrog čebelnjaka, še kar, mama ona, a, ona, korenina, prava. In jokala je, ko je zvedela, da se bom vrnil dol za zmeraj, jokala ... Saj veš, matere, ne ... Kako že gre tista, mama prihajam domov in jočem od sreče ... A veš, da si jo velikokrat zavrtim zadnje čase, Domov, Marjan, a štekaš, domov bom šel, za vedno,« je Frenk pijansko govoril in pogrizel zobotrebec.

»Domov, jebemti domov, jaz ... Ma ne vem, jaz sem zadovoljen kar tu. Narava je blizu, gozdovi in to. Služba, mar-kice letijo, delam, služim, zabave je ... Kurvice so poceni, pa še fajn so, Ukrajinke, Poljakinje, Bolgarke, izbira je velika ...

Dol, ne vem, moj stari je u penziji, mama tudi, brat je brez službe, sestra tudi, firme crkujejo, evo ... Pa so se drli ko srake, ko so dobili državo, no, smo jo dobili ... Delam v računalniški firmi in zato sem imel priliko ene stvari spremljat tako no ... Ja informacije pa to ... Ni važno no, hočem ti povedat, da je sranje, da se ta politika jebe okrog teh kurčevih prepиров, kdo je kaj bil, ne pa kdo kaj bo, jebi ga. Ja, če bi hotel iti dol, bi šel, ja jasno da bi šel. Markic je zadosti, da bi si kupil stanovanje v Ljubljani, služba, ni problema. Naša firma itak sodeluje z nekaj firmami dol. Še dobro, da sem tu doštudiral, da imam šanse, da služim težke markice, težke ... Ja, dol, pol majn dobijo, ma kaj, tretjino tega kar dobim jaz. Če bi bil privat, to je zdaj možno ne, potem, ja. Kdo se pa zanese na te kurce, ki tako hitro menjajo zakone, ej, res ... tebi tega ni treba, ti si popravljaj stroje za industrijo barv, tebe boli kurac za tehnologijo. Penzija bo lepa, markice bodo šelestel in boš car, car na vasi. Jaz sem car tu, vidiš, tu. Odkar sem porihatal en program, me vsi spoštujejo, prej so me gledali ko enega kurca z Balkana. Ja, Nemci so še zmeraj malo tako no ... Saj sam veš, tujec je tu tujec pa amen ... No, meni je k sreči dal bog pamet pa jo nucam. Pa ne razumet, kot da hočem reči, da je ti nimaš, ne, stari ne ... Iz drugega cajta sva. Ti si se nučil delati stvari, ki jih obvladaš. Vidiš, meni švasarija in šraufarija ni šla, zato sem šel na elektro srednjo in potem na elektro faks. Mislil sem, da bom dobil službo v Iskri, ja ja ... Nič, začelo se je stiskanje, rob osemdesetih ... Pa sme šel gor, začel delati kot navaden delavček, če prav sem jim ponujal pod nos diplomo. Pa so se mi samo smejali, dokler nisem prinesel prve izboljšave, potem ... Jebiga, stara slava, ajde na zdravje ...« je bil Marjan čedalje bolj razposajen.

»Ja, ja, ti si šolan, ja ... Vidiš, če ne bi prišel rihtat računalnikov v našo firmo, te pa ne bi spoznal. Smešno ne. A veš da

se še spomnim, kako sme te hitro prepoznal, da si Slovenc. A, se spomniš, kako sva se prvič srečala ...

»Kaj se ne bi, v jedilnici vaše firme ... V žepu si imel CD, ven ti je gledal Lojze Slak, je pisalo na belem papirju. Ne vem, oči so se mi kar zalepile za tisti napis v slovenščini. Pa sem te nagovoril, in tako se je začelo ... Zdaj bo že dve leti, kar se poznavaj, ja ...« je Marjan rekel in še malo oddrobil mastno meso od kosti.

»Ja, dve leti, bo, ja. Tudi takrat je bil december, tik pred kolektivnim dopustom. Spomnim se, da so z novim letom hoteli imeti robotizirano novo proizvodnjo, zato so vas najeli, ja. Kaj pa tvoja, mislim tvoja, čakaj, kako ji je že ime?« je Frenk taktično obrnil pogovor.

»Misliš, Lana? Hja, ona ... Zdaj je najbrž doma, najbrž. Petnajst let je mlajša, stari moj, komaj jo dohajam, komaj. Njen oče je Turek, mislim, vsaj na papirju, če razumeš. Ne drži se njihove vere tako zares, ker je v Nemčiji že trideset let, ne, več bo. No, saj ni važno. Ona je živa baba, res ... Še vedno dela v kavarni v Münchnu pa se enkrat na teden dobiva, ne več. Če bi me rad vprašal, zakaj se nisva poročila, ja jebemti, ne morem no, razumeš. Njeni so proti, moji bi pa itak znoreli, muslimanka pa to. Ja, pa če prav je muslimanka samo tako, kaj vem. Zadnje čase so malo bolj verni, vsaj tak občutek sem dobil, hodijo v mošejo in to. Lana je rekla, da bi moral prestopiti v njeno vero, da pa si drugega ne bo iskala, da ... Vidiš, to je moj žulj. Pred leti sem še sanjal, da bi tu zgoraj imel družinico, zdaj samo še žuram in si privoščim kurbice. Tako to je ... stari ... Ne morem čakati samo na njo, jebi ga. Saj ve, da sem se utrgal z verige, ve, samo je tiho, štekaš, tiho je, ker ... ja babe ne. Ve, da imam keš in to jo mika, ti rečem, samo za keš gre. Če bi hotel, bi si vzel kakšno Ukrajinko, Poljakinjo, tudi Slovenko sem že

spoznal. O Madona, a sem ti pravil o Janji. Nisem. O Bog, ej,« se je Marjan razgrel.

»Janja, ne, nisi pravil, ne ...« je zamišljeno rekel Frenk in za trenutek videl oči Milene, tihe, lepe, skoraj taka je bila kot tista v filmu Cvetje v jeseni ...

»Ti, eno nedeljo sem šel v Minhen, da bi te poiskal. Saj sem te klical, pa te nisem našel. Takrat si šel v neke toplice, se spomniš?«

»Ja, ja.«

»No, sedem jaz v eno restavracijo, da si privoščim kosilce, spodobno kosilce. Pa slišim natakario, kako se pogovarja v polomljeni balkanščini s svojim kolegom, nekim Srbom iz Bosne, tako se je kasneje pokazalo. Postreže mi najprej aperitiv, pa tako naprej. Ob kavi sem jo kar po domače nagovoril. Najprej so se zasvetile njene lepe zeleni oči, Bog, kakšne oči. In zvečer sva šla v kino, kako staromodno, kaj. Klepetala sva do dveh zjutraj, potem ... Punca je prišla gor, ker je diplomiral iz sociologije in je hotela še malo delati v tujini. Našla si je službo v tisti restavraciji in je nameravala ostati do pomladi,« se je Marjan zasmel. »Potem sva se še nekajkrat dobila, ampak, tu je finta, tu. Punca me je prosila za majhen kredit ... No, sem si mislil, ok, najemnina, zapravlja, to ... Pa drugič spet in tako še dvakrat. Potem mi je kapnilo, punca se drogira ... U mater me je pogrelo, res. Na hitro sva razčistila, kredit sem ji odpisal in jo pustil tam v tisti restavraciji. Ti, ta bi mi zagonila vse, ti rečem, vse. Jokaje mi je priznala, da je v dreku, da bo morala v komuno in take ... Šponala se je in tudi za denar se je dajal dol, da bi dobila šusek. Ne, ne nisem jaz socialna ustanova, ne ... Če sem iskren, telešček je imela pa lep, pa oči ... Samo kaj, ko je blodila, dobesedno blodila, ko je bila zadeta ...« je Marjan, rekel in sklonil glavo. Oprijel se je prinesenega kozarca, stisnil ustnici in se ves zakrčil.

»Padli angeli,« je Frenk rekel in se skremžil. Milena je pa pila, je pomislil, na skrivaj je pila, moj Bog. Likerji, zeleni, rdeči, čokoladni ... Ko sme nazadnje bil pri njej, je polulana spala v dnevni sobi ... Zadaj za kavčem je bila steklenica vodke, na mizi arašidi, v pepelniku polno čikov, smrdelo je ... Radio je bil prižgan, televizija tudi, In v glasbenem stolpu je preskakoval star CD – Mišo Kovač ... Tega je poslušala. Stanovanje je bilo njeno, kupila ga je. Milena, Milena ...

»Padli angeli, ja. Mi smo pa lokostrelci ali kaj. Ne vem, ne zanima me to sranje, razumeš. Vsak naj se briga zase, vsak naj si pomaga kakor ve in zna. Videl sem, kako je to dol, mularija se šopa s travo, celo v naši vasi. Dve leti nazaj sem bil dol tri tedne. In od moje sestre poba ... Ti boga mulc ... A veš, da je gojil travo kar zadaj za skednjem, pa kako pridno jo je zalival, ja, ja ... In so se smodili, kar v skednju, evo ... To je zdaj demokracija, to je zdaj svoboda, to ... Šole še naredijo, potem pa klinc, ni šans. Saj veš, podjetja serijsko prodajajo. Moj stari pizdi, kaj pa če ... Deset let bomo kmalu imeli državo, pa kaj smo naredili, a? Samo poglej, koliko firm je šlo v stečaj, koliko svinjarije so si zmetali na politične pladnje. Pa ne bova nocoj o tem, ne, Frenk. Klinc, ti boš šel nepreklicno dol, jaz bom pa žural in klatil markice. Evo abrahmčka bomo dočakali, do penzije je še kar lep maraton, potem je pa itak vse en kurc, kje te upepelijo, a ne,« je Marjan rogovilasto rekel.

»A ne, ne, jaz hočem počivati dol, dol, na domačem pokopališču, in se ne bom dal upepeliti, to pa ne. Cele kosti naj gredo v zemljo, cele. To moji vedo, da je tako, vedo,« se je Frenk treznil. Pivo mu ni več teknilo.

»Ne serji, stari. Ko te ni, te ni, pa je vse en klic, kako te ni, a ne. Ti, pa sva preštudirala, kdaj imaš vlak. Klinca sva. Čakaj, bom pogledal, bom telefoniral na štacjon. Zdaj je že pol polnoči, se pravi, čakaj ... No ja, lahko pa prespiš kar

tu v koči, ali pa dol v hotelu, če pri meni nočeš. Brez skrbi, nisem peder,« se je Marijan obešenjaško zasmejal.

»Ne, ne, ne gre za to, doma je doma, mislim postelja, ki si jo navajen, je najboljša. Daj poklič, ampak kolikor vem, je tu tudi ponoči vsake dve uri vlak. Poklič,« je Frenk godrnjaje rekel, ker se mu je že vse gabilo, pijača, ostanki hrane, hrup v pivnici, natararice ...

»Ob pol enih te damo na vlak, evo,« se je Marjan zasmejal.

»Ja, prav,« je Frenk utrujeno prikimal. Vedel je, da po tako živahnem popivanju pride pobitost, pride tista molčavost, ki te zaklene v temno sobo stiske. Z Marjanom je bilo drugače ... Noč ga je gnala v divje popivanje.

»Veš, razmišljam, kaj boš pa počel dol. Vidim te, kako rineš vrtno kosilnico, vidim te, kako kosiš senožet, vidim te, da rediš zajčke, da ... Zdaj sem že bedast. Se boš že znašel, ne ... Včasih me prime, ampak res samo včasih, da bi tudi jaz zastavil dol, da bi kupil parcelo v naši vasi, ker so zdaj prostorski načrti takšni, da se bo zidalo ... Brat si je bajto naredil, familijo naštimal, sestra tudi, jaz pa, gastarbajter, pokvarjenec, ne hodim k maši, pijem, se kurbam ... Mati mi zmeraj reč, nič ne boš imel na stara leta. Jebi ga, na stara leta. To me včasih zgrabi, ja ... Ti, pa resno, no, mislim, odhod ... Boš lahko kar prešaltal, mesto, potem pa vas. Tu imaš vse pri roki, tam, ja, kam boš hodil po nakupih. Sam si rekel, da vaške trgovine že dolgo ni. Se boš pa vozakal, ni druge. Tedenski nakupi in to ... Ne, ne, mene tja dol ne spravijo. Meni ta vaška sranja, idila in to, ne sede več. Ko sem bil nazadnje dol, so imeli eno vaško veselico, ej, mislim, no ... Žre se, pije se, nov gasilski avto, pa Župan in te fore. Pa govor, pa pleh muzika, ko pred sto leti. Hočejo, da se jim vrne patos malih in ogoljufanih, evo, to hočejo. Meni gre na kozalnje, ko gledam vso turbofolk sceno. Vidiš, ne vidijo, da

jih vlečejo za jajca, da jih šopajo s potrošništvom, da jim strežejo same poceni stvari, ki jih v Nemčiji ni več na policah, saj veš, inšpekcija in to. Dol pa Lidl, pa Špary, tudi Hofer, že ja ... Moj sošolec s faksa dela blizu Nove Gorice, soške elektrarne in to. Pa mi včasih pravi, kako gre vse u kurac. Njegov žena je iz Ajdovščine, tam, da so podrli kulturni dom in naredili Lidl, evo, to je zdaj naša demokracija. Evo, to je najboljši simbol, najboljši ... To, stari moj. A ni bedasto, sicer je meni kultura vedno dol visela, Cankar, pa skodelica kave in Prešeren, pa Župančič, pa še Krasna si bistra hči planin ... Vsa ta dudlanja pesmic, pa potem v srednji šoli zateženo obvezno branje, razen Dostojevskega, nisem kaj dosti prebral, mislim od naših ... In zdaj se gredo eno tako lušno gostilniško demokracijo. Ja no, saj je kar prav, da imamo državo, samo, stari moj, politikov, da bi jo furali pa še nimamo. Se bodo morali še roditi, ti rečem, res. To kar je zdaj dol v politiki, to so sami kramarji, profesionalni gobezdači, ki jim gre za stolčkanje, nič drugega. Vem, kako so se zrinili, prej je bila partija edini kanal, da si kam zlezel, zdaj so pa močne stranke. In smo spet tam, ta je naš, ta je vaš ... Pa ta bo dobil kredit od banke za podjetje, ker pozna tega, ker je oni na mejl napisal, ker je poklical ta, ker ... Ja stari moj, pizdarija na kvadrat, zato ne rinem tja dol, zato. Sem pa ponosen Slovenec, to pa, evo,« je Marjan rekel in tlesnil z roko po mizi, da je kozarček za liker kar poskočil. Pri sosednji mizi so se kar spogledali, sami rdeči tolsti obrazi, lovsko društvo, čigar kočja je bila.

»Približno vem, kako je dol, vem. Povedo mi. Vidim, da si ti dobro informiran, kar je prav. Pa me ne skrbi, penzija bo, politika pa, sem ti že rekel, me ne zanima. Želim si samo v miru živeti in malo kmetovati, samo to. Vse drugo se bo sproti urejalo, verjamem. Navajen sem potrpežljivosti, brez skrbi,« je Frenk rekel in se ves zgrbančil. »Ti, pa bi midva

le počasi zlezla dol, a. Noč je, zmrzal. Na štacjonu še lahko spijsva nekaj, točijo do enih. Mislim, glej, pijeva že od treh popoldan, truden sem. Ta teden sem delal za dva, ker je bilo pač treba orodjarno urediti, preden bo kolektivni, dva sta bila na bolniški, zgaral sem se. Z novim letom sem pa v invalidskem pokoju, hrbet me matra, operacija, kaj vem. Ko sme na šihitu, žrem tablete, da zdržim, ukleščena dva živca, bomo videli ...« je Frenk potožil

»No, no, stari moj ... Vem, sranje to, hrbtenica, kabli navcvikani ... Moj stari je imel podobno sranje, so ga poštimali, tudi tebe bodo, boš videl. No, če hočeš pa greva, veliko sva rekla. Pa brez zamere. Saj veš, leti iz mene, kadar spijem pa sploh. Nimam dlake na jeziku, rečem, pa je. Čakaj, plačam tole, ker sem te jaz sem gor zvlekel, potem pa greva dol. Jaz sem pustil avto pred železniško, s tvojim terencem se preganjava že cel popoldan. Boš dovolil, da jaz peljem. Ne gre za to, da ti ne bi zaupal, smo te kraje bolje poznam, zato,« je Marjan vztrajal.

»Jasno, ti boš peljal, ti. Dovolj, da prispevam polovico, velik račun bo,« se je Frenk ponujal

»Ni govora, sem gor sem te jaz zvlekel, zato bom poračunal,« je bil Marjan odločen.

Frenk je samo prikimal in si je navlekel črn težak plašč. Odpravljala sta se.

Po zeliščih je dišalo, po strjenem času v majhnem stanovanju v stari vili, v centru Münhena. Frenk je srebal že drugo skodelico čaja, ki si ga je sam skuhal, tudi zelišča si je sam bral. Ponedeljek, je pomislil, odjuga ... Za trenutek je stopil do okna, odgrnil težko zaveso, najbrž še iz tistih časov, ko so korakali škornji spodaj na ulici, ki je bila znana po teh paradah. Tisti čas, tisti čas, mu je za trenutek vzknilo v razboleni

glavi. Nedeljo sem prespal, samo vodo sem pil, ja ... si je očital popivanje z Marjanom ... Ta, Abrahama bo srečal drugo leto, pa se obnaša, kakor da jih ima pol manj ... Ne vem, ne vem, saj ... Kaj se mu je tako zamerila naša lepa Slovenija, kaj jo kar naprej šimfa in pljuva. Pač ne bo šel dol, morebiti pa. Ne, ne, dozorel bo in ga bo povleklo, mogoče pa tudi ne. Veliko jih je ostalo kar tu, poznam jih. Jaz, jaz sem vedno želel, da bi šel dol, vedno, zdaj pa sploh, ko imamo svojo državo. S kakšnim ponosom sem prišel tisto poletje nazaj z novim potnim listom. Na vlaku je bilo nekaj spogledovanja nemških policajev ... Nova država, aus Balkan, ja ... Ne vem, ne vem, čudno je bilo. Kako živo se spomnim tega, glej no. Z žarečim obrazom sem pokazal potni list, mlad policaj, ki je bil na vlaku, pa je dolgo gledal sliko pa mene, potem je šel na hodnik in se posvetoval s starejšim kolegom. Ta mu je razložil, aus Balkan, aus Balkan, se je slišalo v noči ... Ja, nov potni list, še je tam, še ... Dolgo se nisem mogel sprijazniti, da lahko grem samo z osebno izkaznico. Ostal sem državljani Slovenije, čeprav sem tudi Nемец, moj bog, Nемец. Namenoma sem takrat pokazal potni list. Kako noro, moj oče se je z njimi tepel, jaz sme pa Nемец. No, saj oče razume, mama tudi, stric, pokojni stric Franc pa ni tega razumel, ni. Rekel je, da so Nemci zanj Nemci, pa amen, da jaz ne morem biti Nемец, tako kot osel ne more biti lipicanec. Ah, naš Franc. In šel je gor do senika z vrvjo ... V žepu je imel steklenico žganja, v drugem pa pismo. Ja, bridke je napisal, bridke. In župnik ga najprej ni hotel cerkveno pokopati, ko smo ga pa malo podmazali z markami, je pa bil za to, seveda ... Kaj mi zdaj v misli hodi ta naš Franc, ta belolasi stavec, ki se je obesil ... Pa se ga spomnim, moj bog. Včasih je kar motovilil po vasi in pel, preklinjal, na glas komentiral politiko, preklinjal rdeče in bele. Mulc je bil, ko je bila

vojna, po vojni pa ... Nekaj časa je bil zaprt zaradi gobezdanja v zadrugi, zaradi nenehnega šimfanja. O ja, gobec je imel, je. In ko je slučajno enkrat šel dol v zadružni dom, kjer so imeli sestanek krajevni komunisti, jih je nekaj časa poslušal, potem jim pa je rekel: Tovariši, delati bo treba, delati, ker ste pokore potrebni. Pa je bilo dovolj za spet eno malo pridržanje. Saj so ga tudi topli, vem, da so ga ... Tak je pač bil, vaški veseljak. Najboljši kosec, dokler je še zmoget. Ko je on obesil koso, so se strme rebri zaraščale. Če grem danes tam, oh, že kar gozd je ... Tam zdaj že trideset let nihče ne kosi. No, tam nabiram ta zelišča. Ašičeva receptura, Ašič, ta blagi mož ... Naš France se je tudi nekoliko spoznal na zeli, samo nekoliko. Zanimivo, vedno je rekel, da žvad že ve, kaj ji nuca, pa človek tudi, če zna poslušat naravo. No ja ... Njemu je nucalo predvsem žganje, to ga je zmešalo, da se je obesil. Mislim pa, da je bila kriva kruta novica, ki jo je zvedel, ko je dobil odločbo o dodatku k starostni pokojnini, mislim, da je bilo tisto krivo. Navezan je bil na kos zemlje in hišico, ki jo je podedoval po materi. Vsega skupaj je bilo dva hektarja z gozdom vred. Ampak on je bil ponosen na tisto strmo senožet in na skromno njivico pod hišo. Gozd je bil v strmini nad vasjo. Malo je sekal. Tisto leto je bil sprejet nov zakon, da se na dodatek k penziji vpiše država na premoženje. Nič ga niso vprašali, če želi, kaj vem, kako je res bilo, ne vem. No, dobil je odločbo, ki je najprej ni dobro razumel, ker mu je ni nobeden razložil, tako kot je treba. Tistega januarja sem bil doma za božične praznike, pa sem šel k njemu. Sedela sva ob stari peči, grizla krlje in se menila. Pokazal mi je tisti papir, prekletu ... če ne bi vedel, bi bilo bolje, bolje bi bilo. Mogoče mu pa niso hoteli povedati, mogoče ... A zdaj bom pa jaz imel njega na vesti, moj bog. No, povedal sem mu, da po njegovi smrti, se bo najprej poplačala država, kar mu

zdaj daje k pokojnini, potem pa ostali ... Imel je nezakonsko hčerko, ki ga je redkokdaj obiskala, njej je šlo premoženje, ki so ga potem prodali, da so lahko odplačali dolg državi ... Prepričan sem, da ga je to strlo. Kmalu po mojem odhodu, menda tretji dan, je šel tja gor, s pismom za hčerko in za državo ... Slišal sem, da je zdaj taka uredba, da se ti država usede na premoženje, če dobiš socialno podporo in če ti primaknejo k premajhni penziji, varstveni dodatek mu rečejo ... Kakšna čudna logika ... No, naš France je bil po krščansko pokopan, na pogreb pa nisem mogel, nisem dobil dopusta, ker smo ravno širili proizvodnjo. Orodjarji smo garali, po deset ur in več. In ni čudno, da mi odpoveduje hrbet. Ko bom doma, bom poskušal še z ilovico. Ašič je trdil, da to pomaga, bomo videli, bomo, je France pokimal in spil preostanek čaja. Posmrknil je in se zagledal v razprto omaro, kjer so visele obleke, dišeče po naftalinu. Vsa ta leta, tu, v tej sobici, zunaj je umivalnik, na desni majhna kuhinja, tam zadaj stranišče in tuš, samo to, preproščina, najemnina ... Ja, tega ne bo več, nič več. Zgradil sem si hišico, ne veliko, ne, moja pa je ... Če bi ... Ja, ja, drugače sem misli, da bo. Milena ... Zakaj je toliko pila, zakaj. Otroka ji je vzel Nemeč, s katerim je bila najprej poročena. Na začetku je bilo najbrž lepo, potem sta pa oba pila, no ... On se je zresnil in si našel drugo. Začel jo je zmerjati z leno Balkanko, čeprav je pridno delala v restavraciji, pomagala je v kuhinji. Roke je imela vedno rdeče od stalnega pranja, saj so imeli pomivalne stroje, a se je včasih mudilo; in zabuhel obraz, pila je ... Nekaj časa sem mislil, da bom zmogel z njo, ampak ... Skrivala je pijačo, skrivala se je ... Potem nisem več iskal žensk, saj ni bilo časa, bog mi je priča, da ne. Po cele dneve sem delal, rad sem delal nadure, da sem skupaj grabil marke, plačal mojstre, da so postorili v hiši, kar je bilo še treba, odplačal zemljišče, plačal priključek telefona ... Pa še

je ostalo, čedna vsotica za stare dni, čedna. Če računam, ja 150 000 mark je na banki, na drugi še nekaj in hišo imam. Penzija, ta, bo, bo, za tam dol kar spodobna, tu, o ne, tu bi bilo malo. Poiskati bi moral drugo stanovanje, ta najemnina ... Ampak gospodinja me ima rada, kar dobro voziva. Včasih ji kaj prinesem iz trgovine, popravim v hiši kar je treba, prebelil sem ji Gospa je kar razgledana, le, no ... Tujcev nima rada. Zame je trdila, da sem itak arijske rase, ker sem visok in imam modre oči ... Njen pokojni mož, groza me je bilo tiste slike v njeni spalnici, kjer sem ji popravljaval zastarelo električno napeljavo. Nemški oficir v črni uniformi – po koncu vojne je izginil, nič ni vedela kam. Njej je ostal kapital in ta vila v mestu. Njeni starši so imeli dve veliki restavraciji, njen mož pa malo tovarno, delali so pohištveno okovje ... Podedovala je po starših kar precej denarja, razkošno je živela, saj še, enainosemdeset jih ima ... No, konec januarja bo stanovanje spet na voljo ... Tole stanovanjce s pogledom na ulico, malo naprej je mala kvarna, delikatesa, lekarna, pa še ena pivnica, kiosk, dva brivca, pedikerka, prodajalna rož in hrane za male živali, mala trgovina z zelenjavo, Turek jo ima ... In ta soba, ta stara postelja, pravi les, omara, vse staro in solidno, takega ne delajo več, je pomislil in odložil skodelico. Grenčina v ustih je počasi splahnela, v želodcu se je še nekaj dogajalo, a je začutil rahlo lakoto. Vstal je in se pretegnil. In sredi pretegovanja, mu je pogled obvisel na velikem razpelu nad posteljo. Križani, križani, kar naprej me gledaš z nekim očitanjem. Kaj pa ti veš, kako je bilo zares, ko sem šel zadnjič po hodniku teološke fakultete. Maj je bil, oh ... Mojca, Mojca, je takrat v meni pelo. Če bom župnik, ne bom z njo, sem takrat mislil. Vidiš, ženska, ženska ... Ni bila kriva ona, naenkrat sem začutil, da to ni zame, da sem za drugačno življenje. Ti ne veš, križani, kako je bila mama

užaljena, ko sem prišel domov ... Našel sem jo na njivi krompirja, bil je že nasnovana, pokukal je iz zemlje. Mama ga je čepe plela ... Pa me je pogledal in nasmeh ji je zamrznil. Šele junija naj bi prišel domov. Povedla sem ji, da bom najprej šel k vojakom, ker so mi prvi rok odložili zaradi hude pljučnice ... Potem, potem, da bom nadaljeval. Pa nisem, nisem več šel v Ljubljano. No, križani, zameril si mi, kajne. Kaj pa ti veš, kako sva z Mojco hodila po mestu, kako sva se držala za roki v stari cerkvi v njihovi vasi. Kaj ti veš, kako sva nabirala vijolice, kako sva se lovila ob potoku, kako sva si obljubljala, ne vem kaj. Dokler, ja ... Mojca se je odselila, šla je v Koper, ker je bil oče službeno premeščen. Za oba je to bil velik šok, o bil. Pisala sva si dolga pisma. Še zdaj so tam, v tisti lepi leseni škatlici, ki sem jo kupil tu, že tu, taka lepa je in ključek ima, ključek do moje mladostne more. Kolikokrat sem ti že to povedal križani pa še vedno ne razumeš, da sem se zlomil. Ampak ostal sem ti vendar zvest, saj sem veliko molil, še med delom sem včasih molil. Mojca, ona, saj veš, morje, tujci ... Mlada, lepa ... Našla si je drugega, domačina, arhitekta ... In tako sem postal orodjar, smešno kaj. Jezus, tvoj domnevni oče je bil mizar, z rokami je služil kruh, jaz sem ga tudi, veliko sem ga prislužil, zadoستي zame in še bo ostalo. Mogoče si mi pa zato naložil to bolečino, ta prekleti hrbet, ki me tako boli. Če ne vzamem tablet, se komaj premikam. Saj vem, živec je ukleščen, vem. Pa ne bi mogel ti tako odrediti, da bi se kosti razmaknile, ne bi ... Molil bom, nekaj bom odrinil za popravilo vaške cerkve, streho menjujejo, mrliško vežico delajo novo, dal bom, verjemi. Obljubim, pri tebi obljubim in pri tvoji Materi božji, ki je na sliki tam na drugi strani, da se lahko gledata. Sklenil je roki in pokleknil na tla. Goreče je začel moliti in vmes ga je trgalo v jok. Njegov hrbet je trzal, stresalo ga je,

solze so kapljale staro preprogo, ki je bila na robovih že močno nacefrana. Bolečina v hrbtu je res nekoliko popustila, bila je samo še topa in stišana. Počasi se je le izvil iz jokave tuhtnjave. Vzdignil se je, se prekrižal in se napotil pod tuš. Vroča voda ga je razmigala.

Po obilnem zajtrku, dve jajci na slanini in močni kavi, se je počutil vzneseno. Žvižgaje je začel odbirati srajce, ki jih je imel namen odpeljati s seboj, najprej srajce. Te si je znal sam skrbno zlikati. Pazil je na to, da je bil vedno urejen. Prešteval jih je. Kaj bom z vsem tem tam dol. Tam ni pločnikov, da bi se kazal s temi srajcami, ni ... Dobro, dobro, to bom že ... Pa obleke, tale siva, ta temno modra, ta zelena, ta črna ... ta rjava, ne, to bo nesel na karitas, te nisem nikoli maral. Ja, dva zimska plašča, športna bunda, kapuca, kučma, trije klobuki, kape, šali, usnjene rokavice, nogavice, športne, zimske, poletne, uf, koliko vsega ... Nič, v škatle bom zlagal in jih počasi nosil v terenca ... Popoldan ga grem iskat z vlakom, da se dokončno poslovim od Marjana. On dela, še vedno dela, danes dela ... No, pa čevlji, glej, glej, planinski, lahki čevlji, tekaški, oh ... Pa ja ne bom tekal po vasi, bo drugega dela zadosti. Vseeno, vzel jih bom. Ah, pa vse te majice in reklamne kape, pivske firme, tovarniške majice, kape, preveč je, vsega preveč. In kozmetika, vodice po britju, mila ... kreme, losjoni, šamponi ... In knjige, še dobro, da sem jih že toliko speljal dol, samo še ena polička, Cankar, Bevk, Sveto pismo, Dostojevski, Styron, Wolf, Balzac, Solženicin Pirandello ... Še, so še, okrog sto jih je, te ... Včasih sem omahnil v spanje med vsemi temi stavki. Ko sem bil zares truden, ne, ni šlo branje. Bral sem, knjige ... Doma, doma bom bral. Saj res, da ne pozabim na svetilko. Še to moram kupiti, svetilko za branje, ki jo bom postavil k naslonjaču, tistega sem kupil pred poletjem ... Ko je prišel oče na obisk, mi je rekel, če sem si kupil škofovski tron ... Malo je

posedel, pozibal nogo, tolkel z roko po naslonjalu. Potem pa je rekel, da je zanj lesena klop ob peči kar dobro počivalo. In res rad posesti ob topli peči, le da si zdaj daje blazino pod rit ... In mačkon mu zleze v naročje, mama pa tare orehe, teh je ob domačiji še nekaj, še trije so, bilo jih je pet. Dva smo požagali, ker so veje preveč silile v zgornja okna. Škoda, škoda ... Deske so pa lepe. Dal si bom narediti police za knjige, za zdaj jih imam po škatlah, dol, na podstrešju. No, te tu, te bom naložil v terenca. Veliko sem že speljal dol, to bo zadnja fura ... Vestno je zložil srajce in še nekaj puloverjev in športnih pulijev, ki jih je tako rad nosil. Ob enem se je zamislil. Tega modrega, tega mi je kupila Milena za petinpetdeseti rojstni dan, pred petimi leti ... Zima, sneg, plundra ... Njeni škornji so bili umazani, beli od soli, njene hlače, umazane, njen obraz, nabuhel, rdeč, razmazana šminka, njene roke ... Pa sva se ljubila, ah ... Spila sva dva litra vina, pekla sva pečenice in naredila kisko zelje. Privoščila sva si glasno glasbo, ker je bila lastnica spet v nekih toplicah. Vedel sem, da jo ne bo do marca meseca, dvajseti februar ... Milena je potem pospravljala, pomila ... Takrat sem še upal, da se bo zresnila. Skozi jok mi je govorila, da bi rada šla nazaj dol, da bi ... Njeni starši, oče kmet, mama, bolehnina in ... Pri njih doma se je pilo, toliko mi je že povedala, pa tudi ... Stric jo je posilil, ko ji je bilo trinajst let, celo to mi je zaupala. Gasilska veselica, pomagala je in ... Noč, senik ... Pijan stric, ona je prvič pila pivo ... Potem, potem ... Ni si upala povedati, da jo je, da In šla je v Nemčijo, ker je sestrična šla že mnogo let prej in ji je uredila službo v tisti restavraciji ... Milena, Milena ... Za trenutek je kar obstal in težkal tisti pulover, potem pa ga je le zatlačil v velik usnjen kovček. Čisto na dnu omare je bila lesena škatla in ... Ključek, kje je ključek!? Ah, seveda v nočni omarici, v stari denarnici, kjer imam vojaško knjižico in star potni list,

tam ... Sedel je na posteljo in odprl oguljeno listnico. V roke je vzel star potni list – Jugoslavija ... Pregledoval je žige in si v mislih obnavljal vse tiste nočne vožnje ... Ljubljana – München in obrnjeno, kolikokrat ... Dokler nisem začel hoditi z avtom, najprej je bil star audi, potem mercedes, zdaj je pa BMW, nov terenec, črn, zverina ... Pa sem kar zadovoljen z njim, ta me bo služil ... Ko sme prvič prišel dol v vas, oh, kje je to ... Pred gostilno sem parkiral ... Plačeval sem pijačo kmetom, ki so bili tam, ravno košnja se je začela ... Danes ni več gostilne, ni trgovine, nič ni več ... In ta potni list ... Te države ni več ... Potem je vzel vojaško knjižico ... Oh, oh ... Kako mrzel je bil veter v Vojvodini, kako mrzel ... Prezebal sem, ampak ko smo jahali konje, ko smo jih vozili na napajanje ... Pa zimski pohod po zasneženi ravnini, o ... In tisti prekleti tihi mraz, minus petindvajset je bilo tisto zimo ... Nekaj dni je kar vztrajalo, enemu so morali odrezati dva prsta na nogi, ker sta mu pomrznila, pa ... Ja eden je pa na straži zaspal, napil se je žganja, ki ga je pretihotapil v kasarno ... Zmrznil je. Žganje je skrival v majhni ploščati steklenici, ki se jo je dalo skriti v notranji žep, pa ... Kar zaspal je, na straži ... Niso ga mogli zravnati, kar takega, sedečega, so naložili v reševalno vozilo, ampak je bil že mrtev ... Nekako ob pol treh zjutraj je bilo, ob štirih sem bil jaz na vrsti ... Tisto noč je bilo samo minus petnajst, samo ... Nič, tega je konec, dokončno konec, himne, nogometne reprezentanca, košarkarji, ki so bili svetovni prvaki ... Rad sem gledal šport, saj ga še ... Ponos, Slovenci ... Spravil je potni list in vojaško knjižico. Iz žepa za drobiž je izbezal ključek, lep, srebrn ... Šel je po lesno škatlo in jo prav počasi odklenil. Debel šop pisem, Mojca, mama, oče ... Vsa pisma, ki so mu kaj pomenila, je spravljal tja. Razsul ji je po postelji in jih gledal. Mojčina so bila zvezana, mamina tudi, oče mu je pisal samo nekajkrat. Mama je najraje pisala,

kadar so bili kakšni prazniki. Posmrkal je in pobiral pisma. Gledal je očetovo odločno pisavo ... *Dragi sin. Naj ti najprvo napišem, da smo kar dobro opravili s košnjo. Letos je sena manj kot lani, pa bomo zato telico prodali, en rep bo manj v hlevu. Imeli smo tudi veliko proslavo, ker so gor pod vrhom postavili spomenik mitraljezcu, ki je branil položaj do britke smrti in tako rešil ostale tovariše, ki so umikali ranjence. Saj veš za to, saj se še spomniš, pravil sme ti. Lep spomenik je in vsi ta glavni so prišli, še Kardelj je bil v naši vasi. No, pa nas le niso pozabili. Pravijo, da bodo drugo leto potegnili asfalt prav gor do gostilne in trgovine, imenitno, kaj. Pa ti ne bo treba razbijat avtomobila po naših klancih, ki jih voda razdere. Pred dnevi smo že imeli tako, hudič je plesal, razdrlo jo cesto, spodaj je odneslo star lesen most, zalilo je eno klet, hudiča smo imeli. Z mamó sva gledala vrt, oklatilo ga je, fižol je šel, graha pa tudi ne bo. Ja no, kar bog da si včasih tudi vzame. Upam, da si zdrav, da imaš zadosti vsega. Saj nam nič ne manjka, lačni nismo, le napredka ni, saj veš. Obljubljajo, samo obljubljajo, kaj hočemo. Pa cena mleka, ta ni ta prava. Ne vem, če se še spleča garat. Po moje bi bilo kar za končat to mantranje. Sem si en dan vzel cajt in sem računal, koliko ur zabijem in koliko dobim za mleko. Ja, je ni fabrike, da bi toliko malo plača. Pa bom vztrajal, kaj pa čem. Rebri, ta strme, ne bomo več kosili, bom naštimal električnega pastirja. Saj si obljubil, da se boš razgledal in priskrbel eno tako škatlo, žice bodo pa tudi naše dobre. Piši, če si kaj dobil, pa do jeseni bi lahko tistega hudiča dol zlifral na kakšno vižo. No, roka je trudna, pa oči mi plešejo. Ostani nam zdrav in piši, kdaj prideš.*

18. 8. 1974

Ah, oče, se mu je zataknilo nekje v zaprsju. Pregledal je materina pisma, zložena na kupček. Enega je potegnil in ga razgrnil:

Dragi sinko.

Najprej te srčno pozdravljam, Kot ponavadi, zvečer še malo posedim v kuhinji, in si mislim, kako je zdaj s tabo tam zgoraj, ko si tako sam in najbrž truden, ker vem, da cel dan delaš, da delaš nadure. Pa se vprašam, če je res treba, da toliko garaš, saj človek ne more vsega imeti, pa požrešnost, ta, ta je nemarna. No, to je že prav, da si se odločil, da si boš zidal hišico, o to je prav, tega sem bila vesela. V zadnjem pismu si omenjal, da si bil prvič na bolniški, da te je gripa prijela. Pa sem točila solze dragi sinko, vedi, da sem jih. Kako ti more biti, ko ti nima kdo skuhati čaja in župce. O, veš da se spomnim, kako si bil eno zimo bolan, deset let ti je bilo, kašljal si in vročina te je dajala. Pa smo šli po zdravnika, dobil si injekcijo, pa ene tablete, no, deset dni si bil v postelji. Kuhala sem ti čaje, juhe, kje je že to. Mamam nič ne pozabi, nič. Upam, da si zdaj boljši, pa me vendar skrbi, ker se od takrat nisi nič oglasil, to bo pa že dva meseca. Zdaj je že marec, snega še imamo nekaj, pa ga jemlje. Z očetom sva na saneh razpeljala gnoj na njivo, kjer mislimo orati za krompir in repo, zelnik je pa kar ostal. Tja bova peljala gnoj z vozom, ko bo sneg odtajan. Ponoči še kar stisne. Ti si pisal, da imaš toplo, hvala Bogu, da te ne zebe, hvala Bogu. Veš, ko si bil bolan, sem prižigala svečko pred Marijo, ki jo imam na sliki v sobi in sem vsak večer molila ... Upam, da še vedno spoštuješ vero in moliš. Teta Breda sprašuje, kako je s tabo, pa kdaj boš prišel dol. Pravi, da bi rada zamenjala nekaj denarja, ker bo šla na romanje in bo rabila devize, saj veš, ni jih kar za snet. Obljubljal si, da v maju le prideš dol, da boš imel dopust, da boš cel teden doma. Veš kako sem te vesela. Vsak dan se spomnim nate, kar verjemi. Ne morem se navadit da te ni, kar prazna je hiša. No, z očetom sva še kar zdrava, hvala Bogu. Oče je nekaj kašljal, on to hitro zdravi. Spije čaj z medom in

šnopčka da notri, pa na peč se uleže, da ga prekuha pa je. Jezi se na sosedove, ker so kupili traktor, si misliš, in zdaj razrijejo klanec. Dobili so kredit, nekaj gozda so posekali pa je. Mi pa še kar s konjem, naš Blisk je še močan, je še. Oče pravi, da bo dal popraviti voz, pa da bo dal naredit gumarja. Kaj mu pa bo, za v gozd je dober tudi ta star. No, naj ima veselje, naj ima. Toliko za nocoj sinko. Spil bom še ogreto mleko in šla spat. Bog s teboj in piši nam čim prej, rotim te čim prej, ker me skrbi, tudi očeta skrbi. Da boš vedel, čaka poštarja, vsak dan ga čaka, potem se spravi k delu. No, lahko noč sinko in Bog naj te varuje.

Mama, prihajam domov, mu je nenadoma zavibriralo ... Usločil se je nad pismo, smrknil in se zbral. Mama, njeni očitki. Vidiš, lahko bi bil gospod, vidiš ... Imel bi lepo faro, kuharico, brezskrbno življenje, tako pa, na švabsko si šel, da te bodo uničili, gor si šel. Moj bog, ključavničar, ja, ključavničar, ko pa si vendar naredil gimnazijo. In takrat ji je oče zabrusil. Pa kaj, ključavničar, kaj ... Saj je tudi Tito bil ključavničar, pa je šef države, daj no Neža, nehaj s tem ... Po nedeljskem kosilu je bilo, takrat, ko sem se odpravljal gor. Imel sem že kupljeno vozovnico za vlak. Domenjeno je bilo, da bom dol do železniške postaje šel s sosedom, ker je mislil zgodaj zjutraj peljati s konjem drva, oktober, leta 1965. Dež je padal. Prekrita sva bila z vojaškima pelerinama, konja pa tudi, lepa, lep par je še imel. Drva je peljal sestri ... Sedela sva na klopi, prestlani s slamo. Ves čas je po malem padalo. No, k sreči sem imel steklenico žganja s seboj, da sva se spotoma razkužila ... Potem, potem ... Vlak je speljal in sem šel. Pa ni bilo lahko, ne ... In kakšne čevlje sem takrat imel, se je spomnil in se zagledoval v dolgo vrsto obuval ob steni, ki jih je že prejšnje dni razvrstil, da bi odbral, kaj bo peljal dol. Moj bog, nerodni čevlji, ki so me malo tiščali, ker sem obul debele nogavice.

V to me je prepričala mama, češ da na švabskem že pošteno zebe, da je zima ... Pa ni bilo tako hudo ... V kupeju sem se potem sezul, da sem vsaj malo spočil noge. In zraven mene se je peljal nek Dalmatinec, ki je šel nazaj gor k bratu, delavcu v avtomobilski tovarni. Malo sva že klepetala, a ga nisem dobro razumel, ker je zavijal po domače, *as ti gospe sinjske*, je pripominjal ... Ponujal mi je pršut, fige in olive, vse je bilo dobrodošlo, pa tudi žganje, ki ga je spotoma kupil, ni bilo slabo. On je bil namenjen še bolj na sever. V Münchnu sva se poslovila. Ja, na postaji sem stal in čakal, da pride pome, zdaj že pokojni stric ... In moji čevlji, težki gležnarji, tesni, napokani, pa čeprav jih je oče namazal z mastjo, da bi zdržali vlago. Naš oče je rad čistil čevlje, pa s kakšno proceduro. Znosil jih je ven pod klop, si pripravil krtače, maže ... Drgnil jih je in gladil, dokler se niso svetili. Svoje, tiste za k maši, tiste je še posebej rad čistil in drgnil. Smešen je bil, ko je sapo huhal na čevlj in spet drgnil in drgnil ... Ko je prišel od maše, jih je takoj sezul in jih obrisal. Sam je naredil poličnik za čevlje, sam ... Morali so biti lepo zloženi, očiščeni. Pa mi je enkrat le povedal, zakaj ima tako spoštovanje do čevljev. Bil je pač iz velike družine, šest bratov in dve sestri. Čevlji so bili dragi in so si jih med seboj posojali ... In ko je moral bos v šolo ... Po stari cesti dol ... In pozimi, stari, za silo popravljeni čevlji, ki so se napili vlage in ga je kar naprej zeblo. Za prvo plačo si je najprej kupil čevlje, dobre, trdne ... In ko je šel kateri od bratov vasovat, so mu radi posodili najboljše čevlje, če prav se niso številke vedno ujemale. Tudi pretesne je včasih obul, samo da bi naredil vtis ... Revščina, da, da. Poglej, koliko jih imam jaz, poglej ... Ja, ko sme očetu enkrat za novo leto prinesel nove zimske čevlje, drage, udobne ... Nekaj časa jih je samo gledal, pretipal je usnje, ovohaval jih je, božal podlogo, skrbno ravnal vezalke ... Preden jih je obul, si je v lavorju

umil noge in vzel nove volnene nogavice – mama mu jih je spletla, in šele potem je obul čevlje. Sprehodil se je po kuhinji, se zazibal na prstih, se postavljaj na pete in kimal. Rekel je, da bodo odslužili njegov vek ... Menda jih še ima, saj nič ne vrže stran. Mama pa, tudi njej sem jih prinesel, on pa ... Nič, pregledala jih je, si jih hitro nataknila, naredila nekaj korakov do veže pa nazaj in rekala, da so topli in imenitni, samo to. Ja, ona, ona je bila iz bogate kmetije, oni so imeli ... Pred vojno, celo hlapca in deklo, nekaj časa dva hlapca, eden je šel v nemško vojsko in padel, drugi je bil partizan in je takoj po vojni šel v tovarno v Kranju ... Dobil je celo stanovanje, bil je partijec, kaj vem ... Mamini starši so izgubili veliko gozda, njiv, malo jim je ostalo, malo ... Njihov oče se je sicer boril v partizanih, pa so jim kljub temu vse vzeli ... Kako je to bilo, kako ... se je zamišljal in skrbno spravil pismo. Poravnal jih je in jih zložil nazaj v leseno škatlo, ključek pa spravil v debelo listnico, kjer je imel stare dokumente. Da bi zdaj prebiral Mojčina pisma, ah, ne, ne ... To bom delal dol doma, veliko časa bo, seveda. Kermžnina na obrazu se mu je počasi tajala. Postajal je mrmrav in vzradoščen. Po avto grem, si je odločno rekel in se oblekel. V sredo pa dokončno domov, o!

Pot mu je curkoma lil po hrbtu, bolečina ga je žgala. Prižgal je nočno svetilko ob vzglavju in se zagledal v podobo Marije na nasprotni steni. Zdelo se mu je, da mu nekaj prikimuje, da ga hoče tolažiti ... Noč, koliko je ura, ah ... polpetih, joj ... Pa sem si rekel, da bi moral na operacijo, odklonil sem jo. Zdravnik mi je rekel, da bo samo še slabše, če bom odklanjal, da lahko postanem celo ... Ne, ne ... Pa tablete, ves ta čas sem goltal tablete, kaj ne primejo več? Moj bog. Kako naj se spravim v avto, do zdravstvenega doma je pol ure vožnje, moj bog. Prvi mesec doma, oh, konec januarja je, jutri smo

prvega in prva pokojnina, invalidska, bo spodaj na banki, jutri ... Joj, kako boli, moj bog, kako žge, saj se ne morem premakniti. Kaj mi zdaj pomagajo vse marke. Oh, ali sem prav naredil, da sem gor privlekel vso gotovino, stopetdeset tisoč mark. Dobro sem jih skrtil, dobro ... Ja, nerodno bo, ko bo evro, čez nekaj let bo, to vem, bral sem, spremljam, leta dva tisoč smo in jutri je prvi februar, doma ... Oh, kako boli, moj bog. Tablete, čakaj, ah, tu so, voda, plastenka je na tleh ob nočni omarici. Vedel sem, da bo usekalo, se mi je kar zdelo, da bo. Ne vem, če bodo tablete pomagale, ne vem ... Mogoče pa le bodo toliko, da pridem dol do zdravnika. Kateri me bo sploh vzel, saj tu niti kartona nimam, glej no, na to pa nisem pomislil. Bo že kako, kuverto bom vzel s sabo, če bo treba kaj podmazati, to je včasih šlo, danes pa, ne vem, ne vem ... Tablete, dve bom vzel, dve, ta močni. Vem, za srce ni v redu, za želodec tudi ne, ampak, hudič tako boli, tako prekleto ... No, no ... O Jezus, zdaj razumem, kakšne muke si prestajal, zdaj ... Aha, tu so, dve bom ... Močna reč, na črnem trgu sem jih dobil, lekarnar jih ni hotel dati brez dodatnega recepta, specialist bi ga mogel napisati ... Pa primejo, primejo ... Pogoltnil je obe in čakal na njun učinek. Po petnajstih minutah se mu je bolečina stišala, postal je lahek in smehljajoč. Neumno je pomisli, da je to rajsko, da te ta kemija tako lepo odziblje, nekam v bližino njega ... Podstavil si je blazino in premišljal o Tonetu, ki ga je včeraj srečal spodaj v gostilni. Tudi on je prišel dol iz Nemčije. Nekaj mlajši je 58 let. Popravil si je hišo, podedovano po pokojni mami. On je še več zaslužil, saj je delal v avtomobilski industriji, pri mercedesu je bil, meda dober varilec, potem pa v orodjarni, tako kot jaz. On je šel gor pozneje, v sedemdesetih, ja ... Govorila sva o bankah, o življenju tu in tam zgoraj. Nesrečen je, žena, žena je šla z drugim tam

zgoraj, otroka sta ostala v Nemčiji in se ne zmenita zanj. Zdaj bo sam v tisti hiši, sam ... Veren ni, ne mara politike, rad pa se ga napije in potem šimfa vse po vrsti, vse, prav vse. V gostilni so ga že pretepli in vrgli ven, plačal je kazen, ker je pijan vozil, razbil je že dva avtomobila, zdaj pa spet pije, ah ... Sinoči mi je razlagal, da so starejši delavci, starejši jugosi, njegovi sodelavci, pravili, kako je bilo, ko je Tito umrl. V njihovi tovarni so ustavili trak in imeli minuto molka ... Nisem mogel verjeti, kaj vem ... Pijancem ne gre verjeti, radi si izmišljajo zgodbe, Tone pa sploh. Že prej je bil tak, veliko si jih je izmislil ... To, da so Tita spoštovali, to vem, da bi pa ustavili proizvodnjo, in to Nemci, ja no ... Povabil me je, naj pridem kaj k njemu, da ima izvrstno zbirko žganj, da je to zdaj njegov hobi ... Rad verjamem, da ga to vleče, tudi pozna se mu ... Starša sta žal že oba pokojna, oče je bil v prvi Jugoslaviji zaposlen pri železnici, potem so ga Nemci poslali na fronto, vrnil se je, mama je bila na kmetiji ves čas, redili so svinje, plemenske svinje in merjasca so imeli ... Kupovali so repo in slabši krompir ... Dva brata še ima, oba sta v Ljubljani, eden je delavec, drugi, starejši, je pa nek ekonomist ali kaj, ne vem, ne spoznam se na te poklice tu. Veren pa ni, to pa ne. Celu norčuje se iz tega, to ni dobro ... In zmerjal je predsednika krajevne skupnosti, vaškega župana, da kaj zidajo novo kapelico, da kaj mečejo denar za mrtvake, ko pa so živi potrebni denarja. In take ... Bilo je vroče sinoči, bilo. Potem je beseda nanesla na izdajalce, kdo so zares bili izdajalci ... Joj, to ni za moja ušesa, ne ... Pa sem si rekel, da bom šel samo do pokopališča in nazaj domov. Mamam je hotela, da nesem sveče na njihov družinski grob, ker da je neka obletnica, od koga že. Ne spomnim se. In ker je tako naneslo, sem parkiral pred gostilno. Najprej kuhano vino, potem pa surovo ... Bog pomagaj, kar pozabil sem na

bolečino v hrbtu ... Tone je prišel nekaj čez sedmo, bil je v mestu, nekoliko že pijan, v razpetem dragem plašču, s težko zlato verižico okrog vratu ... Za trenutek se mi je zdelo, da igra ostarelega frajerja ... Saj so se ozirale ženske po njem, so se, postaven je še, pa rad pokaže, da ima denar, in to vleče. Nekaj časa je baje tudi res eno imel doma, dokler ni šla z mlajšim, ja ... Seveda, denar jih vleče, denar ... marke, marke ... Ne vem, kako se bo končalo to njegovo zabavnjaštvo. Prej ga nisem dosti poznal, slišal pa sem, da je bil pretepač in znan daleč naokoli po tem. Gor ga je spravil stric, ki je bil že prej v tovarni mercedes, mojster, strugar ... No, tisti je pustil kosti tam gor, ni se vrnil. Radio Ognjišče, aha ... Molatev ... Mogoče mi bo zdaj odleglo, kaj vem. Vsekakor moram dol v zdravstveni dom. Slišal sem, da se pri nas to operira, da so dobri. Moj zdravnik v Nemčiji, debel in star, je vedno rekel, da je možno, da bi se dalo stvar rešiti z operacijo, vendar je mojstrov malo. Priporočal mi je neko kliniko, ja ... Stalo bi, zavarovalnica nima pogodbe z njo, tu ... Plačujem si dodatno zavarovanje in bom lahko šel v klinični center ali pa dol v Valdoltro, bom videl. Spet zdravniki, kako jih sovražim, no ... Brez njih bi bila moja pot že skrajšana, to je res ... Nič, vstati bo treba, se temeljito stuširati, skrbno obleči in poiskati osebnega zdravnika. Cel januar sem odlašal, zdaj pa imam. Sem vedel, da bo sledil hud napad, sem vedel. Ja, ja, in kako so sinoči fantje peli, o, so ... Baje se ustanavlja nov pevski zbor, menjava generacij ... če bi se jim priključil, bi me sploh hoteli? Ne vem, nekako imama občutek, da name gledajo nevoščljivo. Nimajo radi, če se nekdo vrne solidno premožen, če ima vsega zadosti do konca življenja. Zavist, zavist. Ja, pel pa bi, saj sem kot mladenič rad, pa dobro smo se ujeli, zelo dobro. Vsi so še živi ... Vsak ima svoje skrbi, dva sta zapita, eden je ostal v

Ljubljani, drugi pa ... Kakor da se me nočejo spomniti, ti novi pevci, sami mlajši, ki so prej peli v cerkvenem zboru, zdaj bi pa imeli svoj zbor, oktet, šest jih je že, še dva iščejo, bom videl ... Najprej hrbet, zdravniki ... Moj zdravnik, moj dobri Oto, ki je hodil na počitnice v Rovinj. Spoštoval je naše ljudi, ustavljal se je tudi na Bledu, za nekaj dni. In enkrat je poslušal koncert moškega pevskega zbora ... Govorila sva o tem. Vedel je za svetovno znan oktet, celo njegovo ploščo je imel doma, ta Oto, debel, dobrodušen, nekoliko pa, vendar piker včasih, češ, Balkan, vojne ... Njegov oče je bil oficir v Trstu, prej pa nekje v Bosni, potem je pobegnul domov ... Zajeli so ga Američani, vendar mu niso dokazali zločinov, bil je pač samo oficir redne nemške vojske, ni bil politično aktiven, izšolan oficir, zdravnik, pred vojno s svojo prakso, prav v hiši, kjer jo je ima Oto, prvi sin, drugi je bil oženjen s Slovenko, kakšne usode ... Veliko sva klepetala, rad je govoril o svojih izletih po naši državi, navdušen jedec je bil in je hvalil naše klobase pa čevapčiče in vse, kar je prišlo z žara, ribe ... in pečenice s kislim zeljem, pa potico ... No, da je rad jedel se mu je poznalo, se mu je ... In takrat, ko sem imel pljučnico, če ga ne bi Milena poklicala ... Joj, dež je padal, jaz bedak pa sem se preganjal s kolesom po gozdovih. Ne vem, kaj sem si hotel takrat dokazati, peto leto sme bil tam gor ... Kupil sem si športno kolo, o katerem sem vedno sanjal, takem, ki ima menjalnik ... In sem se preizkušal. Dobil me je hladen septembrski dež ... Z vročino sem šel delat, dan, dva, dokler se mi ni že malo bledlo in nisem zmogel. Takrat še nisem imel stalnega zdravnika, zavarovan pa sem bil. Milena je vedela, kako je z menoj, hodila je k meni, nosila mi je kosilo iz restavracije, mi kuhala čaj, nosila limone, pomaranče ... Sklanjala se je nadme, z rokama v bokih in ... Kako ubog sem bil ... Potem je neki večer pripeljala Ota, poznala sta se,

ker je k njim hodil na kosilo. Sopihal je nad mano, me poslušal, me pomagal vzdigniti, se šobil in strogo rekel: Kolega, še nekaj dni bi takole ležali, pa bi prišla britka matildica. Dve možnosti sta, da greste takoj v bolnico, ali pa plačujete mene in bom hodila vsak dan. Dal vam bom infuzijo, ustrezna zdravila in se bom oglašal vsak večer med peto in šesto. Milena vam bo nosila predpisano lahko hrano, počivali boste najmanj teden dni, potem bi se moralo obrniti ... Tako mi je govoril. Povedal je okvirni račun, deloma ga bo pokrila zavarovalnica, ostalo ... Potem je snel očala in rekel, da mi bo dal debel popust, da bo računal samo infuzijo in razliko plačil za zdravila ... Kaj sem pa hotel, bolnica, moj bog ... Ni kaj, sprijazniti se bo treba, staram se. Do jutra je še nekaj časa, ne vem, zaspal bi, ampak ... Pred sedmo se pa le moram spraviti dol. In zdravila bom vzел s seboj, da bodo videli, kaj jemljem, če me bodo strašili s kakšnimi injekcijami. Operacija, operacija ... In vem, zakaj so me upokojili, vem, ker je bila poškodba na delu in je za delodajalca to ceneje, ja ... Zavarovalnica bi ... zdaj to ni pomembno, tisti dan ... Velik kos kovine sem rinil na vozičku, nagnil se je, jaz pa ... Bedak, potem je škrtnilo, padel sem in od takrat me hrbet prekleto boli. Najprej je kazalo, da sem si le nategnil mišico, ker pa mi je na hrbet padel še drog ob mizi ... Rentgen ni pokazal nič, moje bolečine pa so bile vedno hujše, potem, potem tablete ... In tega hudiča se ne morem rešiti, kar zasvojen sem. Oto mi je omenjal, da se teh tablet lahko nalezem. Ja, ja. Potem kot drogeraši, odvisen od tega hudiča. Kako bom to izpeljal. No ja, bom že. Molil bom, delal bom, kolikor bom lahko, pretiraval pa ne bom, to pa ne. Zdaj mi ni treba, vsega imam, le ... Seveda, majhen traktor si bom kupil, pa centralno kurjavo bom predelal na plin, to z nafto, ne ... Na pomlad jo bom, zdaj naj kar gre na nafto. Če bi kombiniral z drvimi, kaj pa

bi, pelete, ne ... Plin pa bo mir. Rezervoar bom dal vkopati v brežino za hišo tako bo. Tako bom naredil, tako. Doma, doma, kako se to lepo sliši, doma. Zaprl je oči in padal v otroška leta. Za trenutek se je videl, kako po vojni stika za naboji, ki so ležali po zgornji gmajni, kjer se je odvijal spopad prav zadnje mesece vojne. Spominjam se tistega silnega pokanja. Mama me je pograbila in vlekla v klet, v tisto prekleto temo, kjer so se preganjale miši in kjer je smrdelo po repi in zelju. Zgoraj je pa pokalo in lomastilo, marec 1945. Popoldan je bilo pa vse tiho. Nemci so svoje mrtve peljali z vozom mimo hiše ... Ena roka je bingljala in se odbijala od tal ... Drobna sled krvi se je vlekla za vozom, konja sta kar naprej otresala z glavama, vojaki pa so se pobito vlekli mimo hiše ... Sneg je še bil, zato so spodaj pustili tovornjake ... Tista roka, kaj si zdaj to rinem iz glave, zakaj prav zdaj ... Tista roka ... Kasneje sem zvedel, da so Nemci čistili teren, da so si pripravljali koridor za morebitni umik. No, pa tisti oficir, starejši gospod z belimi lasmi, tisti ... Ustavil se je pri naši hiši in zahteval vodo. Mama mu je prinesla korec vode, spij jo je na dušek, potem, korec je poletel proti gnoju, oficir pa je klel, ker ga je bolela leva roka. Ko se je zasukal, sem videl, da ima krvav madež, ranjen je bil. Vojaki so ga čakali, voz se je premaknil, odšli so. Naslednji dan je padal dež, mama je šla do sestre v oddaljeno vas, kjer so pokopali nekaj partizanov, padel je tudi njen brat. Najbrž je slutila, zato je šla, najbrž ... Kar šla je, čeprav je bilo še vedno nevarno, ker so Nemci pustili nekaj zased tik nad našo vasjo. Pred nočjo se je le vrnila, prinesla je eno kokoš, da smo jo v nedeljo pojedli ... Že dolgo nismo jedli juhe ... In vsak je dobil dva krompirja ... Ja, res, kako je to čudno. Jaz sem pa le vse zaslužil gor pri njih, ti Nemci. Delati pa znajo, to pa. In moja stanodajalka ... Ko sem šel še zadnjič k njej, mi je samo hladno rekla, vsa

sreč, in to je bilo vse. Seveda, njej se gre samo za to, da ima mir in da bo lahko spet oddala stanovanje. Poleti, ko je imela odprta okna, sem lahko slišal, kako se je pogovarjala z neko drugo meščanko, po navadi ob sobotah popoldan. In tisti pogovor o Slovanih, židih in o starem redu ... Tista druga je imela prediren glas, glasno je govorila in zatrjevala, da bi bilo treba narediti nov red, da je v državi preveč Slovanov, turkov, ciganov, da ... Kar zgrozil sem se, ko sem tisto poslušal. Slonel sem na oknu in namenoma poslušal. Baba zmešana. Najraje bi takrat šel dol in dal odpoved, pa sem se le nekako zadržal. No, tudi v tovarni smo imeli še enega starejšega inženirja, ki je delal že v nacizmu in je bil odkrit nasprotnik vsega novega in je vedno rekel, da je bil včasih red, mislil je na tiste čase ... Kadar se je v proizvodni zataknilo pri kakšnem stroju, sme bil pa dober, takrat ja ... In enkrat, v isto pivnico je prišel ... Nisem vedel, da se tam zbirajo taki, taki, no, nostalgiki ... In pride naš inženir tja pa me vidi. Kaj, kaj pa vi, je jecljal in kar ni mogel do sape. Kolegi so se spogledali in ga hitro povabili medse. Nekdo je navrgel, pusti ga, saj je kar dober Tito boj; tisti me je poznal, enkrat sem mu menjal bojler, v sosednji hiši je stanoval. Sli na stara ta inženir... Kar ni hotel v pokoj, ker je obvladoval polnilno linijo, spoznal se je na stroje in na tehnologijo, uvajal je mlajše. No, ko sem šel še zadnjič v tovarno, mi je vendar stisnil roko in izrazil upanje, da bom še prišel, ker takih mojstrov ne vzgojiš v enem mesecu ... Pa ja, slina stara, pa ja ... Če bi imel moč, bi me že kdaj nagnal, saj se ve, ampak je lastnik tiste tovarne bil moderno razgledan, uvajal je tudi nove izdelke, nabavljal nove stroje, kar naprej smo se morali spoprijemati z novim znanjem. Zadnja leta se je uvajala robotika, tam pa se nisem znašel, kar je bilo mehanskih delov že, elektronike pa ne obvladam.

Računalnik že za silo, že, ampak tu dol še ni take histerije ... No, ko bo prišel internet v naš kraj, si ga bom kupil, prej pa ne ... Ja, tisti slinavec, tisti ... V skladišču sta delala dva Poljaka ... Škandal, zmerjal ju je, da sta gnila poljska žida ... Leta 1972 je to bilo, junij ... Skladišče se je polnilo, fasadne barve so bile takrat novi hit, proizvodnja je tekla v treh izmenah, zato so zaposlovali nove skladiščne delavce, da so pomagali natovarjati tovornjake. Ker se je ena pošiljka zataknila in je ta inženir prišel iskat v skladišče barve za svoje potrebe, za svojo vilo, je videl uboga delavca, ki sta iskala barve, namenjene v Italijo. In potem se je zgodilo, pretepla sta ga in izginila ... krivda je bila drugje, skladiščnik, vodja skladiščne izmene, je zamešal papirje in dal preložiti kontingent namenjen v Italijo, tovornjaki pa niso smeli čakati ... Pošteno sta ga naklestila in mu z nožičem narisala kljukast križ na čelo ... Cela reč, cela afera, pol leta slinavca ni bilo v tovarno. Dal si je polepšati čelo, plastična operacija ... To smo izvedeli od Hermine, glavne tajnice, ki je bila veseljaška in sproščena ... Smučala je in nekaj časa tudi tekmovala, dokler si ni poškodovala kolena. No, jaz sem se z njo silno razumel, ker sem ji hodil domov popravljat, kar je bilo treba, njen mož, glasbenik, ni imel pojma o šraufariji, pojma ni imel. Igral je v radijskem orkestru pa še v nekem nočnem baru, jazz glasbenik, malo odsoten možakar ... Suh, visok ... Saksofon je igral. In ko sem ji šel popraviti grelno peč v spalnici, mi je pripravila kosilo, pa mi je spotoma povedala zgodbo o slinavcu, ki so ga vsi težko prenašali. Lastnik tovarne bi ga že odslovil, a je imel možakar nekoga, ki ga je ščitil, tisti, pa je bil kapitalsko povezan s podjetjem. Tako to gre v kapitalizmu, tako, nič drugače ni bilo tu spodaj. Če si bil v partiji, je šlo, če ne ... Zdaj je isto, če si v pravi stranki je v redu, če ne ... Bolte, dober strugar, obrtnik, pa ... prej je skrival, da ima denar, bal se je. Res mu je šlo

dobro, znal je, zmoget je, zdaj ima malo podjetje, zaposlil je še tri nove in ... Pred petimi leti sva govorila o možnosti, da bi mu jaz finančno pomagal in bi prišel dol, da bi skupaj ustanovila malo podjetje. Sam Bog me je od tega odvrnil, sam Bog. Mož je dobil od banke kar zajeten kredit, se ve, pozna ljudi, pozna še stare sile, bi se reklo, ker jih je tudi prej in so ga ščitili, na nek način že. Seveda, drobne usluge jim je delal, popravljaj peči za centralno kurjavo, jih predeleval, popravljaj kmetijske stroje, popravljaj je tudi pralne stroje, te na črno, ker se je tega sam priučil – zdaj dela pohištvono kovinsko galanterijo ... Krediti so narasli, dobička ni, Kitajci so ga zmleli, se ve ... V torek sem ga srečal spodaj v mestu, zagrenjen je in pije ... Zaupal mi je, da podjetje zapira, da ima zadosti tega sranja in da se je uštel. Ja, 64 let mu je, pa bi že lahko dal mir. Vem, da je naklatil veliko mark, veliko več kot jaz, vem, ker sem mu nekajkrat menjal kar zajetno vsoto, takrat, ko sem z dinarji plačeval zidarje ... Hčerki je naredil hišo, sinu je pomagal odpreti odvetniško pisarno, vendar ... Banka ima svoja pravila, tu ni kaj, tu mu sin ne more kaj dosti pomagati. Zavlačevala bosta, to ja, konec je pa znan. No ja, saj se mi je zdelo, da bo tako, Na hitro so se začeli ukvarjati s podjetništvom, na hitro. Obrt je eno, podjetje je pa nekaj drugega. Ko sem bil jaz gor, se mi je nevoščljivo smejal, češ, kaj boš prodajal žulje švabu, saj jih tudi tu lahko dobro unovčiš ... No, no ... Pije ... Že dopoldan začne s slivovko ... In slišal sem, da je žena šla k mlajšemu, da mu bo pobrala kar precej, če bo prišlo do ločitve, še to ... Pa sem ga nagovarjal, da bi šel gor, ne pa ne ... No ja, saj se je tu res dobro znašel ... Kadarkoli sva se srečala, ko sem prihajal dol, mi je šepetal: imaš marke markice, malo menjava, daj, marke markice, je zapel ob mojem ušesu. Marke ja, zdaj, kaj mu zdaj koristijo, ne kaj dosti. Eh, marke ... Tudi

meni ne koristijo, družine nimam, le sanje so mi ostale, sanje. Zdaj bo tako, sam v hiši, malo dela, malo skakanja do ostarelih staršev, malo vozakanja dol v mesto, skrb za hišo ... In hrbet, ta ... Lahko pa bi, pa ja, ženitne agencije, bedak stari vem, lepile bi se na denar, na hišo, potem ko bi bila pa enkrat v hiši, ja, lisice ne moreš izriniti z brloga ne. Zdi se mi, da je ta vlak zamujen, kaj vlak, tudi tračnice so že pobrali. Mama pravi, da bi si lahko prioral za vrt na njivi. Kako naj se jaz lotim vrtnarjenja s tem hrbtom, kako ... ? Zadosti denarja imam, da si lahko vsega kupim ... krompir je poceni, zelje niti ne, repa je pa draga, vsaj tista v marketu spodaj v mestu ... Jaz vse preračunavam v marke, tako sem navajen. Zgoraj sem točno vedel, koliko je kaj vredno, zdaj me pa bega. Moral se bom privaditi razmišljanju na tolarje, ja ... Tolar, tolar ... Ko sem jih prvič nesel gor, ne vem, nisem imel dobrega občutka, samo tako, za okras ... Kaj vem, marka je le marka, šilingi pa tudi, da o frankih niti ne govorim. Dinar pa, ja, na koncu ni imel nobene vrednosti, na kupe jih je bilo treba za večji nakup, inflacija ... Smešno, mama mi je pravila, da ji je župnik enkrat prav osorno rekel, da naj raje prinese marke v župnijski urad, ker da ve, da so pri hiši ... Madona no ... To je bilo, ko je bil še v fari stari župnik, nekoliko pogolten ... Mislim, da je mami hudo zameril, ker sem opustil študij na teološki fakulteti. Popravljali so cerkev, obnovili kapelo, vaščani so nosili prostovoljne prispevke, leta, ja 1993 ... In ko sem za Božič prišel dol, mi je mama povedala to zgodbo. Nesla je kuverto s tolarji, preštel je, kimal, dal denar nazaj v kuverto in ji grobo rekel, naj raje prinese marke ... Moj Bog ... Pa sem jih sam nesel v župnišče, sam ... Malo sva klepetala o stanju vere v Nemčiji, malo sva pila dobro vino, malo je tudi ponergal, ker da so ljudje samo tako v cerkvi, samo zaradi videza, da pa se živi izven krščanske morale in etike. Namigoval je na

pornografijo na televiziji, ki je zdaj dostopnejša, pa na izposojajo videokaset, pa na podivjanost vseh vrst, divje nakupovanje, zapravljenost, premalo molitve, premalo spoštovanja. Po svoje je imel kar prav, seveda je imel, in rekel je: Odvezali so se divji psi kapitalizma, hudo bo pri nas, hudo. Ljudje niso vajeni, da bi živeli brez strogega gospodarja, niso ... To je imel kar prav. Vendar je tudi sam rad udobno živel. Obnovili so mu župnišče, kupili nov drag avto ... hranil se je v gostilni čez cesto, no ... Ta novi, ta ... Športnik, teče ... In kako se je vse začelo gibati, tekati ... Zdaj lahko srečaš na gozdnih poteh priletne gospe in tleskajo s pohodnimi palicami po cesti. Če bi včasih tako hodile, moj bog, kako bi jih zaničevali. Ta naša hribovska trma ... Še če je ženska sedla za volan, je bilo za očake nezaslišano, baba pa vozi, no ... Zdaj je nujno, da vozijo, je nujno. Delavskega avtobusa ni, samo šolski je, pa še ta poleti ne vozi. Gostilno so zaprli, škoda ... V spodnji vasi je pa še. Naše pa ni več, ja ... Kadarkoli sem prišel dol, sem se tam ustavil, plačal možakarjem pijačo, tak običaj je bil. Kot da bi si plačeval vstopnico ... No, saj škrt nisem bil, ne ... Včasih že kar objestno razsipen, hotel sem pač pokazati, da Jernejčkov pa ima, da gor dobro zasluži ... In takrat je stregla še hči od najemnice, mlada Silva, zdaj že vdova ... Joj, kako je znala na okroglo računati, sploh pa nam, ki smo kaj imeli ... Ja, ja ... zato pa je imela dober, no za takratne čase dober avto, žabo, citroenov avto, žaba smo mu rekli. Siv, nov ... Ja, s ponosom ga je vozila, ga prala, ga dišavila, mož pa, pretkan šofer avtobusa, mož pa ... Čudno sta živela, on je imel druge, ona pa tudi, kdaj pa kdaj, otroka pa ... Dve hčerki, zdaj tudi že poročeni, ena ima lokalček v Ljubljani. In tudi tam sem že bil. Tista siva žaba ... Poletje, košnja ... Pomagal sme doma, tako je nanese, da sem dobil deset dni dopusta ... Pa sem šel dol v vas z očetovim mopedom in ti

pride baba okrog ovinka kot da je cela cesta samo njena. Moral sem se umakniti. A me je vseeno oplazila, da sem padel v robidovje, z glavo sem udaril v leseno znamenje, v križanega, ki se je prevrnil in padel na cesto. Baba je ustavila, pritekla in me spraševala, če sem si kaj naredil. Zavedala se je, da je pripeljala povsem po moji strani. Opravičevala se je, češ da je bila zamišljena, da je bila v Ljubljani pri sestri, da ... Pomagal mi je, da sem se nekako otrebil smeti in za silo obrisal krvave sledi, srajca se je pa strgala. Pomagala mi je, da sva obrisala kri na obrazu, obvezala me je ... Ampak potem, pograbila je križanega, ne vem, od kje ji taka moč, in ga vrgla onkraj robide ... veljala je za močno, to vem, saj je z lahkoto prenašal zaboje piva recimo. Kako je vrgla križanega, o ... In še rekla je, da kaj je treba tega sranja ob cesti ... Ja, ja ... Ko smo dobili novo državo, je pa dala obnoviti malo kapelico, pa veliko vsoto je nakazala za mrliško vežo in doma si je dala vzidati v vogal hiše kipec svetnika, ne vem katerega, ampak tako so mi povedali ... Dol v mestu živi in vodi dva bifeja, gostilna je pa šla, robida raste zadaj za hišo in velik grm bezga ... Lastnik je nabil najemnino, pa je raje šla v mesto. Nekdo ji je pomagal, da je odprla kar dva bifeja, enega blizu avtobusne postaje, tisti nese, drug pa je v nakupovalnem središču, tudi tisti gre. Le kdo ji je podmazal, le kdo. Briga me ... Čakaj, čudno, prej je bila gostilna družbena, najem je bil od občine, kako že. Lastnik, tisti izpred vojne, je bil ubit, družina je šla v Avstrijo, potem, ja, ja ... Denacionalizacija, že takoj 93, in od takrat propada ... Nabili so najemnino pa se je vse zaprlo. O, stara Drenovka je znala, je ... Njena hči ... Nikoli se ni vedelo, čigava je, Drenovka pa tudi ni povedala. No, ko sme bil še fantek, me je oče peljal tja in mi kupil tisto reč, ki je tako udarjala v nos, sifon ali kaj malinovec zmešan z mehurčki.

Velika steklenica s kovinskim petelinom je bila na pultu. Drenovka ga je stisnila in pijača je zavrela v kozarcu. Rdeče pene so rastle in rastle, ona pa je nagibala kozarec, da so se umirjale. Potem sem kar pustil, da mi je pijača brizgala v nos. Če sem jo na hitro spil, sem moral rigniti ... Oče pa je vedno pil pivo, kar iz steklenice. Imel je smešno navado, najprej je palec vtaknil v steklenico, ga hitro potegnil, da je rahlo počilo, potem pa je pol steklenice na dušek izpraznil. Popravil si je brke in šele potem umirjeno pil. Če sva šla z mamo v sosednjo vas, k njim domov, sva se tudi ustavljala. On si je naročala liker, neko grenko reč, kaj vem ... Meni je privoščila oranžado, včasih pa sem dobil samo vodo, češ, da je v oranžadi preveč cukra ... Škoda, zdaj se vaščani nimajo kje postavljati, se razkazovati, se kregati, škoda. O, se spomnim, kako so mladi fantje parkirali avtomobile, še prej pa mopede. Kakšna revščina, kaj pa so parkirali, fičko, stoenske, katrce, kakšen folcvagen, ti so bili redki pa še kakšen citroenov model, in to je bilo to. No, vmes se je našel še NSU – princ so mu rekli, pa še kakšen fiat, ja ... Župnik je imel črn star fiat, to se spomnim ... Gospod je bil kar dober šofer, ja Odpravljal se je na izlete, včasih je s seboj vzel katero od vernic, ne vem ... Vse sorte se je govorilo, kot vedno, kot povsod. Nevoščljivost, ta nevoščljivost. In radio, povsod se je začel pojavljati radio, majhni tranzistorčki ... Koliko sem jih znosil dol, o ... Janko, oh, on si ga je navezal na vrv in je obešenega nosil povsod s seboj. Ponosen je bil na tisti Grundnig, ponosen. Povsod ga je občasno poslušal. Ni bilo nič čudnega, če si ga srečal v gozdu, sedečega na hladu in je poslušal radio. Rad je včasih pripeval, ja Sedemdeseta leta ... Popevke. Zelo dobro je oponašal Ota Pestnerja, pa Braca Korena, tudi Janko Ropret se je znašel v njegove naboru, ja ... Enkrat sem ga slišal na zgornji

gmajni Pred dežjem je rad pel. Tranzistor je hreščal, on pa je pel, tisto, hej, hej, Ljubljancanke ... Bil sem na stezi in sem poslušal, kar dobro mu je šlo ... Revež, končal je v umobolnici ... Pa zakaj, saj je bil le malo samosvoj, samo vesel je bil, rad je imel življenje, zakaj? Kdo bi vedel, s čim se je zameril ljudem, da so ga shranili v nekdanje zapore, kdo bi vedel ... Pravili so, da je zadnja leta nosil križ po vasi, da se mu je versko zmešalo, tako so pravili ... Pa ni nikomur nič žalega hotel, nič ... redil je tri koze, njivico krompirja je imel in socialno podporo, tako so mi povedali. Potem so ga odpeljali, najbrž zato, ker je novi predsednik krajevne skupnosti tako zahteval, ker da ni spodoben, da blati predsednika, ker pljuva čez državo in da ni prišteven, pa ja ... Menda je res govoril, da je Tito pozabil na boga, da pa Bog ni pozabil nanj, take da je imel ... No ja, nisem bil tukaj in ne morem presojati ... Versko blazen, kakšen izraz pa je to, versko blazen ... Zdaj menda tega ne govorijo, zdaj so drugače blazni, požrešni. Imeti, imeti, za vsako ceno imeti. Koliko kreditov, lizing ... Pa se zavedajo, kakšna past je to, se!? Kapitalizem lepo obloži police, mami te, potem ... Prej ni bilo vsega, ne ... Oh, kava, te ni bilo, pralnih praškov, olja, bencin na bone, pa par ne par ... Kako so se mi nekateri smejali tam zgoraj, ko sme jim to razlagal. No ja, njihova povojna leta so bila trda, potem je pa kar šlo. Pri nas pa ... Tovariši so imeli vsega zadosti, vsega. In zabave, in sindikalni izleti, pa vikendi, pa ... Zdaj je drugače, je ... Samo da je mir, pa bo ... Imeli smo svobodo, ah ... No, zdaj ... Zdaj je divja zver dobička prišla na malico ... Koliko podjetji je že v težavah, seveda, zastarela tehnologija, izguba jugoslovanskega trga, izguba dobrih kadrov, nepravilno vodenje, bral sem to ... Marjan, on ... Joj, tam zgoraj bo ostal, on je vse to strastno analiziral in mi o tem govoril. Ja, on že ve, zakaj bo raje

tam zgoraj, že ve ... No, počasi bo treba vstati. Zdaj je že takšna ura, ko bi lahko se spravil dol. Koliko, deset čez šest ... Te tablete, ves sem pijan ... Pretiravam. Takšna ura ... Če bi bilo kot nekdanj, bi bil zdaj že spodaj. Delavski avtobus je odpeljal petnajst minut do petih, obredel vse tri gorske vasi in se spustil v dolino ... Deset do šestih je bil na postaji. Pa kako poln je bil, v zadnji vasi že ni bilo več prostega sedeža. Ja, sedemdeseta leta. Enkrat sem šel dol, samo enkrat, takrat ... Namenoma sem prišel domov z vlakom, ker sem ravno kupil nov avto in nisem ga še bil vaju, pa si nisem upal na tako dolgo pot. Takrat sem videl, kako to gre. Ljudje so pokinkavali, zehali, z neko nejevoljo so šli na delo. Mnogi so zavili v postajni bife, žgane pijače, že tako zgodaj ... Saj se je tudi zgoraj pilo, pa še kako ... Na tešče pa res ne. V našem oddelku, v orodjarni je zares pil samo eden od mojstrov, na skri-vaj je pil, dokler se ni porezal po rokah z brusilko ... Ni prišel nazaj, nikoli več ... Kontrole so bile, seveda so bile, samo, ja ... Kogar so imeli na piki, so ga večkrat kontrolirali, tudi mene ... Mlada dama iz kadrovske je prihajala in nam ponujala tiste pihalnike, prav take kot jih je imela prometna policija ... Bog se usmili, nikoli nisem prišel pijan na delo, nikoli. Najbrž so mislili, da vsi pijemo, vsi, ki smo z Juge ali pa Poljaki in Čehi, ti so si ga res privoščili ... Na srečo jih je pri nas bilo malo, v mojem oddelku nobeden, v proizvodnji in skladiščih, tam jih je bilo veliko, ja ... Nič, zadosti premišljevanja, spraviti se moram dol, hrbet ... Zdi se mi, da tabletko še držijo, ni tako hudo, šlo bo.

Jasnina se je iskrila na preostankih snega. Lagodil se je v novi kavarni in opazoval hitečnike in hitečnice. Vsi so nekam hiteli, na hitro spili in šli, on pa je sedel tam in premišljal, kako je zdaj vse drugače. Še enkrat je prebral

napotnico, nujno, torej, nujno, si je Frenk šepnil in pomlel z osušenimi ustnicami. V Ljubljano bom moral na ortopedsko kliniko, no ... Sum uklešččenega drobca kosti, no ... Če nemški rentgeni tega niso videli ... Morda pa so in so mi zamolčali. In mlada zdravnica, ta bo zadaj moja ... Ni šlo gladko, pošiljali so me od vrat do vrat, nazadnje pa se me je usmilil direktor zdravstvenega doma in mi le dodelil zdravnico. Možakar, poznam ga še od prej, saj je mojih let, dober zdravnik, v gimnaziji je bil eno leto pred menoj, ja ... Boštjan, doktor Boštjan, pa mislim, da je bil veren, no, je še ... Boštjan, ja ... Resen fant, pisal je pesmi, takrat, v šolskem listu, bolj take, za jokati. Ponudil sem mu vsotico ... S stisnjenimi ustnicami jo je le sprejel in mi dodelil zdravnico. Ta pa, Andreja, mlada, komaj dve leti dela ... Pregledala me je, pohvalila moj urejeni krvni tlak, čakal sem na izvid iz laboratorija, malo holesterola, sladkor tudi malo visok, no ... Andreja je menila, da bom s prehrano vse to uredil in da me bo spremljala ... Za hrbet pa je rekla, da je najbolje, če me takoj pregledajo na ortopedski kliniki, pa še nevrolog, glej, še ena napotnica. Ko sme ji pokazal zdravila ... Bila je presenečena, ker teh se pri nas ne da dobiti, podobna so, vendar z manjšo učinkovino, tako je rekla. Posvarila me je, da so to močni opijati, opijati ... Razložila mi je, da je to v bistvu narkotik in da si od tega lahko odvisen. Moj bog, saj sem, če jih tri dni ne vzamem pa me začne hrbet namenoma, tako domnevam, namenoma tako zelo boleti, da si še čevljem ne morem zavezati ... Omenjala mi je tudi kiropraktika, do-brega. Privatno prakso da ima in ni dolge čakalne dobe. Dala mi je telefonsko številko. Bral sem o teh stvareh, poskusil pa še nisem. Nekaterim res pomaga. Najprej bom šel v Ljubljano, potem bom videl. Nič, kar zdajle pokličem, kar po mobilnem telefonu ... Zmotila ga je natararica. Naročil si je kavo in tri deci mineralne vode. Poklical je in se domenil za pregled v

juniju, nič prej ... No, no, če bom šel osebno tja, poiskal glavnega, ponudil kuverto ... Bom kar Boštjana vprašal, kako bom to izpeljal, on ima zveze in zvezice. Tako to gre, tako. Marke, markice, vse uredijo, ni problema, ni ... Odpil je kavo in nekaj časa strmel na ulico. Parkirišče je bilo polno, ljudi pa malo v lokalu. Kako to, kje so vsi ti ljudje ... In potem se je tik pred oknom ustavil črn Audi – ven je zlezel moški v elegantnem črnem plašču spodaj pa ... Saj to je, to je Vlado, moj bog, če to ni Vlado, Vladimir ... Sošolec na teologiji ... Vem, da je doštudiral in da je pel novo mašo, da je zdaj za župnika v tem malem mestecu ... no ... Pa bo prišel notri, o, gre ... Ja, ja on je, še vedno se pri hoji drži malo naprej, ozek obraz, nos, le lasje so zagotovo prebarvani v črnino, tako temen pa ni bil ... Glej, glej. Aha, noter je stopil, gleda, nič, pokličem ga ...

»Vlado, Vladimir, gospod Vladimir,« je Frenk zaklical, da se je nekaj klepetavcev ob točilni mizi obrnilo in zasrepele v glasnega klicatelja. Vlado se je zmedel in si najprej iztaknil desno rokavico, potem še levo, ju vtaknil v žep, napejnal oči za očali, si jih malo popravil in si jih nato dal dol. Zdaj je pogled usmeril proti Frenku. Namenil se je proti njegovi mizi, vendar neodločno, nekako zakrčeno, pa še vedno v značilni usločeni drži.

»Oprostite, se poznavam?« je Vlado vljudno rekel.

»Mislim, da se, čeprav so desetletja vmes. Jaz sem Frenk, tisti Frenk, ki vam je posojal zapiske, tisti s katerim sva prefilozofirala kakšno noč ob dolenskem cvičku in bizeljčanu. Se zdaj spomnite?« je bil Frenk zadržan.

»O Marija, zdaj sem te spoznal, o ... No, poglej ga. Ja, da se takole srečava, o ... Bom kar prisedel, saj lahko,« se je Vlado mehčal, si slekel plašč, ga nesel do obešalnika, se spretno zasukal in prišel nazaj k mizi. Bel ovratnik se mu je lepo podajal k brezhibni obleki, obraz je imel gladek, obrit,

zardel, nekoliko nabuhla lica so kazala na rejenost in dobro prehranjenost. Očitno je bil zelo domač v tem lokalu, saj so mu kimali z leve in desne, natararica pa mu je takoj primaknila stol in zažgolela: Čajček z malo medice, kajne? Frenk je vstal. Trdno sta se rokovala. Spravil je papirje in se malo zazibal, pa ne od pijanosti, prej bi se dalo reči, da ga je to nenadno srečanje iztirilo – teološka fakulteta ...

»Koliko let, kaj Vlado? Nazadnje sem te videl, ja, čakaj, tam ob koncu sedemdesetih, slučajno sva se srečala v Ljubljani. No, veš, zdaj sem pa za zmeraj doma. Pred Božičem sem prišel dol. Invalidsko so me švabi upokojili, ker mi močno nagaja hrbet in me najbrž čaka operacija,« je Frenk povedal in namignil natararici, da bosta naročila. Seveda je Vlado že dobil svoj čaj z medico, a zdaj je bil čas za drugačno pijačo, za mehak sadjevec, za katerega sta se sporazumela.

»No, zdaj boš doma. Ja, kaj naj rečem, vesel sem tega, vesel. Upam, da se bova večkrat videla. Veš, bom kar iskren, praznina je bila, ko si šel iz Ljubljane, praznina. Ti si se pač tako odločil, imel si drugačen ogenj v sebi. Najbrž bi res težko vzdržal kot župnik. Jaz, saj veš, nisem imel druge izbire. Doma je bila huda revščina, za ročna dela sem bil pa nespreten. Saj še žeblija ne znam zabiti, da o kmečkih delih ne govorim. Grabil sem slabše kot vsaka baba, kositi pa niti nisem znal. No, vrt, tisto že, tisto sem si že pred leti prekopal, ko sem bil v neki drugi manjši fari, zdaj sem tu v mestu, hvala Bogu. S tem sem kar zadovoljen, moram reči,« je Vlado prikimal.

»Meni bi se pa zmešalo, če bi moral maševati in delati pogrebe. Ne maram teh ceremonij, res ne. Še porok ne maram, samo na eni sem bil, zadosti mi je bilo. Pogrebi pa, moj bog, ne hvala. Zato sem se odločil, da uberem drugo pot. Pa je bila kar prava, čeprav ne gladka, a sem jo prehodil. Zdaj sme pa doma, na zdravje,« je pribil Frenk in dvignil kozarček.

»Čakaj, trideset let, več bo ne, si bil gor« se je Vlado pozanimal.

»Od leta 1965, natančno oktobra tistega leta sem šel, lani decembra sem se dokončno vrnil,« je Frenk stišano rekel, kakor da bi se mu v glas naselilo neko obžalovanje.

»Ja, čedna doba, čedna. Ko sme prišel za duhovnika v to mesto, dva sva zdaj tukaj, sem nekajkrat maševal tudi v zgornji župniji. Tam sem srečal tvojo mamo, pa sem jo povprašal, kako je s teboj. Nekajkrat sem ti pisal, veš, saj veš, no ... Potem je najina korespondenca pač zamrla, ti si veliko delala, jaz sem dodatno študiral, premeščali so me, dokler nisem pred petimi leti prišel sem, hvala bogu,« je Vlado rekel in zadovoljno sklenil roki pod brado, kakor da se pripravlja k molitvi.

»Zadnja leta sem imel veliko dela s hišo, zato se najbrž nisva imela prilike srečati. Mama mi je povedala, da si tu, ja, jaz pa hiša pa hiša. Saj veš, delo je. V cerkev pa nisem šel, tudi zgoraj ne ... Zdaj mi lahko naložiš očitanja. Boga najdem na drug način, molim, to ja, k mašam pa ne hodim. No, zdaj te je pa Bog pripeljal k meni,« Je Frenk rekel in se raskavo zasmejal.

»Veš, tole z obiski cerkva, tole se je pa precej spremenilo. No, zadnja leta so cerkve res polne, to že, a koliko je v tem iskrenosti, to se včasih vprašam. Prav to nedeljo sem imel priliko videti, kako to gre. Med drugo nedeljsko mašo sem imel priložnost opazovati, ker sem bil na oltarju samo opazovalec, uvajamo mladega župnika, njegova tretja maša je bila. No, pa sem gledal dol po ljudeh, eni so na pol kinkali, drugi so si nekaj šepetali, mladi, ti so stikali po žepih, gledali na mobilnike, saj veš, pošiljanje sporočil pa to, dva možakarja sta se preveč na glas menila, no, le starejše ženske so bile vdane maši, pa en moški, ki je pred kratkim prišel iz Argentine. Ko je pevski zbor na koru nekoliko patetično zapel, so

se le zganili in malo bolj vneto poslušali. Otroci, ja, posebna zgodba, nemirni in čvekavi ... Nekaj jih je, ki bodo letos šli k birmi, junija jo bomo imeli, pa tudi tisti niso predani mašam. Na urah verouka še nekako shajamo, pa še tam se mi zgodi, da kateri ponagaja. Kaj hočemo, so pač živi. Ja, je pa nekaj takih, ki so že odmaknjeni od vere. Zanimivo veš, kako se je iskreno versko čustvo gojilo prej, zdaj pa je ena sama pavšalnost, tako to jaz čutim,« je Vlado dorekel in spet segel po kozarčku. Malo se mu je roka zatresla, rahel drhtljajček.

»No, z vero si nisem belil glave. Saj veš, zgoraj se dela, malo se tudi moli. Slutil pa sem, da se bo tako zgodilo. Prva leta, ko je naša država nastajala, so se začele cerkve osvetljevati, rastle so mrliške vežice pa kapelice so se obnavljale, kar je pohvalno. Zdi pa se mi, da je to samo blišč, nič drugega. Daj mi raje povej, kako živiš, imaš starša še živa?« je Frenk zaobrn timer pogovor.

»Ne, žal ne, oba sem pokopal. Bolezen, kap in zavozlano črevesje pri mami, kaj hočemo. Takšna je bila višja volja. Sicer pa, no, živim udobno, studiozno življenje. Naredil sem doktorat iz cerkvene zgodovine, zdaj se kopljem skozi psihologijo vere, pa še druge reči me zavezujejo. Nekaj malega sodelujem z ljubljansko škofijo, kjer sem koordinator za verski pouk, pa še kaj bi se našlo. Dolg čas mi ni ... V tem mestu,« je premolknil in se zagledal na ulico, »v tem mestu se počutim tesnobno, če sem odkrit.«

»Zakaj le, narava je čudovita tod okoli, ljudje, kaj vem, kot povsod najbrž. Zakaj bi ti bilo tesno, ne razumem. Morda pogrēšaš svoj Kamnik, jasno, Kamnik je nekaj drugega kot naša malo mesto, to razumem,« je Frenk skuša biti sočuten.

»Ne, ne gre za to. Ljubljana mi je ponujala več, preprosto rečeno. Ampak na škofiji so se tako odločili, prerazporeditev je bila in sem moral oditi sem, ker je duhovniški poklic

v stiski, vsaj v nekaterih predelih. Prejšnji škof me je prosil, da bi prevzel mesto ostarelega župnika v vašem mestu, pa sem rekel, da bi poskusil. No, saj ne rečem, prijazen kraj, ljudje, ja, posebna zgodba. Dobičkarjev je veliko, teh novih pa sploh. Drobne spletko, saj veš, varanja, pa goljufanja, pa nestrpnost, dve muslimanski družini sta, zdaj menda še več, ampak na glas tega nihče ne reče, čutim pa, da se pojavljajo te reči, ta nestrpna drža. No, jezi me tudi to, da so zapadli v tako oponašanje ameriškega načina življenja, to me pa iskreno jezi. Duh časa, pravijo, prav, naj bo, vendar, kje je zdaj tisti naš nacionalni duh, ki je zaplapolal, ko smo delali državo. Ni ga več, glej, pa smo komaj vstopili v novo tisočletje. Ko sva že pri tem, »je Vladimir razpotegnil obraz in odsrknil žganje, »je bilo nekaj čudnih pričakovanj, kaj da bo, prej bi rekel strah. No, dve starejši ženski sta malo fantazirali, da se pa nekaj bo zgodilo. Hodili sta k meni v župnijo, in ja, moral sem biti kar nekakšen psihiater. Ena se je tudi zdravi v Begunjah, druga, njena sestrična, pa je že vrsto let vdova in tudi ni čisto pri sebi, če razumeš. No, teh stvari ti ne bi smel razlagati, ker pa vem, da si se strastno zanimal za človeško psiho, nenazadnje sva o tem razpravljala kar nekaj noči ob bizeljčanu, ki ga je prinašal Darko. Ti, a veš, da je Darko zdaj napredoval in je mali šef dol na Dolenjskem, ja,« je Vlado prikimal.

»Darko, Darko, njemu bi kaj takega pripisal, vnet je bil in kariero je znal delati, saj je bil že takrat vodja molitvene skupine, če se prav spomnim. Ženski si omenjal, kaj sta pa pričakovali?« se je Frenk naprezal v radovednost.

»Veš, čisto zaupno, mlajša tista iz Begunj, mislim tista, ki je bila hospitalizirana in začasno v domači oskrbi, tista je trdila, da je srečala Kristusa in da bo prišel naredit red. Trdila je, da ga je celo fotografirala, si misliš. In mi je prinašala fotografije

nekega dolgolasega mladeniča, ki je nekoliko res spominjal na Kristusa. Ženska je bila prej uspešna, če smeva tako reči, v bivšem sistemu. Doštudirala je kemijo, delala je v kemijskih laboratorijih, menda tudi za potrebe vojske, kaj vem. Veliko se je govorilo. No, potem se ji je pa nenadoma zgodila vera, na robu osemdesetih. Svojci so jo spravili v Begunje, mislim, da kar hčerka. In tam je že nekaj let. Malo pride domov, k hčerkinini družini, ki je zdaj v družinski hiši, mož je odšel. Bil je oficir armade, pa je šel. Nihče ne ve kam. No, ženska je torej začela fantazirati, da bo novo tisočletje pripeljalo njega pa prav v naš kraj, ker da je tu speljana neka energijska geološka pot, ki daje take frekvence in podobno. Ure in ure se je hotela pogovarjati, pa ne zmedeno, celo argumentirano, ti rečem. Ko pa je začela nositi tiste fotografije, sem videl, da stvari peljejo v napačno smer. Začeli so celo namigovati, da nekaj imava, saj razumeš,« se je Vlado skrknil in odpahnil prazen kozarček. Natakariči je namignil na jima še enkrat prinese.

»Oh no, s tem si ni treba delati skrbi. Kaj vse ljudje rečejo, saj veš. To, da hodi inženirka v župnijo, to je slastna kost za meščansko glodanje, kaj hočeš. Dolg čas ti pa res ni,« se je Frenk zasmel in čutil, da je mešanica ostankov zdravil in alkohola dosegla neko posebno stanje, neko nepredvidljivo blaženost.

»Neprijetno mi je, in zaradi tega sem že imel vizitacijo – očitno so tudi tu ovaduhi, žal. Veš, šlo je tako daleč, da sem moral neki večer poklicati njeno hčerko, da jo je prišla iskat, ker je ženska kričala name, da sem tudi jaz postal brezverec, ker ne verjamem v njegov prihod. Kričala je, da bo potrkal tudi na moja vrata, da jo je že obvestil o tem, da prihaja, da bo naredil red. In tisti večer je prišla s šopom mark, ki da jih poklanja cerkvi, nerodna reč, ti rečem,« se je Vlado krčil.

»Pa si jih vzal?«

»Ne, ne, kaj si zmešan, velika vsota je bila. Menda je bila gor v Avstriji, kjer ima varčevalni račun, in je dvignila ti-sto vsoto. Hčerka je to odkrila, ker je pooblaščenca, pa ji ni mogla preprečiti. No, potem sem kuverto vrnil hčerki in ji omenjal, da je manjši dar dobrodošel, da pa je to le velika vsota in da ni pametno, da gospa to prenaša s seboj v nekoliko večji ženski torbici. Res, čedna vsota, kar za en avto srednjega razreda, lahko rečeva, si misliš. Če bi denar sprejel, potem bi imel slabo vest. Kodeks darovanja smo odobrili na konferenci, ker se zavedamo, da lahko pride tudi do takih ekscesov, žal. No, hčerka je poskrbela zanjo, jo odpe-ljala spet v graščino, meni pa pustila tisoč mark, več ne, še to je veliko. Izkazalo se je, da gospa ni jemala predpisanih zdravil, da se ji je povsem odpulilo. Druga zgodba je njena sestrična, stara gospa. Njo daje dementnost, noče v dom upokojencev. Ona pa fantazira, da sliši angele, kaj ji pove-do. Pa mi pride poročat ... No, k sreči gospa nima energije za dolge pogovore. Pride za pol urice, postrežena je s čajem in še kakšen kifeljček dodam, je pa prepisala gozd na naš cerkveni urad, torej cerkvi. Žal, tako se je odločila, čeprav je njen sin pobesnel, ko je za to zvedel. Darilna pogodba je bila sestavljena pri notarju v Kranju, sin pa je vložil tožbo, pa imamo zabavo. Pravno gledano je stvar čista, podarila je gozd, ki ga je v zakon prinesla kot darilo njenega očeta in je bila takorekoč vseskozi lastnica. Prejšnja oblast je to na-tratila pod skupno last zaščitene kmetije, teh pa ni več, vsaj tako majhnih ne. No, sin bo podedoval vse ostalo, hišo, nji-ve in gozd po očetu, pa se še kar tolče za mamin gozd. Pra-vico ima. Take se mi dogajajo, vidiš. Ta gospa tudi pozablja, saj sem ti že omenil, demenca pač. Ko je zelo hudo, niti tega ne ve, ali je zjutraj ali zvečer, če je zunaj mrak. Sin se sicer trudi, da bi jo dal v dom, celo medicinska stroka meni, da

bi bilo to možno sodno doseči, vendar, žal ... Gospa noče. Saj je že bila nekaj mesecev tam, bili so vedenjski problemi. Kar naprej je trdila, da jo hočejo zastrupiti, da ji kradejo, da jo mučijo, da je v zaporu, da je kaj vem kje. Zahtevala je župnika, ker da umira pa take. Hudo je z njo, in na takih ljudeh nas Bog preizkuša, tako to je to,« je Vlado nekoliko premolknil, se zrahljal in se pokončil.

»Ja, kaj naj rečem, usode so dodeljene, se mi zdi. Vsi mi imamo neko vlogo na tem svetu. Vidiš, meni je Bog naložil drugačno bolečino, hrbet me matra, hrbet. Polomil sme si ga gor v tovarni, pa so me kar upokojili. Vidiš, taka so ta pota,« se je začel razpirati.

»Hrbet, oh no ... Pred leti sem tudi sam imel težave, nekaj se mi je zaskočilo, heksenšus, smo včasih temu rekli. In ne boš verjel, šel sem k nekemu Rusu, kiropraktiku, ta me je dobesedno premikastil, ampak od takrat nimam več težav, res ne. Ne vem, ali je pomagala molitev, najbrž tudi ta, da je božja volja dala moč Rusu, da me je uravnal. Lahko ti dam naslov, če hočeš. V Ljubljani ima ordinacijo, Se je Vlado zavzel.

»Kar ne škodi lahko tudi koristi. Kar daj mi ga, eno telefonsko mi je dala že zdravnica, tisti ordinira v Kranju. Bom videl, kako bo.«

»Čakaj, aha, v mobitelu imam njegov številko, takole gre,« je Vlado rekel in počakal, da je Frenk potegnil svoj mobitel in si odtipkal narekovano številko. Spravil si jo je.

»Najprej bom dal še enkrat slikati to svojo hrbtenico, potem bom pa videl, kako in kaj. Hvala ti za to informacijo. Tile kiropraktik, enim res pomagajo. No, z božjo pomočjo se bo že uredilo, saj tako ne more biti. Žrem tablete in sem nekako omamljen od tega, če sem iskren, odvisen od kemije. To je neprijetno, verjemi,« je Frenk užaljeno rekel.

»Zasvojenosti, ja,« se je Vladimir zamislil. »Gledam mladino, kanabis ... Še kaj drugega je tudi že pri nas, tudi v tem mestu. Veš, prejšnji teden je k meni prišla ženska, uspešna novodobna podjetnica, za katero ne vem, kako je prišla do nenadnega uspeha, v nekaj letih je dobila svojo malo tovarno, hišo in novega partnerja, otroka pa, starejša hči, vsa v drogi ... In je prišla k meni ta gospa mama, da bi se informirala o komuni v Italiji. Moj bog, si misliš ... Hotela je, da bi jaz zagotovil mesto njeni hčerki, ja, to je na pol zahtevala, s tisto novodobno podjetniško aroganco, češ, jaz lahko vse kupim. Ponujala mi je čedno vsoto, pa sem jo gladko postavil pred vrata. Hčerka je bila obhajana in birmana, to ja, k maši pa ne, ne mama, ne njen partner, ne otroka. In potem ti pride z zahtevo, da bi jaz urejal problem zasvojenosti njene hčerke. Sklicevala se je na krščansko usmiljenje. Lepo te prosim, kaj takega. Pa sem jo vprašal, če se ona kdaj spomni na to krščansko usmiljenje, ko odteguje plačo svojim petnajstim zaposlenim, ko jim pozabi plačati prispevke. Vse to vem, ker mi povedo nekateri, ki so pri njej zaposleni. Vidiš, taki so ti novodobni pridobitniki, samo denar je njihov bog, banke pa cerkve. Tako to gre. Ko sem se ohladil, sem jo pa le poklical in dopustil, da je prišla tudi hčerka na pogovor. Ubogi otrok, čustveno zanemarjen, ja ... No, uredil sem, da je šla v komuno in zdaj se počasi sestavlja, hvala Bogu. Gospa pa je v dolgovih, ampak nekdo je za njo, to se ne ve. Od nekod priteka kapital. Obrat bodo sicer zaprli, vendar ona že odpira drugo podjetje, delala bo neke plastične izdelke, nekaj takega. To so pač te malomestne zgodbe, ki jih režira kapitalizem. Prej so bile drugačne. Ti si se jim izmaknil, ker si šel gor. Mi pa smo bili tukaj in smo jih preživeli,« je Vlado skrhano rekel.

»Komunizem, socializem ali kar je že tu bil, se je razblinil. O tem bi lahko govorila celo noč, pa upam, da bova, da

se bova zdaj pogosteje videla, če boš tako seveda hotel,« je Frenk rekel in čutil, da ga odjemlje, da se mu vrti, da se kri- vi pogled in mu žganje spremešano s kemijo seda v razum.

»Oh, se razume, Ti, zdaj pa moram na občino, prav- zaprav na upravno enoto. Ene stvari urejamo, obnavljali bomo podarjeno hišo, kjer bo poletni tabor za mladino. No, saj veš, kje je župnišče, lahko me pa tudi pokličeš, spravi si še mojo številko. Prav vesel sem, da sem te srečal. V tem mestu nima veliko resnih sogovornikov, saj vidiš, kako je. Vesel bom tvojih obiskov, prej pa pokliči, ker sem veliko na terenu in dostikrat v Ljubljani, kjer imam še nekaj opravkov na škofiji. Tako to pač je, služba je služba. No srečno za zdaj, pa uravnaj si hrbet. Molil bom, da se bo vse dobro izteklo,« je Vlado iskreno rekel in mu nato na hitro povedal telefon- sko številko. Moral jo je ponoviti, ker je Frenk previdno od- tipkaval številke. Pozvonil je, da se je prepričal, če je prava. Poslovala sta se. Vlado je odmahnil starejšemu moškemu v kotu in natakariči.

Ja, ja marke, marke, od kod mu pa potem tako dober avto, no, malo starejši letnik, pa vendar. Zagotovo so si zdaj toplo postlali, ni jim hudega. Župnišče so obnovili, kapelice tudi, cerkev je vsa prenovljena, ona druga tudi, v vaši gorski vasi, v sosednji, kjer je fara, tam tudi, malo župnišče se je prej že skorja podrla, zdaj so ga obnovili, no ... Ja, prav radi vzamejo markice, ja ... Tako, zdaj pa v nakupovalni center, da bo za cel teden. Čaka me kar nekaj dela, če bo hrbet pu- stil ... No, še v lekarno moram, oče ima tudi zdravila, mama jih je pa prejšnji teden prišla iskat, on, ja ... Samo malo ji na- gaja sladkor, sicer je pa zdrava, oče, ne vem, srce, popušča ... Zdaj ga držijo na tabletah, no ... Tu marke nič ne pomagajo, prav nič! Ko te začne vohati Matilda, ja ... Ja, ja ... je Frenk zavzdihnil, plačal in se le spravil v svoj avto.

V nakupovalnem centru ni bilo pretirane gneče. Nalagal je v voziček, gledal, premišljal in v mislih primerjal ponudbo v Nemčiji in tukaj. Cene so se mu zdele kar visoke, glede na plače, ki jih tu dobivajo in pokojnine ... Pri blagajni se je oziral po sprehajalcih, ki so lagodno pohajkovali, mladina in upokojnenci, teh je bilo še največ. Večina je samo posedal in si ogledovala drug drugega. Nekateri so rinili pred seboj na pol prazen voziček, drugi pa še tega ne. In potem je zagledal Toneta ... Za trenutek se je ustavil in sta se spogledala.

»Frenk, šoping kaj? Ja, to ni velemarket kot gor, ni. Tako to je. A si za pивce, te počakam?« se je Tone ponujal, očitno ne več trezen in neobrit, v razpeti športni bundi in v ponošenih kavbojkah. In uhan si je dal v levo uho, no ... je Frenk pomislil.

»Ne, mogoče kaj brezalkoholnega, čakaj, bom jaz častil. V nedeljo si ti plačeval runde, čakaj,« se je Frenk vdal.

»Dobro no, kar hočeš, te počakam,« se je Tone prilagajal in si popravil pas. Kaj se je zgodilo z njim od tiste nedelje ... Zadnjič je bil obrit, lep plašč je imel, danes pa ... Ne vem, bo že povedal.

Tone je žulil pivo in nekam boljčavo gledal. Frenk si je naročil oranžado z malo limone, ker ga je žgalo v ustih od sadjevca.

»Kaj si se malo spustil v mesto?« je Frenk dregnil v njega.

»Saj se vsak dan, jest pridem, kdo si bo pa kuhal, meni se ne da. Če bi imel pohlevno babo, bi šlo, te, te za v posteljo, te so razvajene mačke, samo za tisto so, če me razumeš. Včeraj sem imel eno gor, ti, ti rečem, blesava na kvadrat. Hotela je, da bi šla z mano v Grčijo, da bi rada videla tista zgodovinska jajca pa take. Ej, kar šla bi, in jaz bi bil turistična agencija, in ona bi dobila nagradni izlet, samo zato, ker mi ga dobro povleče, jebemti no, baba trapasta. Pa sem jo spokal in jo odložil na avtobusni postaji. Ta bi se mi kar zaredila in me cuzala

na več načinov. Pa jih ima baba že trideset, brez službe že lep cajt, lepa, ja no ...« se je suvalo iz Toneta.

»Ja no, če bi hotel dobiti resno, bi moral drugače pristopiti. Najprej bi pa moral vedeti, kaj ti sam hočeš. Vidiš, jaz sem obupal, kar se žensk tiče. Jasno mi je, da je teh koristolovk kolikor hočeš. Moški in denar, to je kombinacija za prefriganko. Tiste reči, no ja, hrbet me matra, pa bi bil slab atlet, kaj vem,« se je Frenk nasmehnil in spil oranžado.

»Ej, stari ne budali, nisi za v staro šaro. Pa kaj, če te hrbet boli, bi pa ona zajahala tebe ne ... Daj no, kot da nisi videl nobenega porniča, pa v kakšnem nočnem klubu si tudi bil ne. Saj si bil zadosti cajta tam gor, ej. Ne ti meni zdaj te moralistične finte. Vem, da si najprej študiral za farja, pa je ena baba letala za tabo. Saj si mi zadnjič to razlagal, ko sva ga tako pošteno cuzala. Ja stari moj, baba je lahko angel, lahko pa hudič, kakor kdaj. Vidiš, jaz sem imel samo nekaj bolj resnih zvez, tisto s katero sem se poročil, kaj vem,« je premolkni, sklonil glavo in se debelo zašobil. »Zadnja leta pa ne več, ker sem videl, da ne zdržim z nobeno. Tako to je, jebat ga. Težek tip sem, jebat ga,« je Tone rekel in tlesknil s steklenico ob mizo.

»Ah daj no, če bi bila prava, bi že znal vozit z njo, bi. Saj nisi slab človek, poglej, gor si bil dober delavec, zaslužil si, zdaj pa malo uživaš, in to je to. Dobro, imel si smolo s tisto družico, in vem da te žre, ker te otroci nočejo upoštevati. Koga ne bi. Na to moraš gledat drugače, dobil si nekaj limon v življenju pa si naredi okusno limonado. Moral bi se malo vzeti v roke, cilje si postavi,« je Frenk kolobaril.

»Cilje, ej, cilje. Moj cilje, kaj vem, nič ne vem,« je Tone odmahnil z roko in takoj naročil novo steklenico.

»Poglej, denar še imaš, hišo tudi, relativno mlad si še, zakaj si ne bi našel primerne babe, a? Uživala bi, hodila na

izlete. Ja možnosti so, no,« ga je Frenk prepričeval, kakor da bi samega sebe.

»Ti si idealist, ti vidiš lep svet, napolnjen z dobrimi ljudmi. Ej stari moj, malo časa si tu, boš videl in slišal, kako se tu ljudje koljejo. Meni gre na živce, ko se zdaj spet grejo bele in rdeče. Klinc jih gleda ene in druge. Novo tisočletje, pa kaj. Eni še kar naprej juriši, drugi pa jame pa jame. A, jebiga stari. Saj sam veš, da so tudi še gor v dojučlandiji eni bedaki, ki so sanjali staro slavo. To ne crkne v pol stoletja, ne ne ... mene to nervira, če prav mi politika dol visi. Pa veš, kako znajo biti agresivni ti kurci ... Joj, ko so mene vabili, da bi se vpisal v eno desno stranko, joj, komedija, ti rečem. To je bilo res bedasto, ti rečem. Mislili so, da bom dober fajter za njihovo stvar, pa še keš naj bi jim doniral, mislim, ej. Poslal sem tistega mulca in potem sem imel mir. Kaj jim je, da se tako napihujejo in kradejo, oprost, kradejo ...« je Tone zabolščal čez mizo in se oprijel steklenice.

»Kradejo, kako to misliš?« se je Frenk začudil.

»Kje živiš, v rovtah, kje pa drugje. Poglej, krediti za fabrike, za podjetja, čigavi, a? Kdo je dal keš v banke, masa ljudi, ne ... In tipčki in tipinje dobijo denarce pa so podjetniki čez noč. Zdaj ti bom povedal zgodbico, glej,« se je Tone zaupno nagnil naprej in pogledal levo in desno. »Direktorček bivše fabrike stolov, obrat kjer so jih delali, ima zdaj dve novi podjetji, pa računaj, kakšna plačo bi moral imeti v bivšem sistemu, da bi napraskal toliko keša, a? Njegova ljubica, ki se me je oprijela, baba zajebana, mi je marsikaj izblebetala, ja, ja, dragi moj. Saj veš, baba pijana rit prodana. Stari jo je dal na čevalj, ker si je dobil mlajšo, žena pa je lepo tiho, ker ima rada udobje. In mi je baba pravila, koliko kreditov se je stari navlekel, uf! Frenk, cifre, da te kap ...!!! Kdo misliš, bo to vrnil, a? Eno od podjetji je že v težavah, drugo še diha ...

Ja dragi moj, tu so ponoreli ... meni je žal, da sem prišel dol, res. Gor bi imel mir, špinciral bi, pil, tu moram pa skrbeti za prekleto bajto in poslušati te kozlarije,« je Tone rekel in se vzravnal. Z roko si je pogladil brke, prijel steklenico in spustil vase pošten klokotec piva.

»Ne vem no, saj so tudi gor zavožena podjetja in osebni stečaji, kapitalizem pač. Ljudje poskušajo na hitro obogateti, to bo. Vem pa, da se dogajajo prijateljske kupčije, toliko mi je le jasno, ker so bili prej vsi nekako povezani in če hočeš soodvisni. Zdaj se je to razpaslo na njihove potomce, tako to gre. Vrana vrani ne izkljuje oči, pa roka roko umije ...« se je Frenk zasmel.

»Pa riti tudi,« se je Tone zasmel in rignil.

»Ja, ja, tudi,« mu je Frenke prikimal.

»Ti ob enih bom šel na kosilo k M-ju. Bi bilo narobe, če te povabim. Ti ne bo treba kuhat danes. Sem že prej pogledal, kaj imajo, dober ričet in rebrca, pa ajdova kaša z zeljem. Ja, bi šlo?«

»Ne, ne, jaz bom častil, jaz, ker sem take volje. Dopusi prosim, da te jaz povabim,« se je Frenk naprezal.

»Dobro, dobro se vdam. Ti, pa si že kaj razmišljal o kakšni bolj pametni naložbi, mislim delnice in te fore. Saj keš na banki, no ja ... Nekaj imam v Avstriji, nekaj tu, nekaj pa še gor, ampak je tista podružnica v Beljaku,« se je Tone treznil.

»Ne, ne, ta sranja me ne zanimajo, oprusti. Meni je zadošti to kar imam, do konca življenja sem preskrbljen in to me pomirja. Biološka ura teče, tu ni kaj. Veliko ljudi je vlagalo v razne papirje, eni so obogateli drugi pa propadli. To je hazard,« se je Frenk branil.

»Ja, ja tebe hazard ne zanima, ne ... Jaz sme pa tega hudiča podedoval po našem starem očetu, on je zagonil pol posestva na kartah in na loteriji, še pred vojno ... Vidiš, mene

to vleče, ta prekleti strup. Priznam, tu in tam prebijem noč v igralnici, zapravim, da kar glava boli, pa kaj ... Prej sem skup vlačil, otroci, njih ne briga, baba, Gizela, njo še manj, kaj pa naj,« se je Tone skislobil.

»Malo bi se pa lahko brzdal, saj se da, če človek zares hoče. Vidiš, moj problem je bil pred leti alkohol, ni me sram priznati. Ko sem ugotovil, da si moram že zjutraj v kavo nalivati rumček, sem si rekel, ne, stari, tako ne bo šlo. In ne bi šlo, ti povem. Bedasto je bilo, ker je tudi moja takratna družica rada cugnila, kot je ona temu rekla. Ona je ostala gor in ga bo cugala, dokler ne bo ... Ne, ne, alkohol te ubije,« je Frenk rekel in se stisnil ob steno. Vroče mu je postalo, razpel si je srajco.

»Ti, ti si mi pravi pridigar. Kar dober farček bi bil, ja,« se je Tone zasmel. »Veš, moj bratranec Niko, saj ga poznaš. No, on je tudi župnik, pa je rad cugal kot ti temu rečeš. Vidiš, on je moral piti po službeni dolžnosti, bi se reklo. In je bil v službi dol v Istri, dol, čakaj, kje že. Ja, ja,« je Tone pojecljal. »Marezige, ja, tam je bil. In se je pridno nalival z refoškom. Zbolel je, kaj vem, začetek ciroze, nekaj takega. Bil je v bolnici, pa spet doma, pa spet bolnica, potem je pa le nehal in se je upokojil, odstavili so ga. No, on mi je pravil, kakšnega hudiča je doživljal zaradi tega prekletega alkohola. Spal ni več, jedel malo pa tudi mešalo se mu je. No ja, počasi so ga spravili v red, zdaj je kar dobro. Vidiš, mene alko objema, kaj hočem,« je Tone prikimal in se zašobil.

»Vsemu lahko rečeš ne,« se je Frenk resnil.

»Ja, saj ... Lahko reči, stari moj, lahko ... Moja sosedica, stara Trbovka, mi je rekla, pri njej kupujem jajca, da sem ponorel star konj, prav tako mi je rekla. Pa še prav je imela. Jaz sem se odločil, da bom življenje živel do zadnje kaplje, veselo ga bom živel. Ne bom mislil ne za naprej in ne za nazaj. No, a se scingava na kosilo, bova že še tam kaj spila,

aperitivček za prebavo, kaj,« se je Tone spet gromko zasmel in pomahal natararici, da bi plačal.

Ščemljivo pomladno sonce je pripiknilo skozi nežne cvetove hrušk, ki jih je Frenk že pred leti zasadil pred hišo, malo naprej se je v belo odevala sliva in nižje so komaj odganjali cvetovi jabolk, tisti so bili rožnati. Zaprl je oči in poslušal brenčet čebel. Taka prijetna muzika, ta šum ... Globoko je vdihnil in vonjal pomlad, ki se je počasi selila v njihove gorske vasi na to višino med osemsto in devetsto metri nadmorske višine ... Tu vse slabo obrodi, ampak on je hotel imeti sadno drevje, da je lahko gledal cvetje, po njem ga je žejalo ... Zaprl je oči in se spominjal, kako je hodil v Nemčiji gledat staro češnjo v predmestju, pred neko vilo. Lepo raščena, negovana ... Tja se je vozil s kolesom in čakal, kdaj se bo odela v bel slavnostni pajčolan. Ko je tista zacvetela, je vedel, da je dokončno prišla pomlad, svetloba, dolgi izleti s kolesom ob nedeljah ... In tisto nedeljsko jutro, oh ... Sedim na kolesu in gledam, vonjam ... češnja je cvetela, takrat že, prejšnji teden pa še ne ... In pride ven mlado svetlolaso dekle, mogoče kakšnih dvajset let ... Začudeno me je gledala, prestrašeno. Obstala je ob ograji in me vprašala, kaj počnem, pa da bo poklicala policijo. Nisem vedel, da so prejšnjo noč vlomili v sosednjo vilo, nisem vedel ... Jaz pa sem ji blago rekel, da občudujem njihovo češnjo, da je najlepša daleč naokrog, da hodim sem vsako pomlad. Malo se je nasmehnila, strah pa še ni izginil. Govoril sme ji, da je v moji domovini zdaj veliko cvetovih jablan in hrušk, da pa so češnje že prej odcvetele v primorju in v Goriških Brdih ... Hotela je vedeti, kje je to. Pa se je samo nasmehnila, tako zelo lepo, moj bog ... Rekla je, da je že bila na Bledu in v Ljubljani, da so bili lani na morju v Portorožu, da bodo letos spet šli. Potem se je poslovila, ker

se je iz veže slišalo predirno zvonjenje telefona. Tista češnja in dekle ... Spomini ... Nemčija ... Ja, zdaj mi je dokončno jasno, zakaj so me raje dali v penzijo, kot da bi mi zavarovalnica plačevala bolnico, terapijo ... Odslužen polomljen star konj. Izkazalo se je, da se je zataknil droben košček zdrobljene kosti in ukleščil živec, ta pa je zategnil mišico, zato te preklete bolečine. K sreči je operacija uspela, porihтали so me ... Seveda, če ne bi bilo markic, bi čakal, dve leti bi čakal ... Hitro je šlo ... Prave ljudi pozna Boštjan, ve, komu plačati, ve, on pa ... Honorar je vzel, zakaj pa ne. Denar, to univerzalno mazilo, marke ... Zdaj je dobro, pomlad je, okrevam ... Ta vonj, ta vonj, doma ... Bog, bolnica ... Ena od sester je bila groba ... Zahteval sem posodico za lulanje, pa mi je rekla, da sem siten, da nima sto rok. Bog pomagaj, kako je hudo ležati in čakati, da ... Re-veži, ki morajo trpeti v teh državnih bolnicah. Nobene potrpežljivosti ni več, ne med osebjem in ne med bolniki. Star partizan, ki je ležal dve postelji naprej, je kar naprej fantaziral, da bi bilo treba vse to bando pobiti, da če bi imel svojo šmajserico bi že naredil red. Najbrž se mu je malo bledlo po narkozi, težko operacijo je imel, kolk in del hrbtenice, pa še druge težave. Ubogi star človek, sanje so se mu zrušile, nobeden ga ni več upošteval. Njegov čas je dokončno izpuhtel, dokončno. Če bi bilo to dvajset let nazaj, morda še več, bi se drugače obnašali do njega, tako pa, samo nadležna starina ... Sestre ga sploh niso več poslušale, menjale so mu obveze, plenice, naravnavale infuzije, pa pomirjevala je dobival ... Je to še življenje? Starost!? In tisto kričanje, ko smo v sobi imeli gospoda, ki je pet let nazaj prišel iz Argentine. Janko ... Tudi on je čakal na operacijo hrbtenice, neki izrastek, kaj vem ... Z očetom sta po vojni pobegnila, ker je bil nekaj čas pri ta belih, vozil je pošto, kurir je bil v zadnjem letu, pa je srečno ušel z njim, petnajst let mu je takrat bilo. Najprej v Trst, potem pa

na tovorno ladjo, nekaj časa v Afriki, od tam pa v Argentino ... In ko so ga obiskale tete, sestre očetove, so kar na glas omenjale, da če bi ostal, bi ga ta rdeči peljali v Rog ... In to je slišal naš partizan. Obiski so bili, pa so se pogovarjali. Samo mi trije smo bili v sobi ... In potem, o ... Stari je pono-rel, začel je kričati, kurbe bele, marš ven pa da ga bo pono-či zadavil, pa take ... Prišle so sestre, prišel je dežurni zdrav-nik ... Dva močna bolničarja sta ga morala mirit in mu na silo dati pomirjevalo ... Gospoda so preselil, Argentinca ... Namesto njega je zvečer prišel tih človek, kmet iz Dolenjske. Škoda, z Argentincom sva se veliko pogovarjala. Ja, stari par-tizan, ja ... Tisti incident, no ja ... Še dva dni je omenjal, da ga bo že poiskal, da so kurbe dva njegova brata ubile, enega mu-čili in potem ubili, drugega pa ob napadu leta 45 januarja ... Verjamem, da je v njem gorela ta zamera, pa vendar, da je tako kričal na tiste nič krive ženske. Še zdaj slišim staro belo-laso gospo, ki je sedela na robu postelje in je rekla: Ja, ni kaj, pobili bi ga, če ni ušel. Komu je pa kaj naredil, nič, pošto je nosil in napisane komande, drugega pa nič. Streljal ni, no-benemu ni hotel nič žalega naš Korle, nobenemu. Še poma-gal je, konzerve je dajal ženam, ki so imele može u goši, ja ... Moj Bog, da je pustil kosti tam dol, o Moj Bog ... In naš par-tizan, delal se je, da spi, pa ni ... Njegovi obiski so že šli, tisti dan je bil vnuk z dekletom, prinesla sta mu veliko mandarin in čokolado, to je imel rad ... Potem pa ... Saj je res neumno, da se še zdaj ne moremo pomenit in si odpret duš. Ne, ne, to se ne bo nehalo, ne ... Oh, ta naša zgodovina ... Molčeči mrliči, zvezde, trobente, bajoneti, slava, nove zastave, nova zve-stoba ... Samo denar, ta vlada, ta ... Zdraharije, te nas bodo požrle, te ... Za trenutek je odprl oči in pogledal proti hri-bom, ki so še bili odeti v snežno blesketavico med sivim kamenjem. Karavanke ... Tam čez se je začel drugačen svet,

tu, če ne bi bilo teh prepirov. Kaj narav ve, kdo jo je naselil, kdo jo je negoval, kdo jo je pomagal narediti, tako kot je. Rodovi in rodovi so sekali, krčili, delali kolovoze, poti, ceste, zidali cerkve ... Oh, domovina, se mu je sladko vzdigovalo v prsih ... Kašnih dvajset metrov spodaj je bila glavna cesta, ki je povezovala vse zaselke in sosednjo vas, kjer je bila gostilna in podružnična šola. Zmotila ga je modra utripajoča luč policijskega avtomobila, za njim je šel rešilec ... Kaj se je pa spet zgodilo. Menda se ni kdo ponesrečil v gozdu. Prejšnji teden so enega reševali, ostal je živ. Kaj je danes? V sosednjo vas ali kam!? Ne, glej, zavijajo gor, kjer je zaselek, tam živi Tone ... Samo da ni ... ga je prešinilo. No, se bo že razvedelo. Sinoči je bil pri meni. Čuden je postal, zaraščen ... Veliko je zapravlil v igralnicah, rekel je, da je bil v ponedeljek v Avstriji, da je dvignil večjo vsoto, ker bo šel v Portorož v igralnico, norec ... Pa da si je dobil družčino, ki igra poker za gotovino, seveda na črno, v eni hiši v Ljubljani, vključene so tudi ženske in večerja ... Joj, joj ... Obiskal me je v bolnici, pijan je bil ... Bradat, zgubljen ... Frenk se je vzdignil, pretipal si je mesto brazgotine na hrbtu, rahlo ga je še skelelo. Naredil je nekaj korakov, da bi si nekoliko razgibal ulenjene noge. Kosilo! Nič, pomfri si bom naredil pa hrenovke in vložene kumarice. Za večerjo bo pa pasulj, skuhal ga bom. Če bi se spomnil, bi ga že zjutraj dal gor. Malo bom prigriznil, sirček in kruh, je domislil. Kar naprej ga je radovedilo, kaj se je pripetilo v zgornjem zaselku. Pogledoval je skozi okno, da bi kaj videl, pa se ni videlo, nič se ni videlo. Poiskal je škrnicelj z zmrznjenim že narezanim krompirjem. Potežkal ga je in se zamislil: Ja, tako je zdaj, kupujemo uvožen zmrznjen krompir, včasih smo ga pa sami pridelali. Kakšne lepe njive so bile v naši vasi, pa zdaj poglej ... Tisti, ki redijo krave, kupujejo mleko, krave dojijo

teličke, te prodajo ... Krompir kupijo na tržnici spodaj v mestu ali pa pri kmetih na Sorškem polju ... Zelenjavo, no, vrtovi so še, vsaj ponekod ... O Bog, kaj je z nami, propadamo. Da bi mladi sadili krompir, kje pa, se ne izplača, nič se ne izplača, prav nič. Igranje igrice na računalniku, to se pa splača, to pa ... Saj, saj ... iger in kruha pa je mir ... Skušal se je umiriti. Prelagal je posodo, izbiral krožnik, menjal prt, otresel drobtine, ki so ostale od sinočnje večerje in od obiska – Tone je drobil piškote!? Brkljal med priborom in si dopovedoval, da ga zdaj nič več ne briga. V to raztresenost je trešči brlitzg mobitela: Oče, oče kliče, kaj spet ... Bova morala dol v zdravstveni dom ali kaj ... !?

»Ti, Frenk, a si že kaj slišal?« je oče zadihano vprašal.

»Kaj pa?«

»Joža je priletela gor in nam povedala, da so pri Tonetu policaji in reševalci. Obesil da se je, pa denar da je bil nastlan pod njim, si misliš ... No, a si kaj slišal, saj sta bila kar kompanjona, ne?« je oče previdno tipal. Frenk kar ni mogel do besede. Tone, veseljak, da se je obesil, Marija!?

»Nič, nič ne vem ... Še sinoči je prišel tod mimo. Bil je v Avstriji, ne vem, no. Nič nenavadnega ni bilo, celo samo kavo je spil, nobenega alkohola, pa kekse je jedel, žrl jih je, kar mi je bilo čudno, no. Edino to je bilo čudno. Da se je obesil, praviš. In Joža, spodnja njegova sosedka je povedala, Madona no ...« je Frenk jecnil in se sesedel na stol. Roka z mobitelom mu je drhtela ...

»No, ne vem, denar ljudi zmeša, saj pravim ... No, pojdi in poglej, pa pridi potem na kosilo. Mati kuhajo fižolovko pa še malo prašička zraven in tenstano zelje. Popoldan bo treba čebelce pogledat, saj mi boš pomagal ne?« je oče umirjeno rekel.

»Čebelce, ja ja ... Grem zdaj gor, saj v bajto tako ne bodo pustili. Bom govoril s policijo, no ... Se vidimo ...« je Frenk dojecljal.

Pozno popoldan je prišel domov, skrušen, malo omedičen, ker sta z očetom poskusila predlansko medico in se menila o Tonetu, o pokojniku. Slika v hiši: Luža na tleh, prevrnjen stol, prazna steklenica viskija, in na tleh šop mark, za kakšnih pet tisoč jih je bilo ... Tone pa se ziblje na debli vrvi, zavezani za okrasni tram. Inšpektor mi je zaupal, da so vse prešteli, poslikali in deponirali, da je še preiskava, da ne more nič reči. Nobenega poslovnega pisma ni bilo. Sinoči mi je govoril, da se bo šel zdraviti, da noče več hazardirat, le še enkrat, Portorož ... in da mu je hči pisala, da ... Imela je abortus ... Govoril je in govoril ... Jedel kekse oblite s čokolado in spil dve kavi ... Do desete je sedel tam za mizo, potem ... Na pragu mi je dal roko, nenavadno, nikoli prej ... in čudno mi je rekel nasvidenje, čudno, z ubitim glasom ... Pa navrgel je še, jebeš marke, življenje je en kurc vredno, če imaš samo keš, vsega drugega pa ne ... In je šel. Počasi je speljal, nič divje kot ponavadi. Ves čas je govoril, kaj bo še naredil, da bo začel rediti zajčke, da bo šel gor do hčerke, da jo je že klical, tudi sin da se mu oglaša na mejlih, da ... Ja, veliko besed, dragi Tone, veliko, zdaj so s teboj v temi ... Pojutrišnjem bo pogreb, oba brata prideta in sestra iz Ljubljane ... Reva, vsa je iz sebe ... Bog, kako ti hazardiraš z nami, kako ... Kaj ga je obsedlo, saj je tako vedro govoril, kaj vse bo naredil ... ne vem, mogoče je hotel to narediti in ga je ponoči prijel obup, še vreme se je obrnilo na južnik, mogoče, ne vem ... Tone, Tone, doveseljačil je. Vem, zdaj bodo govorili, da se je obesil, ker ima dolgove po igralnicah, pa ja, tako neumen pa spet ni bil. Zadnje čase ga je res nekaj metalo. In gostilna, ta ga je jemala. Oh, tisto nedeljo,

pridem dol in ga vidim, z glavo je telebnil v tenstan krompir
in pijan spal, z glavo na krožniku, moj Bog ... Razpadal je,
se odmikal, zdaj je pa dokončno šel. Ja, marke, markice ...

D O L A R J I

Že drugi dan samo štropota in lije. Kakšen april pa je to, no ... Piše se leto 2003. Ja, pred petimi dnevi mi je bilo 65 let ... Kako sem se ga napil, ah, pa sam ... še lani, smo ga, no, tisto je mimo. Lani, kje je to, lani. Florida, hotel, punce, masaža ... požrtija, bruhanje, driska ... dva dni v bolnici ... Jetra, manj piti ... Briga me, odhajam, tako bo ... Zemlja, vonj ... Kako diši tam zunaj na vrtu prekopana zemlja. Kaj bom zasejal, radič, solato, grah ... korenček, ne, ne. Korenčka ne maram, tega ne. Še ko je mama kuhala tiste mineštre, takrat po vojni, tisti veliki kolobarji korenja med redkim krompirjem in nekaj fižolčkov, namesto masti pa olje, kaj vem, morda tudi ostanki slanine, samo koža, že malo žaltava. Rumeni cinik masti včasih gor na mineštri, ko sem prišel iz gozda, kjer sva z očetom delala drva ... Tisti čas ... Politika, politika ... Oče je bil partizan, dva njegova brata sta padla, mamini bratje pa so vsi pobegnili že iz Italijanske vojske, dva sta šla v Ameriko, eden pa v Argentino. Pametno, pametno, tukaj pa ... Rdeče zvezde na hiši in cona A, pa cona B, vse je bilo nekam zmešano. Ja, tiso pomlad, marec ... Noč, mraz,

jaz pa nahrbtnik, očetov nahrbtnik, notri pa nekaj perila, hlebec kruha in pošten kos pancete, pa čutara žganja ... In sem šel, po tihem, dol, pa čez gozd, pa spet gor na hribe in tja čez. Poznal sem gozd, vedel sem za patrolje, vse sem si prej ogledal. Moral bi se zglasiti v vojski, pa ja ... Samo oče je vedel, da bom pobegnil, no pa stara mati. Ko sva delala v gozdu, sva se o tem menila. Zapičil je sekiro v štor in zaklel, ker je vedel, da bomo ob Trst, pa taki juriši, pa toliko mrtvih za gobce Ljubljanske ... je rekel. O, kako ga vidim, zavihal si je sive brke, dolgo jih je svaljkal med prsti, potem se je vzravnal in zaklel. Odjuga je bila, noči pa so še bile hladne. Sam mi je odstopil partizanski nahrbtnik, dal mi je še nekaj denarja in mi povedal, kam naj grem v Trstu. K njegovi sestri naj grem, da bo že vedela, kako in kaj naprej. Da sta se dostikrat menila, da ne bo dobro, ko bo komunizem vse požrl in take ... Pa sem res šel. Malo čudno me je gledala, ko sem prišel tak, z debeli-mi volnenimi nogavicami pa težki čevlji in ves moker sem bil, ker sem tako hitro hodil. Trst sem že od prej poznal, z mamo sva hodila takoj po vojni, vsega je manjkalo, kruha, kave, olja, vsega, še sladkor, ja ... In kako rad sem si ga natrosil na tisto podarjeno margarino, o Bog ... Na, pa spet lije ... No, ta okna, poglej to, sama trhlenina. Poleti pride podjetje in bodo začeli, vso hišo bodo prenovili. Ta čas bom dol v Kopru v tisti mali garsonjeri v tretjem nadstropju. Ja, ja ... Glej no, kako lije, hudič ja ... In marca sem prišel nazaj, marca sem šel, čakaj 1958 sem šel, dvajset let mi je skoraj že bilo, no aprila sem jih potem imel, zdaj pa jih imam 65, o Bog, koliko let me ni bilo, 45 let. Zvezde na hišah pere dež, partizani so pomrli, komunizem je šel, kapitalizem, ja, ja. Zdaj bodo videli, kako je, če je dovoljeno vse, skoraj vse. Kaj pa ti tukaj vejo, kako je bilo, kaj vejo. Lahko je bilo tako, lahko, ko si imel penzijo zagotovljeno, ko si šel na morje, k zdravniku ... O vsem mi je sestra

pisarila, tam so pisma v kovčku v stari omari, v starševski sobi ... tja sem zadnjič odložil nekaj stvari, ko sme na hitro bil tu, po vseh teh letih, petinštiridesetih, no. Samo prišel sem, Renata je bila z mano, le toliko, da sva odložila stvari, danes pa ... Ta teden bom tu, če bo vreme. Glej te slike!?! Mama in tata, pa stari tata, tisti, joj no ... Rafel vstane in se pretegne. Začuti rahlo bolečino v rami, ki si jo je poškodoval, ko je padel na hitrem vlaku, šel je sklepat posle ... Ostra bolečina za trenutek popusti, zamahne z roko in spet so drobne bodice zastrgale nekam globoko v tkivo. Spači se in se z desnico prime za ramo. Ta hudič, si reče ... Pa ravno leva rama, ki lahko napoveduje tudi infarkt, ja ... Tako mi je rekla zdravnica na Floridi, naša lepa Armanda, s Kube je prebegnila. Pa je baba dobro obvladala medicino, dobro ... jetra, jetra, je kar naprej ponavljala ... Naj jem belo meso, naj pijem sokove, naj ... Pa ja, ja ... Stari tata po mamini strani je dočakal 101 leto, pa je kadil in po malem pil, ne veliko, za zdravje. Sam je kuhal žganje, sam. Skrival se je s kotlom v gozdu, ker so italijanske oblasti prepovedale kuhanje žganja ali kaj že. Menda so bili visoki davki, ne vem, pozabil sem, kaj je bilo s tistim skrivaštvom. Ta prekleta rama, nikoli ne bo več cela. No saj ne bom cepil drv, ne. Centralno kurjavo bom uredil na plin, štedilnik na drva bom ohranil, kar kupil jih bom. Ben in Ivan, sinova, ah ... Ne briga ju, stari je pač šel v stari kraj, ha ... Ben, on, starejši, on bi še mogoče prišel kdaj sem, Ivan, ne, ne, on je preveč zagnan igralec pokra, bedak ... Kako čudno, naš Emilijo, naš stari tata, Emilijo, italijani so mu dali tako ime; vse so prekrstili, moj oče je bil Erminijo, nič več Herman ... Glej Emilija ga na sliki, brada, ozek dolg obraz, pa metuljček, tako gosposki, ko en sodnik ali profesor, tak je zgledal. Rad je kartal, rad pil, pa lep par konj je imel. Prevažal je za trgovce, vse gor do Postojne. Kar naprej je bil na poti v Trst

in nazaj, kar naprej. In je šlo pol posestva, tri dni so kartali v gostilni v Senožečah, tri dni ... Zastavil je pol posestva in vse izgubil. Stara mati so ga pretepli s škarpetom, ko se je pijan opotekel z voza, ja, s škarpetom so ga. Tako mi je oče pravil, ko sva počivala v gozdu. Doma je bila potem revščina, samo še koze so ostale in nekaj ovac, krava je šla, konja tudi ... in lepi travniki ... prodano, prodano ... Kupil je gostilničar, ki je tudi kartal. Najbrž so se zmenili in so našega Emilija goljufali ... Kdo bi vedel. Glej ga, kako gleda iz slike, pa naša nonica, trdna, verna. Glej njo. Tisti večer, najbrž je vedela, da bom pobegnul, moj bog. Tisti večer ... Oh ... Lesene stopnice so škripale, ko je prišla gor na gank nad štalo, kjer sem takrat spal. Ne vem, kaj jo je prineslo s svečo in starim molitvenikom, pa s podobico matere božje v njem, ki da jo je kupila na nekem romanju. Usedla se je na posteljo in mi rekla: Rafo, vem, da boš šel, vleče te svet. Pa pojdi, če moreš, na, Olajšano sede nazaj, sestra ... Skrbi jo. Ima luknjo v urniku, popravlja naloge ... Tak poklic, dijaki, prerekanje. Se mi zdi, da so danes dosti bolj divji ... Gledal sem mularijo v Kopru, kričijo, se pačijo, moda pa, ni razlike, prav taki so kot ameriški. Ja, ja, svet je ena velika vas, ja. Minute minevajo, brklja med stvarmi, se useda, gleda štedilnik, plamen je le zaživel. Dim se je razredčil in se počasi lenivo vlači skozi odprto okno. Diši po mokroti, ki oplaja skopo zemljo. Nenadoma zasliši brenčet avta. Seveda, tod mimo se vozijo gor v gozd in na zgornje parcele. Zdaj je to že prava cesta, ko sem šel, je bil samo razrit kolovoz. Nekdo se je ustavil, le kdo. Ni mi do obiskov, danes še ne. Hudiča, a me ne morejo pustiti na miru. Radovedni bodo, ja. Amerikanc ... Pogleda skozi okno, zelen star golf se je ustavil. Ven je zlezel belolas star možakar, v rjavih zlizanih hlačah, z zelenim klobukom v roki. Jezno zaloputne vrata in se odkašlja. Kdo pa je to,

kaj bo ta hotel ... Joj, ne spomnim se tega obraza, ne ... Po opravi sodeč je gozdar ali lovec ... Kaj hoče, Rafa skrbi, da se hitro umakne v toplo kuhinjo. Moški se približa vhodnim vratom in močno potrka. Raf kar okleva, ni mu do srečanja. Naj mu odprem, zdaj ... No ... Gre v vežo in grobo vpraša: »Ja, kdo je?«

»Andrej, Andrej Jerminov, tvoj bratranec. Se me ne spomniš?« je možakar zapel.

»Andrej, Andrej,« Raf zamišljeno ponovi, potem se mu posveti, seveda, sin mamine sestre iz spodnjega zaselka, ja, ja, Jerminov, on ... »O, Andrej,« reče in odpre vrata, ki so bila sicer odklenjena. Nekaj časa se kar gledata. Prišlekov obraz je zvedren, rdeč, nekako pričakujoč, Rafov pa hladen in zakrknjen.

»No, no, štirideset let te ni bilo, no. Kakšen možak, ja, dobro te je zredila Amerika, dobro,« Andrej reče in stiska ponujeno roko.

»Ja, ja, redila ja. No, kar prisedi. Sem komaj zakuril. Boš šilce domačega. Silvovo je,« je Raf ponujal.

»Ja, ja, on ga je znal variti, o dobrega je kuhal, dobrega. Vsako leto mi ga je za božič prinesel, še lani, ja. Bog se usmili, tako mlad, tako mlad ... Ne vem, ne vem, saj ga tudi drugi žingajo, pa ... Kaj hočemo, Bog ima svoje račune. Saj te ne bom zadrževal, mimo sem šel. Renatka mi je povedala, da prideš, da boš bajto popravljaj. Lepo, lepo,« Andrej prikimava in se usede za mizo. Raf šari med kozarci in najde spodobnega. Natoči žganje, tudi sebi in sede. Zazira se v blage modre oči, podobne so maminim, ga strese. Oni so imeli modre oči, Branka, ona, ja, tudi ona ima modre in svetle lase, taka ... Kaj hudiča mi skače v misli ta Branka. Saj, spijem dva šnopčka in že je hudič ... Nazdravljata, tišinita in se gledata.

»Kako, si prišel za zmerom kot slišim?« je Andrej vprašal.

»Tako sem mislil, tako,« prikimava Raf.

»Ja, ne vem, saj vidiš, kaj je zdaj tu. Prej ni bilo bog ve kako, zdaj je pa še slabše. No ja zate je en drek važno, kje si, povsod imajo radi dolarčke, povsod. Mi, pa naša penzije, kaj bi ti govoril. Ko smo takrat kričali, kaj da bo, da bo druga Švica, ja, Švica ja,« Andrej kima in otresa z glavo. Ponošen klobuk mu postrani stoji na šopu belih las in slabo obrita sivkasta brada se mu krči in guba.

»Ma ne vem, spremljal sem politiko, ne vem, kaj me je trcnilo, da sem se tako odločil. Malo me je vleklo, zadnja leta še bolj, ker sem po internetu lahko videl domovino vsak dan, pa te vleče. Ne vem, glej, res ne vem, kako bo. Za zdaj sem se tako odločil. Popravil bom hišo, našo rojstno hišo. Za poleti bo dobra, pozimi pa bom dol v Kopru. Tam v Ameriki sem se razvadil, ni druge,« se skuša Frenk odvezati in sprostiti, a je le še bolj zadržan, nemiren.

»Kaj se ne bi, Amerika, ja, ja, Prikimava Andrej in pogleduje proti steklenici.

»Ni vse tako kot se vam zdi, ne. Dela se, gara se, zasluži pa se, ja. Jaz sem imel srečo, nabral sem si finančni špeh, to že, samo, ja, sreča je čudna roba. Težko jo kar kupiš,« je Raf zamomljal.

»Ja, vem, vdovec si, moje sožalje, Raf . Kaj hočemo, Bog vzame tistega, ki mu je usojeno, pa kadar on hoče. Moja Joža je še živa, dva otroka tudi, eden, Stanko, je pa šel, prometna nesreča na avtocesti. Ne vem, če veš. Pa kako bi ti to vedel, štirideset let te ni bilo, ne čakaj, sej sem mona, petinštirideset let , ja ... Ti si šel na pomlad 1958. dvajset let ti je bilo, poziv za vojake si dobil, ne. Pa si ga že prej, samo si bil bolan, močna pljučnica, pa še roko si imel nekaj nalomljeno, ker sta s pokojnim očetom drvarila tiste zime. Vidiš,

vsega se spomnim, vsega. Čez kakšen teden, ko si šel, se je po vasi že vedelo, da si ušel. Meni je povedala tvoja uboga mama, jokala je pri nas, ja ... No, nikoli več te ni videla, nikoli. Ja, kaj hočemo, tako je to. Pa je boljše, da si šel, kar se denarja tiče in življenja, je boljše,« Andrej prikimava in se ne brani dolivanja žganja.

»Ja, ja, take reči se hitro razvejo. Si kar mislim. Misliš, da je bilo res bolje, ma vraga, kaj vem. Denar ni vse, ti povem. Veš kako sem pogrešal sekiro, gozd, polento, pršut na polenti, kozji in ovčji sir, kislo mleko, pa naše gmajne in petje v gostilni. O, smo znali zapeti, da so se šipe tresle. Veš, tam dol v Clevelandu sem nekaj časa hodil v kulturni slovenski dom, ma so me postrani gledali, ker so mislili, da sem komunistični ovaduh, pa take. Njihov pevski zbor je pel, kaj vem, ne tako iz duše, bolj naučeno, umetniško, ma mi, kadar smo mi zapeli, o to je bilo. Se spomniš, kako smo šli pet pod okno Alenki, Doretovi, a ... Se spomniš tega Andrej,« Raf kar pade v tisti čas.

»K Doretovi, a ... Ja, ja ... tiso jesen, ja ... Malo je iz megle pršlo, ja ... Mi pa polni šnopsa, pa hajd, gremo puncu pet. Bine je norel za njo, ja ... In ko je ta stari prišel ven s petrolejko je pa bila hajka. Jaz sem padel v radič ... Ja, ja zdaj se spomnim. In Boris je imel ene špičaste čevlje, ene take, iz Trsta, take, fine ... A se ni zataknil za ograjo vrta in je šoln ostal v radiču. O Madona, mi pa gor v breg in smeh. Ta stari se je drl, da bo šel po šmajserico, partizan je bil. Pa bi najbrž tudi res šel, usekan je bil zadosti. Saj je streljal na miličnike, ko so prišli tečnarit zaradi elektrifikacije. Čez njegov vrt naj bi šla trasa, pa prav v njegovem radiču naj bi stala štanga, prav tam so ti bedaki dali količek. Ej, to je bilo veselo, ja. Ti, pa so potem le prestavili, veš. Je šel na okraj, je poiskal svoje stare borce in so rešili. Je bilo pa vroče tisto sobot, porko dindjo,

na milico je streljal. Ti povem, sta se usrala. Saj so ga potem peljali za nekaj časa v zapor, najprej v Postojno, potem pa na višje instance v Koper al kam že, ne vem. No, pa mesecu dni je prišel nazaj, šmajserico so mu vzeli, jasno, linijo pa le predstavili za petdeset metrov bolj južno od njihove hiše. Ja Dore je bil borec, je bil. Ma ko je zvedel, da bo Trst šel u maloro, je tri dni pil u gostilni, in pod noč šel po šnelfajer ... Streljal je na gmajni in pijan obležala. Malo se mu je že mešalo, se mu je ... Od takrat ni kaj dosti več govoril. O, imel je več tistih šneljfajerc, menda pet, tako so rekli. Skrival je orožje. Po smrti so jih dobili, v šteli, pa bomb, za eno karjolo jih je imel, tako sem slišal. No, take so bile,« Andrej pada v brstljivo pripoved, v časa, ki je odplaknil vznesenost zmagovalcev.

»Dore ja, kavboj, šerif na vasi. Ti, pa so kaj dosti vohunili za mano, ko sem šel?« Raf zresnjeno vpraša.

»So, so,« prikima Andrej. »Tvojo mamó so peljali na okraj, očeta tudi, vsakega posebej. Še mene so zvlekli in me spraševali, kdaj sem te nazadnje videl, kje in kako sem bil oblečen. To se je ponavljalo nekaj mesecev. Najbrž so le pogruntali, da si ušel, da te ne bo. Najbolj tečni so bili oni od vojske, tisti, ja ... Očetu so celo zagrozili, da mu bodo odvzeli čin, ki ga je v partizanih dobil. Pa ja, še kaj, je bil preveč poznan z velikimi živinami gor v Postojni in Ljubljani. Ja, tvoj oče je nekaj veljal, je ... Pameten in razsoden mož, znal jim je povedati, kar jim je šlo. In nekaj časa je bil predsednik krajevne skupnosti. Porihtal je cesto, dal naredit to gor v gozd, pa še kaj bi, če ga ne bi smrt prehitela ... No, tako je to,« Andrej reče in skloni glavo.

»Moj oče, ti bom zaupal, on je bil za to, da grem, res ... Gor sva sekala, gor pod Jarčnim vrhom, bukova drva sva delala, meterce ... Pa mi je rekel, da bi tudi on šel v Ameriko, da je tu samo gobcanje in prerivanje za fotelje, da se za to

ni boril ... Najprej sem šel k naši teti Lini v Trsu, potem pa naprej, tako,« Raf prikima in potisne steklenico od sebe, kar naj bi po menilo, da ne bo več pil. »In z njegovim partizanskim nahrbtnikom sem šel na juriš v Trst,« se Raf zasmeje.

»Ja, kar nekaj jih je ušlo, eni so se bali vojske, drugi so šli za kruhom. Mi smo pa udarniško gradili novo domovino, da so jo zdaj lahko razprodali. Veš, ko poslušam te naše štorije, me je groza. Fabrike smo zgradili, slabo jedli, veliko delali, zdaj je pa vse razprodano. Dobili smo certifikate, ko da je s tem odplačan narod. Bedarija, ti rečem, bedarija. Bolje, da se ne meniva od politike, ker me kar privzdigne. Sam nisem v nobeni stranki, pa v partiji tudi nisem bil, zato sem pa bil tam kjer sem bil, navaden sekač v gozdu, do penzije. Zdaj po malem še kaj naredim, grem v svoj gozd, še dokupil sme ga. Sin mi pomaga, kadar utegne, to je naša oblika Amerike. Sin je magister gozdarstva, dela v Postojni na zavodu za gozdove. Ja, tako smo to uredili. Tako državo smo si izvolili, pa jo moramo rediti, ni druge. Saj ne rečem, ene reči so zdaj boljše, več se dobi, prej dobiš, a ni za vse dobro, ne ... Moja penzija, invalidska ... Bom tiho, raje bom tiho, pa eni drugi v vasi, mizerija, ti rečem, mizerija. Pa te reforme, pa to prekleto pregovarjanje, kdo je pobijal, vidiš, to me pogreje. No, pustiva politiko, pustiva,« Andrej reče in se vprašujoče ozira proti steklenici.

»V Ameriki je politika biznis, tu je pa krik in vik. No, boš še enega, kar toči, pogledat morem, kako mi gori. Zakuril sem. O, veš po koliko letih sem zakuril ogenj, o joj. Kot mulo, sem samo parkrat zakuril pod kotlom za kuhanje prascem, v kuhinji pa nikoli. Tam je kraljevala naša nona,« Raf reče in se vzdigne.

»Jaz si bom postregel, če te ne moti. Takega ne dobiš vsak dan. Eni zdaj spet kuhajo, bolj brozgo, ti novi še ne znajo.

Mi doma, ne, mi nismo kuhali. Pa mladina, ah ...« odmahne Andrej z roko. »Saj ti dobro vleče, kar doloži. To, vidiš, to je pametno, da zakuriš, da preženeš vlago. V teh naših starih bajtah jo je kolikor hočeš. Če dolgo ni človeka noter, se začne vse fahjtati. Plesen se razrasete. Blizu gozda smo, ta pa diha, celo poletje diha in koti vlago. Pa sem vesel, da te vidim, orko dindjo, toliko let, orko dindjo,« postaja Andrej vzhičen. »In kako misliš z bajto. Silvo je začel prenovo, oken še ni menjal. Menda se je že menil, zmerili so jih, potem ... No, po moje bo treba okna menjat, pa še ene plošča, na podstrešju. Tako smo mi naredili, pa izolacija. Odkopali smo do temeljev in jo izolirali. Ta kamen je kot goba, kar vleče vase, ko da bi jo srkal iz tal. Ne moreš se rešiti tega hudiča, ne moreš. Včasih so kurili celo leto, samo v kuhinji so kurili, danes pa, štedilniki na plin, na elektriko. Nobeden več, no skoraj nobeden več ne kuha na drva. Jaz sem štedilnik ohranil, Silvo, vidim, ga je tudi pustil. Ma ni več tistih starih, velikih, ni več, samo še pri Trbižanki je, tam je še. Tistega so vnuki ohranili in ga kažejo drugim. Pravi muzej je tista hiša, lonci, kotli, tisti star štedilnik, pa soba in štala, še peč in šupa za sušenje mesa, vse so ohranili. Ti pa praviš, da boš prenavljal, kaj?« Andrej vpraša in zavrti kozarček med debelimi prsti.

»Bom, kolikor bom na volji, denar ni problem. Ideja je, da bom omet odstranil in na zunaj pustil kamne, da bom samo navznoter temeljito izoliral. Hočem, da bi bila bajta od daleč videti, ko da je stara dvesto let, taka kot so bile res takrat, ene ometane, druge ne. Naša je bila ometana šele po vojni, prej je kazala kamnita rebra. Vidiš, tako sem si omislil,« Raf reče in spet sede.

»Omet proč,« se Andrej čudi. »Omet, pa saj ga je Silvo pred leti obnovil, še malo je izoliral. Ne vem, ti že veš, kaj

hočeš. To ne bo poceni. Kaj bo to zate, za Amerikanca. In navznoter, kako boš to rešil?» Andreja zanima.

»Ma ja, zame res ne. Samo jaz nisem tega vajen. Tam nisem nič zidal, nič. Z ženo sva najprej stanovala v najetem stanovanju, potem v najeti hiši, pa spet drugje, dokler nisem kupil hiške na Floridi. O, če bi mogel sam, ne bi, brez skrbi. Malta in to, daj no, dobim kar alergijo, če jo vidim. Na živce mi gre zidarija, če sem odkrit, na živce. Niti belil nisem, nikdar. Sva kar najela ljudi in šla proč, ja, tako je bilo,« se Raf razgovori.

»Ti, kaj si pa sploh delal, kakšen poklic,« Andreja zanima. Rdeč zakuhan obraz je dobil, žganje ga motnjavi.

»No, najprej sem delal v veliki tovarni, ki je delala dele za avtomobilsko industrijo, kovinar, stružnice, piljenje, take reči. Malo sem se tudi šolal, večerna šola pa to. Potem sem šel v drugo tovarno, še vedno v Clevelandu, tam so delali mala kmetijska orodja, kosilnice, škarje za obrezovanje, grablje pa tako no ... In sem napredoval v prodajalca, kako bi se reklo no, prodajal sem po celi Ameriki. Celu sme prepotoval, celo, od juga do severa. Pa vzhod na zahod. Ja, to so bila sedemdeseta leta, ko se je še tako delalo, danes, ah, kje, » Raf odmahne z roko.

»Potem si bil nekakšen trgovski potnik, tako jim pri nas rečemo. No, saj tudi pri nas ni več to v modi, ni. Zdaj so te kište, ti računalniki, ma jaz ga ne znam nucat, meni sin in vnuki to tolmačijo, ma ne gre, ne maram tega. Sekira, motorka, to je moje orodje, računat pa znam, to pa. Ja no, si videl svet, si, zdaj si pa doma,« mehko reče Andrej in bolj čavo gleda nekam ven, kjer se je oblačnost začela trgati.

»Doma, ja ... Ne vem, kje sem zares doma, tega še ne vem. V Kopru imam stanovanje, tu, tu, kaj vem. Bom videl. Vrt sem dal prekopati, bom videl, kako mi bo šlo. Ne morem

se kar preklopiti, tam je bilo vse na komot, vse. Ob vsaki uri sme lahko kupil, kar sme hotel, tu pa, prva trgovina je v Pivki, ja no. Če hočeš po kruh, moraš v avto, no, saj je tudi tam bilo tako, kar v avto ja, samo, da je bilo vse lažje, kaj vem. Res, ne najdem se,« je Raf priznaval.

»Se boš že navadil. Saj se tudi tam nisi znašel, pa si vse zmogel. E, vi ste trdna in trmasta rodovina, ja. Korenine ste. Samo Silvo, bog se usmili, ja ...« pomolči Andrej in si natoči še en kozarček. Nekaj časa ga samo gleda in ga na hitro zvrne. »Zadosti bo, hvala,« reče. »Prekuhalo me je, kar je prav. To je zdravilo,to.«

»Ja, bi rekel, domače je le domače. Ti, gozd, naš gozd. Renata pravi, da je nekdo sekal tudi na našem. Madona no, a mislijo da je demokracija tak sistem, kjer se sme krasti ali kaj. Bom že šel pogledat. A ti, kaj veš o tem?« Raf postaja resen.

»Gozd, vaš, ja ... Lani sem šel skozi vaše parcele, no ... En traktor je moral biti tam, so sledi, kakšnih petdeset kubikov je ukradel, če je tako. Mislil sem, da je dala Renata posekati, da bo kurila centralno kurjavo na drva, ne vem ... Če pa jih je kdo ukradel, potem,« se Andrej zamisli in s klobukom potolče po stegnu. »Ne vem, kdo bi lahko bil, iz naše vasi ne, iz sosednje, oni imajo blizu vas ene parcele, ja ... Tam bo treba iskati krivca, tam. Nič, na policijo pa inšpektorja. To ti lahko uredi moj sin, on ve, kako to gre. Lahko ga zvečer pokličem, če želiš,« zresnjeno reče Andrej.

»Ti, če lahko, prosim, no. Saj ne bo zastonj, nisem škrtlač. Jezi pa me, da ga lomijo. Ja vem, mislijo si, aha, Silvo je šel, Renata, kaj njo briga, Stane je v Reki, ne bo hodil gor, zdaj je cajt. Bom jim pokazal, kako se to dela v Ameriki, po kavbojsko, če bo treba ... Tam je lastnina boginja, tam se jo brani z orožjem, če je treba. Nabil bom napise na naš kolo-voz, da je tam privat, to bom naredil. Drv mi bodo sekali,

zame, za štedilnik, to bom še kuril, tega sme si želel. Ni ga lepšega kot v kasni jeseni sedeti v tej naši stari kuhinji in kuriti, vidiš, to sem si želel, to,« Raf reče in se zgrbi.

»Brez skrbi, ne bo se ponovilo. Zdaj je kar je. Zdaj vejo, da si tu, da boš na preži. Nič ne bom rekel, ve pa se, kdo na veliko prodaja drva. Bo že policija malo prevohala, samo siten moraš biti, siten. Tebe bodo bolj upoštevali, ker imaš dvojno državljanstvo, boš videl,« je Andrej resen.

»Se mi zdi, ja. Branki, moji sosedi dol v Koprju, so odrgnili avto. Šla je na policijo, pa kaj, zapisnik in to je to. Ne vem. Premalo časa sme tu, da bi lahko sodil, tam, tam vse vzamejo zares, vsaj na Floridi. Ni pa povsod enako, ne. No, naj tvoj gozdni strokovnjak malo prevoha, nagrajen bo, verjemi, » Raf bahavo reče.

»Rekel mu bom, prav. Ti, zdaj pa moram gor v gozd. Hlodovino bomo vlačili. Najel sem enega, ki ima močan traktor. Najbrž je že gor, samo ta dež in blato, danes ne bo nič. Preveč mokro je v tisti strmini. Moram gor. Hvala za arcnije, se vidimo, moj dragi amerikanc, se vidimo. Res sem vesel, da sem te po toliko letih spet videl. Nam ni bilo vseeno. Saj vidiš, vas je prazna, izginjamo, k hudiču gre vse skupaj. Ja no, grem, pa se še kaj oglasim. Ti bom prinesel ta pravi pršut, boš videl. Prasce sam zredim, tri, pa potem malo mesarim. No grem zdaj,« Andrej mehko reče in se odrine. Natrati si klobuk, vzame robec in si obriše mokro čelo.

Rokujeta se in si obljubljata ponovno videnje.

A zdaj pa naj tako živim, kuham naj klobase in lenarim. Bedak, stokrat bedak. Vajen sem restavracij, če tega ne, so pa tisti pajzljivi s hitro hrano, pa trgovine, tu pa ... Joj, kaj sem si naredil, kaj. Tako, tu sedeti, gledati ven na vrt, ptice, kdaj sem nazadnje poslušal ptice ... Pa koliko jih je, za črvički

stikajo na prekopenem vrtu. Sem res to hotel, ta beg!? Ne bi rekel. Kaj bom tu, sam ... Če bi z Branko ... Ne, ne! Dve knjigi imam s seboj. Brat sem začel, no ... Ticijana je brala, veliko je brala, pa še knjige si je naročala. Čakaj, a ni nazadnje brala en roman o nekom, ki se je vrnil iz nemčije, prav tako je tisti imel sestro, ki ga je pričakal in je hodil v svoj star kraj, v rojstno vas, potem pa mu je ušla nemška ljubica ... Ja, govorila mi je o tem, slovenski avtor, menda Primorec. Spremljala je te reči ... Koliko je brala. Jaz sem v hotelskih sobah bral samo kriminalne romane, to ja, pa znanstveno fantastiko. Ponavadi sem cenene knjige kupoval kar na železniških postajah, knjige sem potem preprosto vrgel v smetnjak ... Ticijana pa ne, tam so ostale, na Floridi, v njeni sobi. Tista bo ostala zaklenjena, zapečaten. No, saj sem oddal samo spodnje nadstropje, zgornji prostori so zaklenjeni ... ne vem, mislil sem, da bi tu uredil knjižnico, njeno ... Ne, v tej vlagi, že ne. Dol v Kopru pa tudi ne bo prostora, razen če bi ... Renata pravi, da se hiše ne bo prodalo, da hoče vedeti, kje je imela dom. Prav, prav ... Dom, kaj pa je sploh dom, to je tisto, kjer se dobro počutiš, to je dom. Cleveland ... Rože na mizi, mraz ... Sivina, delo, samo delo ... Ceneno vino ... Zadnjih petnajst let pa Florida ... Lepo življenje, lepo, dokler, kap, zamašek, kajenje ... Zato glavoboli, zato, tablete ... Ticijana ... Ja, tamle bi lahko sedela, samo skok je dol do njenega Trsta, samo skok. Njena mama je bila doma iz Podnanosa na vipavskem, lepa ženska ... Prišla je v Trst in si našla službo, se poročila s šefom skladišča v pristanišču, tisti je imel nemški priimek in je bil potomec Avstrijcev, velik, svetlolas ... Ticijana pa, modrooka, s kito svetlih las ... Ja, ja ... Ticijana ... Lahko bi hodila čez naše gmajne in nabirala pomladno cvetje ... Zvončki so že mimo, trobentice tudi ... Ko sme bil otrok ... Zvončki ... Mrzlo je vleklo, ponje sem šel do spodnjih vasi,

kjer so že bili, da bi razveselil mamo za rojstni dan. Pa sem šel. Nabral sem jih, velik šop jih je bil. Ko sem prišel domov, sem ji dal šopek ... In mama, jokala je, tiste solze, gor po mojih laseh in vonj njenih oblačil, ko me je stisnila k sebi, vonj po štali, ker je kidala gnoj prascem ... Ja, ko si star, se ti pletejo spomini. Tisti zvončki ... Koliko sem pa bil star, ja deset let, deset let, ja ... Vem, da smo takrat imeli tri prasce, tri ... Oče jim je navlekel repe, kolerabe, slab krompir, pa po krmilno moko je hodil. Pršut je prodal gostilničarju, klobase so bile za doma, klobase ... kožarice, pljučnate pa navadne, krvavic pa nismo delali, mi ne. Tam v Clevelandu, tam jih je delal en mesar iz oklice Kamnika, kranjska navada, kaj vem. Tiste, no ... Okusne so bile, to že, pa barva, črne, take, kaj vem ... Repo smo kupovali pri nekom drugem in zelje tudi. Sonce, glej sonce, se mu nasmehne. Ves se razleze ob oknu in se smehljivi v pramenino, ki se biseri skozi debele kaplje na šipi. Malo čez dve popoldan je. S prsti tolče po marmornati polici na oknu, vela ločnica je v kotu, umrla roža, pomisli. Rože, Ticijanine rože. Navlekla si je knjig in zganjala teater z rožami. Vrtnarila je, delala aranžmaje ... Kar naprej tiste rože ... Ko je v spalnico navlekla eno reč, od katere sem kihal, je pa nehala. Menda sem imel nekakšno alergijo ... Saj je bilo res smešno, kihal sem in kihal, ko je pa šop odnesla ven, sem pa nehala ... Pa lep je bil, zadnji ... Rože, rože na njenem grobu ... Kako bom zdaj to speljal, pokopana hoče biti v domači zemlji. Komaj sem dobro prišel, to me še čaka, to urejanje. Papirji, študiranje zakonov. Na ambasado bom moral v Ljubljano, tako so mi rekli dol na Floridi, da moram najprej urediti papirje, pa v Trst, pa rojstni podatki, pa ... Sranje, spet papirji, žigi ... koliko tega sranja sem prebavil ... Pogodbe, dodatki, žigi, potrdila, kasneje računalnik, potem nič več. Rafko je dobil denar ... V sredo

bom šel v Ljubljano. Obljubil sem ji, da bo pokopana v Podnanosu, kjer je njena mama, ločila se je ... Tam hoče biti, pri svoji mami, no ... Ločena bova ... ali pa tudi ne ... Saj je neumno, da sva se to sploh pogovarjala, res neumno. Kmalu po božiču je bilo ... sedela je ob kaminu in začela: Ti, Raf, pa, ko bova, no, ko bo konec, pa bova pokopana tu ali doma. Jaz bi si želela, da sva skupaj, da bi bila skupaj v Podnanosu, kjer počiva moja mamica ... Kar streslo me je, ko je to govorila, moj bog. Sedela je tam, s knjigo v naročju, nogi je tiščala k ognju, pa mi je take govorila ... Pokopana, o Bog, pokopana ... In to ti govori ženska pri ... malo čez petdeset ... Vprašal sem jo, kaj pa sinova. Pa je samo odmahnila z roko, da nismo družina, da se redkokdaj vidimo, da smo razpadli ... je z neko ihto govorila. Saj smo res, smo. Oba sta šla kmalu od hiše, se osamosvojila, svoji družini imata, samo še telefon in internet, samo še to. Vnučki, trije so, dva fanta in ena deklica, mlajši ima deklico, lepo ... Nikoli se ne bom igral z vnučki ... Pa bi bilo, ah ... Ne vem, nisem več za te stvari. Amerika pač. Tu se pa še kar kupčkajo, tiščijo se skupaj, stari in mladi, kot sto let nazaj. Ne, tam tega ni ... Tu vidiš starce, ki vozijo vnuke, pa none tudi, ja. Videl sem v Kopru to sceno. Tega tam ni bilo ... Vsaj na Floridi ne. Družinska slavlja, poletni pikniki ... včasih še na jesen, pa še to ne zadnja leta ... Prijatelji, Tom Grawicki, on ... Njegovi starši so bili Poljaki. On je edini, ki mi je kaj pomenil. Veliko sva se pogovarjala, pravi filozof, ozdravil se je, nehal je piti. Saj je bil skrajni čas ... Imel je kar precej denarja, trgoval je z avtomobili in gradbeno podjetje je imel. Tom, Tom ... Ko sem odhajal, mi je on organiziral delavce in kontejner, vse je uredil, vso logistiko. Tisto noč je šel z mano do letališča ... Vidim ga, tam stoji, se kremži ... Ja, veliko sva bila skupaj, pa njegova tretja žena, mlada Mehičanka, majhno knjižno založbo ima, vsa je v knjigah kot Tacijana. Imeli sta

si kaj pripovedovati. Naša večerna druženja, njihova vila ... Tom je rad pripravljaj jedi na žaru, to mu je šlo ... Kaj vse je znal zmetati na žar, sir, zelenjavo, ribe, debele zrezke, žena pa je pripravljala omake, zame preveč ostre, vedno me je potem pekla rit. Vse to je ostalo tam, Tom Grawicki ... Spoznala sva se v baru, kar tako, dve slovanski duši, ujeti v vijoličast mrak. Nazdravljala sva, šla še naprej po bučni obali, vse do jutra, ko sva sedela na terasi male kavarne in premlevala politiko, Rusi, Evropa, Nemci ... Berlinski zid je padel, pa take ... Govoril mi je, da bi rad imel podjetje tudi kje v Evropi, da ga po malem vleče pogledat, kje sta se rodila stara dva, Poljaka ... Posle je počasi predajal sinu, tudi on je bil stavničar ... Počasi je s tem nehal, ker je ugotovil, da je lahko ob veliko denarja. O ja, zapravljaj je, ja ... Hvala bogu sem se jaz temu odrekel, drugače bi bil kot naš stari Emilijo ... Tom, ja ... In eno noč se je stepel s tistim Nemcem, starim gospodom, ki je menda bil nemški vojak, pa še hvalil se je s tem. Čakaj, kako je že bilo ... Sedeli smo v pivnici pivovarne, male pivovarne, last Nemca, pa je prišel gospod z zlatimi očali, povsem belih las, že krepko nadelan, starejši gospod. Govoril je samo po nemško, se bahal, da je kultura prišla iz njegovega starega kraja, da je Amerika zato taka, ker so se sem dol selili dobri geni, nemški geni ... Tolkel je s kriglom po mizi in zahteval, da se vrtil samo nemške pesmi, da je to takorekoč nemško ozemlje. Nihče se ni kaj dosti zmenil zanj, Tom pa je šel do njega in mu skušal dopovedati, naj se vede spodobno, do je to Amerika, ne pa bavarska pivnica. Pa je gospod ponorel, začel ga je zmerjati z usranim judom, ki so ga pozabili vreči v peč. Potem je počilo ... Zlata očala so odletela, gospod je padel na lesena tla, iz nosu mu je pritekla kri. Tom ga je še dvakrat brcnil, cela reč ... Policija, sodni stroški ... Kasneje mi je Tom povedal, da ga je poznal

že od prej, na združenju gradbincev. Stari je bil strokovnjak za gradnjo betonskih mostov, v nemški vojski je bil pri inženirih, zato ga je Amerika vzela za svojega. Bil je tudi na Poljskem, jasno. Zanj so bili vsi Poljaki Židje, vsi, ali pa ušivi Slovani. Nista se marala, čeprav sta morala po sili razmer poslovno sodelovati ... In Tom, ja, ja, tom je bil nagle jeze ... Kako je enkrat brcnil psa, ki se mu je preveč motovili okrog mesa na pikniku. Uboga bela kepica neke dame ... Poletela je čez živo mejo ... Tako bo zdaj to šlo, posedal bom, malo kuhal, malo gledal naravo ... Pol treh, kaj zdaj? Kako tu čas drugače teče. Dol v Kopru grem malo v mesto, sedem tu, tam, pa mine, tu pa, kaj naj ... V gozd bom šel, v gozd, se odloči. In telefon, spet telefon. Branka, ah ... Sanja o tem, da bi le prišla gor pa mi pomagala ... Dolg čas ji je ... No, jutri naj pride, jutri je četrtek, do ponedeljka je lahko tukaj. Saj vem, kaj bodo rekli ti hribovci, vem. Rekli bodo, glej ga Amerikanca, komaj je ženo pokopal, že ima drugo babo, mlajšo ... Kaj me briga, pomoč potrebujem. Treba je spraviti v red stvari, da bodo lahko začeli z deli. Renata nima časa, njen mož še dela, v šoli pa ne dajejo dopusta. Torej. Branka, vsako jutro kavica, klepetava, vse te dni, štiri tedne, vsako jutro, klepet, kava, rogljiči, smetana, njena razprta halja, očitno se mi ponuja, samo ... Jaz ne vem, če bi še zmožel, ne vem, v kakšnem stanju sem ... Preveč Ticijane je še v meni. Po tistem ... prej, ah ... Ne bom rekel, nisem bil svetnik, moteli, hoteli, bari ... naporna sestankovanja, prerekanja za procente, poslovna srečanja, masažni saloni, prilik je bilo, ni kaj. Kaj pa Ticijana, vidiš, ona ... Ne vem, nič ne vem, kako je bilo, kadar me ni bilo. Temperament je imela, to že, ne bi rekel ... Morda pa, kaj vem ... Nekaj telefonskih klicev je bilo, nekaj smeha, nekaj ... Čakaj, ja ... Hotela je natančno vedeti, kdaj bom doma ... No ... zdaj to ni več pomembno,

rada sva se imela, če pa sva kdaj malo menjala, tudi prav, tako se tam živi, če se hoče. Včasih me ni bilo tudi tri tedne, kaj naj sama ... Imela je možnosti, lepa, zgovorna, vroča ... Enkrat sem zagnala malo ljubosumja, še gor v Clevelandu. Hodila sva v zimsko kopališče in ... Tisti jo je dobesedno osvajal, videlo se je ... Kot da mene ni tam, pa bi ga skoraj usekal. Najbrž je prav to hotela, ženske rade vidijo, da se stepemo zanje, srednji vek ... In tisti njen frizer na Floridi, Italijan ... Ja, ja ... Ticijana, zdaj ni nič več važno, angeli ti strežejo ... Lepo nama je bilo, tako kot je bilo, amen. Jutri Branka, pa sem prav naredil!? Kaj bo pa Renata rekla? Vem, čudila se bo. Ona je moralna čistunka ... Verna je, k maši hodi, poje v cerkvenem zboru, moli ... Jaz, jaz sem molil, sem, pa bom še, seveda bom, samo, ja, pijača, pijača, ta hudič. Prej sme pil šnops, ni mi dobro, spahuje se mi, menda res jetra. Nobene mastne hrane ne prenesem več. Preklete klobase, pa še tista reč, ajvar, ja ... Ne bom več žrl take svinjarije, lepo mineštre, špageti, morski sadeži, ribice, belo meso pa sokovi. Kdaj bom zares obrnil ... Branka bi mi lahko pomagala. Pa kaj je zdaj to, Branka pa Branka, modre oči, ustnice, lep vrat, še čvrste prsi, ne velike, no ... In ko je v rožnatem kopalnem plašču, ko prelaga noge, ja ... Ne kadi, ne pije, veliko hodi. Kaj pa moški, je res brez ... !? Vse te tedne od začetka marca pa do danes ni imela nobenega obiska. Čepi doma, popoldan gre kolesarit, mogoče pa ... Nič, najprej samo prijateljstvo, potem, kaj vem ... Če je še kaj soka v meni, pa naj steče, naj ... Če bom kot naš Emilio, me ne bo spustilo do starosti, ne ... Govorili so o tem, da so mu kelnarice rade tudi drugače ustregle in da je imel še dva nezakonska otroka. Kaj vem, kaj vem. Tako, jutri zjutraj se gor pripelje Branka s svojim starim citroenom pa bova začela, najprej zgornja spalnica, kar bo za proč bo šlo proč.

Veliko je že Renata pospravila, vsega ni utegnila, ker sta z možem prenovila stanovanje, nova kopalnica, prezidala sta. No, saj imata lepo, lepo trosobno stanovanje v prvem nadstropju v mirnem delu, blizu je park, trgovski center, avtobus, parkirišče, vse imata blizu, še zdravstveni dom ... Nič, zdaj pa v gozd. Kaj pa naj obujem, pa ja ne bom šel s temi mestnimi čevlji. Oh, na to pa nisem pomislil. Čakaj, ja ... Vstane in pogleda v majhen prostor ob kuhinji, kjer je bilo priročno skladišče. Zagleda velike sivozelene škornje, najbrž jih je imel Silvo. Pomeri jih. Bo, bo, si prikima. Vedel je, da je bil Silvo tudi lovec, zato je imel take škornje. Lovec, brez trofej ... samo puško je imel, ulovil pa ni nič, nič ne visi v hiši. Samo za golaž, tako je pisala Renata, samo za golaž ... Lovska oprava je najbrž ostala v zgornji sobi, kjer je tudi puška, tako pravi Renata. Nisem še preveril, ključ je v mali blagajni, od tiste pa ključek v denarnici, Renata mi ga je pustila ...

Tako, zdaj sem ... ja, kaj pa palica, palico bi rabil. Spotoma si jo bom našel. O, glej, nova hiša, o ... še gradijo no, to je pa dobro, to pa ja. Počasi se vzpenja po klanecu, zadihani je, pot ga draži, majica se mu lepi na močan hrbet in v škornjih mu gorita nogi. Ni vaje tega, take hoje, ni ... pride na vzpetino, od koder se lepo vidi celo vas, kakšnih osemnajst hiš, dve novi, tretja se gradi, na desni je majhna obnovljena cerkva, bolj kapela, pa pokopališki zid, tudi bel in mrliška veža, že kar stavba, vsa bela, oprana ... za trenutek mu blisne v spomin stara kapela in angeli na sliki ... takrat sem nono spraševal, kako angeli lahko kar letajo, mi pa ne ... Pobožala me je po laseh in rekla, da so angeli drugačni, da niso ljudje, da so od boga poslani. Pa da moram moliti, da me bo slišal moj angel varuh, vsi da ga imamo. No ja, najbrž sem ga res imel, ga imam še!? Moj angel varuh, Tacijana ... ona, ona je molila bolj kot jaz, ja. Gor v Clevelandu sva nekajkrat šla k

slovenski maši, ah ... tisto ... nedelje sem imel za počivanje, truden sem bil ... Joj, kakšen gozd, glej, se čudi, ko stopa v mračino aprilskega gozda, ker so tu strnjeni borovci, malo naprej je bukov gozd, tu in tam že odganja liste. Dvajseti april, pomisli ... Čakaj, tu moram na levo, nova vlaka je, no ... Najbrž veliko sekajo, ja. Zvoženo je, sekajo. O, steza, še je, o ... Kolikokrat sva po tej šla z očetom, tako pod noč, trudna, molčeča. Zjutraj je bilo drugače, oče se je ustavljal, si žvižgal, gledal drevesa, kimal ... Oh, kakšni hlodi so ... Kako se je razraslo, kjer niso sekali, glej, glej. In ta gmajna na desni, saj je ni več. Tu so Froncevi pasli, ja ... Zdaj pa je gozd, ja ... Aha, tu je pa naša parcela, o ... Bukovina, sama bukovina, kakšni lepi trši so, o bog, še so. Nihče jih ni več sekal. Kaj, glej no, panji, tri, pet, osem ... Osem bukovih dreves so ukradli ... Pa so jih res, Andrej je imel prav. Najbrž so jih kar zvelkli dol do vlake. Glej no, osem dreves, samih lepih. Dva panja so založili, tam tistega, ja ... Ne, ne, to bom raziskal, jebenti no ...! Ja, tako je, če ni gospodarja, tako je. Se je pa razrasel, tam na desni, tam sva takrat sekala, tam v tisti strmini. Ja pa si je opomogel, lep je, tudi tam je lep. Kako gozd zrasede v štiridesetih letih, moj bog, kakšna moč narave, kako si opomore. Dol do vlake res ni daleč, petdeset metrov ... Kaj pa je to za močne traktorje, zapneš in povlečeš ... Bom že dognal, kdo je, bom ... Na policijo bo treba, nocoj bom poklical in prijavil krajo dreves, tako ... Zagrozil jim bom, da bom uporabil vsa sredstva, ker imam dvojno državljanstvo ... Kaj, naj malo migajo. Čeprav, se mi zdi, da iz tega ne bo nič, zapisnik in konec ... Karlu so ukradli vino iz zidanice na Dolenjskem, pa kaj, nič, zapisnik in to je bilo to. Ukrasti vino ... Ja no ... V Ameriki so bile pa druge zgodbe, hipiji, ja ... kradli so, da so lahko kupovali robo. Joj, sedemdeseta ... Meni so ukradli avtoradio, enkrat celo avto, pa so ga k sreči našli. Droga, trava, tisto sem

vlekel, pa še bi, še ... Saj me je sprostilo, ne rečem, včasih me je pa vrglo v strah, kaj vem ... Samo tu nima kanalov za tak nakup, tam, tam dol na Floridi, ni problem, res ne ... No, če bi hotel, bi mi Tom poslal, on, on je vlekel v nos tisto reč ... Enkrat sem poskusil, porka duš, kako me je ruknilo ... ne, ne, tisto ni bilo zame, pivo, vino, pa trava, fina, mehka ... tu in tam. Če bom alkohol opustil, bom moral z nečim tolažiti možgane, kar tako ne bo šlo. Da bi letal v gozd, ah, ne ... To ni več zame, ne ... Je pa lep, lep ta naš gozd. Šumijo gozdovi domači ... Nasloni se na bukovo drevo in hlipne. Doma, domač gozd, tata, tata ... Težak krik se zasvedra v izčiščnino nad bukovimi rogovilami. Pade na tla, grabi v listje, ovohava trhlino, stoka, joče, se krči, krikne: O Bog, zakaj, zakaj ... In zakaj odlebdli, nekje spodaj se oglasi hreščanje motorke ... To ga splaši. Vstane, si obriše cmernino in smrkelj. Ploskne po drevesu in si reče: Ja, Rafko začenja znova, Rafko je borec. Gre prav do vrha parcele, kjer se začenja kompleks jam in je več kamenja. Tam niso sekali, državni gozd je bil. Redka postarana drevesa so še vztrajala, a se je videlo, da jih čas lomi, obeljene veje kot kosti ležijo na kamnih, nekaj bukovih dreves je ujetih med skalami. Ta svet, ta gozd, kolikokrat sem vse to prehodil, steza na desni, komaj jo je še videti, pa tista, ki je šla okrog jam, kje je tista, ne vidim je. Tisto so vzdrževali lovci, zdaj pa ... Ne, ni je več ... Kje so tiste stezice, k so včasih bile ... so peli pijani možakarji v slovenskem domu v Clevelendu ... Res, kje so. 45 let me ni bilo tu, marec, zdaj je april ... Te preklete umetne klobase, napihujejo me ko žabo ... Ja, zdravnika si bom moral najti, dva sta v Koprju s privatno prakso, ena je zdravnica, k nje bom šel. Ne vem, ženskam bolj zaupam, pa ne vem, zakaj. Kaj vem, no ... Tišči me pod rebri, jetra se napihujejo, če pijem šnops pa še mastna hrana ... Zdaj nič več tega, nič več ... Rafko bodi odločen, bodi močan,

zdaj si doma, spet doma. Samo da nisem prišel umret ... ga zmrazi ... Slišal sem take zgodbe, slišal, so šli v stari kraj pa ... Ne, ne jaz imam še veselje ... O, življenje, je dahnil v opran zrak. Pazi, kje stopa, ko gre kar navzdol po strmini, da bi bil čim prej na vlaki. Nenadoma ga preseneti glas kukavice, o ... Ku ku, ku ku ku ku ... kolikokrat ... Moja nona je zmeraj rekla, da ti kukavica spomladi pove, koliko let boš še živel. Pa sem prav štel, čakaj, saj še ni nehala, spet, se pravi še 32 let, ob Bog. Pa denar, denar bo, saj imam denarnico s seboj in osemsto dolarjev, pa kartice, pa še tolarje, ja ... kukovica, ves preznojen šepne. Na vlaki si oddiha. Gleda blato in se vidi v kotanjasti luži ... rdeč obraz, zabuhlina, velik trebuh ... shujšati bo treba, shujšati. Mobilni telefon v tej tišini, no ... Renata ... Ja, ja Renata, dobro sem. Gor v gozdu sem, res so kradli, ja, štiri, ne, osme panjev, štiri se da takoj videti, ostali so malo skriti, ja ... ja, ne vem, na policijo bom sporočil. Kaj, ja ... Karlo bo prišel dol in bi ... ne, ni treba, ne ... bom, no ... povabil sem eno žensko. Kaj, kako ne razumeš ... Ja Renata, glej, za pomoč ne, pospraviti in to, ja. ma kaj, čakaj, slab signal, čakaj, se premaknem. Kaj, ja ne, ne, nič, ne. Ne skrbi, ne pijem no. Samo Andrej je prišel mimo, ja, on ja ... ah, par kozarčk-ov, ob kavi ... Saj bom šel v ponedeljek grem, no, ja. Ne, dežja ni več, sonce je, lepo je ... Ja, ja, ni to Florida, ne ... Kaj, kakšno žensko, ma ... Glej to so moje stvari, ne ... Glej soseda v bloku, brezposelna, naj malo zasluži, ne ... Ma ja, bom poklical če bom kaj rabil, ja. Ma ni kaj prenašati, bodo že delavci, sem se s šefom menil, ma ja no ... Saj je bil gor, si je ogledal, zmeril. Zmenjeno je, da se stvari spravi v garaže, ja ... Ma ne, nič ne bodo podrli nič, nova kopalnica bo, plošča nad zgornjim nadstropjem, streha je pa nova, ja, vem, trami tudi, pa izolacija, omet dol, notranja izolacija, ja ... Fasada, fasada, pa kaj noriš ... Dol bo šla, ja. Kamen, ja, to bo videti, to ... Kaj me

brigajo drugi, meni se taka bajta dopade, taka je bila najprej, ne ... Ja no, se boš že navadila, kot rečeno, zgoraj boš imela svoje prostore, jaz pa spodaj, ne. Saj ne rabim drugega kot sobo in mali kabinet, kuhinja bo skupna, stranišče zgoraj pa kopalnica spodaj. Načrt je že, Junija začnejo, ja ... Prav, prav, se bomo menili ... Kaj, ne, ne skrbi, bom že ... No, lepo, ja ...« spravi mobilca v žep in si misli: A ja, a zdaj bom pa pod stalno kontrolo. Kaj jo pa tako skrbi, kaj. Vse, kar sem pustil na banki, vse bosta pobrala sinova, to je ja jasno, če ne bom vsega veselo zapravil, hišo na Floridi bosta prodala takoj ko bom šel v grob, tudi to mi je jasno. Kaj jih skrbi ... čakaj, sinova ... ne rabita keša ... Renato bom pooblastil ... Če se mi kaj zgodi, kdo bo hodil na banko ... Vidiš Branki pa nisem dal številke mobilnega telefona, njej pa ne. No, to bom popravil zvečer. Ona bi me lahko tudi poklicala, ker nisem in ne bom kar naprej v hiši ... Kaj pa naj, televizija je, interneta pa ni, ne še ... Spodaj v Kopru je, ja ... Saj, kako pa bi brez, ne morem. Menjal sem računalnike, nor sem bil na to tehniko, igre, šah ... Cele noči sem prešahiral, da sem bil že čisto nor od tega včasih, ja, kadar nisem pil, sem pa šahiral. In potem sem moral na verando in pokaditi malo Marije uane, kakor je rekel Marijo ... Ej Marijo, glasbenik, Italijan ... On, zguba zgubasta, prekajena, prepita, kitaro pa je obvladal, pa še celo malo slovenščine, ker so bili njegovi starši s Krasa. Kakšen slučaj, neko nedeljo so pri sosedih proslavljali, jaz in Ticijana sva se pa po domače kregala zaradi zalivanja rož. V vročini se jih ne zaliva čez dan, jaz pa kar cev v roke in akcija ... In naju je slišal Marijo. Prišel je do ograje in obzirno vprašal, če sva Tržacana, pa se je začelo. Zvečer mi je prinesel dobro Marijo uano ... Vlekla sva zadaj za hišo, se smejala, Ticijana pa ... Likerji so jo zdelali, zaspala je ... Ah Marijo, prodajal se je raznim ansamblom, kdor ga je pač

najel, za poletna igranja na plažah, v kavarnah ... V Ameriko ga je pripeljal stric, da bi doštudiral medicino, pa ... Ni šlo, padel je v glasbene kroge in si na ta način služil. Kako je svet majhen ... Odkima in se odpravi naprej. Izogne se prvi hiši in zavije čez senožet domov. Spotoma pogleda k staremu hrastu, na njem je črna lesena kapelica. Vidi se ji, da je obnovljena ... Nona je tja nosila rože ... Vedno se je prekrizala, kadar sva šla iz gozda, ko sva nabirala borovnice ... Enkrat ... Kača ... Takrat sva z mamom nabirala borovnice, kača ... Stegnem roko, pa ... Kakšen gad je bil, na skalci nad borovničevjem, o joj ... Če bi me tisti usekal, ne bi nosil betice po svetu, ne ... Kako sem se ustrašil. Potem, doma ... Oče je rekel, da se gre v gozd s palico, da se tolče pred sabo, pa gredo kače ... Ja, ja, kače ... kot v svetem pismu, kača, Adam in Eva ... In Ticijana je enkrat imela škornje iz kačjega usnja, o bog ... Ne vem, kaj jo je takrat obsedlo, res ne vem. Take je hotela, dragi so bili ... Jaz jih nisem mogel gledati, ne ... Ona pa jih je kar nosila, sedela v kavarni in jih kazala. Pa kaj, kaj ji je bilo. To je bilo kmalu po tistem, ko sva se preselila na Florido. Trend ali kaj, ne vem, dve sezoni jih je nosila ... Ko sem jih enkrat v predsobi brcnil, ah ... Nadrla me je, da sem neandertalec ... Sploh nisem vedel, kaj to pomeni ... domisli in stopi proti domu. Tako, doma ... O, kako je vroče v kuhinji, kako se je razgrela ... Ja, pod tuš bo treba, bojler moram vključit. Dobro se je to Silvo spomnil, da je poleg kuhinje naredil tuš, ja! Tam bo kopalnica, lepa, nova, udobna.

Večerna stišanost ga bega. Sedi v kuhinji in prigrizuje kruh in sirni namaz, pa še malo kislih kumaric. Kruh se mu zdi preveč razvlečen in mehak ... Od štedilnika se v krogih širi toplota, okno je zarošeno. V zgornji sobi bom spal, če bom ... ga zaskrbi. Kruh, ta kruh, ne ... Ta industrijska stvar, ne ... Kje je zdaj tisti, ki je bil na domači mizi, kje ... Kadar

ga je mama zamesila in ga dala v peč, nona je pa nadzirala, stala je v veži, gledala v peč, stolček si je prinesla in gledala. Ko je bil kruh potreben premika, je sama to naredila, pa tudi iz peči ga je nona jemala, ga zavila v bel prtič, kot dojenčka ... Kako je dišal tisti kruh. Pa pogača iz koruzne moke, s slastno skorjo, trdo ma dobro ... če si jo namočil v mleko, o ... To je bil naš cornfleks, ja ... Naš kruh ... Nona ga je spravljala in samo ona ga je smela prinašati na mizo, samo ona, šefica ... Enkrat mi je padel košček na tla, pa sem ga kar prepustil mački ... Kako me je tata grdo pogledal, mama ... Nona pa je rekla, da ga bom še lačen, če bom tako delal. Pa sem ga bil res, na ladji ... Kar naprej tisti prepečenec ... meni se je pa sanjalo o hlebcu kruha. In v Ameriki, ni ga bilo vedno zadosti, tudi zato ne, ker ni bilo časa, da bi ga pravočasno kupil. Ne, ni bilo tako kot zdaj, ne, trgovine so se v soboto popoldan zaprle in ob sedmih zvečer tudi ... Vem, da sem nekajkrat jedel majonezo kar s čipsom, ah svinjarija. Tako, kaj pa zdaj ... Mrak je, televizija, meda še dela ... Pa kaj naj gledam. Silvo je imel kanale, satelitsko, ta je še, krožnik je zunaj, no ... ne, ne teh sranj ne bom gledal, ne. Kako bom zdaj tukaj v tej samoti po vseh teh letih. Ko sem šel, je bila hiša še polna, zdaj pa ... Kaj so zdaj vsi ti dolarji, v tej tišini, v tej jazbini ... ne, ne, tu ne bo zame. Sam ne bom tukaj, ne zmorem, nor bom ... Nikoli nisem bil sam, razen tistih nekaj mesecev v Trstu, pa še tam, teta je imela družino, klepetali smo ob večerih ... Zdaj pa sam. Dobro, v Kopru sem tudi sam, ma se najde družba v bifejih, tu ... Zgoraj je gozd, vas spi, samo en pes laja ... Bi bral? Ne morem, nocoj še ne. Kaj za boga naj počnem. Kaj pa, če bi kar sedel v avto in šel dol. Ne, ne, nisem vajen teh cest, ponoči ne bom vozil. To ni Amerika, ti klanci, ozke ceste, ne. Nič, gor bom šel in kar legel, bom že nekako, se odloči. Tam je spal Silvo, v sosednji sobi, ta, ta je bila včasih

od mame in Tata, tu sta bila takoj po poroki, tu sem nastal ... Pa smo na začetku ali pa na koncu, kdo bi vedel. Postelja, no, nova je, omara tudi, zavese, stol, miza, ogledalo, dve nočni omarici, še ena omara, slika Marije device nad posteljo, pa poročna slika ... Kako lepa je bila mama, in oče, možat, robček v žepu suknjiča, mama ima šopek ... Lepa sta bila, lepa ... Take slike s Tacijano nimava, nisva imela. Samo v albumih, spodaj v Kopru so, deset jih je ... Pa še nekaj DVD-jev, digitalna kamera ... Postelja je nova, Silvo jo je kupil, najbrž, če bi si našel žensko ... Vse je opremil, pa ... Kaj naj spim na levi ali desni. Oče je spal na levi, blizu oken ... In ponoči je včasih vstajal, partizanski strah, so rekli temu ... Saj ni dosti govoril, kako je bilo, le, tisto, o mladem fantu, ki mu je krogla prebila pljuča, pa so ga nekaj časa ranjenega prenašali in je kar naprej bledel in govoril o nevesti, ki sedi v cvetoči jablani in ga čaka ... Pa o kmetu, ki ni hotel dati krave, pa je šel z njo k njim. Naslednji dan pa je pobegnil s kravo vred. Niso ga več našli ... Ja, pa o hajki, pa o zastavah v Trstu in o norosti po vojni, ko se ni vedelo, kdo je komu kaj zameril ... Vem, da je imel nočno posodo pod posteljo, včasih sem slišal, kako se je odtiščal ... Ja, ja, slišal sem tisto curkanje v železno nočno posodo ... Mama jo je zjutraj nesla v štalo ... Legel bom, kaj pa drugega. O ja, spodaj imam kovček, saj ... Še zobe umiti, protezo ven, vodica ... Kako diši, vse je oprano, hladno ... ugotavlja, ko je že v postelji. Okno pusti malo priprto, da lahko sliši oddaljeno zvonjenje – to bo od spodnje vasi, kjer je fara, ja ... Jugo vleče, toplo bo. Kadar se od tam sliši, potem bo jugo, domisli, preplete roki na prsih in globoko diha. Sam kot kralj sam, doma ... Če bi, pa spet, če bi na drugi strani ležala Branka ... Koliko je še dedca v meni ... Še ga je nekaj, še ... Tiste reči, koliko časa, ja ... po ženini smrti, sem bil samo dvakrat v baru in, ah, mlade Mehičanke ... Kdo bi

se uprl, kdo? S kakšno težavo sem šel, pa nisem nič opravil, ker ... Zanimivo, mrtve žene ne morem varati, živo pa sem lahko. Kako je to? Noro, noro. Takole do konca pa res ne bo šlo, ta samota ... Zvon je odpel, tišina ... Kakšna tišina, kar boli ... Avto spodaj, nekje laja pes, ura, nekaj čez osem, šele. Pa bi si vsaj radio prinesel gor ... Ne, ne ... Stari ameriški frajer ... Pride sem gor med gmajne ... Kaj naj tu ... In smo bili sploh družina ... Potoval sem, vlačil spominke za sinova, ob nedeljah smo imeli kosila, za šolanje se nisem zanimal, pa sta bila pridna, oba ... Univerza, cuzala sta mi denar, jebemti ... Potem, vsak po svoje. Ko je bilo konec proslavljan obeh diplom, smo se raztreščili, tukaj pa kar tiščijo skupaj. Ja, kako se tukaj vse drugače odvija. Veliko mladih sem spoznal, no, nekaj že, no ... In vsi živijo še pri starših, dekleta, fantje, pa že hodijo skupaj, ja ... Ni stanovanj, ni denarja, mogoče pa ni poguma. Nočejo stisnit zob, kar držijo se domače kljuge, tudi to bo. Udobje, nekomplcirano življenje. Ena od kelnaric, mlada Vanja, mi je rekla, da je doma vedno krožnik pašte in mineštra. Če bi živela na svojem, bi morala študirati, kaj ji manjka v hladilniku, tako pa ... Mamica poskrbi za vse in nona je še pri močeh, da skuha. Ah no ... In ni družin, kar ni. Pari hodijo skupaj, otrok pa ni ... Samo zabava, samo študij, kariera, ki je ni ... Tavajo, tavajo ... Ni poguma, ni juriša ... Ni hudič, da se ne najde kakšna najemniška luknja, samo potem, ja ... Treba je skrbeti za svojo riti, to je težava. Nekaj jih je, ki si kaj upajo, to že, samo, kar vidim in slišim, no ... Tam čez je drugače, tam se tepejo za dobra študijska mesta, za dobre službe, za zaslužek. Druga filozofija, čim prej hočejo biti samostojni, odrasli, sami ... Tu pa ... Ne razumem, nič ne vem, kako je zares bilo v socializmu, ni me bilo tu. Vem, da se je dalo priti do službe, do stanovanja, tam v sedemdesetih še, potem se je pa začelo. Osemdeseta, devalvacija, pa

kave ni bilo, pa ... Ne vem, o vsem me je obveščala Renata, pa ji skoraj nisem verjel. Kako to ... !? Zdaj pa toliko trgovskih centrov in vse mrgoli, vi samo še zapravljajo. Ja kdo pa dela? Če greš v nedeljo v šoping center, vidiš nakupovnije, v tednu nakupujejo, ja ... Meni se to zdi smešno, po eni strani jamrajo, avtov je pa ko dreka, pa zapravljajo ... Saj sem tudi jaz, ampak jaz sem trdo delal, po cele dneve, potovanja, prodajanje, sestavljanje poročil, računovodsko urejanje, kreganje z oddelčnim šefom prodaje, bik zarukani ... Ta, ta ... mister Noah, žid ... Strog je bil in malo nastrojen proti meni, ker je mislil, da sem čisti Arijec, visok in plavalas, pa ja ... Tečnaril je za vsak dolar, ki se je zmuznil v računovodski evidenci ... No ja, enkrat, ja ... petek je bil, prinesel sem fascikel s poročili o potnih stroških ... Pa je šel preverjat cene hotelov, kjer sem spal, pa storitve in ... Naredil sem napako ... na račun so zapisali tudi masažo, tega pa podjetje ni plačevalo. In je tulil name, da se po hotelih kurbam na račun podjetja ... Takrat, takrat sem pa ponorel, skoraj sem dal odpoved, pa vem, da jim ne bi bilo prav, čeprav je vsak zamenljiv, vsak. Velik promet sem jim naredil, znal sem prodajati ... Nekaj časa sva tulila drug na drugega, dokler ni prišel mimo šef vseh prodajnikov. Hotel je vedeti, v čem je problem. In on je rekel, visok temnopolt strokovnjak, dober finančni analitik, da je to stimulatивно nujno, da ena masaža pa bi že morala pripadati, da to dviguje motiviranost, pa take ... Končalo se je tako, da sem moral tisto masažo doplačati sam ... Po tistem, ne vem, Noah je bil tih, družinski človek ... Pazil sem, preverjal sem, dokler ni spet počilo, takrat sem ga prijel za kravato in ... Smešno je bilo, očital mi je prvi razred na letalu, ker sem zamudil let za Denver ... Stiskač ... Stari stiskač. Na srečo je šel naslednje leto v pokoj in ga je zamenjal mlajši človek, nečak od lastnika, ta ... No,

ta je bil bolj dojemljiv za nepredvidene stvari ... Bivši igralec ragbija, močan, mlad ... Na elitni univerzi je diplomiral, imel je neke nove finte ... Ja no ... In zdaj bom v tej prekleti tišini ... V Kopru je vsaj kakšen oddaljen glas, tu pa ... Saj imam tabletko za spanje s sabo, pa sem si obljubil, da se tega hudiča ne bom dotaknil ... Za zdaj ne, danes ne, če bo hudo, potem ... Ja, takole ... Misli, otrok ... Trava, košnja ... kobilice ... kosa ... Mučenje na slabih travnikih tam pod gozdom ... Tolči, trpi, tolči, žulji, žeja, sena pa ... Voz, dva, trije so bili redko kdaj ... In paša v gozdu ... Napajanje živine na kalu. Tega ni več, zasuli so ga. Zakaj, zakaj. Saj zdaj imajo vodo. Pozimi pa nošenje vode živini v štalo ... In led, kadar je pritisnilo, led ... Tisto zimo, preden sem šel, je bilo že tako, nekaj dni v februarju je držalo, potem se je pa nenadoma ujužilo. Kakšne debele sveče so visele z žleba ... Tata jih je z dolgo vejo sklatil dol, da ne bi lomile žleba. Ja, spomnim se tega. V nedeljo zjutraj je vstal in še po dolgo vejo. Potem pa je tolkel in so tleskale na tla. Res so bile velike. Če bi taka padla na glavo, ne, ne ... Snega je bilo malo, dalo se je delati v gozdu. Zakurila sva si ogenj in pekla špeh na palčkah. Čepela sva ob ognju, oče je drobil kruh, mlel, pa obračal špeh, potem, ko je dobil lepo rjavo skorjico, o ... Tako dobre nisem več jedel, nikdar več. Peči špeh nad ognjem ... Pa bi rad še enkrat to poskusil. Najbrž se jim bi zdel trapast, če bi si v gozdu zakuril ogenj in pekel špeh. Ja no, bom pač trapast Amerikanc. Pa ni bilo Renati prav, ko sem omenjal, da pride ženska, slišal sem, ni ji prav, vem ... Jutri pride Branka, kje je še jutri ... Špeh na palčki ... Ogenj, jutri ... Branka ... Pakiranje stvari, demontaža kuhinje, steno bodo podrli, razširili, tam bo kopalnica, kuhinja bo manjša, poleg bo jedilnica, veža bo manjša, špajzo bomo podrli ... Bomo, bodo, mene ne bo zraven, ne ne, malta in to, ne ...!!! Prišel bom pogledat, to ja ... Do oktobra bo vsega

konec. Projekt na ključ. Inženir se je malo praskal po bradi in jecljal, da je cena taka kot je ... Kaj ga briga, meni se zdi spodobna, saj ni važno, Dolarji so na banki, ni važno. Renata pravi, da bi za ta denar lahko postavil že novo manjšo hišo. Kaj jih briga. Pravni status ... Renata je solastnica, brat v reki, on, ga ne briga, odpovedal se je, pisno, preko svojega odvetnika, bedak ... Renata pa hoče svojo polovico, brez investicij, hoče svoj delež. Pravno gledano, traparija ... Jaz bom vse financiral, ona pa bo samo solastnica ... Tako sem se sam odločil, razen, če jo bom kasneje odplačal, ker bo ugotovila, da nima smisla, da hodi dol, da to stane. In ko bosta v penziji, s čim bosta vzdrževala hišo, s čim, z bolhami ... Kaj pa po moji smrti, komu ... Hiša, njeni hčerki!? Moja sinova, briga niju, briga. Nekako se bomo morali dogovoriti. Seveda, Renata se boji ... Če bi si jaz dobil resno žensko in se še enkrat poročil, potem ... tega se boji, tega, vem ... Jaz pa poročil, ja ... Take bolezni pa ne bom dobil ... Poroka, še tista je bila, s Ticiojano, ja, bolj tako, po uradniško, v cerkvi pa, menda nas je bilo deset ... Morala sva se poročiti ... zanosila je ... Maj, petje, pitje, torta, potica, Cleveland ... Nekdo je cel večer mučil harmoniko ... Pijani smo bili ... S taksiji so se razvozili domov enkrat proti jutru, midva pa sva šla na poročno popotovanje. Šla sva na Aljasko ... Hotela je videti tisto naselje, kjer so se zbirali iskalci zlata, prav tja sva šla ... No ja ... In tam sem srečal starega Šveda, ki mi je pravil, kako je bilo, ko so živeli na nekem prelazu, kako je žvečil kožo od špeha, jo kuhal, srebal tisto reč, da je preživel ... Pa da so bili tudi še drugačni ljudje, taki, ki so druge pojedli, da so preživeli. Stari je imel dar govora, pil pa je, o ja, pivo in grenčino, oboje mu je šlo. Ko sva odhajala, starega ni bilo na svojem mestu v hotelu. Povedali so, da je šel v bolnico, da se je z nekom stepel ... Pa

mu ne bi pripisal kaj takega. Alkohol, alkohol ... In fantje v Clevelendu ... Tisto jokavo petje, nocoj pa oh nocoj ... Zakaj imamo Slovenci take žalostne pesmi, kaj je to v nas, da najraje jokamo. Sedmina je praznik, pogreb je festival, ohcet pa, oni jokajo, oni se do smrti napijejo ... Ne vem, ne razumem ... Koliko Slovenca je še v meni ... Zdaj sme tu, v tišini ... Pa če bi le poskusil zaspati, če bi le ... Zdi se mi, da me bo res vzelo, ta zrak, ta hladnost ... Toplomer je kazal, da je samo 14 stopinj v tej zgornji sobi. V takem se da spat, ne pa Florida, pregrete poletne noči in tista prekleta klima ... Od tistega hudiča me je kar naprej bolela glava in kihal sem, alergije, ne vem ... Zaspal bom, jutri pride Branka, jutri je jutri ...

Vonj morja ... A zdaj pa naj sanjam, drugače sanjam, ta dijeta ... Saj sem vedel, jetra, popravljajo se. Branka ... Pa mi dobro skuha, mi ... Juhe, miništre, ribe, piščanec, hrenovke, nič več mastnih jedi. Rekli so, da je bil ravno še pravi čas, da ... Ja, ja, kdaj je pravi čas. In to z Branko? se sprašuje, ko se počasi vleče proti kavarni skozi malo ozko ulico, kjer je pred dnevi naletel na sošolca, ki je zdaj podjetnik in nima časa. Šla sta na sok, tudi on ne pije več, bil je na servisu, kot zdaj temu tu rečejo, servis, se nasmehne. Kaj smo ljudje kot avtomobili, ko dosežeš neko kilometrino, si za ... Ne, ne za na odpad pa ne. Ja, Branka me je spet prepričala, da sem še dedec, če prav, kaj vem ... Nisem več, dokončno ne, tisto, kar sem bil. Ej ženske, ej ... Kalifornija ... Najde udobno mesto ob oknu, da lahko gleda na trg, kjer je mrgolenje. Gleda mlade ljudi, ki hitijo sem ter tja, čakajo, oni že z mobiteli, drugi s slušalkami na glavi – vsi se trudijo, da se ne bi poznali ... Koper, malokrat sem bil tu, malokrat, večkrat v Trstu ... Srkne kavo in pada v neko miselno štrenje, v miselni klobčič, ki ga zavezuje in ga dela nemirnega. Gorenjska,

lepa voda, zelena, Slovenija ... Saj je sploh ne poznam ... Bled, turisti ... Bohinj, deset dni ... Branka je z navdušenjem govorila o planinskih poteh, ki jih je pred leti prehodila, doma mi je kazala fotografije, se sklanjala – in prav zaradi tistih fotografij, ko se je sklonila, ko sem, stari kozel ... Ne vem, ne vem, kam to pelje. Lepo ravna z mano, za zdaj ... Samo, ja dvajset let je med nama, Bog se usmili, kaj bo čez deset let? Ona bo še polna moči, jaz pa ... Nič, kar je, je ... Renata pravi, da baba vidi samo dolarje, da ... kdo bi vedel? Saj, če prav pomislim, pa avto sem ji kupil, rabljen, da se lahko kam zapelje, da gre k svojim gor v Istro, kam že, Marezige, ja ... Pa me še ni peljala tja gor, še ne. Le zakaj ne!? To traja od maja, ko so začeli z delom pri hiši, od maja. Takrat, ko je bila gor, ja ... Pridna je bila, pomagala je, brez nje, ne bi tako hitro opravil. Nisem več vajen dela, že dolgo ne. V Ameriki, ah ... S Ticijano sva najemala čistilni servis, jedla sva zunaj, hišna popravila sva naročila obrtnikom, pleskanje tudi, nič, prav nič se nisva pretegovala. Zdaj pa kar malo migam, samo ... Joj, kako bi zvrnil kaj močnega, kaj ostrega, no tudi pivce bi mi šlo, pa ... Rekli so, gospod, če hočete obdržati jetra, potem se poslovite od alkohola, popolnoma, niti vodic po britju ne, nič, in čim manj zdravil – saj ne žrem nobenih, nobenih ... Če me boli glava, spijem kavo z limono. Branka mi jo prinese ... Ne vem, ne vem ... Dal sem ji posojilo, da starša lahko popravljajta hišo ... Meni je to čudno, da so se na stara leta začeli ukvarjati s hišo, Kaj jim bo? Branka ima še dve sestri, obe z družinama, pa ... ne vem, ne razumem. Gor me še ni peljala, to ... Danes ji bom rekel, da bi šla, da hočem videti, kako so porabili posojen denar ... Pravico imam ... zaključil in s pogledom drsi čez veliko okno, zdaj popikano s pršcem, ki se je nenadoma prikradel, pa še močan jugo je začel vleči. Stopi do mizice s

časopisi, da bi prelistal novice. Politika ga ni zanimala, kriminal, to ... Umor, dva mrtva v prometni nesreči, ukradel avto, oropali bencinski servis ... Same otročarije, se nasmehe. V Ameriki, ja, ljubčki moji, tam pojejo puške in pištole ... Videl sem, moj bog, takrat na plaži ... Tip se pripelje s skuterjem, sname avtomatsko puško z rame in začne streljati, kar tako, kar na ležeče na plaži. K sreči je bil priseben eden od obiskovalce, mlad dolgolas fant in se je vrgel naj, tipa je prebutal, saj policaji so bili kmalu tam, samo, ja dva sta le umrla ... Sedel sem v senci, v takem kotu, da me ne bi zadel, usral pa sem se, kar tresel sem se, kot pes na dežju, Madona no. Pokalo je in sikalo, dve krogli sta šli mimo mojih nog in se zarili v pesek ... Avtomatska puška je pela, vreščali so, tekali, tip pa je kričal, ne vem točno, kaj že, a od zadaj je pritekel dolgolasec in se vrgel nanj. Kasneje se je izkazalo, da je tisti mladenič treniral neke vrste boks, kaj vem ... Tipa je obvladal ... In to na mirno sobotno popoldne ti pride takole, avgust je bil ... že proti koncu. Ticijana je raje ostala doma, ker je imela spet napad. Tista sobota. Domov sem prišel bled in sem cel večer gledal poročila na lokalni televiziji. Nekdo je celo posnel vse skupaj, nekdo iz lokala. Slabi posnetki, videti pa se je dalo, za kaj je šlo. Amerika, ja. Smešno, kot sem v tukajšnjih hotelih slišal koga reči, kako je, pa mu drugi odgovori Amerika. Pa zakaj je tem ljudem Amerika tak simbol dobrega. Ja, premalo vejo, kako je tam zares, nič ne vejo. Film, ja, sanje, pravljice, film, ja. Kaj oni vejo, nič. Treba je biti tam in videti. V naši soseski je živel tudi upokojenec, menda ostarel Danec, kaj vem, ki je imel to prekleto navado, da se je vozil s terencem in navijal glasbo. Saj smo ga prijavili, pa kaj ... Plačal je, kar je nalagal zakon in se je spet ponovilo. Eno noč pa mu je avto zgorel, saj ... Včasih tam zakon ljudje vzamejo v svoje roke ... Tu, tu je vse tako

razpuščeno, policija kasira na cestah, lovi pijančke, lopovi pa, ja, tisti s kravatami, tisti. Tistih nihče ne najde. Čudim se, koliko podjetji so že razdrli, prodali. Pa kaj jim je? A mislijo, da je podjetje par čevljem, da se to kar tako prodaja in kupuje ... Ne, ne! Glej te naslove, privatizacija, korupcija, denacionalizacija, dolgovi, novi lastnik, stečajni upravitelj ... Ne, ne, to ni zdravo, ne. Branka se niti ne trudi več, da bi našla službo. Tam v Ameriki, tam ljudje iščejo delo, tu pa službo, čakaj ... Jaz bi delal, kar bi pač prišlo, saj na začetku je že bilo tako, dokler nisem delal na stružnici, potem pa večerna šola in ... Tu pa kar čakajo, da se jim bo delo ponudilo, ne razumem. Vem, nekateri ne plačujejo, vem. Tudi tam se je to dogajalo, samo tam so ljudje bolj borbeni. Male podjetnike pretepejo, veliki, korporacije, njim ne moreš nič ... Tu, kaj vem ... zakoni, sami si jih napišejo, sami. Pol desetih, ob enajsti, naj bi Branka prišla dol, skuhala kosilo. Kaj že bo danes ... a, špinača, pire krompir in piščanec na žaru, no ... Pa sadna kupa, to imam rad, sadje. Vedno sem si ga veliko privoščil in vsako jutro pravi pomarančni sok. To navado sem opustil ... Čakaj, jo pokličem, saj sem ji kupil nov mobilni telefon ... Čakaj. Zvoni, ne ... in zdaj nenadoma: številka ni dosegljiva, pokličite kasneje. Kako? Mogoče pa tam ni signala, po nekod ga ni. No, čez pol ure bom spet poklical. Kam pa naj se dam, zunaj je dež, zdaj že bolj pada, oktober ... Vino je že zavrelo, samo ... letos ne bom pil njihovega refoška, pa tako dober je, tako vince ... Od doma je šla okrog devete. Rekla je, da samo skoči gor, da pelje ene stvari, da bo do enajste nazaj, jaz da itak imam kontrolo, da bom najbrž čakal ... Ni bilo gneče, danes ne. V laboratoriju sem hitro odpravil, pri zasebni zdravnici pa, uro sem imel ob pol devetih, hitro je bilo ... Rekla je, da je zdaj vse v redu, da naj kar držim tak tempo. Ja, sokovi, kava, pa še ta zmerno, ne več

kot tri na dan, kadim ne, no. Pa sem, včasih cigare, trava ...
Joj, travo bi pa vlekel, to pa še. Taka mehkoba, tak mir ...
Samo, kako naj vzpostavim stik, teh tipčkov tudi tukaj ne
manjka. Zanesljivo vem, kateri so, vidim, nos imama za to.
Malo bi trapasto izpadlo, ma daj nono, spelji se, bi rekli ... Si-
volas stric, pa trava. Mularija, kaj ve, kako smo živeli, kaj ve ...
Če sem vlekel preveč, me je vedno pograbil nek strah, da sem
moral potem pomirjeval ... O, enkrat, kje je že bilo, ja ... Kje
drugje kot v New Yorku, butelj ... Ja, ja, sklenil sem posel in se
dobil z nekom, ki je organiziral mrežo velikih prodajnih
kompleksov. Pa nismo imeli sestanka v New Yorku, ne, ka-
kšni dvesto kilometrov severno, potem ... Dobil sem veliko
provizijo, šef mi jo je nakazal, pa še tri dni dopusta. Tacijani
sem sporočil, da bom ostal kar tam, ker ... Lagala sem. Po-
tem, ah ... Hotel, zabava, črni glasbeniki, ples in na stekleni
terasi se je vleklo, kar tako, kolikor si hotel, zadevali smo se
kot svinje. Vem, da se je takrat obesila name ena Švedinja, ki
je prišla v New York s prijateljico, ker se je hotela zabavati in
je bila včasih plesalka, potem pa malo porejena, ni bila za
drugega kot za zabavo v hotelih. Preprosto je lovila vzdrže-
valce ... Njej se je motalo po glavi, da bi šla z mano še kam
drugam, v drug bar, v neko glasbeno dvorano, kaj vem.
Nora je bila na tisti temen jazz, neka zatežena reč, ki meni
ni šla v ušesa. Končala sva v sobi ... O Bog, nič, le ... čudne
prikazni sem videl, takrat prvič ... Menda so bili v koktajlu,
ki mi ga je prinesla na teraso, še eni drugi pripomočki, kaj
vem ... Kar videl sem enega zmaja ali kaj že, ona, ona pa se
mi je zazdela kot zvrnjena slonica, siva odeja ... kot da bi bil
velik slonji uhelj ... Ves sem se tresel, bruhal sem, slinil sem
se. In ko sem se pogledal v zrcalo, se mi je zdelo, da sem
podoben hudiču, takemu, ki sem ga videl na nekem plakatu
na podzemni železnici ... Moral sme se dolgo tuširati, da

sem se le malo sestavil. Naročil sme si zajtrk v sobo, pa mi ni teknilo. Pri vsakem grizljaju sem čutil ogenj v grlu, žgalo me je. Spil sem steklenico vode in paradižnikov sok. Malo je pomagalo, ona ... Ona je vstala, takrat sem videl, da ji leva dojka močno visi, zanimivo ... Šla je v kopalnico in prišla nazaj čudna, že vsa spet ... Ah, pobrala je honorar in šla. Meni pa so ostali drobni utripi v glavi. Blesave slike so mi skakale in od nekod se je lomila glasba, vsi tisti saksofoni in trobente in bas ... New York, oktober, kot danes, leta 1976, vidiš, spomin. Po telefonu sem povedal svojemu zdravniku, takrat sem imel dobrega zdravnika, Švicarja Zarzutti se je pisal ... Povedal sem mu, kaj sme doživel pa da sem obilno kadil in pil nek koktajl, da pa ne vem, kaj so mi namešali. LSD, mogoče, kaj vem, nisem vedel, samo prividi so bili že ponoči, ja ... Ko sem lulal, sem videl vijoličaste curke, ne enega, več jih je bilo, in so se raztezali in raztezali, prsti so se daljšali, njene prsi so rastle in se množile, pa glasba, glasba, se je lepila na stene in delala barvne madeže ... Vse se je odvijalo ko v nekem tunelu, vsi glasovi so se mi podvojeno odmevali. Ko sva se objemala, sem imel občutek, da se pretapljam vanjo, da izginjam, da sem samo še luč ... In ona se je raztezala, se krčila, se smejala, da je pošastno odmevalo ... Zarzutti mi je svetoval tablete in popolno abstinenco nekaj tednov, nobenega poživila, nobene trave, alkohola, nič. In tek, in urejena hrana, skratka, moral sem na dopust za en teden, da sem se sestavil. Doma, tresel sem, strah me je bilo, tablete, nič, samo zehalo se mi je po njih, jedel pa sem malo, za moj apetit, malo. Tacijana je pripisala to pretirani vnemi pri prodaji in potovanjem. Tisto!? Oktober ... Počasi sem le spet prišel nazaj, možgani so se umirili, lahko se spet šahiral ... Noro, tista zabava s Švedinjo ... Od takrat sem se izogibal dam, ki ti prinašajo koktajl, nikoli ne več ... Cilj je

samo eden, dobro te ožeti, ožemalke, barske ožemalke, lovače, pravijo tukaj. Pa jim kar prav pravijo. Kaj je rekla zjutraj, da so oljke dobro obrodile, da bo dobila nekaj litrov olivnega olja, da ... Ah, zdaj že pretirava s to dieto. Olje, ja ... Meni je bolj všeč slanina, zdaj je ne smem. Pa bi tako jedel, pravi zajtrk, ameriški, slanina in dve jajci gor, še malo mletega popra, mogoče ščepec pekoče paprike, to je zajtrk, ne pa neki sirni namazi ... Ja, ja, hoče me ohraniti, njen trezor sem ... ga obide. To je mimo Raf, mimo, staraš se, ni kaj. Svoje telo, to kišto mišic in krvi, si uporabljal za zabavo in za delanje dobička – dolarji, dolarji. Na banko, ja ... večjo vsotico bom dvignil, da bom imel pri roki pa kreditno kartico moram urediti, z Branko nameravava na izlet v Pariz in London, tako smo rekli ... še to moram, ja ... vstane, plača in gre. Zunaj nekaj časa gleda, kako jugo pljusne na trg in viha dežnike. Ve, da ne bo dolgo trajalo, samo uro dve, potem se poleže. Zaviha si lahek jesenski plašč, nadene kapo in steče do ulice, ki pelje do parkirišča. Zdaj mu piha v hrbet. Droben pršec tleska v plašč in v tilnik, ker ima glavo sklonjeno. Banka, ja, da ne pozabim. V avtu dolgo sedi in gleda, kako se veter zaganja in meče valove. Moč, kakšna moč. O, pa sem videl že večje, ja. In tisto vabilo na jahto, naš šef ... ja, mislil sem, da ne bomo preživeli. Vihar, noro. Tulilo je in zalivalo jahto. Če ne bi imeli dobrega kapitana, ne vem, ne vem ... Več kot enajst ur se je morje penilo in zalivalo prostore. Vse možne črpalke smo imeli, hudo je bilo. Babe so tulile, naš šef pa je molil, ja ... Ko se je uneslo, smo se vrnili proti izhodišču ... Namen smo imeli, da bi ostali na barki tri dni, pa ... Ena od deklet si je zlomila roko, ker je nerodno padla ob sunku vala, udarila je ob železno ograjo. Pa ni pretirano stokala, kako bi, če pa je bila polna kokaina. Ja, ja ...take ... Vse to sem doživljal, zdaj pa ... mineštre, zelenjava, krotko življenje in Branka ... Nič, v banko.

Na deviznem oddelku so ga že poznali, saj je vsak mesec hodil tja, vsaj dvakrat, menjava za položnice in za sprotno izdatke ... Mlada uslužbenka, negovana in lepa se mu je nasmihala in mu vedno rekla, da je zanjo Amerika kar na domačem borjaču, kjer si lahko utrga grozd, vzame figo, nabere radič, pa otroka se lahko v miru igrata. Morda ima prav, Raf premišlja, ko prešteva denar. Zbere se in še enkrat prešteje, potem šele podpiše. Nasmehne se in reče dami na drugi strani stekla: »Zdaj imam tudi jaz Ameriko doma, e ja.« nasmehneto se. Obrne se in skoraj trči v sitneža, s sivo brado, ki ... To je, to je Lenart, on ... ga zmede. Pa me še pozna ... On, ki je najprej lazil za mojo sestro, pa ga ni marala, ker je bil zadržan komunist in ovaduh, tako so rekli ... Vsaka vas je imela svojega, vsak zaselek, tudi naš. In on ... Sam leto dni je mlajši kot jaz. Že takrat je bil nek aktivist, komandiral bi ... On, tu ... Devize, seveda, devize !

»Kaj je Amerikanc, ti je tam prevroče, pa si prišel malo povohat domačo zemljo,« je Lenart vsiljivo neprijazen.

»O, Lenart, ti. Ja, tam je vroče, na Floridi je vroče, ma sem se odločil, da bom kosti prinesel domov, kamor spadajo.«

»Ja, ja, zemlja te pokliče te. Sem slišal ja, da si bajto zrihtal gor v naših krajih. Fino. Jaz bo na pomlad tudi začel z obnovo naše, za vikend bo, za poletja, ko tu dol zakuha. No, se bomo že kaj videli, mudi se mi,« je Lenart skop.

»Prav, prav,« prikima Raf in skrbno spravi denar v usnje-no naramno torbo.

Ja, tiček, tiček ... Renata mi je pisala, kako sitnari, kako lazi za njo, pa da je bil v nekakšni partijski šoli, da je funkcionar, potem direktor, pa spet funkcionar, samo ... Preprosto ga ni marala. Najbrž je tudi zaradi njega ostala v Ljubljani, zdi se mi, da je bilo tako. Ni me bilo tukaj, da bi na svoje oči videl, kako je bilo zares. Ja ne vem, če bi bil nesramen, ne

vem ... Za sestro bi se postavil, o, bi ... tepsti sme se znal, že kot mulc, ja. Tam v Ameriki sem samo enkrat enega zares mahnil, ja ... Cel večer je tečnaril, kradel pivo z mize, potem, joj. Kot v kavbojskih filmih, vstal sem in ga udaril, da je padel med mize. Mislil sem, da je član neke motoristične tolpe, bal sem se jih ... Pa se je samo tako oblačil, se delal, da je njihov, pa ni bil. Moj dober prijatelj Ted, ta pa ja, ta pa je bil z njimi ... Ted, Ted, končal je kariero, v bolnico je moral ... Od drog se mu je zmešalo, od nekih gobic, od katerih sliši vsega vruga ... No, tisti tip je potem dal narediti zapisnik na policiji, tožba, nekaj malega sem plačal, pa je šla stvar v pozabo. V tisti konec mesta nisem več zahajal, ne ... Tako, denarci so ... Zdaj pa domov ... No, kaj, ga čudi, ko parkira avto na parkirišču. Vidi, da je luč v Brankinem stanovanju. Pogleda na uro, pol enajste, ja ... In poleg njenega avtomobila še nov terenec, ta ... Skoraj vsa parkirna mesta so zasedena, tega še nisem videl. Draga reč ... Zleze ven. Pršenje se je uneslo, jugo je pa še kar vlekel in tulil. Odločno zaloputne vrata. Branka, Brankica ... Zadihan pride gor in pozvoni pri Branki. Dolgo zvoni. Nasloni glavo na vrata, moški smeh ... O, obisk ima ... In spet zvoni. Smeh presahne. Zasliši Brankino odločno hojo, bosa je ... Ključ škrtne, vrata se pripro ... Njeno modro oko zasije, njen obraz, le malo se ga da videti ... Kodri las so razmeščeni, ogrnjena je v kopalni plašč – dopoldan, taka ...

»Kaj pa ti, si že nazaj. Si odpravil pri dohtarci, nekam hitro,« zmedeno vpraša Branka.

»Sem, vse je v redu, stvari se izboljšujejo,« malo zadržano reče Raf in zategne usnjeno torbo na levi rami.

»Veš, zdaj ... No, zdaj,« jeclja Branka skozi priprta vrata.

»Kaj zdaj?« jezno vpraša Raf.

»Raf, stvari so se spremenile. Ne morem zdaj, ti pojasnim potem ...« jecljaje reče Branka. Moški za njo, visok, gol do pasu pride v predsobo. Raf vidi, da ima v čop spet črne lase in kosmate prsi. Toliko je le razprla vrata, da se da to videti.

»Kaj zdaj, jebemti, a. Pička trapasta, si si dobila družga, kaj, jebo te. Jaz pa naj drkam kurac, a. Dolarčke si lepo spravla, kaj, pa avtko, zdaj se pa režita, kakšen bedak je ta amerikanc, kaj. Pizda vam materina, fuck, fuck, fuck,« leti iz Rafka ... Brcne v vrata, da Branko kar odnese v naročje tipa, ki besno gleda in se oglasi »Ej ej stari, izi, ne se jebat, ej. Baba si zasluži žrebca, ne ...« tip reče in se napenja.

»Ma jebita se, samo da veš, jebemti. Svoj keš bom dobil nazaj. Imam jaz svojo metodo, pička vam jugiška. Bosta že videla, kako to rešimo po ameriško jebem jaz vas. Fuck of, fuck of. Pička zblojena, zgonjena, keš, to si hotela, ne, samo keš. Starega je treba obrat. E ma stari, je stari lisjak, bosta že videla ... Odjebi, fuck off,« zakriči Raf in še enkrat udari s pestjo po vratih ...

»Stari ne jebi, mir daj! Pa vidi, ženska mora imat pravog muško. Ne jebi, če bo treba, bit če rata, ajde. Ona je rekla svoje, ti pa lepo u svoj stan in mir, a. Demokracija ti je to, lahko ženske birajo, a.« se tip napihuje, očitno priseljenec z juga. Branka pa: »Raf, tako to je, moje srce je svobodna ptica. Saj sem bila dobra s tabo, pomagala sme ti, da si nehal pit, zdaj pa hodi svojo pot. Ne morem celo življenje bit sama, pa koliko let je med nama, si zračunal, Raf. Najdi si malo bolj staro, ma zaradi mene lahko tudi mlajšo, če te bo tla. Jaz sem že prej ljubila Simeta, samo on je bil v Italiji, nisva se vidla, zdaj je prišel nazaj, skupaj bova, Raf, razumeš to Raf. Denar si mi pa sam dal, nimaš nobenega papirja, dal si mi ga za usluge,« Branka sikne in si ihtavo zagrne haljo.

»Fuck off,« silovito reče Raf, se obrne in gre. Živčno od-
klepa sosednja vrata. Za seboj sliši smeh, tuleč smeh. Sime,
Sime ...

Seseden na kavču gleda dolarje na stekleni mizici, poleg je
zemljevid Pariza ... Izbirala sva hotel ... Načrtovala vožnjo z
ladjo po reki, pa restavracije. Vse sem pregledal na internetu,
zdaj pa Sime ... Raf, kozel, bik, osel, ... Starec, ki bi mladenko
kaj, s kešem bi jo privezal ... Saj bi jo, če ne bi ta Sime ... Do-
larji, kaj bi z njimi. Tam v omari je konjak, je vermut, jaz pa ...
Če zdaj odprem steklenico, bo v nekaj mesecih po meni. Če
bi samo dva kozarčka, tri, toliko da ... ne, ne. Prekleta psica,
u ko me je nategnila, u ko me je ... Pa kar tako. Kdaj bi mi
povedala, najbrž, ko bi bil čas za kosilo ... koliko sem zapravil
zanjo ... Za nobeno kurbo ne toliko, še za nobeno. Že včeraj
je bila živčna, tečna, odrezava. Zgodaj je šla, da bo gledala en
film, ja, ja ... Jebem ti, fuck off. Posojilo, tisoč petsto dolarjev,
avto prav toliko, pa še manjše vsotice, kakšni pet tisoč dolar-
jev. Kaj je to meni. Na banki jih je še vedno nekaj čez 600 ti-
soč, plus hiša na Floridi, plus še nekaj švicarskih frankov. Do
konca življenja bo ... Samo, kaj naj zdaj. Da bi šel tja in bi ...
Ne, tip je mlajši, še poškodoval bi me. Če bi ... Nič ne bi ... Saj
bi moral vedeti, da se bo to tako končalo, vedeti bi moral ...
Nikoli ni bila zares iskrena, nekako sem to slutil. Kaj zdaj ...
Samo požirek in potem ... Ne, ne ... Pa vendar stopi do male-
ga bifeja, do omare. Odpre, gleda steklenice. Vzame konjak,
odvije, ovehava ... Jezno navije pokrov nazaj in steklenico
trdo postavi na polico. Zaloputne vrata, da steklenice zazve-
nijo ... Ne, stokrat ne. Zaradi take kače se ne bom propadel,
tu ne, ne ... Kaj zdaj, kaj zdaj, u ... V Igralnico ... Si nor Raf,
si nor, vse bo šlo ... Ne, tudi to ne. Kako je že rekel terapevt,
petnajst minut traja nagon, potem se umiriš in mine ... Na-
gon, nagon za zapravljanje, mona ... Mona, stokrat mona ...

Ja, ja, Branka, kača zvitá ... Najbrž ne bo dolgo tu, šla bo k tistemu ... Enkrat mi ga je omenila, da ima hišo, da je ločen, da je nekaj časa delala v njegovi trgovini, pa da je šel potem v Italijo, da ne ve s čim se ukvarja ... Tu da je imel trgovino, da je prodajal obleke, tam na začetku devetdesetih, da je to še šlo, zdaj pa da je tega ko dreka. Kakor hoče, jaz je nočem več videti. Pa jo bom moral, če bom tu, vre v njem. Živčno hodi sem in tja in ne ve, kaj bi. Sede za računalnik, da bi skušal zaigrati en šah na internetu. Nič, ne gre mu. Takoj izgubi. Potem pa nenadoma. Potovanje, nekam bom šel, in to takoj. Izginiti moram. Sede nazaj k stekleni mizici, še enkrat prešteje dolarje. U, keš, keš ... Pa ne bom tega nosil s seboj, mona. Nazaj na banko in ga bom naložil na račun kreditne kartice, to bo. Potem, čakaj, let za Pariz, kdaj. Iz Italije, še danes. Živčno sede za računalnik in brska. Ja, bo, še danes, nocoj. Raf gre u Pariz, Raf ima dolarje, Raf gre. Pizda smotana, valjaj se s komer hočeš, Raf gre u Pariz ... Pa če tudi crknem tam, če tudi, svetovljansko, šampanjec, o ...

Čez nekaj dni Renata dobi elektronsko pismo:

Draga sestríca. Imela si prav. Tista Branka ima zdaj drugega. Vem, te dni me nisi mogla priklicati, verjetno si klicarila tudi Branko. Meni ni, v Bolnici me ni, Policija pa ne ve, kje sem. V Parizu sem, draga sestríca, najel sem apartma v južnem okrožju, blizu je dobra restavracija in hočem doživeti zimo v Parizu, hočem končno malo zadihati, se zabavati, če prav ... Vem, prizadelo te bo, a ne skrbi, ves preostanek denarja bo šel tebi, uredil bom pri notarju, deponiral bom oporoko. Hiša ti bo ostala, zdaj ko je porihšana, tista na Floridi bo pa pripadala sinovoma. Kupil sem nov mobilni telefon, satelitski, da se bova lahko kdaj pa kdaj slišala – številka ... Ne obsojaj me, zlomljen sem, saj veš. Dol ne bi mogel biti v tisti

hiši, saj je lepo zrihtana, ma meni se živi. Razumi to, če moreš. Redno se ti bom oglašal. Branko pa pusti tam kjer je ... Bančni račun, v februarju začne veljati pooblastilo tudi zate, za vsak primer, moj pravnik bo uredil, ne skrbi
Raf.

V marcu so presahnili elektronski kratki zapisi, telefon je molčal. Renatina slutnja je vzcvetela. Solze ji omočijo šopek dolarjev, ki jih je dvignila s pooblaščenega bratovega računa ... Je sploh še živ ... Ti Dolarji, zdaj ... Je živ ... Pariška policija pravi, da ni nihče prijavil njegove smrti, da je še vedno začasno prijavljen kot ameriški državljan ... Samo dolarji so še. Raf, kje si, Raf, si sploh še ... Samo dolarji, ti, tu ... Za hčerkino poročno obleko ... Raf ... ne bo te na poroko, vem ... Molk, dolarji, dolarji ...

TOLARJI

Zvodenelost jutra, je Marija pomislila, ko je odložila skodelico, in si zamišljeno ogledovala rob, kjer je ostalo nekaj šminke in sled kave. Take lepe so. Pa sem res imela srečo, že dolgo sem si želel prav take, elegantne, srednje velike ... Mogoče me malo spominjajo na tiste v Londonu. Pa ravno zdaj, London, jaz mlada, podiplomski študij angleščine in ... Štipendija, komaj za stanarino in tiste skromne obroke, pa grah, kar naprej grah in puding in smešne majhne klobasice in ribe, krompir. Angleži nimajo dobre kuhinje ... se ji smihkalo, ko se je zagledovala v veliko fotografijo Londona nad mizo v kuhinji. Stric Jakob, očetov brat, me je poslal v London, on ... Funkcionar, borec ... In zvezki popisani s tem, kaj si mislijo moji kolegi o Jugoslaviji ... Če to ni bilo na pol vohunsko ... Nikoli mi ni direktno rekel: Šla boš v London, ampak, hočemo to in to ... Ko prideš nazaj, te čaka profesorsko mesto na gimnaziji, ne skrbi. Pa prevajala boš, kar bo pač treba, za to te šolamo – tega stavka se pa spomnim. O tega pa ... Sedeli smo pod lipo, tam gor pri nas, oče je še bil živ, mrk, že malo navrtan od jeze, od bolezní ... Hribovska velika kmetija, ki je redila

jurišnike, potem pa ... obvezne oddaje, odvzem gozda, odvzem senožeti – od vsega je ostalo deset hektarjev, prej pa, čez petdeset je bilo vsega ... Zdaj so vse vrnili, komu, zakaj? Hiša se je začela podirati, streha je že dolgo udrta, no, zemlja ... Ta je razprodana okoliškim kmetom, brat Ivan, oh, če pomislim nanj, kako me zaboli ... skrival se je še po vojni, ker je šel k beli gardi, raje kot v nemško vojsko. Nekaj časa je bil v Avstriji, vsi smo mislili, da bo prevzel kmetijo, pa je ni. Kakšna družina eden je bil partizan, oče jih je podpiral. Ivanova sinova sta si pustila nekaj hektarjev za vzrejo konj in to je vse. Konji so zdaj spet v modi, in tista dva, igrata se kavboja, oblačita se tako, jahata ... Smešna sta ... kavboja ... starejšega sem inštruirala, ni mu šla angleščina, pa bi rad bil kavboj ... Izgovorjava še, pisati pa ni znal ... No, do elektrotehnika je zmožgel, vseeno, obrt ima, nese mu ... Obrt, smešno, zdaj se tako ne reče več, zdaj se reče, da imaš podjetje, zdaj, ko smo zasidrani v Evropi. Tamle so evri, glej no ... Ta valuta ... Nič več našega denarja. Koliko sem jih že zamenjala, dinarji, prej pa, tistega se ne spomnim, med vojno ... ne vem, mama je imela denar na skrbi ... Naš oče, vozil je krompir in moko in zabelo, zdravila, odeje, volnene nogavice, strelivo, vse to je vlačil v gozd, terenec ... Potem pa je prišla tista modra kuverta in odločba. Kako se spomnim tistega dne. Dež je padal, oče je sedel za štirikotno veliko mizo v izbi, pred seboj je imel tisti papir in ga obračal, bral, se pačil, si grizel ustnici, potem pa je jezno vrgel klobuk na tla in rekel: Ta oblast je zmešana, najprej jim daš, kar jim gre, potem pa ti še zemljo vzamejo. Kdo je še kaj takega slišal. Rimske vojake so nagradili s tem, da so jim dali zemljo, našim borcem in meni jo pa jemljejo, za nagrado ... Ta stavek mi pobrneva ... Naš oče je veliko bral. V nahrbtniku si je nosil knjige gor v našo samijo ... Pozimi je bral, poleti

pa zunaj pod lipo, ko se je košnja odmikala, tam do sredine julija, bolj proti koncu ... Sedel je v naslonjaču, ki si ga je sam naredil. Tak mir je bil tam zgoraj, tak mir, je Marija domislila in s suho roko zajela skodelico, ki je še izsevala nekaj toplote. Skodelica kave, Ivan, Ivan ... Nekaj časa sem se igrala z mislijo, da bi Cankarja prevajala v angleščino, ne zares, le zase. Nejka zgodb tudi sem, za kolege na podiplomskem seminarju v Londonu, kjer sem se pretolkla skozi njihovo in Ameriško književnost ... Nisem jih ravno prepričala, s to našo podalpsko patetiko ... Nerodni prevodi so to bili, zelo nerodni. Kasneje mi je šlo mnogo bolje, samo ... Seveda, drugi so dobili to delo, z bolj vplivnimi sorodniki, bolj partijsko priljubljeni ... Jaz sem ostala profesorica v malem mestu, gimnazija, povprečni dijaki, nekaj talentiranih, to že ... Kolektiv, hja, no ... Pa sem le prišla v Ljubljano, drugo življenje. Malo sem bila šikanirana, zaradi moje Milence ... Kaj vem, London ... Kdo je pa takrat vedel, da ... In on ... Major ... Moja Milenca ... Povedala sem ji, kdo je njen oče, pisala sta si, slike ima, menda še, srečala sta se le nekajkrat, potem je on za vedno odšel v Pakistan in tam ostal ... Zgubil se je, davna sedemdeseta. Zdaj jih ima Milenca že, ja, drugo leto jih bo petdeset. Jutro letečih spominov. Tako le je staremu človeku, stari profesorici ... v dvosobnem stanovanju, kjer so knjige in rože. Hvala Bogu, zdravje me služi, o ja, še. Februarja sem jih imela 77, leto 2007, marec, je pomislila in se ozrla na dve brezi pred blokom. Nista še nasnovali listnatega zaroda, ker je še povleklo in so bile noči še vedno ledeninaste. Samo spomini, je zavzdihnila in odnesla skodelico do pomivalnega korita. Pomila jo je in jo odložila v odcejalnik. Kaj bom danes počela? Obljubila sem si, da bom to pomlad pospravila kabinet, na novo uredila knjižnico, če bom le zmogla. Prelaganje knjig, prah ...

Moram pa urediti zapiske. Milenca je mnenja, da bi lahko kakšne stvari celo natisnila, da se bere. Pa ja, skorjo mojega srca naj bi drobila v ta nori čas, vse moje posušene solze, naj bi se lepile na brezbrizne preproge te zmešnjave. Pisala sem pesmi, veliko jih je, moj Bog, tiste prve, skrivala sme jih, doma ... Moje prve pesmi, pisala sme jih na škrniclje, na grob rjav papir, ki je bil spravljen v predalu. Naša mama jih je spravljala, kadar je oče prinašal iz trgovine, sladkor, sol, predvsem to dvoje. Takrat je bilo vse odmerjeno, vse so tehtali, vse je bilo zapisano, koliko kdo sme dobiti, tista leta ... Lačna nisem bila, potem v Ljubljani ... Slaba internatska hrana, to že ... Moje pesmi. Tisti papirji so odšli z menoj. Morda sem imela trinajst let, ko sem zapisal prvo, zadaj za skednjem na tnalu in s kosom deske na nogah. Navaden kratek svinčnik, že večkrat ošiljen z nožem, sama sem si ga šilila, sama ... In sem pisala, junij, konec šole leta 1943, vojna ... jaz pa sem pisala pesem o metulju, ki se zaljubi v malo marjetico. Pa jo imam v dnevnikih, potem jo bom poiskala ... Tak dan bo danes, že slutim ... Še prej pa moram v trgovino, limone, keksi, donat, kos govedine za juho, čebula mi je zmanjkal, pa čaj, no, maslo, seveda, maslo ... Čakaj, kaj še ... Aha, drobtinice, v nedeljo pride moja Milenca, hoče dunajca ... Sama pride, mož ima srečanje s kolegi, nekakšne kegljaški vikend, nekaj takega v Kranju. Tako mi je sinoči napisala po elektronski pošti. Otroka pa, Nejc, nima časa, Jana pa, ona pa hoče biti veterinarica, prvi letnik gimnazije ... Nejc bo gradbeni inženir, no tretji letnik gimnazije ... Kaj pa jajca, teh se izogibam, jih imam še, je pomislila in odprla hladilnik. Ni jih. Tudi jajca moram kupiti. Cela nabava, cel transport ... Včasih, na jesen, je oče s konjem iz doline pripeljal, kar smo rabili, petrolej, sveče, koruzno moko, belo moko, sladkor, sol, v glavnem to. Vse drugo smo imeli doma, čaje smo

kuhali, kompote iz suhih hrušk in jabolk, slive so obrodile vsako drugo leto ... No, zmigaj se, si je rekala. Na, listek si je zapisala, kaj vse mora kupiti. Poiskala je denarnico. Vestno je poravnala bankovec za dvajset evrov, preštela je drobiž. Presuvala je stotinske kovance in jih gledala. Ta denar ... Evropa ... Kako je zdaj vse drago, kar čez noč, kar je bilo prej sto tolarjev, je zdaj kar en evro, pa menjava ... Naivni smo, da se kar tako damo zapeljati politiki. Saj bi morali vedeti, da bo vse dražje, to bi morali vedeti. Denar, ta izmišljotina Feničanov. No, Marija, pojdi, pojdi, devet je ura, če hočeš ob enih imeti kosilo. Po kosilu se pa lotim pospravljanja kabineta, si je rekla. Prehodila je stanovanje, odpirala nova okna, da je ustvarila lahen prepih. V kabinetu, ki je gledal na severno stran proti kamniškim Alpam, zaradi megličevja jih ni bilo videti, je pustila okno nekoliko bolj odprto. Računalnik je pustila vključen, listki, nalepljeni ob ekranu, so jo opominjali, kaj mora še prebrati, kaj mora preštudirati in podobno. Neka milost ji je zvedrila obraz, ko je pogledala vejico cvetoče češnje, ki jo je prinesla s Primorske, kamor jo je povabil Lado, sodelavec z gimnazije, matematik in filozof, mlajši, razočaran, ker si je žena naša mlajšega, on je pa potreboval rezervno mamo. Imel je lep sadovnjak, nekaj čebel, vinograd. Obrezoval je češnje in ji dal nekaj vejic. Razporedila jih je po stanovanju, največ vejic je pustila v dnevni sobi, nekaj pa v spalnici, nekaj pa v kabinetu. Lepi cvetovi, razpirajo se, glej, je ugotavljala in se sklanjala nad vazo, da bi od blizu preverila popke. O, še se bodo razpirali, še. Razmaknila je zavesi, da je mlečnata sivina oprhnila cvetje, drugačna svetloba je dala ton celemu prostoru. Ljubče se je zazrla po natlačenih knjigah. In tamle je kup zapiskov, mape, zvezki ... Vse to moram pregledati, odbrati, nekaj dati Milenci, da bi stvar presodila. Ona, ona,

zaljubljena v knjige. No, k sreči je dobila službo v knjižnici, no ... Vsaj ona je imela srečo. Zdaj pa res moram iti, si je že kar ukazala. Navlekla si je plašč, preverila žepe, preverila denarnico, ključe, mobilni telefon ... Tako, vse je. Nisem še tako pozabljiva kot Olga, ona, moj Bog ... Zgublja se, pozablja, pa je bila tako brihtna včasih, oster um, potem ... Zanemarila se je, nič več šahiranja, nič križank, samo še telenovele in stokanje, to me boli, to me peče, oni specialist mi je odkril to, oni to ... toplice, bolnica, terapije, psihiater, tablete ... vrgla se je proč, je Marija mrmraje rekla in šla po nakupih.

Popoldanske drobtine sonce so se razsule po nežnem cvetju, ki je kimalo v zakotju, med računalnikom in odprtimi mapami. Koliko popisanega, se je Marija zamišljala in gledala v košček modrine med bloki. Naročje življenja, se je posmehnila, ko je odložila mape, kjer je imela napisane Londonske prigode. Šele ko je dobila računalnik, si je vestno uredila vse zapisano, prej ... zvezki, menjava nalivnih peres in noči, nepečnost. Pa pisalni stroj, težek, star, darilo kolektiva ... Za deseto leto učiteljevanja, profesorstvo ... Računala sem s tem, da bleščeče kariere ne bom mogla narediti, ker ... Seveda, tovarišica Marija, pa bi stopili v partijo. Stopiti v partijo, kar tako, kot da stopiš v nove čevlje. Ne, stokrat ne. Odklanjala sem tovarišijo, ki nam je pobrala najboljši gozd, velike senožeti, ki so jih naši predniki dokupili in jih povečevali, trden hribovski rod. Listina, kdo je prvi kupil od graščakov tisto zemljo, še obstaja, tile tovariši pa ... In zato nisem šla, nisem šla na tisti sobotni večerni sestanek, ker ... Lomilo me je, vedela sem, da bi po tistem, ko sem se vrnila iz Londona, zlahka dobila službo na univerzi, pa ... Ostala sem na Gimnaziji v malem mestu, potem ... Tista sobota, december ... Tovariš Branko, referent za šolstvo ali kaj že ... Poznal je naše kraje, vedel je, da je oče oskrboval njihove borce, vse je vedel, vse

je imel v mapi pred seboj, in kadil je, veliko ... Dolgo sva se pogovarjala o možnosti, da bi za začetek začela na oddelku anglistike kot asistentka, da bi ... Nič, nič ... Nisem podpisala, nisem pristopila. Ker pa takega kadra ni bilo dovolj, in ravno takrat se je obudila gimnazija v tistem mestu, so me le sprejeli. Ostala sem verna, hodila sem k maši. Vsi so vedeli, pa kaj ... Bile so pripombe, bile ... Tista sobota ... Univerza ... V Londonu sem se uvajala v prevajalstvo, predvsem to. Imela sem ambicije, imela sem željo, vsaj na radio bi rada prišla kot prevajalka ... Zaljubljena sme bila v radio, magično škatlo, ki ponuja glasbo in govor ... Takoj ko smo dobili elektriko, je oče v nahrbtniku prinesel radio na domačijo, star, jugoslovanski, mislim, da je bil Rudi Čajavec, nekaj takega. Vzel ga je brat ... In smo poslušali, celo poročila iz Londona, pa maše. V naših hribih je vse lovil, vse ... Oče je sam izdelal nekakšno anteno, ker se je zanimal za tehniko in je imel znanca, ki je bil med vojno zadolžen za telefone, kasneje pa za radijske zveze. Obiskoval nas je ... Sproščen človek, nič režimski, zaljubljen v radijsko tehniko ... Zato smo lahko poslušali vse, Moskvo, Berlin, Pariz, London, Rim, Beograd, Bukarešta, Atene, ves ta Babilon ... Oče je razumel nemško, jaz za silo tudi Italijansko, ker sem se sama učila tega jezika, angleško, seveda ... Pa sem jim potem prevajala, ko sme bila doma ... Sakralni večeri so to bili, takole zbrani ob radiju v veliki izbi. Stara mati je po navadi trebila fižol, takrat je še bila živa ... Vsake toliko je fižol tlesknil v kovinsko posodo in takrat je oče povzdignil glas in zaukazal mir. Pa se naša stara mati ni zmenila za to, delala je svoje delo naprej, dokler ni tam ob peči sede zakinkala. In enkrat ji je posoda s fižolom padla na tla, da se je raztresel vse do zidu ... Spomini, spomini ... Radio ... Oddaj je bilo še malo, leta šestdeset ... Saj sem se prijavila, pa ... In spet tisto zoprno vprašanje, ste organizirani, ste ... Ne, ne ... Pošuštela

je med pariji in poiskala Londonske zapiske. Očala so ji zlezla, jezno si jih je potisnila nazaj. Odprla je zeleno mapo in se zazrla v temne črke – takrat sem imela še star tiskalnik, gosto je natisnil, tale nov, laserski, ostre in tanjše črke ima ... Slabše jih vidim, je pomislila. Privzdignila si je list in brala: Spet je dež, kaj pa drugega. Iz sobe opazujem majhen vrt pred hišo, kjer živim. September v Londonu. Do decembra bom še tukaj, potem pa grem nazaj. Včeraj. Major John Bredly, povabil me je na čaj, kako običajno za tukajšnje navade. Spoznala sva se v avgustu na bazenu, slučaj ... Morda je to višja, zapisala bom, kar Božja sila. Ko je v črnih kopalkah hodil ob robu in se smehljaj ... Prišel je čez travo s sladoledom, in ker je videl, da sem vsa slinasta, kdo pa ima denar za tako razkošje, se je ponudil, da mi ga prinese. Odločila sem se za malinovega. Sedla sva v senco na veliko brisačo. Videla sem, da ima lepe zelenomodre oči, s prav posebnim leskom. Njegova izgovorjava, odsekana, komaj sledljiva. Takrat sem pomislila, kako bi bilo, če bi mogla njega prevajati. Na trenutke je tako hitro govoril, da sem ga komaj sledila. In včeraj, čaj. Tam čez je bila knjigarna in tudi antikvarne knjige so imeli v nadstropju. Sam je zbiral pustolovske in tiste z vojaško vsebino, njegovemu poklicu primerno. Razodel mi je, da mu je že petintrideset let, da je sicer bil rojen v majhnem mestu nekje na severu, da pa so bili vsi njegovi predniki vojaki, oficirji. Njegova družina, da je bila tam zgoraj, ker je oče takrat tam služboval, potem pa so jih premestili v London, kjer je dokončal šolanje in se posvetil vojaški karieri, prekaljeni v vojni. Dolgo sva govorila o knjigah, hodila med policami, dokler ni prišla ura, da so knjigarno začeli zapirati. Prosil me je za naslednji sestanek. O Bog, v kaj se spuščam, o Bog, jaz, Jugoslovanka, pravzaprav Slovenka s hribovske kmetije. In tole pisanje, mar ni to tratenje časa. Mami pa še

nisem odpisala, tamle je njeno pismo. Letos nisem bila doma, košnja, prva košnja je minila brez mene.

16. 9. 1957 London

In potem, še veliko je teh zapisov, vse sem zapisovala in potem pretipkala ... Kaj bi s temi spomini? Naj jih zapustim hčerki, mogoče bi pa ... Kje pa naj jih zažgem, štedilnika nimam. Da bi to peljala v naravo in zakurila, zakaj pa ne, saj bodo tudi mene zakurili ... Kuriti spomine, no ... In njegovo stanovanje, vzorčaste tapete, nekaj slik, častniška uniforma, zrcala, čajniki, steklenice, red, premišljenost ... In vonj, vonj, parfum ... Potem nisem več bila devica in ... Božič doma ... Podaljšali so mi bivanje do marca, pa sem se oglašala pri njem, parfum, čaj, gramofon ... Nekaj podarjenih knjig, ruta, nogavice, obleka, kavalir je bil, to že ... Nikoli pa nisva govorila o ljubezni, nikoli ... Po svoje je bil trd, zakrknjen, predan svoji službi, svoji precizni nečimrnosti. Major ... Obetala se mu je tujina, Pakistan, Indija, kaj vem. Misije, kdo ve. Ni me brigalo, takrat sem že vedela, da nisem več samo dekle, da sme že ženska. Čišča je presahnila, jutranje slabosti so bile že mimo. In žrla bi brusnično marmelado, vložene kumarice in pohano meso, samo ... Nekaj tega sem si lahko privoščila, dokler ... do marca, potem ... polovica nosečnosti je bila za mano, ko sem stopila na vlak v Parizu. Najino zadnje srečanje, v drugi mapi, je Marija zagorela v spominjanju. Kje je, rjava, je ... Letališče, mrak, odhajal je v Indijo in potem v Pakistan, februar 1958. Oba sva že vedela, da se je v meni vzbrstela Milenca, saj še nisem vedela, kako ji bo ime ... Obljubil je, da bo otroka priznal, da bo obdržal stik z mano, da ... Skoraj pol leta nobenega pisma. Spraševala sem, pisarila, pa nič. Celo do njegove mame sem šla, in sem bila prav po angleško odslovljena. Kje je žeto ... In potem, ah ... Noseča ti pride iz Londona, noseča, brez moža,

brez bodočega moža. Moji doma, oče ... Nekaj časa nisva govorila, mama, njen obraz je ugasnil ... Pa so jo sprejeli, to mojo Milenco, to navihanko, s pegami in z neko divjostjo ... A, tu je ta mapa. Čakaj, kje je, aha: Slovo. Reflektorji rišejo dolgo vzletno stezo. Pijeva slabo kavo, vem, on bi raje čaj, vem. Ure so se stisnile v tubo tega prekletega slovesa. Mrak bo v meni, ne bo nobenega takega reflektorja, da bi razsvetlil stezo najinega zbližanja. Kako naj mu povem, da je vzel moj zrelo mladost, da je obral vse moje hruške medenke, da sem zdaj samo še oropanka z divjim srcem, ki bo kričalo v prihajajočo noč. Spet ima na sebi tisti močan vonj, kaže, da je zaljubljen v dišave. Le kje se je tega navlekel. Mene parfumi, ki mi jih je poklonil, preveč razdražijo, morda tudi zaradi tega, ker se v meni medij najina ljubezen. Čutim, kako vzhaja, kako raste, kako me hoče. In on strmi v luči, v očeh ima mokroto. Vojaki ne jočejo, nikoli, pa tudi dežnika nimajo ... Včeraj, ko je bil naliv, ko sva šla iz restavracije – najina zadnja večerja – me je ogrnil z vojaškim plaščem, ko sva stekla do taksija. Govoril mi je, moj bog cel večer mi je govoril o stricu, ki je bil ob koncu vojen oficir na koroškem blizu naših krajev, kjer je imel opravka s slovenskimi fanti. Stric je imel nižji čin in je skrbel za administracijo v taborišču, naključen pogovor, kdo bi vedel, če res. Vsi tisti fantje, moški ... bela garda, vrnjeni v Jugoslavijo. Gledam njegove roke, zdaj me nenadoma ne bodo več objemale, ne bodo več privzdignile moje brade in mi gladile tilnika. Ko mi je tako le privzdignil obraz in mi rekel: moj južni sadež ... Dekle iz Juga Evrope, tako je on šepetal. Še dvajset minut do odhoda letala. Večino prtljage je že oddal, le še naramno torbo na preprosti vrvi ima s seboj, notri pa najnujnejše stvari. Dolgo sva molčala, predolgo. Ves čas sem vase po vojaško skušala tiščati solze. Prišla je tista prekleta ura, zvočnik je kar

naprej najavljal odhod njegovega letala. Na izhodu me je še zadnjič objel in me strmo pogledal, na čuden način, nikoli prej tako. Odhaja, odhaja, za vedno, me je takrat stisnilo. Moje srce je postalo kamnita ptica. Šla sem do najbližjih toalet in se zjokala, trzaje, celo bruhalo sem, že spet. Nikoli ne bom pozabila tistega odločnega, nenadoma spremenjenega obraza tam na izhodu, potem je po vojaško stekle in izginil v debelem trupu letala. Noč je ogrnila črno tkani-
no nad mojo tesnobo. Doma nisem mogla zaspati, do jutra sem izmenoma jokala, vstajala, si skuhalo kamiličen čaj, pa spet jokala. Božala sem si trebuh in čakala, da medla svetloba polize solze. Dnevi so kapljali, skupaj z mojimi solzami, ki kar niso hotele presahniti. Pozabila sem na pomlad, ki sem jo prejšnje leto občudovala v parku, pozabila sem na kupe sadja. Vonj njegovega parfuma je še plaval nekje okrog mene in me dražil. Celo sanjala sem, da je prišel ves prašen, neobrit, moj junak. Nič, zdaj bodo ure prazno tiktakale, šel je. Dvignila je glavo od pisanja in mučnino za trenutek izdihnila skozi boleč jek. Vse sem zapisala, pa sem s tem tudi vse prebolela. Zdaj že, imam 77 križev, zdaj že. Pa me je dolgo žgalo. Kako smešno, ljudje rečejo, da imaš žerjavico v duši. Kje pa je duša? In žerjavica, kadar slišim to besedo, se spomnim na mamin stari likalnik. S kleščami je prijemala žerjavico v starem štedilniku in jo predevala v likalnik. Potem ga je zavrtela v roki, da je žerjavica zažarela in nekaj časa pustila likalnik na železnem podstavku. Kako rada sem gledala tisto žarjenje skozi železne odprtice, meni so se zdele kot majhne žareče oči nevidnih bitji. Moja fantazija ... Pravljico sem napisala, o škratih, ki se skrijejo v likalnik ... Tudi tisto sem pretipkala, še na stroj, oh ... Ropotanja v noči, dokler ni sosed prišel in rekel, da mi bo tistega hudiča razbil, da naj pišem čez dan, noč je za

spanje ... Saj je bil res glasen, ta moj soliden stroj Olivetti. Z leti se je nekoliko razšlampal, ena od črk se je zatika, h, mislim da ... Nesla sem ga na servis, zdaj pa je tam spodaj, pregrnjen, odslužen, tako kot bom jaz. Pa se še ne dam, o, še veliko tega moram popisati, veliko, se je v Mariji vzdignilo. Preložila je nekaj map, da bi našla tisto, kjer je popisovala dogodke na šoli, zmerjanja, majhna šikaniranja, pogovori z dekleti, s fanti, male težavice mladih ljudi v sedemdesetih. Pripravljali so se za univerzo, vsaj nekateri, nekaj jih je šlo med strokovnjake, dva sta postala duhovnika, trije so zdravniki, ene je očesna zdravnica, pa še so še, kdo bi se pa vseh spomnil. Blaž, pegast fant, zmeden, poln kompleksov, preveč zrel, zapreden v dvom, Blaž. Zapis o njem, ja ... Vijolična mapa, to je iz tistih let, leto 1974 ... Tukaj je, čakaj. No: Včeraj je na vrata kabineta potrkal Blaž. Že nekaj tednov sem čakala na to trkanje. Presenetil me je z novim stilom oblačenja, prišel je v kavbojkah, spodaj zelo širokih in v rdečkastih kavbojskih čevljih, pa širok pas je imel in črno majico. Las si tudi že nekaj časa ni postrigel. Povsem drug človek, dijak četrtega letnika, ves odločen, da bo šel na teološko fakulteto. Povabila sem ga naprej, saj sem bila njegova razredničarka in sem bila dolžna pomagati tem mladim ladjicam, ki so plule po oceanu negotovosti. Mencal je in mencal, potem je pa le sedel. Že po drži sem videla, da je ves zavozlan ... Najprej mi je govoril o stiski, da je doma vse huje, da oče pije, da pa mamam gara in postori večino dela na majhni kmetiji. Oče da še ima službo, samo da ne ve, koliko časa bo to trajala, ker pije. In mama hoče, da gre na teološko. Potem pa sva začela.

»Gospa profesor, veste, meni se zdi, da bi bil družbi bolj koristen, če bi šel študirati za psihologa. O tem razmišljam zadnje dni. Prijavnico bom oddal na obe fakulteti, potem

bom pa videl. Ne vem, župnik, ne vem ... Nekako se mi zdi, da to le ni zame, tišina, molitev, pogrebi, birme, spovedi, maše, kaj vem. Nekaj časa sem mislil, da bi se na tak način najbolje oskrbel za življenje, tako mi je tudi oče rekel, mama ima druge interese. Ona sanja novomašnika, saj veste, matere pač. Njen stric je duhovnik in ona to tako vse idealno vidi, da kar boli. Psihologija pa, ta me zares obseda. Te dni sme bral eno reč od Trstenjaka, prevzelo me je, veste. Zato sem sklenil, da bi raje študiral psihologijo.

»Blaž, stopaš na pot, na kateri boš za svoje korake sam odgovoren. Zrelost pride z odgovornostjo, ko smo vendar že pripravljeni, da sami zase sprejemamo odgovornosti. April je, še malo, pa boš pristopil k zrelostnemu izpitu, potem, potem so ključki od vrat v življenje tvoji. Sam si boš odklenil tista vrata, za katerimi boš slutil, da te za njimi čaka osrečenost. Veš, zmotljivi smo vsi, prav vsi, v mladosti pa sploh. In izkušnje nas naučijo, da nekoliko brzdamo stotero želj. Razumem, da v tebi vre dvom, razumem. Sam bi ti svetovala, da temeljito pretehtaš, kam zares sodiš. Če hočeš moje mnenje, potem te vidim kot nekoga, ki bi znal ljudi poslušati na ta ali oni način. Župniki so na nek način tudi psihoterapevti, vendar nimajo tiste svobode, tiste polnokrvne vpetosti v življenje. Če si se odločil za psihologijo, s tem nisi odpravil svojih darov, nasprotno, okreplil jih boš. Bolj pa me skrbi, kako boš na ta način zgladil zamero pri mami, ki bo zagotovo razočarana. Si že govoril njo v to smer, si?« sem ga vprašal.

»Ja, sinoči, po večerji. Jokala je, kaj pa drugega. Očetu sem tudi povedal. Njemu je vseeno. Rekel mi je, da naj si začnem čim prej rezati svoj kos kruha, da je teh šol že zadosti. Z njim se ne da več resno pogovoriti, pije. Pa saj to že veste. Mama, goni svojo.«

»Prav je, da imamo starši želje, vendar, svojih ne smemo uveljavljati na vas. Mama bo s časoma razumela, da si odrasel, da se zdaj ti odločaš, kako bo s teboj in kaj boš počel. Zdaj si v obdobju, ko nekako rineš iz domačega gnezda. Mnogi tvoji vrstniki so že odleteli, tisti, ki so šli na obrtne šole, tisti, ki so se zaposlili pa tudi. Saj jih videvaš, saj sam vidiš, kako to gre. Naroči mami, naj se s kolesom pripelje v mesto, povabila jo bom na dobro kavo, pa se bova pogovorili. Ji bom že povedala na tak način, da bo razumela. Razumem kmečke ženske, sama sem doma z velike kmetije. Ta svet mi ni tuj. Blaž, ti pa pospravi dvome nekam v temen kot in se veseli življenja, ki se ti kot preproga odvija pod nogami. Stopi na to preprogo, pokončno stopi. Šola ti ne dela problemov, morda matematika, za naravoslovne vede res nisi talentiran, dušeslovec bi pa bil dober, v to sem prepričana. No, lepo, da si se oglasil. Aja, a zdaj imaš inštruktorja za matematiko?«

»Imama, inštruktorico, Jano, ona je genij,« je Blaž izstrelil in zardel.

»Vidiš, njej pa jeziki ne gredo. Pri meni ima komajda trojko. Več bi morala delati, brati, matematika, tam je pa doma. Hitro misli, ostro misli, kar je res je res. Lepo, da ti pomaga, lepo. Sicer bi ti priporočila upokojenega strojnega inženirja, ki občasno inštruira, na delo z inštruktorico je vsekakor bolj atraktivno,« sem navrgla in fanta spravila v še večjo zadrego. Ves je bil v ognju, ves je gorel. Ubogi fant. Morda sem šla malo čez mejo. Nisem ga hotela dražiti, ampak tak je ta naš Blaž. Odrinila je pisanje, zavzdihnila in spet padala v tkanino zamišljije. Blaž, Blaž, pred leti sem ga srečala ... Zanimivo, kmečki otroci, vsaj v večini, so me naslavljali z gospa profesor, takrat, no tu in tam kateri tudi tovarišica profesorica, bolj olikani pa, gospa profesor. Šel je

v tujino in se rad vrača domov, le toliko, da uredi starševski grob, sicer je pa ugleden psiholog v Parizu. Poročil se je s Francozinjo, tri otroke imata. Blaž, Blaž. Pa niso vsi prišli po pomoč, kje pa. Mojca, ki je v tisti pomladi zanosila, recimo ... ne, ne, na gasilski veselici se ji je zgodilo in pred maturo je že kar nabrekla. Prišla je, mature ni opravila, ker ... ja ni se več učila, jasno. Strta je bila, ker ji je tisti fant očital, da se je tudi z drugimi mečkala, da ne ve če ... Mojca pa je v avgustu rodila. Zaposlila se je brez mature, na banki so jo vzeli, mati samohranilka, tako kot jaz. Ljub Bog. Njej nisem mogla dopovedati, da naj zgrabi bika za roge, njej ne. Kolo-vratila je od lokala do lokala, zabijala čas, se zabavala, doma pa, oče jo je zagnal, stanovala je pri teti v mestu. Male dra-me, romane bi lahko pisala, cele romane. In Lejla, Lejla, hčerka oficirja ... Neučakano je čakal, da se poroči, samo v tem je videla smisel. Šola, no ... nekako je zlezla do mature, maturirala, potem ... Nameravala je študirati sociologijo, ni šlo, vedela sem. Njen izbranec je šel z drugo, ona pa je padla v depresijo ... Nekaj časa se je zdravila, potem so mi povedali, da je šla v drugo republiko k svojim starim staršem, da si je tam hitro našla nekoga, ki jo je poročil. Ti moji kuštravci, trem generacijam sem bila razredničarka od leta 1970 do leta 1982. Potem se je to končalo. Na šolo so prišle mlade moči, jaz pa sem se razredničarstvu odpovedala. Do-bili smo novega ravnatelja, tečnega, zapitega, ker mu je žena nasajala rogove, pa se je znašal nad ženskim delom kolekti-va. No, minilo je. O tem pa nočem brati, o zaslišanjih, o mojih prevodih, o mojem bivanju v Londonu. Moj Bog, ko sem prišla nazaj... Stric Jakob, Udba ... Vem, da imam dosje, prevajalka, profesorica, bivala v Londonu, zanosila z angleškim oficirjem, nezaslišano. Kako je name tulil ta Jakob, da sem se vdala zahodnim silam ... joj, no ... Da so tam

pokvarjeni kapitalisti, da ... Kaj pa on, vila z bazenom, oba otroka sta študirala zunaj, kaj pa on ... Res, vladavina proletariata, le elita je bila v ukradenih vilah. Saj so zdaj tudi, samo da zdaj kradejo na drugačen način. In po tistem, sem pisala mračne pesmi, nikomer jih nisem pokazal, ker ... Imeli bi me za zmešano, še službo bi izgubila. Pa so tam v črni mapi, vse je na papirju, kdo pa zaupa tem elektronskim zapisom. Milenin mož, strokovnjak za računalnike, on pravi, da se neupravičeno bojim, da gredo tehnologije v smer dolgotrajnejše obstojnosti podatkov, da ... Ah, ne, ne. Papir, papir mora šuštetiti. No, tu si črna mapa. Odprla jo je in se zastrmela v zvrnjeno pisavo, ki si jo je zbrala za natis pesmi. Naredila je požirek brusničnega soka in brala: Marmornati grobovi orjejo nebeške ledine, da bodo nevidni sejalcji, sejali rezine milosti odtrganih iz gub potolčenih mater, zakovanih v histerijo marksizma. Moj bog, to ... Pa tole: Pomlad riše zeleno uspavanko za mojo deklico, ki je iz nedrji junaka priplula v osončene dvorane našega časa. On je tam daleč v gubah gora, skrtil zrcala, da se ne prepozna, saj ve, da si nasmeš njegovih juter, saj ve, da si sonce v skodelici čaja, saj ve, da si metulj na ustnicah zašepetan v dan, saj ve, da si renesansa mojega srca. Oh, Oh, Oh ... jo je streslo. In tole, se je napreznila: Zdaj je led na poljanah in vrani kričijo, sestanek imajo, dvorano bi radi, kjer se jerebice igrajo s semeni sonca, kjer kosi gnezdijo svoja petja. Na vrata mi trka zmrzal, plaha luč nariše njegovo dlan na star divan, ki škriplje pod težo samote. Bela kreda piše belo laž na tablo nesmisla. In jaz sem toplota, darovana zmrzali tega časa ... Oh, je spet stoknila in premešala liste. In to, se je čudila. Dobrave kinkajo v avgustu, po luni diši ... Bosa grem čez njivo krompirja, bosa sredi noči. Oddaljen gora mi kima, izgubila si se naša hči, sem čez kriči, in stari oreh, krili z rokami,

objem ti ponujam, ti pa bežiš v betonske noči. Oprana si z roso solza, opaljena s soncem gorja, srpi molčijo, kladiva so izgubljena, rdeče kaplje ponosa v prazen nič cvetijo. Tu te ni, tam nisi doma, izgubljena blodiš do vodnjaka brez dna. Nekaj časa se je zbiral v zamišljivi, zavzdihnili in na glas rekla: Ti opilki, ti opilki. Vem, hrepenela sem po vsakem njegovem pismu, po vsakem sporočilu, ki pa so z leti usihala. Hčerka je rasla, dvakrat sem letela v London, potem ... Po maturi je šla sama, dal ji je denar ... Mislila sem, da bo študirala v Londonu, pa ni. Dokončala je kar tukaj filozofijo in bibliotekarstvo, moj bog ... Ko je bila majhna, sem ji kupila lego kocke, takrat so bile v modi ... Kar naprej je rada sestavljala hiške, pa tudi risala jih, zato sem mislila, da bi lahko izbrala arhitekturo. Ona pa filozofinja, no, jezikava je bila, logični prepiri, tudi ti so ji šli dobro, saj ji še gredo ... Pa ni šlo vse lahko, ne. Najprej je tarnala, da hoče družino, za nekaj časa je študij opustila, potem ... Njen Ivan, ah ... Ta, ta, ekonomist, požrešen ... Ne vem, vpletal se je v stvari, ki jim najbrž ne bo kos. V to se ne vtikam, njuna stvar ... Čakaj, kam sem dala tisti zapis o tolarjih. Oh, dolga stvar, že kar zasnova romana, pa sem obupala, ker sem ravno takrat dobila ogromno prevajalskega dela. Kar naenkrat je bila moda, da se diplomske naloge prevedejo tudi v angleščino. Zasuli so me s tem. Pa ni bilo ne vem kaj zaslužka, ne ... Ne toliko, da bi vložen čas res bil plačan, da o znanju ne govorim. Kar nekako je samoumevno, da to narediš, ker to znaš, če pa pride vodovodar ali pa pleskar, tam pa je samoumevno da storitev drago plačaš, prevajalstvo in lektorstvo, no ... Zadnje čase je še slabše in kar povprek prevajajo, pa kako. Včasih me prime groza, literatura ... Nekateri izvirnike sem prebrala in, ah, zaradi tega se nima smisla razburjati, zdaj ne. Kam sem torej dala. Tale kup map, tu, tu nekje, Mislim,

da je bila rumena. Ja, ja, ta bo. Leto 1991. Takrat, je pomislila, zgubala čelo, se naslonila nazaj in si oddahnila. Tisto leto. Z grozo sem gledala, kaj se dogaja. Kakšna groza ... Vse je dišalo po vojni, sirene, tekanje v klet, nabavljanje mleka, vode, konzerv, prepečenca, pa tablete, vse sem navlekla. Hčerka pa ni bila panična, zanimivo ... imela sta rezervni načrt, London, seveda, če bi zares počilo ... vse sta splanirala, pobeg v Italijo, potem pa na letalo in v London, kjer jima bi še lahko pomagal upokojeni major, toliko vem, o tem sta si pisala ... Morda je on več vedel, morda ... jaz sem ostala v stanovanju med knjigami, po cel dan je bliskala televizija, poslušala sem radio in kar naprej preverjala, če imam vse kar potrebujem v cekarju, vodo, nekaj hrane, zdravila, rezervne baterije za tranzistor. Nekajkrat sem šla dol v klet, kjer so tudi drugi stanovalci brkljali in dopolnjevali zaloge. Pomenkovala sem se z njim, strah jih je bilo, panike pa ni bilo ... Le pri Matejčkovih, tam ... starejša hči, ta je izgubila živce ... Norela je, histerično kričala, da je slišala, da nas bodo zasuli z biološkim orožjem, ki da ga armada ima. Nihče ni imel mask, nihče, potem so se kar nenadoma od nekod pojavile. Ne vem, kdo jih je dobil, a nekaj stanovalcev si jih je pomirjalo spodaj v kleti, vadili so, kako bo, kadar bo ... Nasedli so tisti histerični deklini ... Menda so jo čez nekaj dni odpeljali v bolnico, že prej je imela težave, histerija menda, pa droga, ja ... Blodnica, šolo je opustila, starša pa, no ... Mama se mi je smilila, po cele dneve je garala v časopisnem podjetju, administratorka, oče je bil učitelj telesne vzgoje in je takoj šel med teritorialce ali kam že, saj ne vem. Vem samo to, da sem enkrat ponoči šla v klet, da bi si gor prinesla svežo radensko, ker me je obupno žejalo, pa sem ga srečala na hodniku, v uniformi je bil. Z nekom se je po radijski zvezi pogovarjal in hitel. Kako so odmevali tisti čevlji po hodniku in po

stopnicah ... No, pa se je vse umirilo, prestala sem ... Dan prej sme bila pri zdravniku, dan, tisti dan, preden se je vse začelo. Zakaj ne bi šla, pa ... Hčerka mi je svetovala, naj si oskrbim zalogo zdravil za pol leta, najmanj za pol leta. Moj zdravnik, razgledan mož, se je smehljaj in mi rekel: Gospa, veste, to so igre velikih, tako je moje mnenje. Ne verjamem v veliko vojno, če prav bo Balkan gorel, to pa zagotovo. Spustili bodo divje pse z verig, boste videli. Potlačitve, to so potlačitve, in te so nevarne. Vi pa kar lepo mirno, krvni pritisk zdravila dobro uravnava, srce tudi ne nagaja, kar solidno tiktaka, pa brez panike. Tablete za občasno umiritev sem vam predpisal, ne padite v skušnjavo, da bi jih jemali kar vsak dan. Razumem, da imate tesnobna stanja, če je res hudo, pa jo kar vzemite, naspali se boste in tesnobni naval bo minil. Sicer pa se vidiva v avgustu, ko pridem z dopusta. Letos grem v Avstrijo, v hlad, k jezeru. In vi, se boste kam odpravili. Tega se spomnim, tega, je Marija domislila in pomlela z ustnicami. Dopust, morje ... Hodila sem v bližino Pule, vsako leto, najprej s hčerko, potem sama ... Privatni penzion, do morja je bilo sicer dva kilometra, no, vseeno. Hrana, postrežba, mir ... Bog ve, kako je zdaj tam dol. Že deset let nisem šla, zdaj samo še toplice ... In kaj naj bi zdaj tam počela? Avto še vozim, to še, vendar ne na tako dolge proge. Še gor domov grem samo dvakrat do trikrat na leto. Na pomlad, enkrat poleti in v jeseni, na grob. Kako vestno romamo na te naše grobove, kakšna privrženost mrtvim, ko bi le živim bila takšna. In tista tesnoba spodaj v kleti, spet leto 1991. Posedali smo, se pogovarjali, dokler ni bil spet označen alarm in je radio govoril o letalih in o možnosti napada. Nek upokojenec, le bežno sme ga poznala, je s steklenico ruma krožil med nami in obupno smrdel, bil je polulan, videlo se je na hlačah. Govoril je, da on že ve, kako

je, kadar padajo bombe, da je bil v Dresdnu, ko so padale. Stal je pred mano in mi rekel: Gospa, pa nebi malo ruma za pogum, blede ste ko cerkvena sveča, no, ne bi. Odrinila sem ga in mu menda rekla, naj se spravi v red in naj se strezni. Pa je samo nekaj zamomljal in šel naprej. Fantek se je v kotu jokal in spraševal mamico, če bodo zgoreli ... Spet drugje je dekletce smrkalo in kričalo, zakaj ne sme gor in na igrišče ... Mlada mamico z dojenčkom je imela velike oči, izgubljene v tistem mraku, nekako ob strani se je držala. Šele na pomlad se je vselila v prazno garsonjero nad menoj. Malokrat sem jo videla, kaj vem ... Preplašena je bila in ni vedela, kako in kaj. Sedela je na tleh na kartonu in tesno tiščala otroka k sebi. Videla sem, da je prej jokala. Prestavila sem svoj stolček bližje k njej, da jo malo zamotim, da ji dam malo korajže. Šepetaje sva se pogovarjali. Zaupala mi je, da je medicinska sestra, da pa je še na porodniškem dopustu, da sicer dela v kliničnem centru. Garsonjero da je dobila, ker jo ji je odstopila kolegica, ki se je poročila. Otroče je imelo komaj tri mesece, mala kepica, fantek ... Pa ni jokal, ne. Podojila ga je in je zaspal. Ampak zaradi strahu ji je zastajalo mleko ... Prepričevala sem jo, da bo še vse dobro, da se bo že še sprehajal z dojenčkom v bližnjem malem parku in bo lahko šla ven. Njena velika groza se je razobešala čez blede lica. Kot nalašč je mimo prišel možakar srednjih let, ki je tvezil, da je blok trdno grajen, tudi če ga bombardirajo, bodo kleti ostale nepoškodovane. Pa da smo v takem predelu, kjer ni industrijskih zgradb in niti ni pomembnih objektov, ki bi jih lahko bombardirali. Dva bloka naprej da so družine iz mešanih zakonov in da to vojska dobro ve, menda so tam tudi družine z juga in zato, da ne bodo svojih bombardirali. Ne vem, če je to kaj pomagala, a dekletov obraz je vendar ošinila neka nova luč ... Ta tkanja so se

umirila, sledili so pogovori. Vse se je nekako uneslo. Vse to je v tistih treh mapah, čez dvesto strani ... Lahko bi sestavila roman, lahko, samo ... Nimama več moči, da bi se šla pisateljico, ne ... Nekako sem zavesena, bojim se sodbe, to bo. Joj, a si nisem obljubila, da bom poiskala tudi pesmice iz mladostnih dni. O, tista pisarija je pa v starem kovčku spodaj v kleti. Pa se mi zdaj ne da. Klet pride na vrsto v maju, ko pride Milenca z vnukom, da bomo odpeljali na odpad, kar je pač treba. Veliko šare se je nabralo v vseh teh letih. Spodaj je tudi še moje staro kolo, s katerim sem se vozila po Ljubljani, raje kot z avtom. Še v službo sem se rada vozila. Ko sem se preselila v Ljubljano, sem si ga kupila. Tam v tistem mestu ne bi zdržala, ne, ne bi ... Saj ne rečem, na gimnaziji sem se ujela, vendar Ljubljana, oh ... Kako sem vedno hrepenela po Ljubljani ... No, pa je prišel tisti dan, ko so rabili profesorico na eni srednji šoli, še nekaj let do upokojitve, pa ... Nič nisem razmišljala, kar oddala sem prijavo in sem bila takoj sprejeta. In tudi stanovanje se je našlo, takrat še ... Leto 1982, na jesen, Ljubljana, nova šola, drug način, drugačna klima, kolektiv, kaj vem, tehnokrati, tehnična šola. Kolegi na gimnaziji so namigovali, da zagotovo pa zdaj imam moškega in grem k njemu v Ljubljano. Pa ni bilo to, še zdaleč ne, le ... Čutila sem, da bom na stara leta utešnjena v tisti dolini, da so moji hribi preveč oddaljeni, da hčerka raste, da ... Koliko dajev se je tisto poletje obešala tam dol ob reki, ko sem samevala in premišljevala, če sem prav storila. Preprosto sem hotela biti v središču, kjer je več kulture, več galerij, več knjigarn, antikvariat, Ljubljana ... Ko sem študirala, se je nekako vpila vame, že takrat, potem London, nekaj časa Ljubljana in dekret, v tisto gimnazijo boš šla, tam rabijo tak kader, takoj in zdaj. Pa še blizu hribov boš ... In marjetice ... Ja, ja, marjetice, ki sem jih

nabirala na domačem travniku vsako pomlad, pa zvončki, ob reki sme jih nabirala. Tudi tam sem imela kolo, ni mi kaj dosti koristilo, ker se v klance nisem vozila, nisem bila športnica, ne. Na pomlad sem se rada zapeljala do reke in nabirala zvončke. Mnogi so menili, da hodim na skrivne sestanke. Zakaj niso sprejeli dejstva, da sem se zaklenila, da je v meni ostajal pegasti major, ki mi je dal Milenco, zakaj ...!? Saj so bile ponudbe, bile so, a moje srce je letelo na sever, tja ... Če ne bi šla v London, če nikoli ne bi šla tja, kaj bi bilo. Mogoče bi se čisto povprečno poročila, zgradila bi hišo, vnuki bi bili okrog mene, pa ... Pustimo te sanje. V malem mestu sem bolj malo pisala, samo dnevnike, samo to. Saj je bilo veliko dela, angažirala sem se, prevajala, se poskušala v klekljanju, oh tisto ... Monotono premetavanje lesenih klinčkov, prebadanje bučik, no ... Nekaj čudovitih vzorcev mi je pa le uspelo narediti. Še jih je nekaj po stanovanju, tu je eden, pod vazo, pod cvetočo primorsko češnjo. Tega sem naredila v tisti ostri zimi, ko smo kar dolgo tlačili sneg po ulicah in čakali, da se sonce premakne v drugi kot doline. Pa v spalnici jih še imam, Mileni sem jih dala. Cenila jih je. Kako so peli klinčki ... Na gramofonu se je vrtel Mozart, klasika, v glavnem klasika, če prav tudi jazz in domača klasika, klavirski koncerti. In tudi slovensko popevkarstvo sem rada poslušala, Elda Viler, Braco Koren, Bele Vrane, Mladi Levi ... Hazrad. Delala sem z mladimi, moral sem v njihov tok. Kasneje so prišli Pink Floyd, Betali, jasno in rolingi tudi, tista glasba me ni prepričala, krik, bes, kaj vem. Kakšna balada že še, besedila, no ja ... Angleščina je nenadoma postala zavezujoča za mlade ljudi ... Plošče ... Spodaj so, v kleti, star gramofon tudi. Zdaj imam vso glasbo kar v računalniku, nekaj klikov in je tu. Vnuk mi je vse digitaliziral, bi se reklo ... In sem klekljala, tako kot naša mama gor,

v naših hribih. Včasih se je dobilo več žensk in so peli klinčki ob petrolejki ... No, s tem sem si lajšala večere, kadar nisem brala. Ko je prišla barvna televizija, ah ... pa videorekorder in filmi ... In spet sem se jezila nad prevodi ... Raje sem si omislila originalne filme, brez prevodov, kar nekaj sem jih kupila, vse sem dala hčerki. Kje bi pa vse imela, v malem mestu sem imela na voljo pol hiše, tu pa ... Vidiš, pa sem sanjala, da bi prevajala za filmarje, da bi ... nič ni bilo, prišle so mlajše, atraktivnejše, jaz pa sem se zalezla v svojo knjižnico in prebirala. Odtujila sem se svetu, svet pa meni. No, saj ni slabo, saj ni ... Kje je zdaj tista mapa, tam so vsi tisti boni, vse vrednosti, boni, najprej so bili boni, šele čez kakšno leto so se pojavili pravi tolarji. Čakaj, čakaj, tisti zapis me res zanima, pa prav zdaj. Ne bom odnehala, dokler ga ne dobim, ne ... Oh, koliko mapa, te zgodbe. Toliko papirja, pa je vse na disku, na ploščkih, vse mi je vnuk elektronsko arhiviral. Jaz pa sem vztrajala in si vse spet natisnila. Neumno, nekaj tega imam napisanega s pisalnim strojem, nekaj v rokopisu, nekaj pa tudi zvočnih zapisov. Joj, hodila sem po gozdu in nekaj časa snemala zvoke gozda, vmes sme govorila, kar mi je pač prišlo na pamet, včasih verze, včasih razmišljanja, vse je v računalniku, vse ... Tisto bom pa zvečer poslušala, saj že dolgo nisem. Kaj bi visela pred televizijo in zgubljala čas s tistimi bedastimi filmi, ki se zdaj ponujajo, nasilje in ameriške šablone, pravniki, uspešni lepi ljudje, zmaga, sama zmaga, pa ni vedno, ne. Rada sem snemala zvok studenca, te majhne digitalne snemalne naprave ... če bi me kdo opazovala, starejša ženska sedi ob potoku, nad vodo drži snemalnik, včasih kleči. Moj bog, kako sem se nerodno kobacala na noge. In enkrat sem padla med praprot, pa klopi ... Padla sem in gledala tiste zelene sulice nad sabo, kar naenkrat pa hop in je bil klop na

moji roki. Ja, videla sem ga, videla, pa sem se ga takoj otre-
sla. Ti mali vražički. Zdi se mi, da jih je vsako leto več, zato
se bojim gozda. No, malo pameti pa gre. Tam gor pri nas jih
včasih sploh ni bilo, šele po drugi vojni, tam v šestdesetih so
se prvič pojavili, prej pa ne. Oh, tisto v praproti, ja ... zdaj
imam tudi pohodni palici, lažje gre, pri mojih letih. No, pa
še kar zmorem, z novimi zdravili, mi gre še bolje ... Zdaj
moram umakniti te spomine, rada bi tisto mapo, boni, ko
sem šla prvič po bone v oktobru leta 1991 oktober, sreda ...
Sreda je bila. Vem, ob sredah sem šla vedno v mesto po na-
kupih s kolesom. O, tu je, glej, glej ... Debela je, skoraj ro-
man. No, pa ne bom brala vsega, ker, ja, takrat je bilo veliko
dogajanj, veliko ... V našem bloku so našli umrlo žensko,
samo, pred televizijo, po tednu dni so jo odkrili. Kako me je
tisto prestrašilo, spravilo v bes, kaj smo res taka urbana
brezbrižna bitja ... Stara je že res bila, mislim, da devetdeset
let ... Dostikrat sem ji pomagala nesti stvari iz trgovine,
hčerka jo je vsak dan obiskovala, morala bi v dom, težave je
imel s kolkom, pa srce, kaj vem, bolehnja je bila in malo tudi
zanemarjena, če sme odkrita. Včasih je smeti stresala kar
čez balkon. Stanovalci smo se pritoževali, pa kaj ... Če sama
ni hotela pač ni hotela ... In to je bilo ravno v tistih dneh, ko
so naznanili konec sovražnosti ... Gospa je bila sicer dobro
upokojena, mislim lepo pokojnino je dobivala po možu, ki
je bil nek zastopnik Lesnine, veliko v tujini, imela sta na
vrhnjem nadstropju trosobno stanovanje, pa še hišo nekje
pod Krimom, pa eno v Kranjski gori, menda tudi v Istri, ne
vem. Včasih je kar govorila in govorila, mešala letnice ...
No, pa ti takole zaspi pred vključenim televizorjem, hčerka
je bila na krajšem dopustu, naročila je vnukinji, da pride, ta
pa, poletne zabave pač. No, pretiravam, po treh dneh so jo
dobili mrtvo ... Uboga gospa Sonja. Vse to sem zapisal, vse

je tu, je Marija šepnila in potegnila s prstom po prašni mapi. Nekaj časa je gledal sled, potem je oči spočila na cvetju. Premaknila je vejico, da je popoldanska svetloba ožarila snežno belino cveta, z rahlim rdečim robom. Ošinila je uro, komaj pol treh ... Kaj pa sprehod, potem, potem, se je odločila in odprla mapo. Najprej je vanjo blisnil naslov.

KUPILA SI BOM SANJE.

Vreteno dni se je zvrtilo v jesen, ki je s spoštljivo tišino potrkal na polomljena vrata tega časa. Toliko strahov sem videla, toliko bledih obrazov, ki so pluli mimo mene in me opominjali, da se je nekaj zares prelomilo, prelomilo s čim. Nemara sem postala tuhtljivka in izvzeta iz glavnega toka. Morda me čas počasi odlaga na nabrežje, kjer so beli kamni otroških iger in se popki dreves napenjajo v silna pričakovanja. Zdaj je moč slišati, da imamo v slovenski politiki pomlad, da smo dosegli obljubljeno svojo državo. Imamo jo, nekaj priznanj je bilo, sledila bodo druga, nenadoma me je začela politika zanimati, kako nenavadno zame. Kavarniška šepetanja so se razrastla v krohot, v popivanja, v nazdravljanja, kakor da smo res bojevali velike boje. Vendarle je treba vedeti, da smo igrača velikih, samo ta sladki opoj pa deluje. Država, naša država, naš Triglav, naš Portorož, naš Bled, naši hribi, naše njive, naša Prekmurska polja in naši dolenski vinogradi. Berem časopise, gledam poročila, spremljam okrogle mize, berem tuje časopise, skepsa, kaj pa druge. Veliki svoje adute skrivajo in blefirajo, meni je to jasno, vendar se nima smisla prepirati. Začenja se neka nova sestavljanica, nek nov mozaik, ki ga bodo sestavljali vsi ti drobci. Poletje je žarelo, strah se je umaknil razposajenemu kričanju in postavljaštvu, bojim se, da bomo nenadoma postali trdosrčni,

pridobitniški in drug drugem v napoto. Počivam, rada počivam po kosilu in si zamišljam dneve, ko sme kot deklica lovila metulja v naši stišanosti, kjer je od daleč brnel zvon župnijske cerkve in vabil v tišino, v molitev. Malo prej sem se spraševala, kdaj sem zares kvalitetno molila. Pa sem, vse tiste dni samo molila, ko so poročila trobila o napadih, o vojski, o premikih, o gorečem tanku, o kasetnih bombah, o boju na Dolenjskem, o nepotrebnih smrtih. Po dolgih letih sem v roke vzemala tudi filozofijo, ne vem sicer, zakaj, hčerka mi je pustila nekaj knjig, če bi ... Ja, če bi slučajno šla v London. Zunaj je danes pljuskanje dežja, gledam v okno in gledam, a kaplje se množijo, trdovratno udarjajo in pojejo nek ritem, ki kar noče prenehati. Ponedeljek je, jutri ... O tem nočem razmišljati, zdaj ne. Tako mi je dobro. Včeraj sem se zapeljala s svojo staro katrco gor domov. Tišina me je ovila in jok je jemal vid. Šla sem v gozd, kjer je mračno, vlažno in jesensko stišano. Barve so se premešale v toploto nekih vzdihov, ki bodo za vedno ostali tam, kjer so. Dolgo sem gledala mah na skalah, vsa osrečene sam bila, ko sem videla prhnino sonca na tisti zeleni preprogi. Z roko sem drsela čezenj. Kar streslo me je ob misli, da bo na pozabljenih grobovih rastel tak mah, čez stoletja ... Ne vem, zakaj sem dobila tako vizijo, da bodo stoletja odtrgala te naše hribovske zaselke, morda je to naraven tok, kdo bi vedel. Dogajalo se je že, da so bile pokrajine najprej skrčene, odvezete divjini, potem pa so pozabljen spet utonile v gozdu, ta se zna sam zaceliti, morda je temu podobna človeška duša, čas jo ozdravi. Hodila sem vse gor do Suhega vrha, kjer sem v svoji odraščajoči dobi prvič videla partizane. Pomlad je že bila, april. Od daleč je še bilo slišati neko streljanje, jaz pa sem hitela gor po nežne cvetove, da bi okrasila skromno kapelico na lipi ob cesti, blizu križišča, kjer pelje cesta do

naše domačije, naprej pa v gozd in v drugo dolino, tja čez v Žiri. Nenadoma so se od nekod vzeli, najprej zastavonoša, potem otovorjen rjav shiran konj, pa mlad fant, morda kakšno leto starejši kot jaz, pa dve dekleti, ena je imela torbo z narisanim rdečim križem, sivo, veliko ... Ustavili so se, ko so me zagledali. Potem se je iz skupine izluščil postaven možakar, velik in močan se mi je zdel. Na pasu je imel navešene tri bombe, na rami je imel obešeno črno strojnico, take sem videla pri nemških policistih, ki so se večkrat oglasili v naših zaselkih. Vprašal me je, kaj da stikam tu zgoraj in čigava sem in od kod. Povedala sem mu, prikimal je, stopil do mene, me pobožal po laseh, počepnil k meni, me dolgo gledal v oči – tiste njegove oči, velike, jasne, sive, ostre ... Rekel mi je: Punčka, če te kdo vpraša, nisi nas videl, jasno. In lepo pojdi nazaj domov, pa očetu povej, da nosimo pomlad v dolino, da jo nosimo s pesmijo, to mu povej. Potem se je naglo dvignil, obrnil se je proti koloni in glasno rekel: Zdaj pa naša pesem, da bo punčka slišala, kako zveni svoboda, no ... Strnili so se in res zapeli, tisto, Čez gore, polja ... presunjena sem bila, vkopana s tistim šopkom srajčic, tako smo rekli pomladnim belim cvetkam, ki so rastle pod bukovimi drevesi, in tam zgoraj jih je bilo veliko, vedela sem zanje. Pred vojno sva jih z mamo nabirali, zato sem vedela, kje so. Tisto pomlad pa je mama kar nekako pozabila na kapelico. Rekli smo preprosto, pri Mariji. Partizani so potem zavili na levo in strmo v breg. Stekla sme domov in očetu povedal, kaj sem videla. Ukazal mi je, naj se usedem na klop pred hišo, kjer je rad posedel ob sončnem vremenu in popestoval mačkona, velika prijatelja sta bila. Rekel mi je: Marija, moja mala Marijica, svet se bo spremenil, veš. Zdaj si stara 14 let, malo pameti že imaš, še več jo boš imela, ker bo čas tak, da jo boš še kako potrebovala. Zgoraj so še

partizani, veš da so, saj veš, da sme jim vozil hrano, obleko, tudi arcnije, no ... zdaj se bližamo koncu. To se ve, nemška zverina crkuje, tudi to se ve. Potem, potem bo vse drugače, svoboda bo, kakšna, to pa ti ne znam povedati. Bojim pa se, da ne takšna, da bi ti imela vse tisto, kar sanjaš, tega se bojim. Jaz sem že svoje pojedel, še malo poobedka je ostalo, ti pa si šele na začetku. Šla boš v šole, lepše ti bo kot pa garanje na teh senožetih. Nekaj pa naj ti le povem, tisti tam zgoraj, ne marajo boga, vidiš, to je moja žerjavica. Pomagal sem jim in še jim bom, ker preganjajo tega nemškega vruga, a hkrati si delajo državo, tako, kjer bo bog prepovedan. Pa sem naivno vprašala, kako je lahko bog prepovedan. Odkimal je z glavo, si popravil klobuk in rekel: Boga se lahko prepove, odpraviti se ga pa ne more. Vem po kaj si šla tja gor, mama letos ne more, saj vidiš, nov svinjak delamo, manjka še to in ono, gnoj sva vozila, še za en dan ga je, no. Ti pa si šla po rože za Marijo, našo Marijo, dol na lipi. Kar nosi ji, ne zmeni se za to, kaj bodo ljudje blebetali, ti ji nesi te srajčke, te bele oči, kar nesi ji. Pa pazi, če te kdo sreče, še posebej tak, ki ga ne poznaš, mu nič ne povej, kje si jih našla, pa nikogar nisi videla, jasno, moja Marija. In potem sem se odpravila do kapelice. Nekdo je razbil stekelce, morda zimski veter, čigar silna moč je rada potresala tam spodaj. Počakal sem in se razgledala, če je kje kdo. Nikogar. Le v daljavi, tam, kjer se je za hribom šilila cerkev v nebo, tam se je slišalo regljanje orožja. Tega smo bili v tistem aprilu že navajeni. Vsak dan je kje pokalo, vsak dan so bile kakšne hajke, včasih so prišli Nemci, včasih pa tudi domobranci, ki so sumili očeta, da pomaga rdečkarjem. Branil ga je ostareli župnik v naši fari, ker je oče znal tesariti in je zastonj stesal nekaj tramov za popravilo župnišča, pa k maši smo redno hodili, cela družina, tisti, ki smo še bili doma. Očistila

sem Marijin domek, nekaj prhlega listja, kovinski lonček za rože sem tudi očistila in dala bele rože vanj. Postavila sem vse na svoje mesto, le vratca so bila zdaj čudna, brez stekla. Prepričana sem bila, da bo oče, takoj ko bo čas, zamenjal vratca in bo imela Marija topel domek. Nekaj časa sem stala in molila in tako me je zalotila domobranska patrolja. Spraševali so me, čigava sem, nekdo pa je omenjal rože, ki da rastejo v rdečih rajonih. Pa sem rekla, da so zadaj za našo hišo, nekaj jih je res bilo, le majhen otoček pod bukovjem. Tistih nisem hotela potrgati. Nekdo me je pohvalil in mi naročil, naj molim tudi zanje, ker da se nič ne ve, kako bo s to vojno. Pa so šli. Meni je srce tako divje tolklo, da sem bila vsa trda. Ko so se zgubili na kolovozu, ki je bil bližnjica do spodnjih vasi, sem pohitela gor in spet povedala očetu, kaj se je zgodilo pri Mariji. Posvaril me je, da naj raje ostajam doma, dokler se ta ples ne konča. In ples se je končal v maju, ko so pojoči partizani šli mimo naše hiše. Poskrila sem tiste spomine med skale, tam naj ostanejo in naj venevajo skupaj z meglami, ki bodo razvažale pozabljene duše. Hodila sem skoraj do mraka, dokler nisem spotoma nabrala nekaj lepega jesenskega vejevja, za umirjen aranžma v svojem kabinetu. Rada nosim naravo domov, rada jo imam pri roki. In kaj je bilo s tisto kapelico? Tudi tam sem se ustavila, kipec je še isti, kapelica pa je povsem nova. Naredil jo je spodnji sosed, nekako so si jo tudi oni lastili. Njihov rod je ostal doma, kmetujejo, tudi naše senožeti kosijo, tudi. Dolgo sem gledala Marijo, zdela se mi je nasmehljana, vsa drugačna kot takrat leta 1945. Takrat se ji je obetala drugačna svoboda. Vratca so zdaj aluminijasta, ogrodje kapelice leseno, lepo pobarvano, pod kapelico je masivna posoda za cvetje. Nekaj ga je venevalo. Obljubila sem si, da naslednjič prinesem šopek, kupila bom šopek, sem si zabičala. Doma sem dala

gozdno barvitost v vazo, kupljeno v Italiji. Lani sem si dovolila dolg izlet, Italija, ta vreščava svetla Italija. Njihovo književnost še zdaj odkrivam, tako pač je. Vsa sem bila v Ameriški in angleški literaturi, nekoliko sem prebrskala sodobne Francoze in Nemce, Rusi, sodobnih se še nisem zares lotila. No, ko sem gledala praprot in bukove vejice, pa še vejico smreke s storžem, sem si mislila: Takole je v gozdu, sobivanje, pa smo ljudje tega sposobni? Vem, Milena se bo spet posmehovala, češ, kaj da nosim to smetje v hišo, da bi si ja kupila spodoben šopek, ne pa to mrtvo naravo, ta kup smeti. Ona ne razume, da je moj dom še vedno tudi tam zgoraj, če prav odmira, je. V meni so stopinje po travnikih, so stopinje na njivi krompirja, so stopinje na otavi, so stopinje v mrzli poletni rosi, so stopinje po jesenskem listju. Tega ona ne razume. Naravo spoštuje, se je pa hkrati tudi boji. Težko jo pripravim, da gre z menoj. Ko je bila še punčka, je še šlo, če prav, tudi takrat je kar naprej poslušala šume in si umišljala, da kar nenadoma lomastijo zverinice, da hodi medo, ki je stopil na trn, da volk čaka, da bodo lisice prišle, da bodo orli kljunili naju ... Nekajkrat pa je bila tudi razigrana. Šli sva po borovnice. Po dežju je bilo. Na kolovozu je skakala v kotanjo z vodo, da je oškropila sebe in mene. Takrat sem jo malo grobo prijela, cmihala je. Ja seveda, otrok potrebuje tudi strogost, tudi. Jutri je torek osmi oktober. Prišli bodo boni, naši, predhodniki slovenskega tolarja. Sinoči sem poslušala poročila, kar privzdignilo me je – tolarji, boni ... In na enem bo knežji kamen, ja ... Ne vem, kako bodo na to gledali sosedje v Avstriji, ne vem. Ne znam si tega predstavljati. Mar je oblikovalec to zavestno naredil, ta gospod Milenko ... Knežji kamen ... Naša zgodovina je še vedno razcefrana in raztrgana, prebarvana z ideološkimi potrebami, tudi tista starejša. Zgodovina našega jezika, še

celo ta je sporna. Poglobljala sem se v to, primerjala zapise tudi v Londonu, tam nisem dosti našla, le na splošno o izvoru slovanskih jezikov. Vem, da bi lahko našla veliko več, pa ni bilo časa, ker je prišel major ... Če bi se z njim ... Ne, ne, na to ne smem niti pomisliti, ne. To je zgodovina. Kolegica v službi, živahna Ditka, ki je že drugič poročena, me hoče na vsak način prepričati, da še ni prepozno za omrežnje kakšnega gospoda. Lepo te prosim, Didka, enainšestdeset let imam. Kaj pa misliš. Svoja hrepenenja sem obesila na krila lastovk, ki so poletele v nečimrne daljave, tako neslutene, tako oddaljene, da jih še misel komaj doseže. Saj ne rečem, tiste vrtnice, pred desetimi leti, moj bog. Gospod je bil olikan, no, takrat še priznan tovariš. Kar nenadoma so me v kabinetu čakale vrtnice. Pri šestdesetih je bil vdovec, ravnatelj prijatelj, funkcionar. Kadil je, preveč je kadil. In tiste vrtnice, droben pripis. Na listku je pisalo. Draga profesorica, bi se mi pridružili na proslavi ... in tako naprej. Pisava je bila okorna, živčna. Poznala sva se, se smejala ob kavi, namigoval je na mojo samoto, na mojo ohranjenost, na izbrano oblačenje, ličenje, skratka, dal mi je vedeti, da se zanima zame. Še prej, leta prej, poročen avtomehanic. Vabilo na Bled, saj sem šla. Malo sva se mečkala v njegovem mercedesu, več pa ne, ker, ker mu je smrdelo iz ust. Tega mu nisem povedala, tako nenadoma je bilo vse skupaj. Šele potem se je spomnil, da ima v predelu pepermint bombone, prepozno, me je že minilo. Čeprav me je njegov močan hrbet na nek način spominjal na majorja. Pa roke, na desnici je imel nekaj črnih nohtov, slabo si jih je umil, okrog vratu je imel obešeno zlato verižico, na zapestju je bleščala draga ura, neparfumiran je bil, to že, pa vendar ... Sledila je tiha majska vožnja do Ljubljane. Na celovski me je pustil ... Vsa zaklenjena, potolčena navznoter sem se privlekla domov, si

dala nekaj plošč h gramofonu, si nalila malo konjaka in jokala v večer. Vrtnice pa, seveda, dišale so in me odpeljale na tisto proslavo. Gospod se je petelinil, kazal me je, razkazovati se je hotel. To mi je šlo strašno na živce. Takrat se je že grmadila neka nova politika, govorila se je samo še o tem, kako bo, če bo. Kmalu po tistem je bilo, ko je Tito umrl, julij mesec, vročina. Gospodje so bili razkravateni, dame, nekako povprečno oblečene, no saj so še vsi bili tovariši in tovarišice. Mlada zobozdravnica, bežno sem jo poznala, ker je stanovala v sosednjem bloku, je bila najbolj drzno oblečena, za moški svet predrzno, se mi je zdelo. Nakupčkali so se okrog nje, brkateži, slinavci in pozabljali na svoje togotne žene, ki so ob kozarčkih mlele nekaj o tem, kje se dobi ta kozmetika, kje se dobi boljše milo, kje je moč dobiti tako kremo pa obleke, pa kaj študirajo otroci. Plula sem med njimi, moj prinašalec cvetja se je hahljal, kadil in veliko pil. Večer sva sklenila pri njem doma. Na drugi strani postelje je bila še vedno ženina slika v črnem okvirju. To me je ustavilo. Tam nisem mogla. Hotel je, da ležem na njeno mesto, na desno torej. Pa nisem, nisem mogla. Objemal me je, celo tako daleč sva šla, da sem si drznila pogledati pornografski film, ki ga je projiciral kar na belo steno, videorekorderjev takrat še ni bilo. Vznemirilo me je, priznam. Premaknila sva se v dnevno sobo, kjer sva, priznam, sva ... In ni bilo slabo, gospod je natreniran, v dobri formi, dvakrat sva ... Spila sem kar nekaj rdečega vina, pojedla še dve kuhani jajci in malo kislih kumaric, salam se nisem dotaknila, pršut, olive in artičoke, to sem pa jedla. In tiste vrtnice so bile utvara, lepa utvara v kabinetu, kjer so tudi ovenele, tako kot tista julijska noč, leto dni po tistem, ko je odšel veliki vodja. Nisem natančna, veliki vodja je odšel v maju, midva z gospodom T. pa sva se ljubčkala v Juliju, vrtnice je seveda

prinesel v juniju, malo pred koncem šole. Še je bil v službi, še je rohnel in komandiral in nadlegoval tajnico. Tista proslava je bila pravzaprav namenjena odprtju novega prizidka k osnovni šoli v soseski, kjer je bil tudi predsednik krajevne skupnosti ... Prerezal je trak in se tako imenitno držal, da sem mislila, da mu je kostum posodil nek neznan bog. Vrtnice, vrtnice ... Ni bil ravno pretirano razgledan, končal je neko večerno šolo, neko poslovodsko, nekaj takega pa še organizacijo dela je doštudiral ob delu, ne vem, ne bi se zdaj ukvarjala z njegovim vedenjem. Potem je prišel še nekajkrat do mene, šla sva v Portorož za teden dni, jedla sva, pila, se ljubila, in potem ... Ko sem s kolesom šla po nakupih, sem ga videla, kako gre v svojega audija z novim šopkom vrtnic. Kakšen smešen slučaj. Ne vem, zakaj me je tisto septembrsko jutro neslo mimo cvetličarne, kjer si rezno cvetje lahko kupil kadarkoli, res so bili dobro organizirani in založeni. Žvižgal si je, si popravljaj kravato in hitel. Ni me opazil. V meni je vrelo, prekuhalo me je, vsa sem se tresla. Komaj sem zmogla vožnjo do šole. Odsotno sem odpredavala novo snov, in bržkone se mi je roka tako tresla, da so dijaki strmeli v moje padajoče vrstice na tabli. Iz osrednjih klopi je prišel frfotec šepeta: Ej, a je stara pila, mater, se ji dons roka trese. Glej to, kako jebeno slalomira po tabli. Vedela sem, kateri dijak je to rekel, tisti, ki je imel največ neupravičenih ur, oblačil se je v usnje, šel se je nekakšnega upornika in kar naprej je žvečil. Pri mojem predmetu ni imel težav, ker je hotel biti Američan. Njegov sosed je bil bolj težaven, bolj podkovan v tehničnih predmetih, angleščine pa ni maral. Njegova starša sta prišla z juga, oba sta delala v proizvodnji, sam je hotel postati inženir. On je takole komentiral. Pa je-biga, ima pravo, i ona ima pravo, da se malo odkači. Prenehala sem s pisanjem in se sesedla za kateder. Najavila sem

hitro spraševanje, da bi v sebi ubila bes. Ni bilo prav. Tisti dan sem napisal kar tri enice v redovalnico. Deklet je bilo v razredu malo, samo pet, in dve sem potegnila k tabli, obe sta bolj jecljali kot resno odgovarjali, en fant, tisti, len, tisti si pa je zaslužil enko. Nikoli ni imel domačih vaj, včasih je kinkal, robot, nevljuden, sin obrtnika ... O, tisti njegov oče. Seveda je fant tudi v tretjem letniku imel popravni izpit. Oče je prišel nek ponedeljek v moj kabinet in me preprosto vprašal, koliko mark bo stalo. Samo debelo sem ga gledala, on pa je že listal med bankovci v debeli denarnici. Ponujal mi je šop mark, da bi sina dobesedno spustila v četrti letnik. Postala sem rdeča, jezna, razočarana. Vedela sem, da se to na šoli dogaja, profesor matematike na primer, jemal je podkupnino in dijakom napisal naloge, ki bodo na izpitu, za to sem vedela. Vse se zve in o vsem smo se naučili molčati, ker je bil tak čas, da se je marke hudo potrebovalo. Prejšnje leto se je dijaček nekako zmazal brez provizije, zdaj pa ... Odklonila sem denar. Možakar je pa še kar vztrajal in mi celo grozil, da bo pač podmazal kje drugje, da bodo že dosegli premestitev na drugo šolo, da pri njem ni šale, da je že vsem na šoli popravljaj televizije, da je delal usluge tudi višjim živinam ... Vedela sem, da ima velik servis za televizije, da je mojster, da zna organizirati rezervne dele, da ima moč ... Rekla sem mu, da bo zame dobra nagrada, če se bo fant pripravil in bo pokazal tisti minimum znanja, ki se zanj zahteva. Pa tudi, da je v njegovi branži znanje angleščine že nuja, da se bo vsa tehnika počasi zanašala na angleški jezik, da enostavno rinemo v globalizacijo. On pa je rekel, da se z mulcem učita tudi nemščino, da on obvlada nemščino, da je nemška tehnična kultura zadosti močna, da se tudi z nemščino da dobro služiti, in take. Domenila sva se, da bom fanta privatno inštruirala, da naj tisti denar raje

prihrani za plačilo teh inštrukcij. In tako je tudi bilo. Vozila sem se k njim domov ob četrtnih ob šestih zvečer. Vedno so mi postregli tudi z okusno večerjo, res jim ni ničesar manjkalo, lepa hiša v mirni soseski, zraven delavnica, velik parkirni prostor, še ena manjša delavnica in skladišče, kombi, trije avtomobili, bazen, skratka malomeščanska idila. Hčerka je hodila na glasbeno baletno šolo, imela je svojo sobo za klavir. Včasih sem slišala njene vaje, bolj mehansko igranje, dvomim, da je res bila talentirana. Najbrž si je gospa mamam želela, da bi njena hči blestela na odru, da bi lahko tja nesla pokazati svojo novo bižuterijo. Fant je gladko naredil, odrezal se je. Pokazalo se je to, kar sem vseskozi domnevala, len je bil. Če se je lahko nemščine kar tako naučil, zakaj se ne bi angleščine. In še nov barvni televizor, solidne znamke iz uvoza, jasno nelegalnega, mi je gospod priskrbel. Kam so me odpeljale tiste vrtnice? Gospod T. se je naslednji dan spet prikazal na šoli, menda je bil tudi nekakšen referent za šolstvo, torej v neki komisiji za gradnjo šolskih objektov, kaj vem. Govorilo se je, da bo šola dobila nove delavnice za praktične vaje, zato se je večkrat ustavljal pri nas na šoli. In tista sredo. Šla sem k ravnatelju zaradi neso-glasja s kolegico, ki bi jo morala zamenjati, ker je bila na daljšem okrevanju po prometni nesreči, učila naj bi slovenščino, pa sem naletela nanj. Ni zardel, le možato mi je navrgel, da je ta modra obleka elegantna, da sem dama ... Še isti dan sem ga poklicala in ga vprašala, kje sva zdaj. Smejal se je na drugi strani telefona in mi rekel: Ja, draga moja, še zmeraj sva u Lublan, ne. In se mu omenjala, da sem ga slučajno videla z vrtnicami ... Pa je rekel, da je tiste rože kupil za tajnico, ona pa da jih bo dala neki sodelavki za rojstni dan, slučajno, da je šel tam mimo in tajnici naredil to malo uslugico, ker se ve, da pozna cvetličarko in se ona vedno potruди zanj. Nisem mu

verjela. Zmenila sva se za večerjo. Takrat pa se je v meni dvignil ocean besa. Premišljevala sem, kaj naj naredim. Čakala sem, vsa živčna, da zazvoni telefon, ob osmih naj bi me pobral pred blokom. Nalivala sem se s kamiličnim čajem, kako neumno ... On, vdovec, lovilec mladih tajnic, bi mene imel kot nekakšno rezervno pristanišče, kot trdno zavetje, ne, ne, ne ... In končno je zazvonil telefon. Zbrala sem vso diplomatsko moč in mu rekla, da ne morem, da mi ni dobro, da naj prestaviva. Pa je kar besnel, češ, da je mizo rezerviral, da bom pa samo malo juhice, pa da mi bo bolje. Odklonila sem, za vedno ... In v novembru se je izkazalo, da so vrtnice šle v prave roke, novi spremljevalki, mlajši od mene. Po tistem, me ni več vabil na večerjo, vrtnic ni bilo več. Pooblastil je ravnatelja, da mi je to po ovinkih povedal, da je zdaj tovariš T, končno našel pravo, da se je že naselila v njegovi hiši, da obžaluje, ker najina zveza ni zaživela. Počutila sem se trapasto – mečkala se je eno samo poletje. Nanj me je še nekaj časa spominjal dežnik, črn velik moški dežnik, zataknjen v predsobi. Hčerka ga je opazila, seveda, rekla pa ni nič. Takrat je imela veliko dela sama s seboj, hodila je na zmenke. Tisti dežnik. Ko sem prišla v temnem novembru domov, dežne kaplje so tleskale na vetrobransko steklo karterce, ko sem se vozila domov in premišljevala, kako sem bila naivna, kako samo uporabljena. Skoraj bi povozila kolesarja, tako sem bila neznosno raztreščena. Ko sem doma gledala tisti dežnik, me je popadel bes. Vzela sem ga in ga zvila, pa se ni kar tako vdal, solidna draga reč iz uvoza. In natanko sem se spomnila večera, ko je padal dež, pospremil me je do doma s tistim dežnikom, se zadržal na čaju z domačim žganjem, potem pa je dež prenehal, september, bila sva v kinu. Čez nekaj dni pa je žvižgaje nosil vrtnice. Tisti prekleti dežnik sem potem gologlava in razpeta nesla v

kontejner. In menda sem se zaradi tiste hladne prhe celo malo prehladila, kako tudi ne, vsa sem bila razgreta, objokana. Pa še, kako nerodno sme ga tlačila med smeti, hudič se je razprl in se ni hotel zapreti. Prav komično je bilo, kako sem tisti dežnik tlačila v kontejner. Še dobro, da je bila novembrska tema in slabo razsvetljen prostor za smeti. Milenca me ni nič spraševala o tistem moškem, nič, videla pa sem, da ji nekako ni prav, če pripeljem moškega domov. Najin svet je bil ranljiv in še vedno poln majorja, če sem hotela ali ne. V njeni spalnici je bila njegova slika, velika, v uniformi na travniku, za njim pa letalo v zraku. Zaljubljena je bila vanj, prepričana sem. Vrtnice so torej oddehtele, tovariš T, je počasi izginjal iz mojega spomina. Portorož, tam sem nek večer videla, da se je kar malo preveč posvečal neki dami, Nemki, sama s sinom, pri sosednji mizi v hotelu. Ponudil se ji je, da jo lahko zapelje do Postojnske jame, da jo preprosto morata videti. Naslednji večer smo že skupaj večerjali, o bog, kakšna preproščina je bila v meni, da nisem tega videla, tistih žejnih pogledov dame s severa, tiste njene puhteče sle, ki jo je prinesla na Jadran. Ne vem, kako bi se končalo, če bi le malo popustila, če ne bi vztrajno erotizirala najinih večerov. Zapela sem kot ženska, ki se preveša v zrelost, ki pozna svoje telo, ki ve, da je njena plodilna moč pri kraju. Petdeset let mi je bilo. Saj nisem do takrat čakala, da bi sprejela kakšnega moškega, vseh je bilo, zdaj že lahko preračunavam, zdaj že lahko, pet, natanko pet jih je bilo po majorju. Nihče pa mi ni najprej prinesel vrtnic, nihče. Vse je bilo naključje, izleti, zabave, namigovanja, dva sta bila neizkušena in samska, eden je bil poročen in je hotel, da se joče na mojih prsih, četrti je bil, kako naj rečem, nihal je med žensko in moškim, ni prav vedel s kom bi se ljubčkal. Tisto je šele bilo komično, ko sem ga našla v preddverju

hotela na Bledu s tovarišem v zaupnem pomenku. Tako je naneslo, da smo imeli neko pedagoško srečanje, pa je tovariš B bil tam, s svojim angleškim prijateljem, s katerim se je dobival vsako leto. Londončan, visok, suh, z adamovim jabolkom, z nezgrešljivim naglasom. Spala sta v isti sobi, hodila sta ven, ni mi mogel skriti, da je gej. Mene je tista londonska govorica takoj očarala, pili smo martini. Londončan se je trudil, da bi napletal pogovor okrog literature, ker je tudi sicer delal v manjši založbi in je hodil na Bled, ker se je zaljubil v te kraje. Od teh lepot je bil prevzet tudi zaradi Agate, dame, kraljice kriminalk, ki je hodila v Bohinj. Izkazalo se je, da je zelo dobro poznal okrožje, kjer sem stanovala pri ostarelem paru. Trdil je, da so tam naseljeni sami stari Londončani, ki so tiste vile zgradili v 19 stoletju, ko jim je trgovina cvetela in so se hoteli umakniti iz strogega jedra. Tudi sam se je ukvarjal s prevajalstvom, zelo dobro je govoril rusko, celo nekaj slovenskih stavkov je znal. Minilo je. Pozabila sem na tovariša, ki je sedel v baru ob Angležu in sta tonila v mrak. Vsi moji moški zdaj lebdiijo v temi nad menoj in se jim obrazi topijo v enega samega, še po toliko letih, samo vanj. Moj Major, če je res bil kdaj samo moj, ne vem, ne morem reči. V meni je zbudil žensko, vame je zasejal nemir in tisto sladko hrepenenje, ki sme ga kot dijakinja nosila v zvezek, tak cenen, še je tam, moj dijaški dnevnik. Ne rečem, zaljubljala sem se v Ljubljani, sem se, vendar me je skrb za šolo gnala v knjižnice in med zvezke. Tekmovala sem sama s seboj, nizala sem dobre ocene, da bi opravičila zaupanje staršev. Pa mi ni bilo lahko, ne. Megla, slaba hrana, otožni dnevi, zaprti v moje srce, ki je sunkoma hotelo poleteti nazaj v naše hribe. In prvi sneg v Ljubljani. Stala sem pod Prešernovim spomenikom in gledala, kako mu raste kapa na glavi. Kar stala sem in gledala. Ljudje so hiteli,

eni so še bili s kolesi, večina pa peš in v plaščih – takrat ga še nisem imela, zeblo me je. Pa me ogovori mimoidoči starček z očali, pod pazduho je tiščal neugledno zmečkano aktovko. Rekel mi je: deklica, ne bo prav, da tako prezebaš in koprneš po pesniku, ni mu dano, da bi še zmeraj ljubil. S čudnim nasmehom in z majavo hojo se je izgubil enemu od mostov. Takrat sem se zavedala, da sem res premalo oblečena, da sem smešna zijalka v Prešerna. Snega je bilo vedno več. Še v internatu sem se poslanjala ob okno in gledala, kako tiho pada sneg. Moje sostanovalke so se hrešče smejale neki šali, ki so jo prebrale v neki knjigi. Ena jo je še enkrat na glas prebrala, potem me je Vilma vprašala, če meni ni smešno. Obrnila sem se in jim rekla, da ne. Od takrat sem veljala za čudakinjo, ki ne razume šale. Kdo jih je pa prej slišal. Pri nas doma se nismo šalili, bil je samo molk in ukazovanje. Vedno sem vedela, kaj moram narediti, vedno. Oče je včasih zapel, to ja, mama tudi, mi, ne vsi, in nismo bili več vsi ... Drugačne zgodbe. Zdaj smo država. In spet me nese na Bled, kjer sem se v čolnu zagledoval v mladega sodelavca, športni dan smo imeli. Veslal je, pa kako. Zavihal si je srajco, napejnal mišice, celo v obraz je bil podoben Majorju, o moj bog. Ko smo pripluli na otok, me je prijel za roko in mi pomagal iz čolna. Močan je bil, lep ... Maj, maj ... Konec sedemdesetih. Zvariki spomina se počasi mešajo in ne vem več, če sem bila res tako zadržta, da sem ostala sama s svojo Milenco. Saj sem slišala veliko pripomb na takšen način življenja, poslušala sem jih, ja. Grob je bil stric Jakob, kar po kmečko mi je rekel: Veš, krava s teličkom, ja ne vem, včasih ima višjo ceno, včasih pa ne, kakor je pač naravnian sejem. Vem, kaj mi je hotel povedati, prekleto dobro vem. In velikokrat mi je očital majorja. Šel je celo tako daleč v svoji jurišni fantaziji, da me je sumil vohunstva, ljubi Bog. Enkrat

je zvečer prišel k meni, že malo pijan. In je hotel vedeti, kje je bil Major, kako je bil, kakšen čin je imel med vojno. Jas sem resnično vedela samo to, da je bil ves čas na otoku in da je šele na koncu šel na celino, mislim, da v Francijo, ne vem pa, kakšen čin je imel takrat, saj je menda bil še na vojaški akademiji, samo takrat ni bilo časa za redno šolanje. Poslali so jih tja, kjer so krpali vrzeli. Toliko mi je povedal, več nisem vedela, zares ne. In niti ga ni zanimalo, kako je zares pri nas. O Jugoslaviji sva se malo pogovarjala, on se je bolj zanimal za Indijo in Pakistan in za etnološke vidike ljudstev. Poznal je zgodovino, študiral jo je, balkanske vojne, Turki, Habsburžani, Beneške vojne, o vsem tem sva klepetala, o komunizmu je rekel: Vsak režim ima okus po tiranstvo, prav vsak. V tem smo Angleži mojstri, imamo izkušnje. To je rekel, tega pa Jakobu nisem povedala, tega ne. In tisti večer mi je potem trobil, da sem nezvesta režimu, da se premalo angažiram, da mi bo določil nove zadolžitve, da bom občasno prevajala za tiskovno agencijo, kar sem kasneje res, ob večerih. Kratke novice, ki so prihajale po teleprinterjih, sem v hipu prevedla, uro dve, nič takega, dokler niso nastanili stalne delavke. In Jakob mi je dal vedeti, da sem skrbno nadzorovana, da sem pod varstvom ... Moj major je šel torej v Pakistan. Ne vem, kaj je tam počel, ker je bil Pakistan že deset let samostojen, ne vem. Zatrdil mi je, da bo kar nekaj časa v neki drugi bazi, kje natančno mi ni hotel povedati, kasneje, da bo šel kot civilist v Indijo nato v Pakistan. Nisem razumela njegovih namenov, zame je bil boleč odhod. Jesenske megle so ga prinašale v podobah, v sanjah, njegove roke so me opletale v izjokana jutra, močila sem svojo blazino upanja, ki ni obrodila nič drugega kot zmršene lase in velike podočnjake. Verjetno bi se drugače zgodilo, če njega ne bi vleklo raziskovat Pakistan. Hotel je videti tista

ljudstva, njegov stric je bil tam v vojaški službi, on ga je s tem okužil. Major je počasi odhajal, čisto počasi. Ko sme bila spet doma, se mi je včasih v mislih pridružil v gmajni, kjer sem tako rada posedala in gledala naravo, kako se spreminja. Najraje sem imela pomlad, oh. Tako rada sem tekala med starimi jablanami, ki jih je zasadil pradedek, res so bile že stare, vse omahovljene, veje so odpadale, pa smo jih kar pustili, da so se mučile ... Po vsaki zimi jih je bilo manj. Slike je pa oče nasadil pod svinjskim hlevom. Takoj po vojni jih je. Od nekod je prinesel sadike, skopal jame, dodal gnoj in jih zasadil. Pomagala sem mu, pridržala sem debelca in gledala očeta, kako kleči in nasuva zemljo z močnimi rokami. Potem je vstal in zemljo potlačil okrog dreves. Pred zimo jih je prebelil z apnom. In ko sem neke noči vstala, sme gledala, kako se mesečina lesketa na deblih, na tisti sijoči belini. Rada sem vstajala v majske noči, šla po rosi, poslušala bujenja gozda, rukanje jelena, ptičje glasove petelinje petje in zateglo mukanje krav, kadar je bila ura za krmljenje in molžo. Pobrali so nam veliko zemlje takrat ... Hlev se je praznil, konja smo oddali, psa nismo več imeli, le mačke so se kotile, pet jih je bilo, včasih manj, včasih več. Potem so še te začele izginjati. Vse se je krčilo, umiralo, izginjalo. Oče je samotno škilil v sonce, si oddihal na klopi, včasih godrnjal, včasih pa molčal in gledal v dolino. Ko sem prihajal občasno domov iz Ljubljane, me je spraševal, kako je kaj v gnezdu, kjer so rdeči baroni. Če bi ga takrat slišal Jakob, če bi ga ... Ni mogel preboleti, da so mu vzeli gozd, da so mu vzeli njive, travnike, senožeti, od vsega je ostalo deset hektarjev, kar je bilo malo za naše hribovske razmere. Hlapca nismo več imeli, dekle tudi ne, ta je že med vojno šla v partizane in se ni več vrnila, hlapec pa je pijan utonil spodaj ob mlinu, ko je leta 1942, na jesen, peljal žito v mletje, ki g

je oče dobil za zameno, za dva voza drv. Imeli smo še enega hlapca, tisti je tudi šel v partizane, končal je nekje v Kranju, delovodja je postal v gradbenem podjetju. Včasih se je oglašil pri nas, nič ni zameril, nič se ni spremenil. Še zmeraj je rad potegnil harmoniko, zavriskal, kot včasih. Na našo kmetijo se je pravzaprav priklatil s harmoniko vred. Meni je takrat bilo kakšni deset let, ne več. Na jesen, trebili smo gromovje ob robu senožeti, pa je kar prišel čez hrib. Usedel se je in nam malo igral, kar tako. Ponudili smo mu malico, oče mu je dal malo sekirico in mu rekel, naj malo pomaga. Pa je kar ostal pri hiši. Spal je zgoraj na seniku, pozimi pa v hlevu pri živini. Za delo je bil pripraven, kadar pa ga je prijelo, je pa igral na harmoniko in pil žganje. Počasi se je zjasnil, od kod je. Iz idrijskega hribovja je prišel, najprej je kot poba služil na veliki kmetiji, kjer ga je gospodar tudi tepel, pa je ušel v svet. Nekaj časa je delal na veliki žagi, ko pa ga niso plačali, je pa spet šel. In tako se je znašel v naših robah. Z brati se je razumel, starejši se je rodil leta 1920, drugi leta 1923, zadnji pa leta 1925. Srednji je moral v nemško vojsko. Prestal je, bil je na vzhodu, menda dolgo v Ukrajini, potem na Poljskem, konec vojne je dočakal nekje v Avstriji, od koder se je vrnil domov. Same težave je imel zaradi tega, nemški vojak ... Mlajši, no še vedno starejši od mene, tisti je imel hudiča v sebi. Če je le mogel, me je strašil. Celo mrtvo miš mi je prinesel v sobo, ti hudoba. Oba sta pobegnila v oktobru, leta 1947, najprej v Avstrijo, potem pa v Kanado. Ivan, prvi sin, ta ... Moral bi tudi on v nemško vojsko, a se je izmikal, dokler ni šel raje k beli gardi leta 1944. potem, po vojni - tudi on je pobegni v Avstrijo in potem v Argentino. Malo pisem je pošiljal, malo. In on dava, v Kanado ... Šele čez dve leti je prišlo pismo, da sta v Kanadi, da tam gozdarita, da jima je dobro. Kasneje sta ustanovila svoje podjetje,

veliko žago in tovarno za izdelavo barak. Dobro jima je šlo, saj jima še, o še. Ko sem bila v Londonu, sta me nagovarjala, da naj ju obiščem. Pripravljena sta mi bila plačati letalsko vozovnico, vse sta hotela narediti, pa se nisem odločila, raje sem hodila na zmenke z majorjem. Družini imata, starejši ima dva fanta, mlajši pa dve deklici in fanta. Kdaj jih bom videla, morda drugo leto, če bom zbrala pogum. Zdaj vesta, da imamo državo, vesta. Slišimo se, kar norita. Zagotovila sta mi, da si bosta priskrbela dvojno državljanstvo in da se kmalu vidimo. Letos zagotovo še ne. Ko sta šla, je oče tiho hodil v gozd, nemel je, izginjal ... Hropel je, gledal njuni sliki v skupni sobi, se pokrižal, pomolil, mama je pred Marijino podobico prižigala svečo, klečala na leseni pručki in molila. Včasih je solza padla v plamen in siknila v tišino večera. Starejši me je rad vozil v garah, tako smo rekli malemu vozu, s katerim smo vozili svežo krmo za krave v hlevu, tiste, ki niso bile na paši. Tiste smo imeli doma za molžo, da smo potem delali sir, imeli maslo, sirotko, skuto, vsega je bilo. Nekajkrat me je prevrnil in se smejala. Oče ni pustil, da se gremo take igre, ne, ni mu bilo do igre. Fante je trdo prijemal, mene in še dve sestrici pa ne, starejša je umrla ... Ladka, ona ... Rodila se je zadnja ... Šla je s svojim oficirjem nekam na jug, nazadnje je bila v Beogradu. Piše mi, saj mi, slišiva se, pa ... Njen mož je že v pokoju, oficir, preklinja Slovence, ker so izdali skupno državo. Prepovedal ji je, da bi hodila na obisk, prepovedal ji je, da bi me klicala. Pa jo pogrešam, moja Ladka ... Rojena je bila leta 1934, mislila je, da bo lahko študirala za veterinariko, a se je preveč ustrašila tega, za takratne čase, grobega poklica. Potrlo jo je, zbežala je v objem oficirja, ki se je veliko selil po takratni Jugoslaviji. Izgubili smo jo. Ladka, kako je negovala mlade muce, kako je božala krave, se z njimi pogovarjala,

jim vozila teličke, jih čohljali za ušesi. Nora je bila na živali, potem bi jih pa morala operirati, cepiti. Razumem, da je njeno občutljivo naravo strlo, razumem. Pred dvema dne-
voma me je klica iz pošte, od doma ne sme. Vesela je bila, ker je slišala, da bomo zdaj imeli nekakšne bone, pa vendar svoj denar. Na koncu je samo še jokala v slušalko. Kar pred-
stavljala sem si jo, kako se v tesni celici krivi, kako ji solze mažejo brezhibno šminko in kako bo doma njen gospod zahteval šečer in kafu. Tako si je želela, da bi bila za božič pri meni, skoraj bi ji njen oficir to dovoli, a se je v zadnjem trenutku premislil, ker da smo nagnali armado, da smo alp-
ski divjaki, tako da je kričal nanjo. Pa bo kdaj tega konec, morda se šele dobro začinja!? Uboga Ladka, ujeta v lepo stanovanje, sinova sta oba v vojski ... Poslala sem ji staro knjigo, ki sem jo dobila v antikvariatu – Simon Gregorčič, original, vesela je bila. Piše mi ne več, le kadar gre v mesto, skoči na pošto in me pokliče. Namenoma hrani denar, kontrolira jo. Morda se bo kdaj spremenil, kaj vem, saj ni bil tak. Včasih se mi je zdel olikan gospod, še celo na literaturo se je nekoliko spoznal. Zanimivo, obe sva bili mahnjeni na uniforme, le zakaj? Morda zaradi našega strica, očetovega brata, Jakoba, morda zaradi dedka, ki je bil v Avstrijski voj-
ski oficir, mamin oče, kaj vem. Nekaj je v genih, vse drugo so le priložnosti. Raztrgali smo se, na koščke gremo. Kako simbolno je bilo tiso, ko sem videla papirnato zastavo bivše države v luži, na pomlad, menda je bila majska proslava, nekaj takega je moralo biti v bližini vojašnice, tam mimo sem se vozila v naravo. Zastava je razpadala v luži. Nihče je ni pobral. Vsak dan sem šla tam mimo, vsak dan jo je bilo manj, luža pa vse bolj umazana, blatna. In en popoldan, po dežju, so tam plavali samo še koščki, le rdeča zvezda se je nekako ohranila cela. Ustavila sem kolo in nekaj časa

strmela v vrtničenje vode, v zvezdo, ki se je izgubljala pa se spet pojavljala. Za menoj je prišel starejši belolas gospod, odvrigel čik v lužo in nesramno pljunil na zvezdo, neolikčnost pa taka. Zgroženo sem odkolesarila naprej in spotoma premišljala o nas, o domovini, o gnevu, ki je v ljudeh. Vem, da se bodo zdaj zgodile prepiraje. Eni so bili tlačeni od drugih, tako kot vedno. Zmoremo se sovražiti, pa še kako smo tega sposobni. To tlenje v ljudeh, ta prikrita žerjavica, ta ... Tista groza, ko so jih ... Nedavno sem izvedela, pred dvema letoma šele, prej pa ... nekateri so vedeli, pa so molčali. In še veliko tega bo, še veliko. Bela garda, partizani, razne frakcije, kaj vem. Raztrgani smo, tako kot se je raztrgala tista zastavica takrat. Nič več ne bo vstajanja ob himni, nič več solz ponosa, ko so naši športniki blesteli, zdaj bomo imeli svoj ponos. Kakšen bo? Ne morem reči, da me je strah, ker verjamem v preživetveni nagon naših ljudi. Saj jih je večina prišla iz podeželja, meščanstva, kolikor smo ga imeli, tega je revolucija prikrojila v svoja orodja, nekaj pa se jih je odselilo. Novo meščanstvo je drugačno, zdaj bo pa povsem ponorelo, prestiž in še enkrat prestiž. Čez noč uvajamo kapitalistične manire, lastninimo, ah ... In zdaj se jaz nekaj grem, ker sem hčerka velikega posestnika ... Brata bosta zagotovo z veseljem zahtevala vse nazaj, vse hektarje travnikov in gozd, ki ima neko vrednost. V našem nekdanjem gozdu se je nekaj sekalo, toliko pa spet ne, da bi ga izčrpali. Novo cesto so naredili tudi mimo naših parcel. Podržavili so velike senožeti, tiste najlepše na južni strani. Tam jih je imela v lasti kmetijska zadruga, ki je v najboljših časih imela lepo farmo, zdaj vse propada. Farmo so že pred leti zaprli, ker so drugje naredili večjo, modernejšo, kosijo pa še tam, še, pa tudi pasejo. Kako bo to zdaj, dediči smo vsi, na vse je napisana tista zemlja. Ladka ne more domov, jaz, kaj bi jaz tam

zgoraj, brata pa, ne vem, ne vem ... Ivan ... izginil je v Argentini, njegova sinova, ah, druga zgodba. Jesen je vedno tak čas, da me opleta s toplim šalom spominov. Ko sem stopala po obronkih, kjer je oče zamejeval pašnik, sem se spominjala pesmi dveh pastiric, ki sta pasli na zgornjih parcelah. Kurili sta si ogenj in večkrat peli. Tako lepo ju je bilo slišati. Obe sta bili za dekli pri sosednjem kmetu, tistem spodnjem, ki si zdaj lasti Marijo. Oni so pozno v jesen tam zgoraj pasli. In obe dekli sta morali to početi, ena je imela že trinajst let, mlajša pa deset. Bili sta poslani iz doline, njun oče je posestvo zapil, med vojno šel v partizane, pa mu je oblast po vojni podarila njegovo nekdanjo posest, ne ravno veliko, nekaj hektarjev, dovolj za pet krav in pošteno njivo krompirja. No, dekleti pa, ena je šla v Ljubljano, druga, mlajša, je pa doma. Našla je fanta in zdaj sta na očetovem posestvu. Take zgodbe. Njuno petje pa, čista bolečina, čista rana mladosti, ki je kričala v opran jesenski zrak in se zlivala čez senožeti. Vem, da sta kdaj pa kdaj v avgustu kradli krompir na naši njivi in ga skrivaj nesli gor na pašnike in ga pekli, pa kaj, za nas ga je bilo zadosti. Njun brat pa ni bil nič boljši od očeta, popival je in se pretepal, dokler ga niso ustrelili med vojno, ker je baje ovajal za nemške konzerve in čutarico ruma. Ne vem, nič ne morem reči. Oče je šel v partizane, mladoleten petnajstleten mulc, pa je že barabil naokrog. Nemška policija ga je trdo prijela, ker so vedeli, da je oče ušel v gozd, on pa se je moral obvezati, da bo imel ušesa in oči zanje. Vem pa tudi, da je oče zvedel, kaj se mu je zgodilo s sinom, no, leta 1944, so mu ga pa ustrelili, ko je s kolesom spet šel proti nemški postojanki, kjer so bili nastanjeni tudi policisti. Takrat jih je imel šele sedemnajst. Ko je šlo posestvo na boben, so živeli pri očetovi materi, ta je še imela malo kmetijo in je redila kokoši, jajca je morala oddajati

Nemcem, tega se spomnim ... Vsa v črnem, vedno je bila v črnem krilu in s črno ruto, pa debelo palico je imela in tista njena velika košara pa bel prtič, spodaj pa v slami jajčka ... Vseh seveda ni oddala, našlo se je kaj, našlo. Slučajno sme morala dol v mesto, ker je primanjkovalo sveč. Slišala sem, da jih bodo v župnišču delili, da so jih dobili po svojem kanalu, pa me je dol napotil naš ostareli župnik, s pretvezo in s pismom, da so za potrebe župnije. In sem srečala jajčarico. Vedela je za vnukinji zgoraj pri nas, za pojoči pastirici. Spraševala me je, če kaj vem, kako jima je, pa sem rekla, da sta pridni, da ju gospodar pohvali, da jima nič ne manjka. Tisto, da je starejša šla v gozd, sem pa zamolčala. Ženica je segla v košaro in mi dala štiri jajca. Zavila sem jih v robec in jih skrila v nahrbtnik. Kasneje sem jih varno ugnezdila med sveče. Pri nas jih sicer ni manjkalo pa so prav prišla. Tudi njej so po vojni marsikaj očitali, ker pa je bil sin pogumen partizan, mitraljezec, so ji odpustili nošnjo jajc v nemško postojanko. Te naše zgodbe ... Kot trnje so, kot pepel, ki ga bodo presuvale dlani boga in bo kimal in se mrščil, ko bo gledal, kaj je ostalo od lepega vrta v Evropi. Pomešali smo ljubezen do zemlje, do domovine, do Boga, do Partije, vse smo pomešali, iz vsega je nastala čudna pijača, s katero se bodo opajali novi rodovi, zagledani v napredek, v norost sveta, ki je bil prej varno tam zunaj, zdaj pa pljuska sem čez. Poslušam svoje dijake, kako se skušajo pačiti v angleškem jeziku, kako moderno se jim to zdi. Niti sanja se jim ne, kakšna je zares prava izgovorjava, kako se naglasi, da o pravilnem pisanju sploh ne govorim. Nekaj jih je, skromna peščica, ki vsaj za silo piše in govori, vse drugo je napor, da bi bili globalno prepoznavni. Nimama fonetičnih pripomočkov, da bi se kvalitetno učili jezika, nimamo. Capljamo in se šopirimo hkrati. Ko sem jaz stopila na Londonska tla, ah ...

Samo nekaj stavkov sem spregovorila in že me je oblila rdečica. Videla sem na obrazih, da sem zgrešeno naglašala, da sem preveč toga, da ... Teorija je eno, praksa drugo. Morala bom s tem potrpeti, šele leto 1991 je, enaišesdeset let mi je, upokojen bom, če bom, kdaj že? Čakaj, redno zaposlitev mi štejejo od leta 1960, najmanj petintrideset let delovne dobe morami imeti, to se pravi, leta 1995, bi lahko začela manever za upokožitev, pa ne bom. Učila bom, dokler bom lahko sedla na kolo in se peljala do šole. Zdaj je to že rutina, ki ne zahteva dodatnega napora. Tehniška šola ni gimnazija, tam ... Kolega Lado mi govori, kaj se dogaja, revolucija ... Prijeten fant ta Primorec, le malo preveč žlobudrav, govori in govori pa še s kraškim naglasom, da ga včasih komaj dohajam. Nekaj časa je bil na naši šoli, potem je skočil na gimnazijo. Zdaj mu je že žal, ker gimnazija ni več, kar je bila. V mojem času, gimnazija, vsaj tista, v katero sem jaz hodila, o ... To so bili časi, to, dobri profesorji, mir, spoštljivost in kolegialnost, to pa. Zdaj se individualnost potencira, pobesnevajo v tekmovalnem ritmu, ker da je to nova doba. Titovo sliko so sneli, ponekod še niso pobelili sten, še je videti liso, madež zgodovine, je rekla profesorica slovenščine, našpičena Andreja, ki bolj obvlada književnost kot slovnico, pa vendar ... Madež zgodovine, morda, nič ne rečem. Včeraj sva šli na kapučino v tisti mali lokal, ki ga je odprl nek nogometaš. Tam se zbirajo sami dedci, ki se kar naprej prepirajo o športu, vsaj do lani so se, zdaj pa slišiš prepiranje o vojni, o časti, o domovini. V zraku je smodnik, v ljudeh je ogenj. Balkan bo gorel, to je dejstvo, to se voha. Na hitro sva se stisnili v kot, nihče se ni zmenil za naju, njej je šele petintrideset let, komaj lani se je poročila, prej je učila na drugi šoli, a se je sprla z ravnateljico, pa je prišla k nam, ker je prejšnja spet šla na porodniški dopust. Razlagala mi je, da so najbrž Cankarja pospravili

politični nasprotniki. Koliko teh zarot brni v zraku, sem takrat pomislila. Na književnost se punca res spozna, ker je bolj doma v primerjalni književnosti kot v slovnici, a z nečim si mora služiti kruh. In zgroženo mi je govorila, da bo treba nabor branj temeljito spremeniti, da je teh socialističnih in komunajzarskih čtiv preveč, da so za v ropotarnico, da je dobro, da se o njih ve, da je zdaj čas, za drugačna branja. Z ognjem mi je to govorila, kakor da je tudi njo oplazil plamen politikantstva. Pa je nisem sodila tako, no, sem pač zmotljiva in odmaknjena glavnemu toku divje reke časa. Prebrala je roman, ki sem ji ga svetovala - *Lezi v temo* - Styron. Menila je, da je to ameriško kazanje na nefunkcionalno družino nekoliko pretirano, da je preprosto odraz presitosti, da pa je v literarnem smislu dobro napisan. In zaupala mi je, da ga je v študijskem procesu kar prezrla, če prav bi ga morala poznati, saj je izšel v zbirki sto romanov. Z možem sta najela garsonjero in se je pritoževala na visoko najemnino. Seveda, zdaj bi vsi radi bogateli, kakopak. In spet padem v dni, ko je oče presuval kovance v žuljastih rokah, štel jih je in odrejal, kam bo kakšen šel. Na kupček je dal tiste za cerkev, tiste za tobak, tiste za sladkor in pravo kavo. Prava kava, močan vonj, ko jo je mama pražila. Oče jo je rad srkal, ob nedeljah zjutraj, ob sobotah tudi, v tednu ne. Prava kava. In tisti mlinček, visok, medeninast, baje bosanski, ne vem. Očetu ga je podaril Jugoslovanski oficir, ker mu je vsako jesen pripeljal lepa bukova drva. Prva Jugoslavija, druga, nobene ni več. Lajali bomo drug na druge in se ljubeče sovražili. Množice bodo kričale, orožje bo govorilo, pesniki pa hujskali svoje privrženice proti drugim. Kakor da čutim strašen vrtiljak v sebi. Težki kamni zgodovine, ki gnezdiijo v dušah, se bodo nenadoma zganili in lomili čas. Še zdaj ne morem prav doumeti, da bomo pa kar država, še

zdaj ... V meni odmevajo himne, odmevajo kriki veselja, parade, ves ta dril, vsa ta glorijska okrog bratstva in enakosti. Svetloba bratstva bo rdeča ... Kaj se nam je zgodilo, kaj se nam dogaja? Saj vem, da smo bili na nek način poštropljeni s to ideologijo, ki je vase posrkala množice, ta strašni opij, nič šibkejši kot vera. Zdaj bomo v dobi, ko bodo stranski učinki, ko bodo problemi zaradi pomanjkanja novega opija. Morda bodo nekateri zapadli v novo vero, vero kapitala, spet drugi se bodo oklepali cerkvenih stolov in bodo videli odrešitev v molitvi, ki opere dušo. Videla sem, kako so na tovornjak nalagali pohištvo, v sosednjem bloku, selijo se na jug. Nenadoma jim nismo več domovina. Prišli so gor, tu delali, otroci so se šolali, zdaj pa domov, v kaj, kam? In kaj je ta opevana domovina, je to gora, ki jo vzljubiš, je tišina ob potoku, ko ptice šepetajo in so obzirne do tvoje prisotnosti. Je to grob staršev, ki te prikliče, ko novembrske severne sape prečešjo stare macesne in osmukajo še zadnje liste. Je to oddaljen pisk vlaka, morda je to vonj sena, je srna, bežeča v prvem snegu, še mlada in zbegana, ker ne sluti, kakšne pasti ji ponuja narava. Domovina, je to pesniški vzdih, premražen in prevetren z zaničevanjem, češ, zdaj te ne rabimo več, uboga pesniška para. Pripela si nam državo, zdaj pa le pojdi v svojo nemarno kambro in joči, izpovej se stenicam, pajku govori o rimah in o elegijah, ki se kotijo v zakotju neke druge domovine, tiste znotraj nas, ki nima upravnega središča in nima cest, le nebo ima, na katerega lahko pripenjamo sanje. Sanjali smo jo, to našo domovino, sanjali. Nočoj so dovoljene sanje ... je rekel gospod s kravato, na stran počesan ... Eliti ni treba sanjati, oni preprosto imajo vsega, ne glede na sistem. Ta se bo zamenjal, človeško dostojanstvo bo razprodano in delo bo samo še uvertura v bogatenje za nekatere. Vidim preplašene dijaške oči, sprašujejo me,

jaz pa molčim in sem obdana s satenom slutnje - ne bo jim lahko, vsem ne. Okušali bodo, kaj je to brazvrednost, kaj je to, biti na trgu delovne sile. Še lani so bili vsi vreščavi, razigrani, zdaj pa ... Saj je res vprašljivo, kako bo z vsemi. Lani je bila Jugoslavija, letos je pa Slovenija. K sreči nisem več razredničarka. Tu in tam se zapletemo v pomenek, kaj je to, demokracija, kaj je anglosaški pravni red, recimo, kaj je ta zahodnjaška miselnost, kaj je anglosaška kultura. Voham obliko njihovega strahu. Prebarvan je z modo, s kičem, oblači se v kričavost, v tisto univerzalno cenenost, ki prihaja iz azijskih mučilnic. Ne bi rekla, da ravno trepetajo pred prihodnostjo, a strah jim riše kalnino v oči, to videvam. V četrtem letniku so vsi že osasti od silne burkaste tekmovalnosti - nekateri že sanjajo lastna podjetja, male delavnice, drugi bi kar v tujino, najraje v Ameriko, morda še kateri v Nemčijo. Samo dve dekleti sta prilezli v četrti letnik, Ana, je nadarjena, najboljša pri matematiki, zagotovljena ji bo kariera. Kolikor vem, bo študirala v Ameriki, ker že zdaj navezuje stike z njimi. Na tekmovanjih je bila med najboljšimi, fizika, računalniki in to ... Ona razume svet kot celoto, ona doumeva stvarnost in je daleč pred drugimi. Mislim pa, da se je nekoliko odmaknila, se zaprla v svoj svet. Angleščina, tu je spet daleč pred drugimi, bere izvirnike, celo posodila sem ji dve knjigi, pa niti ne tako lahki. Njen razum dojema svet, drugi pa vidijo samo nekaj dni naprej, se mi zdi. Korakajo v neznano temo, za katero mislijo, da je nova luč. In čez noč je mladost postala resna, čez noč. Eni so še mladi, drugi pa so mladi, a vendar že s tisto trdoto v očeh, ki jo je moč videti pri starejših. Ljudje so zapadli v ponorelost. Povsod se vidi baharija, povsod. To je zdaj moja domovina, zamejena z mejami, ožigosana, ne še povsem potrjena, še vsa trepetava, a zdi se, da že zapisana v rojstno knjigo sveta.

Dostikrat premišljam, kako bi oče gledal na to, on, ki je bil vojak v prvi svetovni vojni, daleč tam v Galiciji. Strašno je moralo biti, saj je komaj preživel. Velikokrat je pripovedoval, kako je prezebal, kako je bil v blatu, kako so star suh kruh močili v vodo, da so ga lahko pojedli. Kaj bi on rekel na te nove zastave, na te nore govore, na to novo sovražnost, ki bo zagotovo zagorela, desni, levi ... brat bije zdaj že brata ... Kar vidim ga, s kakšnim ponosom bi šel čez travnike, ki so pripadali kmetijski zadrugi in bi jih dobil nazaj. Slišala sem, da se bo dogajala nacionalizacija, menda je to v načrtih. Kdo bi kaj takega sploh bil pripravljen verjeti pred leti. In naš Jakob, ki je bil oženjen na manjšo kmetijo, kako je on to razlagal očetu. Pili so tam pod lipo, nacejali so se s pivom, zaboj je bil na tleh, pa je Jakob govoril: Nismo se borili za to, da bi bilo kmetu slabše, ne. Če smo naredili zadruge, smo jih zato, da se lahko dogaja napredek. En sam težko kupi traktor, vsi skupaj ga lahko, in en traktor lahko orje za več kmetov v sezoni, najprej enemu potem drugemu in prej zorje kot konji ali volovska vprega. Kar se pa pobrane zemlje tiče, je prav. Skupaj jo lahko obdelamo več in bolje kot pa en sam. Dolgoročno gledano, bi taka zemlja propadala. Rod bi se razgubil, industrija bo potegnila ljudi v mesta, kaj bo pa potem. Kdo bi vse te hektarje obdelali, s konji pa sploh ne. Nov čas bo dal boljše rezultate, na novo bomo organizirani. Oblast ne pozablja, kaj ste dali za naš boj. Vem, jezni ste, ker se je vam vzelo. Pa kaj je vam vzela, kaj. Saj senožeti nikamor niso šle, še so tam, le za dobro vseh bodo dale seno, tako to je. Kako mi zveni ta govoranca pod lipo ... Oče je molčal, naslonjen na lipo, s prekrizanimi rokami, nekako omehčan s pivom in zazrt v rojenje čebel v lipi. Molčal je. Njegove misli so bile odpeljane drugam. Najbrž je videval svoje prednike, starega Lovrenca, ki je šel na grad podpisat

listino, da je zdaj tisti svet njegov. Morda je videl svojega očeta, ki je znal organizirati kmetijo, redil je najboljše krave, pridelal veliko krompirja, les je prodajal, krčil je laze, da je pridobival nove pašnike, potem pa ... To je zdaj državno, država Jugoslavija ... Druge zastave, druga himna, drugi običaji. Kje so zdaj vsi tisti komisarji, prezebli in lačni, ogreti od žganja in polni suhih klobas, kje so zdaj njihove vizije, kako bo svet lepši in bolj pošten. Pošten, na kakšen način, v čem pošten, pošten v enakosti, ki je le navzven enaka, navznoter pa je še vedno, na eni strani elita, na drugi strani mali človek, pomanjšan do te mere, da je tiho in dela, oblast pa ga treplja po rami in mu govori, da je vse za njegovo dobro. Je bilo to »dobro« skrito v krampanju, ko se popravlja cesta, v krampanju, ko se koplje za elektrifikacijo, v krampanju, ko se koplje za nov gasilski dom, v krampanju, ko se koplje za združni dom, krampanje, krampanje ... Žuljavi mehurji so se predirali s koračnicami in zastave so plapolale na koncu trase nove ceste, ki so jo vaščani sami pomagali zgraditi, pa še davke so nabili na preostanek kmetij, pa kakšne, še prej pa, daj prašiča, daj toliko in toliko krompirja, daj les, daj dušo novemu bogu. Morda bi oče sedel nad zaselkom in gledal v dolino. Žvečil bi travno bilko in pljuval zeleno slino. Morda bi zajemal mravljice, ki bi lezle čezenj ... Ko sva bila na paši, še majhna punčka sem bila, morda sem imela štiri leta, ne vem ... Sedela sva pod gozdom in pazila na naše krave na jesenski paši. Toplo je še bilo, september je bil. Tam čez so lezle mravljice, do velikega mravljišča na starem štoru smreke. Oče mi je takrat govoril: Marija, poglej, poglej to vojsko. Poglej, kako maširajo in nosijo iglice, da dogradijo in popravljajo domek. Veš, znotraj v tej palači je skrita kraljična, in jo vse mravlje ubogajo, ene ji strežejo, ene se gredo vojsko, druge gradijo in

zidajo, spet tretje negujejo zarod. To je njihova država. Takrat še nisem vsega razumela. Vem, da sem ga spraševala, kakšna je videti ta kraljica. Pa mi je razlagala, da je velika in vsa v belem, da je velika vsaj za pet navadnih mravelj. In da nič ne dela, samo leži in komandira. Šele čez leta mi je bilo jasno, kaj mi je hotel povedati. In kaj bi si mislila mama, zdaj, ko ne bi bilo več nečastno, če bi se prekrizala pred vsakim kosilom, pred vsako kapelico. Če je šla kdaj v mesto in če si je kupila krof, te je imela sila rada, se je vedno prej prekrizala, še potem, ko je bil socializem, še potem. Ko sem študirala v Ljubljani, je prišla na obisk, s cekarjem domače hrane, klobase, jajca, marmelade, med ... Šli sva po mestu, lepo oktobrsko vreme je bilo. Povabila sme jo na kavo in krof. In spet se je prekrizala ... pri sosednji mizi je sedel mlad moški, naduto naju je pogledal, in si najbrž mislil, prekleti klerikalki ... Saj sem to že slišala, sem ... zdaj vsaj teh zmerjanj ne bo več. Mama bi bila zagotovo tiho, ker ... Ona se je skrila v molitev, v čaščenje luči nad travniki, nad njivo krompirja, na vrt, med zeljnate glave, med rože pred hišo, v gredice solat, med čebulo in grah, med fižol. Politika je ni zanimala, nje ne. Menila je, da je Bog zadosti pameten, da bo svet uredil tako, da bo za vse dober, ko bo za to čas. Da pa so ljudje grdi in zato še ni naredil raja na zemlji. Bra-la je malo, največkrat verske knjige, stare koledarje, Sveto pismo. Knjige ji je posojal ostareli župnik, moder človek, nekoliko zamaknjen v svoj svet, ker je k nam bil poslan zaradi nekega neprijetnega pripetljaja v mestu, kjer je bil prej nastanjen. Govorile so starke, tiste, ki so kar naprej hodile k maši, da je gospod dobil zamero pri cerkveni oblasti, ker je malo živahno živel, ko je še mogel. Kakorkoli, blag je bil in veliko je prebiral. Enkrat sem bila povabljen v župnišče. Čakala sem na avtobus, ki je imel zamudo, ker so pluzili

cesto. Povedano je bilo, da ga še najmanj eno uro ne bo. In tako sem šla - lepo knjižnico je imel, toplo zakurjeno, stara rjava peč v kotu je prijetno grela. Kuharica nama je prinesla domače piškote in čaj s pricurnjenim žganjem, le toliko, da je dišalo in pogrelo. Pogovarjala sva se o svetovni literaturi. Izkazalo se je, da je zelo dobro poznal literarne tokove, da se je strastno zanimal za literaturo. Sam da je v mladosti pisal okorne verze, kasneje zgolj eseje, ki pa da jih nima namena javno predstaviti, ker da so to njegova tiha šepetanja v samotnih urah. Takrat sem bila tik pred diplomo, tista kruta zima. In gospod je govoril o različnih cerkvah v Ameriki, o interpretacijah krščanstva, ki gredo v skrajnosti pa o grešnosti v velemestih, pa o grešnosti na vaseh, o petelinjenju posameznikov, ki so čez noč prišli do veljave. Spraševal me je, kako se zdaj živi v Ljubljani, ko je drug čas, univerza prenovljena, z novim pečatom. In o hudih časih, ki jih ima za seboj v teh hribih, o zimah, o nesrečah. Poznala sem zgodbo mlade vaščanke v spodnji vasi - noseča se je vrgla v vodo za mlinom spodaj ob reki. Fant, s katerim je zanosila, je kupil veliko lectovo srce drugi, dovolj je bilo, da se je tako odločila. In govoril mi je o tem, da jo je pokopal z vsemi krščanskimi častmi, čeprav, je cerkev odklanjala samomorilske pokojnike. Mislím, da mi je hotel skozi to zgodbo povedati, da tako ne gre, da ni vredno zaradi ljubezni obupati. Seveda sva govorila tudi o angleščini, ki se je je naučil šele zdaj, po vojni, ker je prej ni potreboval. Zdaj pa je nenadoma zaslutil, da mu lahko pride prav, če dobi v roke, katero od priljubljenih knjig, prej je poznal samo prevode v nemščino in francoščino, ta dva jezika je znal, italijanščino le za silo, pa vendar dovolj, da je lahko prebral kakšen časopis. Trdil je, da mu izgovorjava dela težave, da je bil nekaj časa v Rimu, da pa je tam takrat kar dobro shajal. Leta naredijo

veliko pozab. In potem je še napletal okrog novega opija, okrog narodnih stapljanj, ki so se zgodila že ob začetku dvajsetega stoletja v Ameriki. Najin klepet sva sklenila s hvalo moji mami, ki da je sila pobožna ženska, oče, da pa je goreč vernik, vendar preveč vdan delu, garaški. In res je tako bilo, garal je naš oče, tudi ob nedeljah. Če drugega ne, je čistil robove pašnikov, popravljaj orodja, rezal krmo za prašiče, cepil drva, se je že kaj našlo za nedeljski popoldan. Župnik je umrl, preden sem diplomirala. Potem je prišel nov, mlajši, nekoliko jezen človek. Zdaj imamo tam zgoraj tudi mladega, športnika, teče, smuča in igra na kitaro, kar je mladim všeč. Zna jih zbrati, zna jih pripraviti do zaupanja, tako mi pove sestrična ... Veliki gospodarji senc bodo zavladali in bog bo gledal, kako se umira zanj. Kakšne čudne slutnje me to jesen obsedajo, kaj je to, zakaj? Mislim, da ne bom šla decembra v Beograd k sestri, ne bi bila zaželena, zdaj ne več. Pa tako je lepo biti za božič z nekom. Že leta sem sama s plastično smrečico, z jaslicami, ki imajo sicer pravi mah, tega še nabere zgoraj med skalami, če le ni preveč snega. Ampak ko pridem od polnočnice, sem sama, sama v molitvi, sama v tišini, sama, sama, tako sama. Še veselja nad našo državo nimam s kom deliti. Hčerki to ne pomeni nič. Njo samo skrbi, kako bi čim več zaslužila in kako bi uravnala življenje, da bi udobno zdrsnila v staranje. Kaj mladim to sploh pomeni, se jo mogoče sploh zavedajo? Težko sodim o tem, ker so nove generacije obsedene z drugimi rečmi, drugačna vprašanja si postavljajo. Država, ta birokratska združba, ta ovira, ta nujnost. Država Slovenija, kako to zveni. Še pred leti, kaj takega ni bilo mogoče. In imeli bomo svoj denar, moj bog, svoj denar. Nas je dva milijona, pa se bomo bahali s svojim denarjem, ki bo priznan in ki bo tu, v žepu. Juti grem na banko, ne, v sredo, tako sem

se odločila. Danes imam še veliko opravkov, nekaj malega moram še postoriti v stanovanju. Garderobo moram premetati, to mojo nečimrno navlako. Veliko stvari bom nesla na rdeči križ, dva stara plašča, nekaj bluz, spodnje perilo bom kar zavrgla, čevlji ... Ne vem, kaj bom z njimi. Rada sem bila elegantna, za koga? Če bi ob meni stopal on po Čopovi. Prej to ni bilo mogoče, zdaj pa bi se šopirila z njim, angleški Major pa jaz - drži me pod roko, naličena sem, urejena, on visok, lep, sivih las. Ozirali bi se za nama, zavist. Zdaj sem pa že neskromna. V sredo grem po bone in si bom kupila srečo.

Takoj po šoli sem šla v samopostrežno restavracijo. K sreči so imeli ajdovo polento in obaro, pa še prav dobra je bila, no, ajdova polenta, no, malo cmokasta, valila sem jo po ustih, pa sem vendar vse pojedla. Saj bi lahko vzela pasulj, pa je tak dan, tak slovesen, deveti oktober. Menjujejo dinarje za bone slovenskega tolarja. Kakšen praznik. Dehtelo je po nečem, kar še ni oplajalo našega mesta, neka slovesna vibracija, čutna, dobra. Gledala sem ljudi pred bankami. Tihi, spokojeni, nekateri tudi malo živčni, Ko sem prišla do banke v naši soseski, sem se čudila, kako to da je še zmeraj taka vrsta. Veliko je bilo mladih ljudi, upokojenci so se najbrž že zjutraj oskrbeli z denarjem, nekaj sem jih še videla. Da bi bila okrepljena za ta slavnostni dogodek, sem še prej šla na kavo. In naključje je hotelo, da je mimo prišel Janko, naš vzdrževalec v šoli, ki je prišel po otroka v bližnji vrtec. Govorila sva o njegovi zasanjani Dolenjski, o delu v zidarnici, da je bil na trgatvi, da ni še prav spočit. Govoril mi je o suhih salamah, ki jih dela, o novem sodu, ker da hoče

kletariti po stari tradiciji. In razpletal mi je o tem, kako bo zdaj, ko bomo dokončno država, ko bomo sami gospodarili s seboj, če bomo res. Nekoliko je dvomil, da nas bodo kar pustili. Menil je, da je to šele jutro naše države, da pa se mu zdi vse tako na hitro. Od njega se je širil vonj vznemirjenosti. V očeh mu je svetlikala drobna zaskrbljenost, tista lučka, ki se ugasne, ko je človek dopolnjen. Smo zdaj dopolnjeni, sem se tam vprašala in privolila, da pa ga ene vikend le obiščem v zidanici, kamor so bili že povabljeni kolegi iz šole, no, tudi mene je že vabil, pa sem raje šla v naše hribe, k studentu, na mah, v tišino. Pokazal mi je nekaj bonov. Že zjutraj je bil na banki, takoj ko so jo odprli. Gledala sem, se čudila in rdela – to bo naš novi denar, naša dopolnjenost. Komaj sem čakala, da bo tudi v moji denarnici nekaj teh čisto novih bankovcev, no, še ne pravih bankovcev, pa vendar, naš tolar. Poslovil se je, ker se mu je res mudilo. Nekaj časa sem še posedela, le toliko, da se je vrsta na drugi strani ceste malo premaknila. Pohitela sem, da se ne bi nabralo še več ljudi, kajti ura je lezla proti štiri popoldan, takrat pa je naval, ljudje pridejo iz služb. Postavila sem se za mladenko, ki je imela na ušesih slušalke v žepu pa majhen CD-predvajalnik. Nasmehnila sem se, ker sem vedela, kako jim pravijo, jaz pa sem skušala to prevesti v sprehajalnik. Dekle je mirno čakalo, videla sem, da je vsa zbrana, nič razposajena. V rokah je tiščala šop dinarjev, ki jih je imela namen zamenjati. Za mano se je postavil starejši moški, od njega je puhtelo, če sem iskrena tudi smrdelo. Za trenutek sem se ozrla, neobrit, s palico, brez zgornje vrste zob, malomarna mastna kapa, potisnjena daleč nad izmikave oči, nekaj je momljal in mlel, potem pa je glasno rekel: Ja, zdej bomo mel cirkus z novim denarjem, pol bomo pa vstopnine plačval za boljš klube, za Bruselj. Madona, da sm to dočakau,

da bom meu naš dnar u rok, ta je pa dobra, ja. Gospa, a ni to fajn, mi je rekel v ramo. Malo bolj sem se obrnila in mu rekla, da se tega veselim, pa da če želi, mu odstopim mesto, ker da najbrž težko stoji. Odkimal je, preprijel palico in rekel: Veste kuga, za takle fajn dogodek bom pa kar potrpel, sej smo, Madona ja, pokončni, ne, mi Slovenci. Bom že dočakal, bom, je pokimaval in se zibnil. Samo prikimala sem in oči zapasla po drugih pred sabo. Eni so preštevali bankovce, nekdo je gledal v bančno knjižico, ena gospa je kar naprej vrtala po torbici in zvonila z drobižem in ključi, sicer je bila tišina, tako slovesna tišina, že kar boleče se je rezala vame. Vrsta se je počasi premikala, kakor da bi šli na žalni sprevod. Končno sem zlezla v notranjost banke, kjer je bilo samo troje okenc, in vrsta se je razcepila kot reka pred izlitiem v morje. Tudi znotraj je bilo spoštljivo tiho, le o številkah so govorili, tam pri pultu – kratek, koliko, štetje, drdranje števnega strojčka, tu in tam je cvenknil drobiž. Mladi so denar večinoma zatlačili v denarnice, tu in tam, si ga je kdo ogledal, preštel, vsi pa so odhajali z nasmehom, z neko posebno lučjo dopolnjenosti. Starejši gospod se je postavil k marmornati polici k oknu in skrbno prešteval vsotico. Zagledala sem se vanj. Videla sem tresoče prste, kako so dvakrat že prešteli kupček, nekaj si je šepetal, to se ni slišalo. Potem je na hitro pljunil na prste, jih pomencal in še enkrat preštel. Posmrkal je, zajokal, da, zajokal je. Videla sem solze, ki so kapnile na bone, na naš denar. Gospod se je le zbral, poravnal denar, ga dal v listnico in to v notranji žep lahkega sukniča. Popravil si je rjavo kapo, ki mu je tlačila belkaste lase. Šel je mimo mene in najina pogleda sta se ujela v ganjenosti, ki je malo prej oplodila trenutek, ki se ne bo več ponovil – dobili smo denar, svoj denar. Še malo, še malo, pa bom še jaz na vrsti, me je spreletelo. Čutila sem,

da mi srce razbija, da postajam vznesena. Mladenka pred menoj je na hitro opravila, vzela šop bankovcev, jih dala v denarnico, to pa v naramno torbo. Vzdignila je glavo, si popravila slušalko in vihravo šla mimo vrste. Uslužbencu sem pomolila svojo bančno knjižico in povedala vsoto, ki jo želim. Že prej sem si izračunala, koliko bom dvignila, da si bom lahko privoščila kratek predah v novembru, namenila sem se v toplice, takoj po prvem novembru. Končno, kupček je pred menoj zrasel. Uslužbenec ga je rutinirano dvakrat preštel, mi podal list za podpis, in se mi zahvalil, jaz pa njemu. Odstopila sem mesto hrupnemu možakarju za menoj, ta je rekel: No, zdej pa naš dnar na mizo, porka duš. To smo tisoč let čakal, sam jaz nisem še tolik star ... nekaj se jih je sproščeno zasmejala. Pustila sem smeh za seboj, rdeča v obraz, s knjižico in kupčkom. Oboje sem potlačila v predalček v torbici in ga zaprla z zadrgo. Bom že doma preštel, sem si rekla in hitela, kar neslo me je v popoldan, ki je zorel. Platane v naši soseski so bile že odete v slavnostne jesenske plašče, sonce se je za trenutek pokazalo skozi priškrnjeno oblačje, ki je imelo čez noč namen poškopiti ta naš darežljiv trenutek. Triglav, naš Triglav je narisan, in barve, to sem lahko na hitro ocenila. Spotoma sem skočila v trgovino, kjer sem že z boni kupila kruh in mleko, kruh in mleko za naš denar, o Bog.

Marija je vzdihnila, vzdignila glavo in odkimavala, Tisti čas, tisti čas. Pa se res spomnim, kako sem zvečer še enkrat štela denar, kako sem ga gladila razporejala po mizi, ga gledala in gledala. Poklicala sem sestro v Beograd, ker sem vedela, da je v tisti večerni uri sama doma, ker je njen oficir šel v svoj klub. Tiste časa je pil, ja, ja ... Obe sva jokali, obe. Kar tekle so mi solze na slušalko, na prtiček, na omarico, tekle

so in tekle, kakor da sem imela namen izprati žalost vseh rodov, ki tega niso dočakali. Prosila mi je, naj ji pošljem vsaj en bankovec. In sme ji ga res, naslednji dan sme ji ga, ja ... No, takole, še veliko je tega v tej mapi, če pogledam ... Ja seveda, zapis o pravih tolarjih, o podobi Prešerna na tisočaku, o ja ... Vesela sem jih bila. Vse te bankovce, vseh vrednosti ima v drugi mapi, seveda. Zdaj se pa že trudna, da bi šla to raziskovat. Bratoma sem tudi poslala, za božič sme jima poiskala nekaj bankovcev, potem pa še tolarje naslednje leto, ja, ja sem, si je Marija kimala. Odpestovala je težko mapovje. Postavila jih je na mesto, premaknila še druge, utrgala samolepilni listek in nanj napisala – pregledalo. Užejalo jo je. Dvignila se je in se odpravila v kuhinjo, da si nalije sok in ga zmeša z vodo. Saj sladkor, povsod sladkor, kar paziti moram, si je ukazal. Nekaj otožnine se je posedalo po ostalih spominih, križani iz domače hiše je sameval med knjižno omaro in oknom. Za trenutek se ji je zdelo, da je malo zmignil z rameni, kakor da mu je vseeno za ta njen pohod v tiste dni, ko je bilo hrepenenje še v njej, zdaj, zdaj so ostale mape in na njih listki s pripisom – pregledano. Odžejana se je gledala v ogledalo, plemenite gube, lasje pa vestno počesani, pobarvani in nagneten bolj na levi strani. Zmršenino je razčesala, a ji je roka ostala v zraku, zmotil jo je hišni zvonec. Na hitro je ošinila uro, malo pred šesto, kdo!? Jo je vznemirilo. Z drsajočimi koraki je šla do vrat. Nekaj časa je ob njih tišnila, da bi slišala, kdo je na drugi strani. In spet je pozvonilo, da jo je vznejevoljilo.

»Kdo je? Je skrhan vprašal.

»Jaz, Olga, soseda. Nekaj bi vas prosila, če lahko. A mi odprete?«

»Kaj pa je tako zelo nujnega, kaj?« se Marija ni dala. Ni bila pri volji, da bi poslušala Olgino jamrarijo.

»Gospa Marija, ne se jezit, v trgovino moram, pa. No, odprite če hočete, pa vam povem,« je Olga že kar jezno rekla.

»No, no,« je Marija spravljivo rekla in počasi obrnila ključ. Olgin obraz je lebdel v belini novih luči na hodniku. Zdel si je kaotičen in splašen. V rokah je tiščala ene bankovce, ni se dobro videlo, ker jih je mečkala.

»Lejte, nimam drobiža, pa sem prišla k vam, če bi mi malo menjala. Bolj se znajdem, če imam drobiž kot pa te plahte, veste. Sin mi je vse uredil, zložil po vrednosti, pa sem nekam dala tisto kuverto, ne vem kam no. V kredenci sem našla te rezerve, samo tega je preveč, zamenjali bi, če imate kaj drobiža, no, lepo prosim,« je dorekla s skrajno obupanim glasom, ki je mejil že na patetičen jok.

»Pridite naprej, bova videli, kaj se da narediti, kar naprej stopite, pa k mizi v kuhinji se usedite. Bi malo soka, bi?«

»Pa ga bom no, če ste tako dobri,« je Olga rekla in zadržala proti kuhinji. Njeno težko telo je bilo ogrnjeno z jesenskim plaščem, pretirano se je parfumirala, očitno je bila res namenjena ven.

»Kaj je zdaj z vašim denarjem« je Marija vprašal.

»Lejte tole sem našla v rezervi. Ja, mi smo stara šola, rezerva mora biti, nikoli ne veš, kaj te lahko doleti. Lejte tole, ja tole, tele naše dinarčke, tolarčke no,« je Olga nasmehljano rekla in se usedla na stol, da je kar zaječal.

Marija je zresnjeno pogledala kup denarja, boni in tolarji, dva prešerna vmes ... Ljubi bog. Z Olgo je res hudo. Sproti pozablja, da imamo zdaj evre. Morala bom govoriti s sinom. Vse pomeša, vse. S tem bi šla v trgovino. Bog se usmili.

»Gospa Olga, zdaj imamo evre, bone bi lahko kar pozabili, prešerne pa še lahko zamenjate v banki. Jaz jih vam ne morem, veste. Jaz imam kar kartico pa je mir. Nič nimam denarja, nič kaj dosti ga nimam doma. Toliko že ne, da bi

vam zamenjala. Kaj pa ste hoteli kupiti, kaj pa vam manjka,« jo je Marija sočutno pogledala.

»A tole, da ne velja več,« je Olga užaljeno zgrebala denar na kup. »Ne velja več, kaj? Se pravi, da je moja rezerva neveljaven. Ja no, bom sinu rekla, naj jo preveri, zdaj mu jo bom morala izdati, ni druge, to mojo rezervo. Kaj sem hotela kupiti, ah,« je zavzdihnila in kinknila z glavo, da so j se ji podbradki kar zatresli.

»No, kaj bi kupili, kaj manjka?« je Marija silila vanjo.

»Veste gospa Marija, kupila bi si sanje, če bi se dalo, ja, sanje bi si kupila, za tolarje bi si jih še lahko, zdaj, zdaj se pa ne najdem več, ta evro. Nič, samo dol bi šla do marketa, čokolado bi kupila pa še donat, zapira me. No, pa ne bo nič, jutri zjutraj pride vnuk, da me odpelje na pregled. Kaj bo, ne vem. Saj mi nič ni, le sanje bi si rada kupila, to, to bi,« je cvileče, že malo jokavo rekla.

Marija jo je postregla s piškoti in sokom. Nekaj časa je poslušala njene vzdihne, njene simptome, potem pa jo je pospremila do njenih vrat in ji svetovala, naj vzame eno tabletko za spanje, pa naj malo bolj zgodaj leže. Ko je spet bila v stanovanju, namenoma ni prižgala luči. Obsedela je v starem naslonjaču in gledala ulično razsuto luč skozi zaveso. Kupila bi si sanje, jaz bi si takrat rada kupila srečo, obe bi nekaj kupili, a zdaj je drugačen denar – se za tega dobi vse to, se?

Založba Primus Projekt Avtorji

Ste napisali knjigo in jo želite izdati? Založniška hiša Primus sodeluje z izjemno ekipo zanesljivih sodelavcev. Zagotovimo vam lahko kakovostne urednike, natančne in strokovne lektorje, ustvarjalne in skrbne oblikovalce in tiskarje, ki so vešči svojega dela.

Lahko vam pomagamo, da izdate knjigo v samozaložbi. Nudimo vam tudi možnost, da vaše besedilo zaživi v knjižni obliki pod okriljem zbirke Avtorji.

Namen projekta ni klasične komercialne narave. V prvi vrsti želimo pomagati avtorjem, da ustvarijo kakovosten izdelek.

Knjige izdelamo po vseh založniških standardih in avtorjem omogočimo vstop na knjižni trg.

Več informacij si lahko preberete na
www.primus.si

Kontakt: urednistvo@primus.si
Prosimo da sporočilo naslovite:
Projekt Avtorji